Bibliotheca Alexandrina

สำนักงาน

๑๒๒๑ หน้าวัดราชบพิธ

ถนนเฟื่องนคร พระนคร โทรศัพท์ ๙๔๘

หลวงสรรสารกิจ บรรณาธิการ

โรงพิมพ์ไทยเขษม เปนเจ้าของและผู้พิมพ์

กำหนดเวลาออก ในวันที่ ๑๕ ของเดือน หากจะคลาดเคลื่อน คณะพยายามจะไม่ให้เกินกว่ากำหนด ๑๕ วัน (คือไม่เกินกว่าในเดือนที่ออก)

อัตราค่าบำรุง ๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๐ บาท ครึ่งปี (๖ เล่ม) ๖ บาท

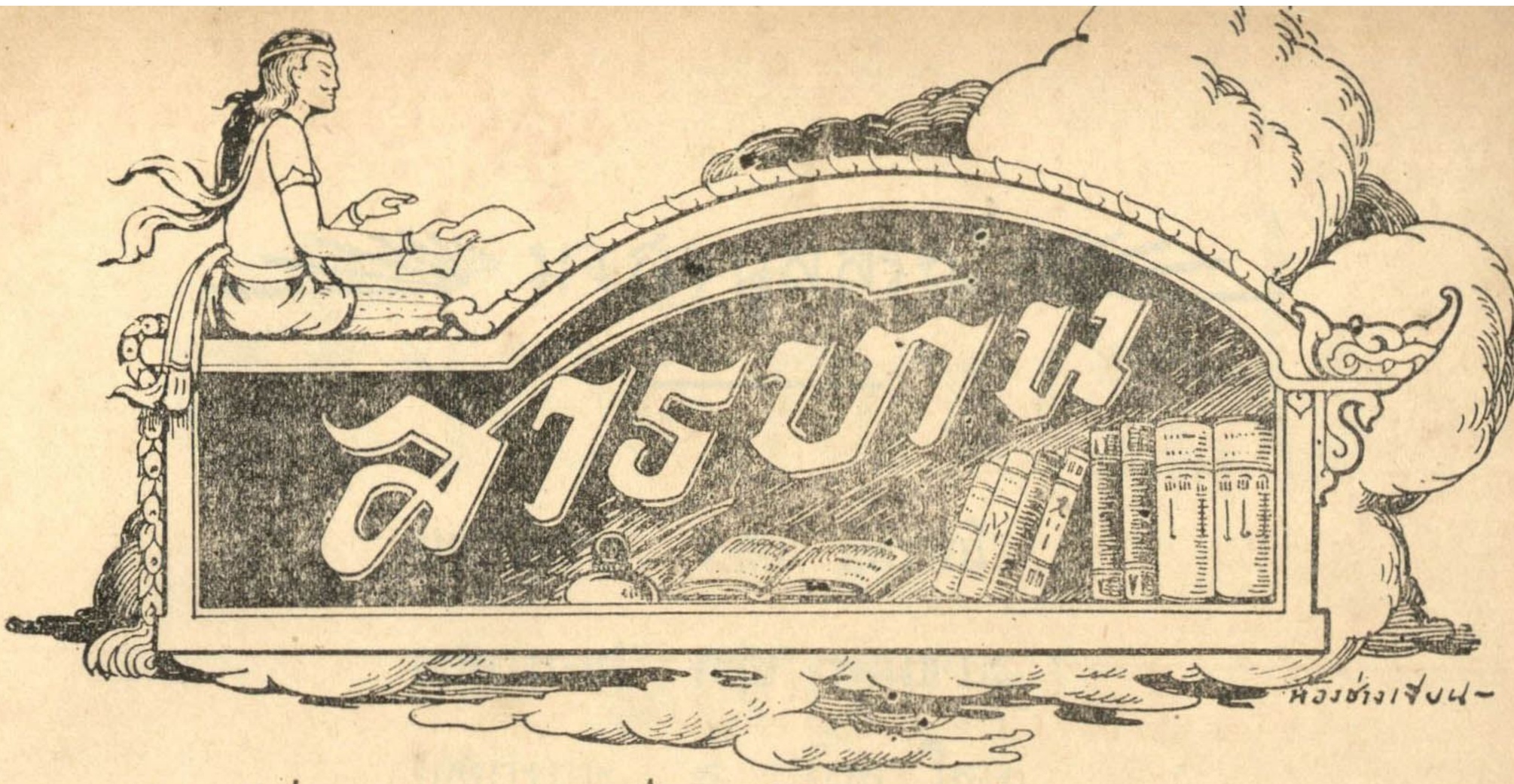
การบอกรับ ไม่จำเปนจะต้อง รอ ยอกรับตั้งแต่ฉบับต้นปี จะยอกรับตั้งแต่ฉบับใดก็ได้ นับ ๑๒ เล่ม เปน ๑ ปี ๖ เล่ม เปนครึ่งปี โปรดแจ้งความจำนงยังสำนักงานข้างบนนี้ โดยทางใดทางหนึ่งแล้วแต่ความสดวก พร้อมกับเงินค่าบำรุง สำหรับผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด โปรดส่งเงินทางธนาณัติ สำหรับผู้ที่อยู่ในจังหวัดพระนคร จะให้ไปรับเงินที่บ้าน พร้อมด้วยนำหนังสือส่งยังท่านทีเดียวก็ได้

อัตราค่าแจ้งความ ในแผ่นกระดาดหลังปก และแผ่นปกข้างใน (คือหน้าซึ่งแจ้งระเบียบการอยู่นี้ กับแผ่นแจ้งความของโรงพิมพ์อยู่ข้างท้าย) พิมพ์ด้วยหมึกสีเต็มหน้าปีละ ๖๐ บาท ในแผ่นกระดาดสีต่าง ๆ สอดอยู่ภายในปกหน้าและหลังเต็มหน้าปีละ ๕๐ บาท ครึ่งปีหรือครึ่งหน้า ๓๐ บาท

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ภาพนำ ในเรื่องนิทานบุญของอินเดีย

(ปีที่ ๔ เล่ม ๓ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐)

มาสานุสสรณ์	ส. ภมรสูต	หน้า	๓๔๙
ประเทศลัตเวีย	จิตตเสนะ	,,	๓๕๐
วารุณี	กาญจนาคพันธ์	,,	๓๕๗
ความรักและการสมรส	ปากกาสนิธ	,,	๓๙๓
คำนำ	นาคะประทีป	,,	๓๙๘
หนูน้อยหมวกแดง	ส. ภมรสูต	,,	๓๙๙
โคลงราชสดุดี	ขุนจงจัดนิสสัย	,,	๔๐๒
นิทานบุญของอินเดีย	พรรธนะแพทย์	,,	๔๐๘
อ้ายดาวเรือง	วินัส	,,	๔๑๐
ซ่อนคม	ชาญหัดถกิจ	,,	๔๑๖
ความงามไม่มี	ส่ง เทภาสิต	,,	๔๓๐
ภูตกถา (ต่อ)	ฟ. เจริญวิทย์	,,	๔๓๔
นางปทิตติ	หม่อมเจ้าพงส์รุจา	,,	๔๔๘
แถลงการณ์สาธารณสุขพิเศษ	กรมสาธารณสุข	,,	๔๕๙
อภินิหารของลาออติกา	สุวรรณมาณพ	,,	๔๖๒
อัสณาเทวี (ต่อ)	โภคโรหิต	,,	๔๘๐
ครัวของไทยเขษม	นายซา งวดตระกูล	,,	๕๐๑
วิชชาน่ารู้	นางสาวแฝง พหุลรัต	,,	๕๐๖
สารเขษม	สุมาณพ	,,	๕๐๙
อันตวาที	วิณา	,,	๕๑๑
ไทยเขษม แผนก สังสกฤต	นาคะประทีป	,,	พิเศษ

มาสานุสสรณ์

ยสฺยารฺถาสฺ ตสฺย มิตฺราณิ

ยสฺยารฺถาสฺ ตสฺย พานฺธวาะ ।

ยสฺยารฺถาะ ส ปุมาลฺ โลเก

ยสฺยารฺถาะ ส ตุ ปณฺฑิตะ ॥

มีทรัพย์ ก็มิตรล้น เหลือหลาย.

มีทรัพย์ ก็นับสาย พี่น้อง.

มีทรัพย์ ก็เปนชาย ในโลก.

มีทรัพย์ ก็ระบือก้อง ว่าผู้ธีรชน.

Of whom (there are) riches,
of him (there are) friends;
of whom (there are) riches,
of him (there are) relations;
of whom (there are) riches,
he (is) a man in the world;
of whom (there are) riches,
he (is) wise.

ส. ภมรสูต

ประเทศลัตเวีย

ของ

จิตตเสนะ

การที่เกิดมหาสงครามเปนตราบรรทึกความเปลี่ยนแปลงประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ประเทศใหม่ได้เกิดขึ้น ชาติโบราณซึ่งหมอยู่ได้สถาปะนาเขตต์แควันเดิมของตนขึ้นเปนประเทศ

ในจำพวกประเทศแถบทะเลบอลติ๊กซึ่งอุบัติพร้อมกับเสียงบึ้นใหญ่ของมหายุทธสงครามจากอำนาจรัสเซียประเทศหนึ่งคือ ลัตเวีย ประเทศของชาติเลตต์ ๆ เปนเพื่อนบ้านแลญาติกับชาติลิตถัวเนีย สืบเนื่องจากสาขาชาวอินเดีย—ยุโรปโบราณ เปนชาติผิวขาวแต่คนละชาติกับชาติเสมไม์ต์ต้นสาขาของชาติสลาฟกับเยรมัน

ชาติเลตต์อ้างสิทธิ์ว่าชาติของเขาได้สืบเนื่องอยู่ในประเทศลัตเวียมากว่าห้าพันปี ข้อสำคัญของพงษาวดารต้องถือหลักตามความคาดคะเนของคนหลายคน จึงจะเปนการมั่นคง

ตามที่ค้นคว้าจากหนังสือของชาวกริกแลโรมัน มีข้อความสอดคล้องกันว่า ชาติเลตต์, ชาติลิตถ์, ชาติปรัสเซียนเปนชาติเก่าแก่เข้าตั้งอาศรัยอยู่ตามดินแดนชายทะเลบอลติ๊กแต่ดึกดำบรรพ์

ชาติเลตต์ชอบอวดว่าเปนชาติที่พบอำพันแต่โบราณกาลจนประเทศของเขามีฉายาว่าประเทศอำพัน กล่าวว่าเมื่อสามพันปีที่ล่วงมาแล้วพ่อค้าชาวเฟนิเชียนได้มารับสินค้าอำพันไป

จำหน่ายตามนา ๆ ประเทศมีกำไรมาก

เครื่องประดับร่างกายสีแดงทำด้วยอำพันได้พบตามเนินเก่า ๆ ในมณฑล คอร์แลนท์ หลายแห่ง อย่างเดียวกับที่ได้พบในที่ฝังศพ ชาวมัยศีนี เครื่องประดับ ทองเงินฝีมือแบบอย่างชาว มัยศีนี ก็พบในที่ฝังศพใน ประเทศลัตเวีย เป็นข้อพิสูจน์ให้มั่นคง ว่า แต่ครั้งโบราณสมัย มี การ ติด ต่อ จาก ประเทศ ลัตเวีย กับ ประเทศ ต่าง ๆ แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เป็นการประหลาดได้พบอำพันทำเป็น เครื่องประดับที่ฝังพระศพตูตันขเมน (ตูตังข์อามอน)[1] ที่เมืองลซอร์ เป็นข้อแสดงอดีตสมัยว่า ก่อนพุทธศักราช ๗๑๕ ปี อำพันจากแคว้นทะเลบอลติก ได้รู้จักใช้ ทำเครื่องประดับที่โลกอียิปโบราณแล้ว

ภาษาคำพูดของชาวปรัสเซียโบราณที่เรียกว่าชาวโพรุสเซียนได้สาบสูญไปในศตวรรษที่ ๑๑ แห่งพุทธศก แต่ภาษาคำพูดของชาติเลตต์แลลิตถ์ไม่สาบสูญ นับด้วย พันปีคงใช้อยู่

ลัทธิธรรมเนียม ทางศาสนาของพวกเลตต์ไม่ แน่วแน่ อย่าง ชาว ลิตถัวเนีย ที่ ถือ คริสตังนิกายคัลลิก ยังฝักใฝ่ เชื่อถือ ผีสาง เทวดา ปะปนอยู่ โดยมากเป็นพวกชาวบ้านนอก

ขอย้อนกล่าวถึง เลตโต—ภาษาชาวลิตถัวเนียไม่กี่มานี้ได้ จัดแยกขึ้นเป็นพวกเป็นเหล่าอย่างเยรมัน ติวตอน รัสเซียสลาฟ พวกเลตต์ที่ศึกษา มีความรู้สูงได้ตรึกตรอง อย่าง ลึกซึ้ง ปราศจากความลำเอียง ว่าสิทธิ์และลัทธิที่ชาวลิตถ์ถือยังผิดกันอยู่มาก จึงแยกประเทศและชาติออกจากกัน

ตามข้อความที่ได้บรรทึกของชาวกรีกแลโรมัน มีข้อความในบรรทึกการสงครามว่า พวกคอร์ (เกอร์) แล พวก ลิฟ ชาว แคว้น คอร์แลนท์แลลิโวเนีย ในศตะวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศก ก่อนชาติปรัสเซีย กับ เยรมัน เข้าปกครอง กษัตริย์ชาวเลตต์ทรงพระนามวิร์สาสี ได้ ทำสงครามสู้รบแย่งดินแดน กับชาติคอณแลชาติสะแกนดินาเวียนมาคราวหนึ่ง

ปลายศตะวรรษที่ ๗ แห่งพุทธศก ประเทศลัตเวียถูกพวกติวตอนเข้ายึด สมัยพวกติวตอนไม่ยกไปทำสงครามศาสนาที่เมืองยารูซาร์เลม กลับ สังฆราชเบอร์ โตลท์ ขอร้องสมณะสาสน์ จาก โปปประทานบำเหน็จให้พวกติวตอนเข้าตั้งในแดนลัตเวีย แม้ พวกติวตอนจะมีอำนาจทางทหาร ก็ไม่อาจปราบปรามพวกลิตถ์

---

๑ ตามที่ได้ค้นพบใหม่ ไม่ใช่ตูตันขเมน เพราะราชวงศของตูตังข์ต่อมา มีสร้อยท้ายพระนามอามอนทุกพระองค์ หมายราชวงศผู้ทรงนับถือ อามอนรา พระสุริยเทพ Sun God

ให้อยู่ใต้อำนาจได้

ปลายศตะวรรษที่ ๑๓ แห่งพุทธศก เยรมัน แลรัสเซียเข้าปกครองลัตเวีย เยรมัน ฉลาดจัดการโดยลม่อม แต่รัสเซียใช้แบบมงอสโคไวต์แสดงความดุร้ายฉุนเฉียว ชาวเลตต์ได้รับความขื่นขมฝังใจอย่างแรง

ในกรอบเมื่อเริ่มมหาสงคราม ชาวลัตเวียอยู่ข้างฝ่ายสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ สมทบเข้าอยู่ในกองทัพรัสเซียโดยไม่เต็มใจนัก ต่อมาได้จัดทหารอาสาประจำชาติขึ้นรักษาดินแดนได้ต่อสู้ กับเยรมันตายในสนามรบประมาณแปดหมื่นคน ซึ่งเป็นจำนวนสามสิบในส่วนร้อยของพลเมืองที่มีอยู่ อีกสี่สิบในส่วนร้อยต้องสิ้นถิ่นฐานหนีภัย ทหารที่ล้มตายโดยมากด้วยกันช่วยป้องกันต้านทาน กองทัพเยรมันไว้ให้คนแก่ผู้หญิงแลเด็กมีเวลาหนีภัย ชาวเลตต์ต่อสู้เต็มกำลังสมกับคำได้กล่าวไว้ว่า โทมินิอุม มาริส ยุอลติซี ทะเลยอลติกจะไม่ยอมให้กลายเป็นทะเลสาบของพวกรุกราญ (เยรมัน) ไปได้เลย

กระทำสัญญาสงบศึกได้หยุดการรบในพวกสัมพันธมิตรอื่น ๆ กับเยรมันทางด้านตวันตกของยุโรป แต่ชาวลัตเวียไม่ได้หยุดพักรบ เพราะพวกยอลเซวิกส์ได้ต่อการรุกราญดินแดน เรื่อยมา พวกยอลเซวิกส์แกล้งลงประกาศบำรุงขวัญในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่กรุงมอสโคว์ มีข้อความอย่างเน้นถ้อยเน้นคำว่าประเทศลัตเวีย เอสโถเนีย ลิตถัวเนีย ซึ่งแต่ก่อนขัดขวาง เวลานี้ได้ยินยอมเข้าพวกแล้ว กำแพงกั้นระหว่างรัสเซียกันเยรมันได้ฉุดทลายลงหมดแล้ว การกล่าวประกาศของยอลเซวิกส์เพื่อจะขยายอำนาจให้แพร่หลายออกไป

ทางเขตต์ดินแดนลัตเวียอีกด้านหนึ่ง เยรมันก็เริ่มดำเนินการลับ หนุนชาวปรัสเซียที่อยู่ในดินแดนแต่เดิมด้วยกำลังอาวุธและเงินให้ก่อการรุกราญขึ้นแล้วก็ยกทหารเข้าเหยียบแดนเป็นคำรบสอง ดินแดนลัตเวียก็ตกอยู่ในอำนาจนกอินทรีเกือบครึ่ง ชาวเลตต์ต้องต่อสู้อย่างเต็มที่ในเวลาคับขัน ถ่ายกำลังจากด้านยอลเซวิกส์มาต่อสู้กับเยรมัน ไล่ชาวเยรมันจากดินแดนไปหมดเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ แล้วจึงได้ยกทัพหันไปขับไล่พวกยอลเซวิกส์ กินเวลากว่าเจ็ดอาทิตย์ รัสเซียจึงถอยออกไปจากดินแดน วาระนี้ต้องนับว่าเป็นวาระสุดท้ายจากการเป็นทาสของชาวเลตต์ ได้สูดอากาศแห่งความอิสระภาพ การที่เกิดขึ้นภายหลังนี้ ชาวยุโรปทางตวันตกน้อยคนที่ทราบเรื่องราว

พลเมืองชาวเลตต์หกสิบในร้อยได้เสียชีวิตไป โรงทำการหัตถกรรมต่าง ๆ ถูกทลายหมด คนงานเมื่อก่อนสงครามมีประมาณแสนคน คงเหลือไม่ถึงสองพันห้าร้อยคน ที่สำหรับทำการเพาะปลูกนับว่าเสียหายหมด แคว้นรูราลที่เป็นแคว้นอุดมในการเพาะปลูก พื้นแผ่นดินเป็นหลุมเป็นบ่อแลลวดหนามเกะกะทั่วไป โรงนาทลายนับด้วยพัน ๆ พื้นแผ่นดินที่เพาะปลูกเมื่อก่อนสงครามมี ๓๓๖,๗๕๐ ไร่ ไม่ได้ทำการเพาะปลูกทิ้งร้างกว่าครึ่ง

ประเทศลัตเวียก่อนมหาสงครามบริบูรณ์ด้วยเคหะสถานบ้านเรือนหนาแน่น เวลานี้กลายเป็นที่รกเรียวไปมาก พลเมืองผู้กล้าหาญได้เสียชีวิตไปมาก การที่จะสถาปะนาขึ้นใหม่ให้รวดเร็วเป็นการยาก การกู้ความอิศระภาพของประเทศลัตเวีย เป็นราคาแพงกว่าประเทศอื่น ๆ ในยุคเดียวกัน ชาวเลตต์ไม่มีความเสียใจในการเสียเลือดเนื้อแห่งญาติเพื่อกู้ประเทศ ได้แสดงวาจาอย่างเปิดเผยว่าเขามีความยินดีที่เกิดการฉุกระหุกของมหาสงครามได้เกิดขึ้น ชีวิตของพวกเขาที่สละไปมีค่าอย่างสูง เขาทั้งหลายผู้ที่มีชีวิตอยู่เวลานี้ ถ้ามีเหตุเกิดขึ้นอย่างนั้นอีก ก็เต็มใจที่จะสละชีวิตเหมือนกัน

ถ้าใครไปเที่ยวในประเทศลัตเวียจะได้เห็นที่รกร้างทั่วไป บ้านเรือนถูกละทิ้งเกลื่อนกลาด น่าชมความกล้าหาญของพวกนักรบไม่ใยดีกับสิ่งของเหล่านั้นเลย ทั้งไม่แสดงความเสียใจออกหน้าแม้แต่น้อย

ในการประชุมครั้งแรกได้จัดการแบ่งประเทศเป็นสิ่มณฑล ลิโวเนียหรือลิฟแลนท์ ๑ คอร์แลนท์ ๑ เสมคาล ๑ ลัตคาร ๑ รวมเนื้อที่ดินแสนเส้นจัตุรัส พลเมืองเมื่อเวลาประชุมครั้งแรกมี ๑,๘๑๓,๐๑๐ คน

การประชุมราษฎรเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๖๒ มีสมาชิกหัวหน้าราษฎร ๑๕๒ คน เลือกตั้งตำแหน่งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ มีสมาชิกประชุม ๑๐๐ คน การปกครองอย่างประชาธิปตัย มีประธานาธิบดีกำหนด ๓ ปีเลือกใหม่ครั้งหนึ่ง ตั้งทหารประจำสองหมื่นคน

การเพาะปลูกเป็นการสำคัญของประเทศถัดลงมาการหัตถกรรม สินค้าสำคัญคือเปลือกต้นแฟลกเป็นสินค้าออก จนมีชื่อเรียกว่า ลิโวเนียนแฟลก เป็นสินค้าที่ชาวยุโรปทางภาคตวันตกต้องการไปทำผ้าลินนินมาก เมื่อก่อนมหาสงครามมีเนื้อที่สำหรับปลูกแฟลก ๗๓๗,๕๐๐ ไร่ ภายหลังมหาสงครามคงมีผู้ทำอยู่เพียง ๑๗๕,๐๐๐ ไร่

สินค้าส่งต่างประเทศนอกจากแฟลกที่เปนน่าเปนตาอยู่เวลานี้ คือไม้ต่าง ๆ ในบ้านเมืองของเขาเองก็ใช้อยู่ไม่น้อยเปนพื้นสำหรับรถไฟ

ประเทศลัตเวีย ก่อน มหาสงคราม ชาวต่างประเทศชอบเรียกว่าแคว้นเดนมารกของรัสเซีย มีดินอุดม สำหรับการ เพาะปลูก และ เลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงผึ้งจับปลาเปนทางหาเลี้ยงชีพของพวกเลตต์มาแต่โบราณกาล มีการเก็บภาษีน้ำผึ้ง นอกจากนั้นยังมีการกลั่นน้ำองุ่นเรียกว่า เมทูส์แวงน์ เปนน้ำองุ่นมีชื่อว่ารสดี

การเลี้ยงผึ้ง เอาน้ำผึ้ง ขายคงทำต่อมาเปนสินค้าใหญ่ จำเพาะในมณฑลคอร์แลนท์มีกุฎผึ้งถึง ๑๒๐๐๐ กุฎ ที่ตำบลคานันเปนตำบลสำคัญ ที่ส่งจำหน่ายน้ำผึ้ง แลน้ำนมโคไปยังต่างประเทศ เครื่องยาแลเครื่องใช้ ทำด้วยเหล็กต้องซื้อจากต่างประเทศ ในลัตเวียไม่มีย่อแร่แลถ่านศิลา

ประเทศลัตเวีย เวลานี้ อยู่ ระหว่าง ประเทศลิตถัวเนีย โปแลนท์ รัสเซีย แลเอสโถเนีย แต่ด้านเหนือจดทะเลบอลติก มีเกาะไกนาสในอ่าวริกาเปนอาณาเขตต์ด้วย

ฝั่งทะเลลัตเวียยาว ๑๓๖,๐๐ เส้น มีเมืองท่าชายทะเลที่สำคัญนอกจากเมืองริกาคือ เวนท์สบิลส์ (วินเดา) ไลปายา (ลิเบา) เปนเมืองท่าที่น้ำไม่แข็งตลอดปี แม้ที่เมืองริกาในปีหนึ่งก็ถูกน้ำแข็งยึดเพียงสองสามวันเท่านั้น

เมืองริกาเปนเมืองเอก ที่ตั้งรัฐบาล อยู่ปากน้ำ เทาคาวะ (ดะวินา) ปลายน้ำไป จดในเขตต์ประเทศ เขาสูงของ รัสเซีย เปนทางคมนาคมทางน้ำสำคัญ จากรัสเซียผ่านลัตเวีย เมืองริกามีโบสถ์ครั้งสมัยกลาง สร้างเมื่อ พ. ศ. ๗๖๕ โดยสังฆราชแอลเบอร์ตที่ ๑ เปนผู้สร้างเมืองริกาแล้วได้ ๓ ปี เปนของโบราณน่าดูงามมาก รอบเขตต์มีวะนะถนนใหญ่ ๆ ปลูกต้นไม้สี่แถว ผิดกับแขวงอื่นที่มีถนนแคบ ๆ มีตึกที่น่าดูอีก แห่งหนึ่ง เรียก ว่า หันเซียตึก ทำให้เมืองริกาสง่ามาก

เมืองสำคัญถัดริกาคือเมืองเยลกาวะ (มิเตา) เปนเมืองชุมทางรถไฟ แลรวมสินค้าจากเมืองเทากาบิลส์ (ดวินสะกะ) ยากบสตัตท์ เมืองเยลกาวา (เฟรดริกสตัตท์) ส่งไปยังเมืองท่าชายทะเล

สินค้าของรัสเซียเข้าแลออกจำนวนหนึ่งในส่วนสี่ ต้องผ่านประเทศลัตเวีย เพราะฉนั้นประเทศลัตเวีย จึงเปน ประเทศสำคัญเกี่ยวเรื่องพานิชย์การณ์ทางเรือของรัสเซียที่จะส่งไปต่างประเทศ

การศึกษาเมืออยู่ในกรงเล็บ รัสเซียชั้นสูง

ให้เรียนแต่ภาษารัสเซีย เวลานี้ใช้เรียนภาษาเลตต์ทั้งสิ้น ชั้นมัธยมรับชายอายุแต่ ๑๖ ปี วิทยาลัยที่เมืองตาร์ตู (ทอร์ปต์) เดิมรวมรับนักเรียนทั้งสามแคว้น (ลิตถัวเนีย ลัตเวีย เอสโถเนีย) เมื่อแย่งอาณาเขตต์ยกเป็นอิศระประเทศ เมืองตาร์ตูตกไปอยู่ในเขตต์เอสโถเนีย ชาวเลตต์ได้ใช้ตึกโรงเรียนรัฐประสาตร์เดิมของรัสเซียตั้งขึ้นเป็นวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ มีนักเรียนครั้งแรกพันสองร้อยห้าสิบแปดคน เวลานี้นักเรียนรวมทั้งสตรีด้วยประมาณห้าพันคน วิชชาการช่างต่าง ๆ มีตำหรับครั้งโบราณแต่งโดยเยลาแมนแลเรนิส์ วิชชาทางดนตรีแลบทร้องต่าง ๆ วิโตล กัลมินแลทาร์สิน – ได้ประพันธ์ไว้ วิชชาจิตต์กรรมได้ต่อเนื่องมาจากโรเซนแตล ปูรวิทส์ วิชชาช่างปั้นแลเคลือบน้ำยาลายครามลายสีต่าง ๆ จากตำหรับสเตนเบอร์ค บทเพลงของชาวเลตต์ (เดียนาส์) ได้พิมพ์ขึ้นมิบทไม่ต่ำกว่าสองแสนวรรค ชาวเลตต์เป็นพวกที่ชอบร้องรำทำเพลง เมื่อว่างการงานหรือวันหยุดงาน ชอบไปเที่ยวตามที่สงัดตามหลุมฝังศพบรรพบุรุษไม่เลือกที่รู้จักหรือไม่รู้จักร้องเพลงสรรเสริญแลเพลงโศกซึ่งเป็นนิสัยธรรมเนียมติดเนื่องมาจากชาวอารย์ันโบราณ

ชาวเลตต์มีร่างกายค่อนข้างสูง มีดวงหน้ารูปไข่ กระโหลกศีร์ษะสูง ผมตั้งตรงเส้นผมสีแดงปนดำ ชายันในการเพาะปลูกมีสุภาษิตโบราณอยู่สองบทสำหรับปลุกใจไม่ให้มีความท้อแลเศร้าโศกมีเนื้อความว่า “เมื่อต้องการความสมบูรณ์ อย่ามีความอายเรื่องการงานของท่าน” “เมื่อท่านเอาใจใส่กับพื้นดินของท่าน พื้นดินจะอุปถัมภ์ท่านให้สู่ความเจริญ”

ในศตะวรรษที่ ๑๙ แห่งพุทธศก ชาวลิตต์เป็นเจ้าของที่ดินเองต้องรับการหนักมากด้วยถูกเรียกภาษีอากรแรง ผลที่ทำไม่พอค่าใช้จ่าย จึงเกิดมีท่านพวกบารอนเยรมันที่มั่งมีรับซื้อที่ดิน แล้วกลับจ้างชาวเลตต์ทำงานให้อาหารที่ดีกิน ชาวเลตต์ต้องทนจำใจรับจ้างต่อมา

บ้านเรือนชาวเลตต์ที่อยู่ในเมืองก่อด้วยอิฐมุงกระเบื้อง ตามชนบทสร้างด้วยไม้มุงแฝก เครื่องเรือนของพวกยากจนมีเก้าอี้ไม้สองสามตัว โต๊ะหนึ่ง แลหิ้งวางของตามฝาของใช้มีเหยือกน้ำดินแลเสื่อหญ้าทำใช้เอง

การรื่นเริงวันเซนต์จอนที่ ๒๔ มิถุนายนเป็นงานประจำปี บ้านเรือนตบแต่งด้วยใบไม้ พลเมืองแต่งตัวประดับประดาด้วยใบไม้ โอกสด

เรียกว่าพิธี ลิโค มิเลียง แลการเต้นรำ แล ร้องเพลงต่าง ๆ

เมื่อก่อน ชาวเลตต์ โดยมาก เที่ยว กระจัดกระจายอยู่ในประเทศรัสเซียแลไซบิเรีย เมื่อสงครามสงบลงดินแดนได้ยกขึ้นเปนอิศรประเทศ พลเมืองได้ไหลเนื่องข้ามเขตต์แดนบอลเซวิกส์เข้ามายังบ้านเกิดเมืองยิดรดุจสายน้ำไหล

พ. ศ. ๒๔๖๒ รัฐบาลใหม่ได้ออกกฎหมายจัดการกับพวกท่านบารอนเจ้าของที่ดินตัดสิทธิ์ที่รวบเอาที่ดินไว้คนละมาก ๆ จัดการแบ่งแยกให้รายฎรทำการเพาะปลูก (ทำการโดยลม่อมไม่ถึงขับไล่แลริบทรัพย์ สมบัติ อย่าง ท่านพวกบารอนเยรมันถูกเข้าในประเทศเอสโถเนีย)

ใน ศก ๒๔๖๒ นั้น ได้ จัดการ ไป ได้ กว่า ๑๔๐๐๐ เทไซตินส์ (๑ เทไซตินเท่ากับ ๖ ไร่) เรื่องจัดการ ของรัฐบาลใหม่ไม่ เปน ข้อเดือดร้อนกับพวกบารอนเท่าใดนัก ชาวเลตต์ที่ยากจน ยังมีมาก ขาดกำลังทุนทรัพย์ พวกบารอนให้เช่าโคแลอุดหนุนทางเงิน แต่พวกบอลเซวิกส์ ชาวเลตต์ไม่เล่นด้วยทีเดียว รัฐบาลระวังนักระวังหนา เรื่องการเมืองที่จะนำกระทบกระเทือนกับเพื่อนบ้านประเทศใหม่เกรงชาวเลตต์จะก่อการวุ่นวาย เรื่องเขตต์แดน เพราะราษฎรเคยกล่าวอยู่เสมอว่า ต่อไปถ้าเราได้ขยายอาณาเขตต์ขึ้นจะส่งความเจริญ ถ้าถูกตัดอาณาเขตต์ออกอีกก็สู่ความล่มจม [1]

รัฐบาล ประเทศ ลัตเวีย จึง ต้อง ริบ จัดการกสิกรรม หัตถกรรม แลพาณิชย์การ อย่างเร่งริบ ชดเชยที่ได้ รับความทรุดโทรมจาก มหาสงคราม ลัตเวียจะทรงอิศระภาพอยู่ได้ ต่อไป อาศัยความ อดทน ยากขั่นแลน้ำใจรักชาติเปนข้อสำคัญ ความสงบเสงี่ยมไม่อวดเก่งอวดฝีมือให้ ไหลพล่งออกมา อย่างชาติ แอลบาเนีย ด้วยอาศัยความจำ “การในอดีต” เข้าเลือดเนื้ออย่างแน่นแฟ้น จึงอยู่ในโอวาทผู้เปนประมุข เปนดวงตรา เกียรติศักดิ์ อย่างน่าสรรเสริญ

รายฎรชอบกล่าวอยู่เสมอว่า “ฉันชอบสู่อันตรายของการเปนอิศระภาพ ดีกว่าจะสู่ความสงบของการเปนทาส”

---

๑ เนื่องจากเรื่องเกาะเออเสล เมื่อการประชุมแบ่งอาณาเขตต์ ครั้งแรกเกาะนั้นเปนอาณาเขตต์ลัตเวีย มาภายหลังชาวเอสโถเนียร้อง แลถือสิทธิ์ไปรวมเปน อาณาเขตต์ในประเทศเอสโถเนีย

จบบริบูรณ์

ปฐมวัย วารุณี

ของ

กาญจนาคพันธ์

บทนำ

ยุคดึกดำบรรพ์ — ในเอกเทศสุวรรณภูมิ ที่มนุษย์มิได้นึกได้ฝันถึงว่าจะเป็นความจริงไปได้ แต่คำกลางมิกล่าวอยู่ว่า “**ไม่มีอะไรที่จะเป็นไปไม่ได้ในโลกนี้**” — — — ฉันเอง ความมหัศจรรย์พิลึกกึกกือจึงเกิดขึ้นในนครโบราณอันตั้งอยู่ณริมแม่น้ำมูล — — นครที่กล่าวนี้คือ ที่ลำแม่น้ำยมยังมิได้สถาปนากรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานีไทยุคโบราณ — ลำแม่น้ำเจ้าพระยายังมิได้สร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานียุคกลาง — และยังมิได้สร้างกรุงเทพมหานครขึ้นเป็นราชธานีในยุคใหม่ — — เป็นยุคที่เต็มไปด้วยความมหัศจรรย์ลึกลับ — มหัศจรรย์อย่าง

พิมาย!

เหตุใดความมหัศจรรย์ลึกลับจึงมักเกิดขึ้นในยุคดึกดำบรรพ์? ปัณหาข้อนี้ตอบไม่ใช่ง่ายนัก! คนที่ฉลาดมักเห็นง่าย ๆ ว่าเปนเพราะยุคโบราณล่วงลับมาเสียหลายร้อยหลายพันปี คนในยุคใหม่ไม่รู้ไม่เห็น จึงเปนอันว่าเรื่องจะเกิดขึ้นอย่างมหัศจรรย์อย่างไรก็ได้! ความเห็นอันนี้แยบคายดีสำหรับฟังเล่น แต่ถ้าจะฟังกันจริง ๆ แล้วไม่ถูก ทั้งนี้เพราะ — ใคร ๆ ก็ย่อมทราบว่า — ในยุคดึกดำบรรพ์นั้นมนุษย์เคยเจริญสูงสุดมาแล้ว!

ความเจริญของมนุษย์ในยุคโบราณอาจต่างกับความเจริญของมนุษย์ในยุคหลังนี้ เพราะโลกเราประกอบไปด้วยของศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติเอนกอนันต์ ในยุคโบราณมนุษย์รู้จักว่าอะไรเปนของศักดิ์สิทธิ์ และนำเอาของศักดิ์สิทธิ์อันนั้นมาใช้ตามธรรมชาติของมันเอง ส่วนในยุคหลังนี้มนุษย์รู้จักพลิกแพลงใช้ของศักดิ์สิทธิ์นั้น ๆ ให้โลดโผนออกไปจากสภาพเดิม จนกลายเปนวิทยาศาสตร์อย่างใหม่ขึ้นเมื่อความเจริญต่างกันไปตามยุคตามสมัย เช่นนี้ความมหัศจรรย์ในยุคก่อน ๆ จึงกลายเปนเรื่องไม่จริง! เหตุด้วยเรามาเชื่อของใหม่เสียแล้ว จึงไม่เชื่อของเก่า — แต่แท้ที่จริงวิทยาศาสตร์ใหม่นั้นก็คือของศักดิ์สิทธิ์ในยุคเก่าซึ่งมนุษย์ในชั้นหลังนี้ได้เจริญรอยตามมนุษย์ยุคโบราณนั่นเอง! — ภายใต้อาทิตย์ดวงนี้ย่อมไม่มีอะไรใหม่เลย!

วันล่วงไปเปนเดือน — เดือนล่วงไปเปนปี ปีก็ล่วงไปตามอาการหมุนเวียนของโลก — ค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพบนพื้นพิภพให้เปนไปตามธรรมดาวิสัย! นครพิมายอันเคยรุ่งเรืองในยุคดึกดำบรรพ์ก็มัวหมองซุดโทรมลง ทุกขณะที่ดวงอาทิตย์ฉายแสงต้องยอดประสาทหินอันงามสง่า! — ชั่วเวลาไม่กี่ร้อยปีก็กลายเปนนครร้างจมอยู่ในป่าดงพงพนัศอันมิแต่สิงห์สาราสัตว์อาศัย! นครสุโขทัยได้เกิดขึ้นเปนราชธานีของสมเด็จพระร่วงเจ้าจอมไทมหากษัตราธิราชสยามประเทศ เมื่อพระพุทธสาสนายุกาลล่วงแล้วได้ ๑๗๘๐ พรรษา ต่อมาในปีพระพุทธศักราช ๑๘๙๓ สมเด็จพระเจ้าอู่ทองก็สถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเปนราชธานี ถึงพระพุทธศักราช ๒๓๑๐ พระมหานครนี้ก็ถึงซึ่งกาลพิโยคล่มจมด้วยพม่าอริราชศัตรู! กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ได้เกิดขึ้นเฉลิมขวัญสยามประเทศเปนราชธานีใหม่ในพระพุทธ

ศักราช ๒๓๒๕ โดย พระราช กฤษฎา ภินิหาร ประกอบ ด้วย พระบรม เดชานุภาพ ของ สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปฐมจักริวงศ์ พระนคร ใหม่นี้ค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพจากอนารยภูมิ ขึ้นสู่ อารยภูมิทุกขวยขี่ มิช้าก็ไพศาลสมบูรณ์ตาม อารยวิสัยอันควรแก่ **ราชธานี** — — มี มหาฐาณปนาอันตระหง่านงามตามวิถีทางถนน หลวงอันเต็มไปด้วยยวดยานพาหนะเสียงกึกก้อง แจจัน— —ทวยนครต่างก็รีบเร่งขันเริงใจเดินไป มาอยู่ขวักไขว่— —บ้างก็นั่งคุยกันตามภัตตาคาร ริมถนนอันสว่างจ้าไปด้วยโคมไฟในยามรัตกาล — — — ณภัตตาคาร แห่งหนึ่ง นี้ มีข้าพเจ้า — นายสังกาส ศิริพันธ์ ผู้รวบรวม เรื่อง — นั่งอยู่ กับสุภาพบุรุษอีกสี่คนบนดาดฟ้าสูงสุด

คืนนี้เป็นคืนวันที่ ๑๒ มกราคม พ. ศ. ๒๔๖๐ แต่ เรื่อง ที่ เรา นั่ง คุย กัน เป็น เรื่อง โบราณ คึก คำบรรพ์ย้อนถอยหลังขึ้นไปนับเป็นร้อย ๆ ปี — — และในที่สุดก็กลับสาวขึ้นไปถึงนครโบราณ นครหนึ่ง— คือ— **พิมาย.**

เรื่องของเราได้มาถึง**นางลาว**

"ใครครับนางลาวคนนี้?" นายระไว เอ่ยถามขึ้นเมื่อได้ยินเจ้าคุณพิพิธ ฯ แนะนำให้ ไปดูนางลาวในโอกาสที่ใคร ๆ จะได้ไปเที่ยว เมืองพิมาย

"สตรีสวยของพิมาย" ท่านตอบสั้น ๆ

"เป็นลูกเต้าเหล่าใครครับ?" ข้าพเจ้าถาม

"ลูกใครก็ไม่ทราบ" ท่านกล่าวเรื่อย ๆ "เพราะเจ้าหล่อนเป็นหิน!"

"รูปหิน!" หลวงพิเศษซึ่งนั่งข้างข้าพเจ้า ร้องขึ้น "เอ _ สวยยังไงกันครับ?"

"สวยอย่างที่ไม่มีรูปโบราณวัตถุใด ๆ จะ สวยเท่า" ท่าน เจ้าคุณ พิพิธ กล่าว ยิ้ม ๆ "แม้แต่คนจริง ๆ ก็สู้เจ้าหล่อนไม่ได้ นายช่าง ที่สลักรูปนี้ผมอวิเศษเหลือเกิน — — ผมเชื่อว่า เจ้าคุณ คงจะ ยกย่อง ฝีมือ นายช่าง ผู้นี้เหมือน กัน"

ประโยคหลังนี้ เป็นถ้อยคำ ที่ เจ้าคุณพิพิธ หันไปพูด กับ เจ้าคุณสากล _ สุภาพบุรุษชรา ผมขาว_นั่งอยู่ตรงข้ามกับข้าพเจ้า ท่านผู้นี้ม อายุถึง ๙๘ ปี แต่ร่างกายยังแข็งแรงคล่องแคล่ว เป็นนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทุกทิศทุกทาง และชอบพอกับชน ทุกชั้น ท่านเป็นคนชอบ สนุกสนานรื่นเริง พวกเรานักท่องเที่ยวสมัย ใหม่ มักจะพบท่าน ตามสถานที่ ต่าง ๆ ทั้งใน พระนคร และตามจังหวัดชนบทเสมอ

ดูเหมือนท่านสดุ้งเมื่อได้ยินเจ้าคุณพิพิธถาม เห็นได้ทันทีว่ากำลังคิดถึงอะไรเพลินอยู่ ข้าพเจ้าสังเกตเห็นดวงตาท่านมีแววแห่งความเศร้าปรากฏอยู่ชัดเจน!

ท่านยิ้ม — แต่หาพูดว่ากะไรไม่

"ถ้าเจ้าคุณจะกรุณาเล่าเรื่องนางลาวให้ฟังทั่ว ๆ กัน ผมเชื่อว่าพวกเราจะรู้สึกเป็นพระเดชพระคุณมาก" หลวงพิเศษกล่าวกับเจ้าคุณพิพิธ

"ผมไม่มีความรู้อะไรในเรื่องนางลาวนี่เลย" เจ้าคุณพิพิธออกตัว "แต่เห็นว่าเป็นโบราณวัตถุที่แปลกประหลาดก็แนะนำให้พวกเราไปดูเท่านั้น ผมรู้ประวัติของรูปนี้เลา ๆ เพียงว่าเป็นโบราณวัตถุที่กายสิทธิ์แปลกประหลาด —"

"กายสิทธิ์อย่างไรครับ?" นายระไวรีบถามขึ้นทันที

"เป็นเจ้าสเน่ห์ที่ใครเห็นแล้วต้องหลงรัก"

"รักรูปหิน?" ข้าพเจ้าร้องขึ้น

เจ้าคุณพิพิธพยักหน้า

พวกเรานิ่งมองดูตากันด้วยความพิศวง ลมหนาวจากทิศเหนือพัดโชยมาต้องกายเย็นเยือก ข้าพเจ้าทอดสายตาไปตามถนนอันสว่างไสวไปด้วยโคมไฟแลระยับโล่งลิ่วสุดสายตา เสียงแตรรถยนต์ — รถราง — กระดิ่งรถม้า — — เสียงคนสัญจรไปมาดังกึกก้องกังวานไม่ขาดเสียง อา! ความงามแห่งพระมหานครปลุกความรื่นเริงบันเทิงใจให้แก่ผู้ทัศนาเป็นอย่างยิ่ง

"เดิมรูปนี้อยู่ในป่าโดดเดี่ยว" เจ้าคุณพิพิธกล่าวต่อไป "ที่ตรงนั้นเป็นโคกริมแม่น้ำมูล เรียกว่าโคกลาว อยู่ห่างจากปราสาทหินออกไปราว ๖๐๐ เส้นเศษ — เป็นกลางป่าแท้ ๆ — ไม่มีร่องรอยหรือทรากอะไรที่พอจะสันนิฐานให้เห็นว่าเคยมีปราสาทหินหรือกู่หรือเทวสถานอันใดตั้งอยู่เลย — เป็นการแปลกไหมหล่ะที่นางลาวไปอยู่กลางป่าโดด ๆ เช่นนั้น?"

"ชื่อ 'ลาว' เห็นจะมาจากชื่อโคกนั้น" นายระไวออกความเห็นพลางจุดบุหรี่สูบ

"ชื่อโคกจะมาจากรูปหิน หรือชื่อรูปหินจะมาจากโคก — รู้ไม่ได้ เพราะไม่มีใครรู้ตำนานเรื่องนี้" เจ้าคุณพิพิธว่า "ที่ตรงนั้นเป็นป่าเปลี่ยว ไม่มีใครไปมานอกจากพวกชายหนุ่ม ๆ ที่หลงรักหล่อนพากันไปเที่ยวในเวลากลางคืนเท่านั้น"

"ก็เป็นรูปหินไม่ใช่หรือครับ?" ข้าพเจ้าถามขึ้น "แล้วจะไปทำไมกัน?"

"ไปร้องรำทำเพลงกันเสมอในคืนเดือนหงายคล้ายกับเป็นงานนักขัตฤกษ์อย่างหนึ่ง"

เจ้าคุณพิพิธอธิบาย “คนหนุ่ม ๆ ที่มีคู่รักแล้วก็ยังไปหลงรักนางลาวมากต่อมาก”

“เอ! ชอบกล” หลวงพิเศษเอ่ยขึ้น “คนไม่รัก—ไปรักรูปหิน—แล้วจะมีประโยชน์อะไรกัน?”

“ยังมีข้อที่น่าพิศวงยิ่งกว่านี้อีก” เจ้าคุณพิพิธว่า “พวกหนุ่ม ๆ ที่ไปร้องรำทำเพลงติดพันหลงรักนางลาวนี้ พอกลับมาถึงบ้านมักตายแทบทุกคน!”

“ตาย!__” หลวงพิเศษทวนคำเสียงดังด้วยความประหลาดใจ “เป็นอะไรตายครับ?”

“เขาว่านางลาวมาเอาไป!”

พวกเรานิ่งมองดูตากัน

“งั้นนางนี่คงเป็นยักษ์?” นายระไวเอ่ยทำลายความเงียบขึ้น

“จะว่ายักษ์ก็ไม่เชิง—แต่เขาว่ากันว่าเป็นนางพญาเจ้าเสน่ห์!”

“แต่อะไร ๆ ก็เป็นไปไม่ได้—เพราะรูปนั้นเป็นหิน” ข้าพเจ้าออกความเห็น

“แต่ตามที่ผมได้ไปดู—ไปสังเกต—ไปสืบสวนมาด้วย ตนเองไม่ปรากฏว่านางลาวมีความศักดิ์สิทธิ์อะไรเลย” เจ้าคุณพิพิธพูดต่อไป “ถ้าจะว่าเป็นยักษ์หรือเป็นข้าวหรือมีนางไม้อะไรเข้าสิง ก็คงมีร่องรอยเครื่องหมาย คนบูชานับถืออยู่บ้าง—ดูแต่ต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่ศักดิ์สิทธิ์ยังมีคนไปกราบไหว้บูชาถวายโชนลคร—แต่นี่เปล่าเลย—เป็นรูปหินทิ้งอยู่โดด ๆ กลางป่าเปลี่ยว เช่นเดียวกับหลักศิลาหรือโบราณวัตถุที่ปรักหักพังตามธรรมดานั่นเองแต่เดี๋ยวนี้มีเรื่องแปลกอยู่ก็ที่พวกหนุ่ม ๆ มักหลงรักและพากันไปร้องรำทำเพลงที่รูปนางลาวในยามเดือนหงาย ครั้นกลับมาก็มักตาย พวกหญิงสาว ๆ พากันเกลียดรูปนี้ทั่วไป”

“เป็นของมหัศจรรย์น่าพิศวง” หลวงพิเศษกล่าวขึ้นลอย ๆ

“พวกนักโบราณคดีพากันสันนิฐฐานนักแล้ว แต่ไม่รู้ว่ารูปนางลาวนี้มีมาอย่างไร? เป็นของลึกลับและน่ากลัวด้วย! ผมเองก็จนปัญญาคิดไม่เห็นว่านางลาวมีฤทธิเดชเวชมนต์อะไรในตัว?—ท่านเจ้าคุณสากลเคยไปเที่ยวพิมาย—เชื่อว่าคงมีความเห็นอะไรดี ๆ ในเรื่องนี้บ้าง?”

พวกเราทุกคนหันไปมองหน้าเจ้าคุณผู้เฒ่าเพื่อฟังความเห็นของท่านแต่ท่านสั่นศีรษะช้า ๆ พลางกล่าวอย่างชัดถ้อยชัดคำว่า—

“โลกเราเต็มไปด้วยความลึกลับ!—ความมหัศจรรย์!———บางอย่างมหัศจรรย์จนไม่น่าเชื่อ!———แต่ก็เป็นความจริง! ผมเอง

เคยประสพความมหัศจรรย์ชนิดนี้มาแล้ว — — — ยังรู้สึกพิศวงในใจจนทุกวันนี้ว่าความมหัศจรรย์ที่ผมประสพมานั้นเป็นความจริงหรือเป็นความฝัน อย่างไรแน่? — — — อา! — — ท่านควรจะยินดี— —ยินดีสำหรับโชคของท่านที่จะได้ฟังเรื่องประหลาด! — — — เพราะความมหัศจรรย์ที่ผมประสพมานั้นก็เผอิญเป็นเรื่องที่กำลังทำให้ท่านอัศจรรย์ใจอยู่บัดนี้ด้วย"

พอได้ฟังคำพูดของท่าน พวกเราก็ตื่นเต้นขึ้นมาทันที พลางร้องขอให้ท่านบรรยายเรื่องลึกลับของท่านให้เราฟัง

"ยังก่อน— —" ท่านโบกมือพลางกล่าวช้า ๆ "ที่นี้ไม่ใช่ที่ ๆ ควรจะเผยเรื่องลึกลับ — — — เพราะเรื่องของผมควรจะเล่าในที่ ๆ สมควรยิ่งกว่านี้— — นอกจากนี้เรื่องของผมยังควรเล่าให้ผู้ที่สมควรฟังอีกชั้นหนึ่ง— —และผู้ฟังนั้นต้องฟังด้วยหัวใจอันหนักแน่น — — — ต้องใช้วิจารณญาณประกอบอย่างเลือดสุขุมยิ่ง! — — — เท่าที่ผมยึดปากมาตั้ง ๗๘ ปีแล้ว เพราะอะไร? ไม่ใช่เพราะหาผู้ที่ควรฟังไม่ได้ดอกหรือ? สมัย ๘๐ ปีล่วงแล้วเป็นสมัยเปลี่ยนแปลง คนโง่ก็โง่เกินไป ที่ฉลาดก็ฉลาดเกินไป เพราะฉนั้นคนโง่จะเชื่อเรื่องของผมว่าเป็นจริงอย่างเรื่องท้าวกกกะหนาก! และคนฉลาดก็จะไม่เชื่อเรื่องของผม เพราะเห็นเป็นเรื่องอย่างท้าวกกกะหนากเหมือนกัน! — — — มาสมัยนี้คนโง่มีความฉลาดพอที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ? และคนฉลาดรู้พอที่จะสันนิฐฐานว่าความจริงควรจะมีเพียงไร? เพราะฉนั้นจึงเป็นการสมควรแล้วที่ผมจะเปิดเผยเรื่องนี้ให้ผู้ที่สมควรฟัง— — —แต่ — อย่างไรก็ตาม— ผมขอเตือนว่าการฟังของท่านจะขาดวิจารณ์เสียมิได้เลย— — —ทั้งนี้เพราะเรื่องของผมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ **วิญญาณของมนุษย์** อันท่องเที่ยวอยู่ตามภพ— — ซึ่งจะทำให้โลกพิศวงอยู่ไม่วาย!"

ท่านเจ้าคุณสากลผู้เฒ่ากล่าวจบลงแล้วจึงนัดพวกเราให้ไปที่บ้านท่านในเย็นวันรุ่งขึ้น พวกเราได้ไปพร้อมกันตามนัด มีแขกเพิ่มขึ้นอีก ๔—๕ คน เรื่องที่ท่านบรรยายให้เราฟังนั้นประกอบไปด้วยความมหัศจรรย์แปลกประหลาดพิลึกกึกกือยิ่งเสียกว่าเรื่องอ่านเล่นที่นักประพันธ์ผู้เรืองนามได้พยายามประดิษฐ์ขึ้นเสียอีก พวกเรารู้สึกพิศวงงงงวยจนลืมตัวไปตามกัน เมื่อจบลงข้าพเจ้าได้รับกระดาษบรรยายเรื่องลึกลับซึ่งท่านได้เขียนไว้แล้วนี้ม้วนหนึ่งในฐานที่ข้าพเจ้าเป็นนักประพันธ์ ท่าน

อนุญาตให้ข้าพเจ้าตัดเติมแก้ไข เปลี่ยนแปลงได้ตามชอบใจ และให้ข้าพเจ้านำออกโฆษนาได้เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ข้าพเจ้าได้กล่าวขอบพระเดชพระคุณท่านอย่างสูง

◎ ◎ ◎

สิบปีล่วงไป — — ยรรลุ พ. ศ. ๒๔๗๐ ท่านเจ้าคุณสากลผู้เฒ่าก็ถึงแก่อนิจกรรม

ในระหว่างเวลาสิบปี ข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวโคราช ๓ ครั้ง และได้ไปชมปราสาทหินที่เมืองพิมายทุกครั้ง แต่ไม่เห็นร่องรอยอะไรที่จะเป็นทางสันนิฐฐาน ให้เห็นว่าได้มีความลึกลับอย่างมหัศจรรย์อยู่ในปราสาทนั้นเลย รูปนางลาวได้ถูกย้ายจากกลางบ่าเข้ามาไว้ยังที่สะสมโบราณวัตถุแห่งเมืองพิมายแล้ว แต่ก็ยังคงเป็นนางลาวหรือนางสิลาอยู่นั่นเอง ความงามเท่านั้นแหละเป็นเสน่ห์อย่างขลังที่สุดของเจ้าหล่อน — — ยิ่งดูยิ่งงาม — ยิ่งพิศยิ่งชื่น — ยิ่งนึกยิ่งเคลิบเคลิ้ม — — อา! เวลาใดที่ข้าพเจ้าไปพิศดูเจ้าหล่อนแล้วให้รู้สึกว่าเผลอสติเคลิ้มตัวทุกขณะ ข้าพเจ้าได้บอกความรู้สึกอันนี้แก่เจ้าคุณผู้เฒ่า ท่านหายใจสะท้อนถอนใจยาว เห็นได้ว่ามีความอาลัยเหลือประมาณ!

บัดนี้ท่านก็ล่วงลับไปแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งปวงคงอยากรู้เรื่องอันลึกลับแปลกประหลาดมหัศจรรย์ของท่านที่เกี่ยวกับปราสาทหินโบราณวัตถุอันงามเลิศนี้ เมื่อมีโอกาสอันสมควร และถูกต้องตามความประสงค์ของท่านฉันใด ก็ขอให้ท่านพึงตั้งใจสดับเรื่องโบราณคดีกถำบรรพ์อย่างมหัศจรรย์ลึกลับต่อไปนั้นเถิด

บทที่ ๑

เพื่อนข้าพเจ้า

วันนั้นเป็นวันพฤหัศบดีที่ ๑๐ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๓๘๒

เวลาเย็นข้าพเจ้าเดินเข้าประตูรั้วบ้านนายจิตมิตร์ค่ายากของข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ตำบลคลองโอ่งอ่าง บ้านนั้นเป็นตึกโบราณเกลี้ยง ๆ ๒ ชั้นแต่ใหญ่โต ฝูนขาวซึ่งฉาบไว้ภายนอกกลายเป็นสีดำหย่อม ๆ ทั่วไป ตามผนังบางแห่งเขียวคล้ำเป็นทางยาว ๆ ด้วยคราบน้ำฝนที่ไหลมาจากหลังคาซึ่งคลุมจดผนังพอดีหน้าจั่วตึกตั้งตรงจากผนังด้านสกัดขึ้นเป็น

รูปสามเหลี่ยม มีลายเปนรูปโล่ห์กลม แต่ดำคร่ำคร่าไปด้วยอายุ นูนเด่นอยู่ภายในตามริมถนนเล็ก ๆ ซึ่งปูด้วยอิฐอย่างหนาในบริเวณบ้านปลูกไม้ดัดและไม้ดอกงาม ๆ หลายอย่างต่างชนิด ข้าพเจ้าหยุดเด็ดดอกกุหลาบดอกหนึ่งที่เชิงบันได ครั้นแล้วก็ก้าวเข้าประตูตึก

สหาย ข้าพเจ้ากำลังเดินวนไปมารอบ ๆ ห้องคล้ายกับชมดเดินเราะกรง มือทั้งสองไพล่หลังก้มหน้าดูพื้นห้องไม่เหลียวซ้ายแลขวา สังเกตดูท่าทางเห็นได้ว่ากำลังตริกตรองอะไรสักอย่างหนึ่งด้วยอาการร้อนรนกระวนกระวาย ข้าพเจ้ายืนสังเกตอาการเขาอยู่สักครู่หนึ่ง พอดีเขาเหลียวมาพบข้าพเจ้า เขามองดูข้าพเจ้านิดหนึ่งแล้วก็กลับก้มหน้าเดินต่อไป ดูเปนทีว่าไม่มีข้าพเจ้าอยู่ในห้องฉะนั้น

เราทั้งสองเปนเพื่อนรักกันสนิทสนม กินนอนเล่นเที่ยวตลอดจนเรียนหนังสือมาด้วยกันตั้งแต่เล็กแต่น้อย ถึงแม้เราจะอยู่กันคนละบ้านก็จริง แต่ต่างก็ถือวิสาสะในบ้านเพื่อนเหมือนบ้านตนด้วยกัน จึงเปนการไม่น่าประหลาดอันใดที่เขาไม่ปฏิสันฐานทักทายต้อนรับข้าพเจ้าตามธรรมเนียมคนมาหาสู่ในขณะที่เขามองมาเห็นข้าพเจ้า ถ้าเปนคนอื่นจะเห็นว่าเขามีนตึง แต่สำหรับข้าพเจ้าเคยรู้ใจกันเสียแล้ว เขาไปบ้านข้าพเจ้า ๆ ไม่ต้อนรับทักทายเขาก็ย่อย ๆ

นายจิตเพื่อนข้าพเจ้าผู้นี้เปนบุตรชายคนเดียวของพระพิบูลย์สมบัติ สังกัดกรมท่าขวา ท่านผู้นี้เปนเศรษฐีรุ่มรวยจนถึงอาจสร้างวัดให้ลูกเล่นได้ในสมัยนั้น แต่ท่านถึงแก่กรรมเสียเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๘๐ เคหะสถานบ้านช่องตลอดจนทรัพย์สมบัติเงินทองต่าง ๆ จึงตกอยู่กับเพื่อนข้าพเจ้าคนเดียวในเมื่อเขามีอายุได้ ๒๕ ปี กิจการค้าขายของบิดาได้เคยกระทำมาอย่างไร เขามอบให้ผู้แทนซึ่งเคยทำงานเปนผู้อำนวยการของท่านบิดาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตนับตั้งแต่สิบปีมานั้น อำนวยการแทนตัวเขาต่อไปตามเดิม ส่วนเขาเองเปนคนรักวิชาความรู้ต่าง ๆ ได้ไปเรียนภาษาอังกฤษและวิชาแพทย์กับหมอยอน[๑] จนมีความรู้ดีทางบ้านก็ศึกษาพงษาวดาร และโบราณคดี

---

๑ เรเวอเรนต์ยอนเตเลอร์โยนส์ มิชชันนารีคณะอเมริกันแบบติสต์บอด เข้ามาเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ เปนปีที่ ๑๐ ในรัชกาลที่ ๓ คนสามัญเรียกกันว่า หมอยอน เพราะพวกมิชชันนารีเปนหมอรักษาโรคด้วย

เรียนอักษรภาษาโบราณต่าง ๆ จนอาจอ่านเขียนตีความหมายลายจารึกต่าง ๆ เข้าใจได้ดี ในบ้านเขาจัดเป็นห้องสมุดไว้ สมุดตำสมุดข่อย ใบลานและหนังสือเก่าใหม่อันเป็นคัมภีร์ว่าด้วยเวท และศาสตร์ต่าง ๆ แทบทุกอย่าง ว่าข้างวิชาความรู้ทั่วไปแล้วข้าพเจ้ายอมรับว่าแพ้เขา

ภายหลังที่ได้เดินวนไปมาสักครู่หนึ่ง เขาหยุดกึก หันมาจ้องหน้าข้าพเจ้าแล้วพูดอย่างหน้าขึงตาขึงว่า

"นี่ — เชิด — แกเคยถูกผีหลอกไหม ?"

"เอ ! เรื่องผี — —" ข้าพเจ้ารู้สึกฉงนพลางเอานิ้วรูดคิ้วไปมา "กันเห็นจะไม่เคย แต่ก็ไม่สู้แน่ใจ แกควรจะรู้ดีกว่ากันน่ะ — ว่า — — มีหรือไม่มี"

"กันไม่ได้ถามว่ามีหรือไม่มี" เขาพูดห้วน ๆ "ถามแกว่าเคยถูกผีหลอกหรือเปล่าต่างหาก"

"ถ้ามีจริง กันก็เคยถูกหลอก"

"เอ๊ะ ! นี่พูดยังไงกัน ?" เขาเกาศีรษะแล้วหันกลับเดินวนไปวนมาอีก

"ก็บอกกันก่อนซิว่ามีหรือไม่มี"

"กันจะไปรู้ได้ยังไง ?" เขาพูดเลิกคิ้ว

"แกเคยพูดนี่ว่าผีไม่มี" ข้าพเจ้าตอบช้า ๆ "ถ้ากันขืนบอกแกตรง ๆ ว่าเคยถูกผีหลอก แกจะได้มาไล่กันจนปะไรหล่ะ"

เขานิ่งเดินก้มหน้าวนกลับไปกลับมา

"อ้ายที่แกว่าเคยถูกหลอกน่ะ มันเป็นยังไง ?" ในที่สุดเขาหยุดหันมาพูดกับข้าพเจ้า

"คืนหนึ่งกันเดินเข้าไปในวัด" ข้าพเจ้าเล่า "เสียงเป็นลมพายุพัดวู่มาข้างหลังทันใดนั้นหมาดำใหญ่ตัวหนึ่งวิ่งปราดแซงหน้ากันขึ้นไป แล้ว — แล้วก็หายไปเฉย ๆ ยังงั้นแหละ หีย ! จิต — กันก็ขนลุกเกรียวทีเดียว"

"วันนั้นมีพายุหรือเปล่า ?"

"กันไม่ได้สังเกต" ข้าพเจ้าตอบ "แต่ทว่าเดือนหงายแจ่มไม่มีเค้าฝน"

"แกเคยเห็นหมาดำบ้างไหม ตั้งแต่เกิดมา ?"

"ทำไมจะไม่เคยเห็น" ข้าพเจ้าชักฉุน "มีอย่างที่คนไม่เคยเห็นหมา"

"แล้วตัวที่แกเห็นคืนนั้นขนาดโตสักเท่าไหน ?"

"โตกว่าหมาดำขนาดใหญ่เล็กน้อย"

"มันมีลักษณะแปลกกว่าหมาดำธรรมดาอย่างไรบ้าง ?"

"ไม่เห็นแปลก"

"อ้าว ! ถ้าเช่นนั้น ทำไมแกว่าเปนผี หลัะ ?"

"เพราะอยู่ดี ๆ มันก็หายไปเฉย ๆ ซึ่งตามธรรมดาของหมาจะเปนเช่นนั้นไม่ได้" ข้าพเจ้าอธิบาย "และเวลามันจะมาก็มีเสียงเปนพายุ ซึ่งตามธรรมดาของหมาจะวิ่งดังเช่นนั้นไม่ได้อีกเหมือนกัน"

"ในวัดมีต้นไม้ใหญ่ ๆ มาก ลมพัดค่อย ๆ ก็อาจทำให้เสียงดังผิดปรกติได้" เขาออกความเห็น "และธรรมดาผีก็ต้องเปนผี หมาก็ต้องเปนหมา ผีจะเปนหมาไปไม่ได้"

"ยี๊ะ ! ก็หมาตายไปเปนผีไม่ได้รึ ?"

"ถ้าเช่นนั้นแมวตายไป ทำไมไม่เปนแมวมาหลอกคนบ้างล่ะ ?"

"แมวมันไม่ดุนี่แก"

"เสือเอ้า !"

"ก็กันไม่เคยถูกเสือหลอกนี่" ข้าพเจ้าหัวเสีย "เคยถูกแต่หมาก็เล่าเรื่องหมาน่ะซี"

"อะไรทำเปนคนใจน้อยไปได้" เขาพูดเอาใจข้าพเจ้าพลางนั่งลงบนเก้าอี้ "กันเห็นอย่างงี้หรอก—คือว่า—ถ้าใครถูกผีหลอกแล้ว มักจะเปนหมาดำเสียโดยมาก ไม่เห็นเอาสัตว์อะไรอื่น ๆ มาเล่า กันจึงเชื่อว่าเพราะอุปาทานของคนขัยอยู่ที่หมาดำ พอเห็นหมาดำในเวลาไม่ชอบมาพากล ก็เลยเหมาเอาว่าเปนผีหมด จริงไหม ?"

"กันรู้ไม่ได้ว่าอุปาทานของกันเปนอย่างไร ?" ข้าพเจ้าพูดลอย ๆ "แต่เชื่อว่าหมาดำนั้นคงเปนผีจริง"

"แล้วแต่แกเถอะ" เขาว่า "ส่วนกันเห็นว่าผีก็ต้องเปนผี หมาก็ต้องเปนหมา แกจะมีเรื่องเล่าให้แยบคายกว่านี้ไม่ได้หรือ ?" ขณะนั้น ข้าพเจ้าสังเกตเห็นเขาเหลียวลนลานไปมารอบ ๆ ห้อง แล้วนั่งลงข้างข้าพเจ้าพูดต่อไปว่า "กันอยากฟังเรื่องผีเหลือเกิน"

"เอ !" ข้าพเจ้าร้องขึ้น "ถ้ากันเคยถูกผีหลอกถึงกับ รวยเรื่องมาเล่าให้แกฟังมาก ๆ กันก็เห็นจะต้องเปนผีไปเสียแล้วละแกเอ๋ย ! เพียงแต่ถูกเข้าครั้งเดียวเท่านั้น ยังขนลุกไม่หายมาจนกระทั่งบัดนี้"

"มันไม่ใช่ผีนาแกนา" เขากล่าวอย่างจริงจัง "ผีจะต้องเปนอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งผิดสภาพธรรมดา แต่ที่จะเปนหมาดำอย่างแกพบน่ะเห็นจะไม่ใช่ผีแน่ละ"

"ถ้าเช่นนั้นแกก็เชื่อว่าผีมีน่ะซี ?"

"ยาก——เชิด !" เขาโคลงหัว "ยากจริง ๆ กันออกจะลังเลใจชอบกล ?" พูดแล้วเขาลุกขึ้นเดินวนไปมา มือทั้งสอง

ไพล่หลังหน้าก้มดูพื้น เปนเชิงตรึกตรองตามเดิม

อากัปกิริยาของเพื่อนข้าพเจ้าวันนี้ออกจะแปลก ตั้งแต่คบกันมาไม่เคยเห็นเขาทรนทรายเหมือนวันนี้ ตามธรรมดามีแต่นั่งขรึมอ่านหนังสือ ถึงคราวตรึกตรองก็มีท่าทางสุขุม แต่วันนี้ดูพลุ่งพล่านนั่งไม่ติด ตาทั้งสองลึกโหล หน้าซีดร่วงโรย ผมเผ้ายุ่งเหยิง ยิ่งพิศดูไปยิ่งเห็นสีหน้าซูบเซียวผิดปรกติไปมากจนข้าพเจ้าออกรู้สึกตกใจ

"จิต!" ข้าพเจ้าเรียกชื่อเขาดังจนเกือบเปนตะโกน พลางลุกขึ้นจากที่นั่ง "แกถูกผีหลอกรึ"?

เขาสั่นศีรษะช้า ๆ

ข้าพเจ้ากลับนั่งลงตามเดิม นิ้วมือหมุนดอกกุหลาบเล่นไปมา ใจลอยคิดอะไรต่ออะไรร้อยแปด ส่วนเพื่อนข้าพเจ้าก็ยังคงเดินกลับไปกลับมาในท่าตรึกตรองอย่างเดิม

"แกเคยเข้าไปดโบราณวัตถุในห้องกันไม่ใช่หรือ?" เขาหยุดหันมาสนทนากับข้าพเจ้าอีก

ในตึกเพื่อนข้าพเจ้ามีห้องใหญ่น้อยกว่าสิบห้อง ห้องหนึ่งจัดเปนที่เก็บโบราณวัตถุซึ่งบรรพบุรุษของเขาสะสมไว้มากต่อมากด้วยกัน มีของจีน ยี่ปุ่น อินเดีย ที่เปนชิ้นโบราณ ๆ หลายชิ้น โบราณวัตถุเหล่านี้มีพุทธรูป เทวรูป รูปเคารพอันเปนวัตถุศักดิ์สิทธิ์ของสาสนาต่าง ๆ รูปมนุษย์ทั้งหญิงชาย พัสดุเครื่องแต่งเคหะสถาน เครื่องแต่งกายศัสตราวุธ กับของเบ็ดเตล็ดเอนกอนันต์ ทำด้วยสิลาบ้าง แร่โลหะชาตุต่าง ๆ บ้าง เปนของเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติบ้าง รวบรวมจัดแยกไว้เปนพวกเปนเหล่าน่าดู บรรดาโบราณวัตถุทั้งหลายแหล่ได้ตกเปนมรดกต่อ ๆ กันมาจนถึงนายจิตเพื่อนข้าพเจ้า และก็เปนการสมควรแท้ที่ตัวเขาเองมีนิสสัยชอบทางโบราณคดี ข้าพเจ้ามาบ้านเขาเสมอ ๆ แต่ไม่ค่อยจะได้เอาใจใส่ต่อโบราณวัตถุเหล่านี้นักนาน ๆ จะได้โผล่เข้าไปสักครั้งหนึ่ง และโดยมากมักจะเกี่ยวกับธุระที่ต้องเข้าไปตามตัวเขาในนั้นเท่านั้น คำที่เขาถามข้าพเจ้าว่าเคยเข้าไปดูไม่ใช่หรือจึงไม่น่าประหลาดอะไร

"เคยเข้าไป" ข้าพเจ้าตอบเรื่อย ๆ "รู้สึกอย่างไรบ้าง?"

เปนความจริงทีเดียวที่ข้าพเจ้าเคยมีความรู้สึกชนิดหนึ่งในห้องนั้น แต่จะตรงกับความรู้สึกของเขาหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ กล่าวคือ ข้าพเจ้าออกจะหวาด ๆ ห้องนั้นอย่างไร

ชอยกล น่ีข้าพเจ้าควรจะยอกกับเขาหรือไม่ ?

"ว่ายังไง ?" เขาเตือน

"รู้สึก——ง่า——รู้สึก——" ข้าพเจ้าตอยตะกุกตะกักเสียว ๆ"

"เย็น ๆ——เอ๊ย——เสียว ๆ"

"กลัว ?" เขาร้องขึ้น

"ไม่ใช่" ข้าพเจ้าแก้ตัว "รู้สึกเหมือนเข้าไปในวิหารคนเดียว"

"กลัวน่ะซี"

"ไม่เชิง——แต่ก็——แล้วแต่แกจะเข้าใจเอาเถอะ"

"กลัวอะไรกัน ?"

"รูป——รูปหิน !"

"ย้า !——แกมันย้า !" เขาร้องขึ้นพลางนั่งลง แล้วกลับลุกขึ้นเดินไปมา "กลัวอะไรไม่กลัว——กลัวรูปหิน"

"ก็หน้าตาออกถมึงทึงอย่างนั้นจะไม่น่ากลัวอย่างไร ?" ข้าพเจ้าว่ากับเขา "แกหละ——ไม่นึกกลัวดอกหรือ ?"

"ธุระอะไรกันจะไปกลัว"

"แล้วเรื่องอะไรแกถึงได้มาซักไซ้ไล่เลียงกันหละ ?"

เขานิ่งไม่ตอบ สักครู่หนึ่งเดินมาฉวยจอกเงินบนโต๊ะขึ้นตักน้ำเย็นดื่มจนหมด ดูเหมือนการดื่มน้ำจะทำให้ใจคอเขาดีขึ้น เพราะดูหน้าตาที่เคร่งขึงอยู่เมื่อครู่ค่อยหายไป และเปลี่ยนเสียงพูดกับข้าพเจ้าโดยอารมณ์ดีว่า "กันไม่ได้เข้าห้องนั้นมาสามวันแล้ว"

การไม่ได้เข้าห้องโบราณวัตถุมาสามวันส่อให้เห็นได้ว่ามีเรื่องผิดปรกติเกิดขึ้นกับเพื่อนข้าพเจ้าแน่แล้ว เพราะตามธรรมดาเขาจะทิ้งห้องนี้โดยไม่เยี่ยมกรายเสียเลยสักวันเดียวเป็นไม่มี ข้าพเจ้าออกไปเที่ยวเล่นเสียที่ปากน้ำเจ็ดวัน จึงไม่รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นครั้งนี้

"มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นหรือ—จิต ?" ข้าพเจ้าถามเอาใจเขา "เกิดเหตุอะไรขึ้นในห้องนั้น ?"

"ไม่มีเหตุอะไร" เขาตอบเปรย ๆ

"งั้นแกกลัวอะไร ?"

"กลัวรี ?" เขาพูดได้คำเดียวแล้วก็นิ่ง

"เปล่า—กันไม่กลัวแต่รู้สึกหวาดอย่างแกว่า"

"นี่—จิต !" ข้าพเจ้าลุกขึ้นจับมือเขา "เราเป็นเพื่อนรักใคร่ชอบพอกันอย่างสนิทสนมไม่มีเพื่อนคนใดเท่า เรากอดคอกันมาแต่เล็กแต่น้อย—ทุกข์สุขอะไรก็ถึงกัน——แล้วครั้งนี้แกจะมาแยกทุกข์ไว้คนเดียวทำไม ?

กันรู้ทีเดียวว่าแกมีความทุกข์ร้อนอย่างสาหัส หน้าแก__กิริยาของแก_บอกให้กันรู้! กับจับได้ เพราะแกไม่เคยเป็นอย่างนี้เลย เพราะฉะนั้นกันขอให้แกเฉลี่ยความทุกข์อันนั้นมาให้กันบ้าง”

เขาถอนใจยาว มองหน้าข้าพเจ้าแล้วพูดว่า “เข้าไปในห้องโบราณวัตถุด้วยกันหน่อยเถอะ”

ข้าพเจ้าลุกขึ้นทันที เดินตามเขาไปโดยไม่พูดอะไรจนคำเดียว ในใจให้นึกพิศวงว่ามีเหตุอะไรเกิดขึ้นในห้องนั้นหนอ? เราเดินผ่านห้องเล็กมาสองห้องแล้ว ขึ้นบันไดไปชั้นบนผ่านห้องหนังสือแล้วก็ถึงห้องโบราณวัตถุ ซึ่งข้าพเจ้าพึ่งได้เห็นวันนี้เป็นวันแรกว่าใส่กุญแจ!

เขาเดินไปตรงหัวกวางใหญ่ที่แขวนอยู่ข้างผนังสูงเพียงศีรษะ เอามือจับปากกวางเผยอขึ้นแล้วหยิบลูกกุญแจจิ๋นดอกใหญ่ออกมาไขแม่กุญแจนั้นออก ข้าพเจ้าสังเกตเห็นมือเขาสั่นผิดปรกติ!

ประตูห้องเผยกว้างออก ภายในห้องค่อนข้างมืดด้วยปิดประตูหน้าต่างหมด เขาหยุดนิ่งที่ประตู ดวงตาทั้งสองจ้องจับอยู่ตรงตู้ใส่เครื่องประดับโบราณซึ่งตั้งอยู่ริมฝาผนังข้างขวาห่างจากประตูราว ๖ ศอก ในดวงตาทั้งคู่นั้นมีแววแห่งความกลัวปรากฏอยู่ชัดเจน!

ตามที่ข้าพเจ้าเคยเข้ามาชมห้องนี้ ข้าพเจ้าจำได้ติดตาว่ามีวัตถุอะไร? _ตั้งอยู่ที่ไหน? _แทบทุกชิ้น เพราะฉะนั้นพอตาข้าพเจ้าคุ้นกับความมืดก็มองดูรูปสิลาที่สลักเป็นมนุษย์หน้าตาถมึงทึงจนทำให้ข้าพเจ้าหวาดกลัวนั้นก่อน โดยตั้งใจจะดูให้เห็นว่ารูปนี้หรือมิใช่ที่ทำให้เพื่อนข้าพเจ้าหวาดกลัวเหมือนดังที่เคยรู้สึกกับตัวข้าพเจ้ามาแล้ว? รูปนั้นตั้งอยู่ตรงที่เดิม เค้าหน้ายิ่งขึงขังแสดงอาการเหี้ยมเกรียมตามเคย ข้าพเจ้านิ่งดูอยู่ครู่หนึ่งก็ไม่เห็นว่ามีอะไรผิดแปลกไปกว่าแต่ก่อน เทวรูปต่าง ๆ ก็คงอยู่ในท่าทางแปลก ๆ ตามที่เคยเห็นมาแล้ว ข้าพเจ้าค่อย ๆ กวาดตามองดูรอย ๆ__เคยรู้สึกหวาดกลัวอะไรก็หยุดเพ่งดูครู่หนึ่งแล้วก็มองต่อ ๆ ไป พอตาข้าพเจ้าส่ายมาถึงตู้ใส่เครื่องประดับโบราณอีกครั้งหนึ่ง ทันใดนั้นความตกตลึงก็ปรากฏขึ้นกับข้าพเจ้าจนหัวใจแทบหยุดเต้น!

โบราณวัตถุชิ้นหนึ่งในตู้นั้นลุกโชนเหมือนเปลวไฟส่องแสงสว่างไปทั้งตู้! สักครู่หนึ่งค่อย ๆ หรี่ลงทีละน้อย จนเหลือแต่แสงเรื่อง ๆ คล้ายหิ่งห้อย_ครั้นแล้วก็สว่างโชนขึ้นอีกวาระหนึ่ง!

ข้าพเจ้ายืนตัวแข็ง!__ศีรษะพองโต!__ขนลุกเกรียวไปทั้งตัว!

บทที่ ๒

ชายแปลกหน้า

จิต—เพื่อนข้าพเจ้า—ตาลูกโพลง หน้าขาวซีดด้วยความตกใจกลัว!

ข้าพเจ้าถอยหลังออกมาก้าวหนึ่ง!

เราจับมือกันนิ่งอยู่ด้วยความตกตลึง!

แสงสว่างค่อย ๆ หรี่ลงจนเหลือเป็นประกายเรื่อง ๆ เหมือนดวงดาวน้อย ๆ ประเดี๋ยวก็ดับหายไป เรายืนมองดูวัตถุประหลาดนั้นโดยไม่ได้ไหวติง หรือปริปาก พูดอะไรหมด—พอดีลมพัดกระแทกประตูโดนกับผนังดังตึง! เราจึงสตั้งได้สติ

"อะไร?" ข้าพเจ้าเอนตัวไปข้างหลังนิดหนึ่งพลางกระซิบถามเขาเบา ๆ ที่ข้างหู

"ไม่รู้น่ะซี" เขาพูดค่อย ๆ "แต่—ของสิ่งนั้นเป็นกำไลโบราณ"

"เข้าไปดูหน่ะ" ข้าพเจ้าคยั้น

เราพากันเข้าไปในห้อง ข้าพเจ้าตรงไปเปิดหน้าต่างออก แสงเหลืองอ่อน ๆ ของดวงอาทิตย์ยามอัสดงคตฉายเรื่อ ๆ เข้ามาในห้อง จิตเข้าไปยืนมองนิ่งอยู่ตรงหน้าตู้ ข้าพเจ้าจึงเดินเข้าไปยืนอยู่ข้าง ๆ ตัวเขา

ข้าพเจ้าเคยดูของในตู้นี้ทุกชิ้น ชิ้นที่เพื่อนข้าพเจ้ามีอยู่ทั้งหมด รูปพรรณเป็นเครื่องประดับชนิดพาหุรัดหรือกำไลโบราณ เป็นวงกลมอันเดียวกันไม่มีหัวต่อ ตัวกำไลนั้นแบนส่วนกว้างราว ๓ กะเบียดหนาเกือบ ๒ กะเบียดหุ้มด้วยทองคำสุกปลั่งทั้งอัน บนพื้นด้านหนึ่งกรุโปร่งเป็นลายรูป 卐 เขียดให้เห็นเนื้อแร่ที่ทำกำไลขาวนวลเหมือนเงิน นอกจากนี้ก็เกลี้ยง ๆ ไม่มีลวดลายอะไรเลย

จิตไขกุญแจเปิดตู้หยิบเอากำไลโบราณนี้ออกมาพิจารณาดูโดยไม่พูดอะไรจนคำเดียว

"นี่แปลว่ากะไรกัน?" ข้าพเจ้าเอ่ยขึ้น

"แกลองนึกดูซี" เขาย้อนถามข้าพเจ้า "ข้อสำคัญอย่าเหมาว่าผีหลอกก็แล้วกัน"

"เอ! ชอบกล—น่ากลัวเสียด้วยนา" ข้าพเจ้ากล่าวขึ้น "ที่แกไม่เข้าห้องนี้มาสามวันเพราะเหตุนี้ละกะมัง?"

เขาพยักหน้าแล้วพูดต่อไปว่า "กันมาเห็นเข้าเมื่อวานซืนนี้หลายหน—ไม่รู้จะทำยังไง? เลยต้องยืดประตูตาย"

"น่าอัศจรรย์!" ข้าพเจ้าพูดพลางจ้องดู

กำไลนั้น “อยู่ ๆ ก็แผลงฤทธิ์ขึ้นมาเฉย ๆ”

เขาพลิกดูกำไลประหลาดนั้นไปมา ครั้นแล้วก็วางไว้ยังที่ ทันใดนั้นแสงสว่างก็พุ่งขึ้นเปนเปลวคล้ายกับเอาเข้าไปหลอมไว้ ในกองไฟ! เราทั้งสองตลึงดูจนเปลวนั้นค่อย ๆ หรี่หายไป!

“ชอบกล!” ข้าพเจ้าร้องขึ้น “มันคงจะมีอะไร ผิดธรรมดาสักอย่างหนึ่ง เปนแน่ แกจับเหตุผลไม่ได้บ้างเลยรึ?”

เขายืนตลึงจ้องดูกำไลนั้นตาเข่ง หายใจสท้อน ๆ พลางพึมพำค่อย ๆ เหมือนพูดกับตนเองว่า “หรือมันจะเกี่ยวข้องกัน?”

“เกี่ยวกับอะไร?” ข้าพเจ้าสอดถามขึ้น โดยพิศวงในคำพูดของเขา “มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นอีกหรือ?”

“มี——มี——แต่กันยังไม่ได้เล่าให้แกฟัง” เขายกมือขึ้นเกาศีรษะ “ออกไปข้างนอกกันก่อนเถอะ”

เขาจัดแจงปิดตู้ใส่กุญแจ แล้วเราก็พากันออกมา

“อ้อ! ประเดี๋ยวก่อน” เขาร้องขึ้นในขณะที่ปิดประตูห้อง “แกเข้าไปปิดหน้าต่างข้างในเสียก่อน”

กำลังข้าพเจ้าปิดหน้าต่างอยู่นั้น เสียงเขาร้องสั่งว่า “ดูใส่สลักให้แน่นด้วย”

เราพากันกลับไปห้องรับแขกเพื่อดื่มน้ำแก้คอแห้ง เมื่อได้นั่งพักโดยไม่ได้พูดอะไรกันครู่หนึ่งแล้ว เขาก็พยักหน้าชวนข้าพเจ้าออกไป

มีห้องว่างอยู่ห้องหนึ่งทางสุดหลังตึก เพื่อนข้าพเจ้าจัดไว้เปนที่สำหรับรับรองคนที่มาค้างแรมในบ้าน เราเดินตรงไปยังห้องนั้น ที่หน้าประตูห้องมีชายคนใช้รูปร่างล่ำสันนั่งอยู่คนหนึ่ง ประตูห้องเปิดแง้มอยู่บานหนึ่ง เพื่อนข้าพเจ้าหยุดที่หน้าประตู ถามชายคนนั้นว่า “ตั้งแต่กลางวันมาเปนอย่างไรบ้าง?”

“พึมพำตามเคยครับ”

คนใช้พูดพลางเปิดประตูให้ เพื่อนข้าพเจ้าก้าวเข้าไปก่อน ข้าพเจ้าเดินตามหลังเข้าไปยังไม่ทันย่าง เข้าไปได้กี่ก้าวข้าพเจ้าก็สดุ้งโหยงใจหายวาบด้วยความตกใจจนบอกไม่ถูก เพราะเสียงร้องเอ็ดตะโรอย่างคนบ้าไต้ดังขึ้นพร้อมกับเสียงอะไรเลื่อนกระแทกโดนฝาดังโครม!

ข้าพเจ้าเหลียวไปดูทางเสียงนั้น เห็นภาพของชายผู้หนึ่งยืนอยู่ระหว่างฝาผนังกับมุมโต๊ะดำสี่เหลี่ยมขนาดกลาง——ตัวเอนผงะหงายหลังมือซ้ายเท้าบนโต๊ะ ซึ่งขณะนั้นเลื่อนบ่ายไปข้างหนึ่งจนขันน้ำหกกระจาย——มืออีก

ข้างหนึ่งยันฝาผนังอยู่ในท่าตกใจกลัวที่สุด หน้าซีดเผือดเหมือนหน้าศพ — ตาลึกโหลเหลือกลอยน่ากลัวยิ่งนัก ! ข้าพเจ้าตกตลึงเหมือนถูกผีหลอก ! — อกเต้นบึก ๆ ราวกับกลองโขนสักห้าโรง !

พอจิตขยับตัวจะเดินเข้าไป ชายผู้นั้นยิ่งทำหน้าแสยะ ตาเหลือกพองโตจนแทบจะถลนออกมาจากกระบอกตา ! — ปากก็บิดเบี้ยวหดหู่ไม่เปนรูป — — มือขวาป่ายอากาศไปมาด้วยอาการสทกสท้านหวาดกลัวจนตัวสั่นคล้ายกับเห็นเราเปนยีศาหรืออะไรเทือกนั้น ! ในเวลานั้นข้าพเจ้าบอกไม่ถูกว่าอกใจเปนอย่างไร แต่เมื่อเห็นท่าไม่เปนการก็เออมมือไปจับแขนเขารั้งไว้

"ท่าจะไม่เปนการนา" ข้าพเจ้ากระซิบบอกเขา

"จริง" เขาพูดพยักหน้า ตาคงจ้องจับดูอยู่ที่หน้าอันน่าเกลียดน่ากลัวนั้น "เราออกไปเสียก่อนเห็นจะดี"

เราค่อย ๆ ถอยหลังออกมาทีละก้าว สายตาไม่ได้ทิ้งจากภาพอันน่ากลัวของชายผู้นั้น พอถึงประตูเราก็ถลันออกมาแล้วรีบยืดเสียทันที รู้สึกโล่งหัวอกขึ้นถนัด

"คนบ้าไม่ใช่หรือ ?" ข้าพเจ้าถามเขาในขณะที่เดินกลับมาห้องรับแขก

"ไม่รู้ — — บ้าหรืออะไรก็ไม่รู้" เขาตอบหน้าตาตื่น

"อ้าว ! ข้าพเจ้าร้องขึ้น "แล้วเรื่องมันไปยังไงมายังไงกันหละ ?"

"กันก็ไม่รู้อีกน่ะแหละ" เขาพูดยกมือขึ้นทำท่าทางประกอบ

"เล่าเรื่องให้กันฟังบ้างไม่ได้รึ ?" ข้าพเจ้าพูดเร็ว "มันไปยังไงมายังไงกัน ?"

"เรื่องมันพิลึกละ !" เขาเอ่ยขึ้นเมื่อมาถึงห้องรับแขก "นั่งลงซิจะเล่าให้ฟังเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อคืนวันอาทิตย์ — — อาทิตย์ที่แล้วนี่เองตอนกลางคืนสัก ๓ ทุ่มเห็นจะได้ กันได้ยินเสียงสุนัขเห่าทางหลังบ้านเสียงเห่ากระโชก ๆ แล้วก็หยุด — แล้วก็เห่าอยู่ยังงั้นนานโขอยู่ ยิ่งฟังยิ่งรู้สึกผิดใจ กันจึงถือโคมเดินออกไปดู เห็นอ้ายหมียืนเห่าอะไรอย่างหนึ่งที่ข้างรั้ว มันกระโดดกระโชกเห่าแล้วก็ถอยหลัง — — แล้วก็กลับ กระโจนเห่า ! ที่แรกกันคิดว่างู ตั้งใจจะเรียกอ้ายมันมาปราบเสีย เพราะมันเคยมากินนกที่กรงดินของกันบ่อย ๆ แต่พอจะเรียกก็ได้ยินเสียงครางเบา ๆ — — เวลานั้นกันเดินเข้าไปใกล้แล้ว — — เลยชะงักฟังอยู่สักครู่ เสียงครางออกมาจาก

พงหญ้าข้างรั้ว — — เปนเสียงคนชัด ๆ ! กันจึงตวาดอ้ายหมิไปแล้วเอาโคมส่องดู — — คนจริง ๆ แหละแก — กำลังนอนคว่ำหน้าครางเหมือนคนไม่มีสติ ! กันเรียกย่าวให้ช่วยกันหามเอาเข้ามาในบ้าน มีอาการสลบไสลไม่ได้สติ — — ต้องแก้กันอยู่นาน ในที่สุดฟื้นขึ้น — — แต่ — — แกเอ๋ย ! เปนคนบ้า ! ที่จริงจะบ้าหรืออะไรก็แปลไม่ออก ? แต่กันนึกว่าบ้า — — ไม่มีอะไรนอกจากร้องเอะอะโวยวาย หน้าตื่นตาเหลือกเหมือนเห็นอะไรที่น่ากลัวเสียเหลือเกิน — อ้อ ! คล้าย ๆ กับที่แกไปเห็นเมื่อตะกี้นี้แหละ — ประเดี๋ยวหยุด — — ครางฮือ ๆ — — พูดอะไรไม่เปนภาษามนุษย์สองสามคำ ! — ประเดี๋ยวลุกขึ้นพรวดพราดทำท่าจะวิ่งออกประตู ! กันต้องให้คนจับไว้ — — ในที่สุดลงนั่งหลับซึม ”

เขาหยุดดื่มน้ำ

“ แล้วแกจัดการอย่างไรต่อไป ? ”

“ กันก็ให้นอน — ให้คนคอยควบคุมรักษาพยาบาล คืนนั้นคนไข้หลับ ๆ ตื่น ๆ ร้องเอะอะดิ้งดังตลอดคืน รุ่งเช้ากันเข้าไปดู เห็นนอนหลับซึมพูดพึมพำอะไรฟังไม่ออก กันจึงเลยไปห้องหนังสือ — — ตั้งใจว่าจะค้นหาตำราแพทย์มาอ่านหาความรู้สักเล็กน้อย — — แต่ที่ไหนได้ — แกเอ๋ย ! พอกันผ่านห้องโบราณวัตถุไปเท่านั้น — — ตาเหลือบไปเห็นในตู้สว่างโร่ ! ”

“ กำไลนั่นรึ ? ” ข้าพเจ้าตะลึงตะลานถาม

“ นั่นแล้ว ” เขาตอบทันที “ กันยืนตลึงดูอยู่เปนนาน ครั้นแล้วก็เข้าไปดูที่ตู้ แต่แสงสว่างดับหายไปเสียแล้ว ! ”

“ เอ ! ” ข้าพเจ้าร้องขึ้นพลางจ้องมองหน้าเขา “ ชอบกลแฮ้ ”

“ ยังอีก ” เขากล่าวต่อไป “ ยังพิศดารกว่านั้นอีก ในคืนวันจันทร์นั้นเอง — — ถูกละวันจันทร์ — — เวลาสัก ๔ ทุ่มกันลงมาดูคนไข้ว่าอาการจะเปนอย่างไร ? ในห้องเงียบคนพยาบาลก็หลับ กันนึกว่าคนไข้คงหลับ จึงตั้งใจจะเข้าไปพิจารณาดูอาการต่าง ๆ ให้ชัดเจนสักทีหนึ่ง แต่ผิดถนัด — — พอเข้าไปถึงเตียง — — คนไข้หายไปแล้ว !

“ กันยืนเคว้งอยู่ในห้องครู่หนึ่ง ทีแรกคิดว่าคนไข้คงค่อยยังชั่ว บางทีจะออกไปเดินเล่นหรือนั่งเล่นตามบริเวณบ้าน กันเลยนั่งคอยแต่คอย ๆ ก็หายไป กันจึงออกไปเดินหารอบ ๆ บ้าน — — ไม่พบ ! ในที่สุดกลับเข้าไปหาในห้องอีก — — ไม่มี ! ความสงสัยเกิดขึ้นในใจว่าบางทีความวิกลจริตจะพาเขาเตลิดเปิดเปิง

ออกจากบ้านไปด้วยฤทธิ์บ้ากระมัง ?—เลยออกจากห้องโดยคิดว่าจะไปเที่ยวค้นหานอกบริเวณบ้าน——พอกันเดินออกมาถึงบันไดหิน——ก้าวเท้าลงถึงคั่นบันไดเท่านั้นแหละ——เสียงหัวเราะลั่น——หัวเราะอย่างคนบ้า——ดังก้องอยู่ชั้นบน !

"กันวิ่งปราดขึ้นบันไดไปชั้นบนทันที เวลานั้นห้องต่าง ๆ ยังปิดหมดแล้ว—ยังเหลืออยู่แต่ห้องกันห้องเดียว—แต่ยังปิดไว้เฉย ๆ ไม่ได้ใส่กุญแจ เพราะกันยังไม่นอน กันจึงวิ่งไปที่ห้อง——เอ !——ไม่มี ! กันยืนหมุนเคว้งอยู่ในห้องอก หัวสมองตันตัน——มืดแปดด้าน——ไม่รู้ว่าอะไรมันไปทางไหนต่อทางไหนกัน? เพราะเสียงหัวเราะมันดังอยู่ชั้นบนแท้ ๆ ถ้าไม่ใช่ในห้องกันแล้วจะไปอยู่ที่ไหนได้ ? แต่เวลานั้นเงียบ—ไม่มีเสียงอะไรเลย กันค้นในห้องตลุยหมด——ไม่มีอะไรเลย กำลังหัวปั่นไม่รู้จะทำอย่างไรดี ก็พอดีเสียงหัวเราะดังขึ้นทางสุดตึก !

"ผีหลอก ! พอกันนึกเท่านั้น ขนลุกซ่า——หัวพองโตขึ้นมาทันที ! ที่จริงกันเปนคนไม่เชื่อผี และไม่นึกกลัวผี แต่เสียงหัวเราะมันหลอนกันอยู่ เช่นนี้จะให้กันนึกว่ายังไง ? เปนแกบ้างก็ลองดูเถอะ ยังไม่ทันจะตกลงใจอย่างไรแน่—เสียงหัวเราะก็ลั่นขึ้นอีก !

"คนเสียแล้ว——ไม่ใช่ผี หัวเราะอยู่ทางห้องโบราณวัตถุ แกก็รู้แล้วว่าทางสุดตึกนั้นเปนห้องโบราณวัตถุ ทางเดินต้องผ่านห้องกันแล้วอ้อมไปเข้าประตูทางสุดเฉลียงอีกทีหนึ่ง ไม่น่าเชื่อว่าจะมีคนไปที่นั่นได้ก็จริง แต่ทว่าเสียงหัวเราะนั้นมาจากห้องโบราณวัตถุแน่ กันออกได้ก็วิ่งไปที่ห้องนั้น——พอเยี่ยมเข้าประตูเท่านั้นแหละแกเอ๋ย ! ความตกตลึงอะไรจะมาเท่าหล่ะ ! เจ้าคนไข้ของกันไปยืนจ้องอยู่ตรงหน้าตู้—ทำนิ้วมือหงิกกำ——งอข้อศอกกระตุกย้ายไปมาเปนที่จะฉวยคว้าอะไรในตู้ ! เสียงเล็บกระทบยานกระจกแก๊ก ๆ—ดูท่าทางราวกับคนเปนอำมพาธ——หน้าเขียวคล้ำ—ตาลุกจ้องดูในตู้ถมึงทึงน่ากลัว ! ส่วนกำไลในตู้นั้นสว่างเรือง ๆ เหมือนหิ่งห้อย———กำลังกันตกตลึงอยู่นั่นเอง กำไลก็ลุกฟูเปนประกายโชนสว่างไปทั้งห้อง ! หน้าอันถมึงทึงของคนไข้กลายเปนหัวเราะอย่างน่าเกลียด——หัวเราะงอหาย——มือหงิกกำแน่น——เสียงก้องไปทั้งห้อง !

"กันปราดเข้าไปถึงตัว——แต่——เปล่า ! เขาไม่รู้สึกอะไรเลย——ไม่รู้ทีเดียวว่ามีมนุษย์หรือตัวอะไรเข้าไปอยู่ข้าง ๆ เขา——คงหัวเราะ

อย่างไรก็หัวเราะอยู่อย่างนั้น กิริยาอาการตลอดจนกระแสเสียงที่หัวเราะ บอกชัดทีเดียวว่าข้า! กันเออมือไปจับแขนเขาก็ไม่ปรากฏว่ามีความรู้สึกอย่างไร?___หัวเราะลั่นอยู่จนประกายไฟค่อย ๆ หรี่น้อยลงจนดับมืดจึงหยุดเสียง หน้ากลับกลายเป็นถมึงทึงเหี้ยมโหดน่ากลัว! แต่ในทันใดนั้นเองกันฉุดแขนเขาออกมา__ดูเหมือนเขาไม่รู้สึกตัวเลยว่าถูกฉุด__ปล่อยตัวของเขาตามมือกัน ออกมาโดยดี__แต่ทว่าเหลียวหน้าไปหัวเราะที่ตู้นั้นจนออกมาพ้นห้อง กันนำตัวไปส่งยังห้องเขาแล้วจัดการให้นอน มอบคนพยาบาลให้ดูแลควบคุมให้ดีแล้วก็กลับ ตั้งแต่วันนั้นมากันก็ใส่กุญแจห้องโบราณวัตถุตายโดยไม่เคยมกรายไปเลยจนกระทั่งแกมาวันนี้"

เขาหยุดเล่า ถอนหายใจยาวแสดงว่าอ่อนใจ ครั้นแล้วหยิบจอกเงินขึ้นดื่มน้ำจนหมด ตามองเหม่อตรงออกไปทางหน้าต่าง ส่วนข้าพเจ้ามีความพิศวงจนไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไรถูก ต่างคนต่างนั่งนิ่งเงียบ เสียงลมพัดต้องใบไม้กราวอยู่ภายนอกเป็นครั้งคราว

"แกไม่รู้จักคนไข้หรอกหรือ?" ในที่สุดข้าพเจ้าเอ่ยถามขึ้น

"ไม่รู้จัก" เขาสั่นศีรษะช้า ๆ "ไม่เคยพบหน้าค่าตาเลยด้วยซ้ำ แกหละ?"

"ไม่เคยเหมือนกัน" ข้าพเจ้าพูดพลางดื่มน้ำ "น่าประหลาดที่เหตุไรถึงมาสลบอยู่ในรั้วบ้านแก?"

"ข้อนั้นยกไว้เถอะ" เขาว่า "ว่าแต่ว่าอาการป่วยมันก็คนบ้าเราดี ๆ แต่อะไรมันพาเข้าไปในห้องโบราณวัตถุของกันได้หน่ะ?___ไปเองรึ? เป็นไปไม่ได้!__คนอื่นพาไปก็ไม่มี แล้วจะแปลว่าอย่างไรกัน?"

"เวลาไปน่ะแกไม่รู้ดอกหรือ?" ข้าพเจ้าถาม "มันน่าจะร้นา"

"นั่นน่ะซี" เขารับ "ทางไปมันต้องผ่านห้องกัน กันหรือก็ยังไม่นอน แล้วคนที่มีสติวิปลาสเช่นนั้นย่อมจะไปโดยเรียบร้อยไม่ได้ แต่กันก็ไม่ยักหารู้__คิดดูเถอะ__ไปยังไงกัน?__ไปเงียบ ๆ ราวกับรู้ที่แล้วเจาะจงไปที่นั่นทีเดียว"

"แต่คงไม่ใช่ละโมย__" ข้าพเจ้าว่า "เพราะเมื่อแกเห็นไม่แสดงว่าตกใจอะไรเลยไม่ใช่หรือ?"

"ตกใจอะไรได้?" เขาร้องขึ้น "ไม่รู้สึกอะไรเสียเลยน่ะน่ะ"

"แล้วกำไลของแกเกิด__"

"อัศจรรย์ขึ้น" เขาต่อ "และจำเพาะ

มาอัศจรรย์เกี่ยวข้องกับคนบ้าเข้าด้วย กันถึงสิ้นปัญญาไม่รู้ว่า จะไปค้นเหตุผล อะไรที่ไหนได้”

“บ้าแปลก” ข้าพเจ้ากล่าว “บางทีจะเป็นโรคติดผี เพราะไปเห็น อะไรที่ตกใจกลัวจนเหลือเกิน”

“ผี!——!” เขาเอ่ยขึ้นพลางมองดูหน้าข้าพเจ้า

◎ ◎ ◎

บทที่ ๓

กำไลประหลาด

เราพากันวิ่งออกไปยังห้องคนไข้ เห็นประตูปิดสนิท เพื่อนข้าพเจ้าตรงเข้าผลักประตูเต็มแรง แต่เปิดไม่ออก! ข้าพเจ้าจึงเข้าช่วยดันอีกคนหนึ่งเป็นสองแรงด้วยกัน เมื่อเห็นท่าไม่ออกแน่ ข้าพเจ้าก็โถมเอาตัวเข้ากระแทกโครมใหญ่ แต่ห้องนั้นฝาผนังอิฐโบกปูนตลอดทั้งตัว ประตูก็แน่นหนาแข็งแรงจึงไม่เขยื้อนเลยแม้แต่เล็กน้อย ขณะที่เรากำลังช่วยกันดันประตูนั่นเอง เสียงดังดึงเป็นท่านองอะไร ล้มฟาดลงกับพื้นอย่างแรง ดังก้องขึ้นในห้อง!—ต่อจากนั้นก็ได้ยินเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสังเวชปรากฏขึ้น!

ข้าพเจ้าสั่นศีรษะ

เราต้องนิ่งกันไปอีก

เสียงฝีเท้าก้าวเข้ามาในห้องทำให้เราทั้งคู่เหลียวไปดู เห็นคนพยาบาลหน้าตาตื่นเข้ามาในห้อง——ปากคอสั่นพูดว่า—

นายครับ! เกิดอะไรขึ้นในห้องคนไข้ไม่ทราบ? ประตูข้างในใส่กลอนด้วย!—ไปดูหน่อยเถอะครับ!”

“เชิด แกรีบไปดูที่หน้าต่างนอกบ้านฉิ” เพื่อนข้าพเจ้าออกคำสั่งเร็วปรื๋อ

โดยไม่รอช้า ข้าพเจ้ารีบวิ่งออกจากประตูบ้าน ลงบันไดเลี้ยวเลาะไปตามข้างตึกจนถึงห้องคนไข้ มองเห็นหน้าต่างเปิดกว้างอยู่สองบานแต่ไกล พอข้าพเจ้าวิ่งไปถึงตรงหน้าต่าง ก็พอดีเสียงลมหวีออกจากหน้าต่างอย่างแรง ข้ามศีรษะข้าพเจ้าไป!

เสียงล้มพรวด!—เสียงกอไม้แกรกกราก!—เสียงฝีเท้าสวบๆ ในทันที!—ดังติดๆ กันไปไม่ขาดระยะ ข้าพเจ้ามองเห็นเงาดำตะคุ่มๆ เคลื่อนปรู๊ดออกไปทางประตูรั้วหลังบ้าน ตรง

นั้น แสงไฟในห้องชั้นบน ส่องพุ่ง ออก จากหน้าต่างเปนลำยาวมาถึงพื้นดิน ฉายให้เห็นภาพนั้นได้ราง ๆ ว่าเปนคน !

ข้าพเจ้า กวดติดหลังออกไป ทันที ! — แต่เจ้านั่นกระโดดข้ามรั้วหลังบ้าน เงียบหายไปในที่มืด !

"เชิด ! — เชิด !" เสียง ตะโกน ร้องเรียกชื่อข้าพเจ้ามาจากในบ้าน ข้าพเจ้าเลยวิ่งกลับเข้ามาที่หน้าต่างอีก เห็นจิตยืนขึ้นไปชโงกหน้ามองอยู่ที่ หน้าต่างนั่นแล้ว แต่ภายในห้องมืดตื้อ

"นั่นแกรึ ?" เขาพูดเร็ว "ไปเอาไฟมาเร็ว — เร็วเข้า"

ข้าพเจ้าวิ่งกลับเข้าไปในตึก ฉวยได้ โคมใบหนึ่งกลับออกมาส่งให้เขาที่หน้าต่าง

"ขึ้นมาด้วยกันซิ" เขาเอื้อมมือลงมารับโคมพลางร้องสั่งข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงปีนขึ้นไปอย่างเขา ในขณะที่เขาเอาโคมฉายไปทั่ว ๆ ห้อง

แสงไฟฉายต้องภาพ ๆ หนึ่ง ซึ่งทำให้เรายืนตลึง ! ภาพนั้นเปนร่างของชายนอนคว่ำหน้าอยู่กับพื้นห้อง — นุ่งกางเกง ชั้นในคาดกระเป๋าผ้าดำใบใหญ่ — แขน ข้าง ซ้าย ยิดไขว้อยู่ข้าง ๆ ตัว — ข้างขวาเหยียดยาวไปเหนือศีรษะ ตรงท้ายทอยกับที่คอมีโลหิตไหลโซม — นอง ลงไป กอง เปน บ่อโต อยู่ที่พื้นกระดาน !

เราวิ่งเข้าไปข้างตัวผู้เคราะห์ร้ายนั้นทันทีเพื่อน ข้าพเจ้า วางโคม ลง แล้ว ชันศีรษะ ขึ้นตะแคงดูหน้า ใจ ข้าพเจ้า หาย วาบ ! — ปรากฏว่า ชาย ที่ถูก ทำร้าย เปนคนใช้ ของเรานั่นเอง !

จิต วางคนเจ็บ ลง แล้ว ถอดกลอน ประตูวิ่งปราดออกไปนอกห้อง สักครู่หนึ่งกลับเข้ามาพร้อมด้วยขวดยา สำลีและผ้าขาว บ่าวคนหนึ่งถือชามใบใหญ่ตามหลังเข้ามาด้วย เขาลงมือชำระบาดแผลด้วยความ แคล่วคล่องว่องไวราวกับแพทย์ผู้ชำนาญ ข้าพเจ้านั่งพิจารณาดูบาดแผลที่ท้ายทอยพลางช่วยเขาหยิบโน่นหยิบนี่ไปตามเรื่อง

"ถูกตีด้วยเหล็กเหลี่ยม" เขาเอ่ยขึ้น "แกเห็นไหม ? — ถูกสันเหล็ก — เปนแผลแตกอ้ายาวเหมือนถูกคมมีด —" เขาอธิบายพลางชี้ให้ข้าพเจ้าดู "— กระโหลกศีรษะบุบ — โอ๊ ! ร้าว — " เขาร้องเสียงหลง "— แตกด้วย — แต่ไม่เปนไร" เสียงเขาลดลง "— ลิ้นดหน่อย — เห็นจะยังไม่ตายทีเดียว"

"อะไรนี่?" ข้าพเจ้าร้องด้วยความตกใจ "ถึงตายทีเดียวรึ?"

"น่ากลัวไม่รอด" เขาสั่นศีร์ษะ ช้า ๆ "บาดแผลฉกรรจ์นัก แต่คงจะยังไม่ตายเดี๋ยวนี้"

ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนมีอะไรมาจุกอยู่ที่คอหอย เลยอ้ำอึ้งพูดอะไรไม่ออก เมื่อแต่งบาดแผลแล้ว เราก็ช่วยกันหามคนเจ็บขึ้นนอนบนเตียง แต่คนเจ็บยังคงสลบไม่ได้สติ เพื่อนข้าพเจ้า หยิบ เอายาดม ขวดเล็ก ออกมาเปิดจุกแล้วรอเข้าที่จมูกคนเจ็บห่าง ๆ และสั่งให้ข้าพเจ้าปลดเอากระเป๋าคาดออกจากเอว ราวสัก ๑๕ นาทีคนเจ็บก็ระยายลมหายใจครอกยาว ครั้นแล้วก็นิ่งเงียบไปอีกสักครู่หนึ่ง ทีนี้ผ่อนลมหายใจหนักยาวช้า ๆ สองสามหน เสียงครวญครางน้อย ๆ ปรากฏขึ้น พร้อมกับ อาการลืมตาปริ๊อ ๆ ประเดี๋ยวกลับหลับตานิ่ง หายใจรวย ๆ

"ฟื้นแล้ว" จิตหันมาบอก "แต่ยังไม่รู้สึกตัวดี"

"ไม่เจ็บแผลหรือ?"

"เวลานี้กำลังซา——ยังไม่รู้สึกเจ็บมากนัก"

"อุ—ย—ย—ย" คนเจ็บครางและพยายามจะพลิกตัว แต่เพื่อนข้าพเจ้ายึดเอาไว้ ข้าพเจ้าจึงหยิบกระเป๋าคาดที่แก้ออกจากเอวแล้ววางไว้ข้างนั้นขึ้นเพื่อจะเอาไปแขวนที่อื่น ทันใดนั้นได้ยินเสียงวัตถุสิ่งหนึ่งตกลงมากระทบพื้นเตียงดังแก๊ก!

วัตถุสิ่งนั้นคือกำไล!

"เอ๊ะ!" จิตร้องขึ้นด้วยความประหลาดใจพลางหยิบขึ้นดู "นี่มันกำไลของกันนี่นา ทำไมถึงมาอยู่กับคนเจ็บได้หละ?" เขาพลิกกำไลกลับไปกลับมา สีหน้าแสดงว่าฉงนสนเท่ห์ ทันใดนั้นหันมาพูดกับข้าพเจ้าว่า "เชิด—พ่อคุณเถอะ แกรีบไปดูทีว่ากำไลของกันอยู่ในตั้นั่นหรือเปล่า?"

"ไหน?" ข้าพเจ้าชโงกหน้าเข้าไปมองดูกำไลที่เขากำลังพลิกไปมา "เอ—ชอบกล ก็เมื่อกีเรายังเห็นมันลุกเป็นประกายอยู่ในตั้นี่นา—— หรือเจ้านี่จะ——"

"ขะโมย? ฮึ——เป็นไปไม่ได้หน่ะ" เขาพูดพลางพิจารณาดูกำไลอันนั้นด้วยความเอาใจใส่มากขึ้น "กันออกสงสัยใหญ่เสียแล้วละแฮ้—เชิด! นี่แน่ลูกกุญแจตู้ ถ้ายังอยู่ก็ไขตู้หยิบมาให้กันทีนี่ด้วย กุญแจห้องแกรู้ที่แล้ว"

ข้าพเจ้ารับพวงกุญแจจากเขาแล้วก็ฉวยโคมรีบวิ่งตรงไปยังห้องโบราณวัตถุ เวลานั้น

รู้สึกหวาด ๆ เสียว ๆ อย่างไรมิรู้ พอเยี่ยประตูห้องมองผ่าความมืดไปยังตู้ ความหวาดก็ทวีขึ้นถึงกับยืนชงักอยู่เป็นครู่ ครั้นแล้วก็แข็งใจก้มหน้าก้มตาเดินพรวด ๆ เข้าไปโดยไม่กล้าเงยหน้าขึ้นมองดอะไรอีกเลย หัวอกเต้นราวกับตีกลอง ขนลุกซ่าซันไปหมดทั้งตัว รู้สึกเย็นปลาบขึ้นไปถึงยอดขมอง โดยความกลัวตลีตลานไขกุญแจผิก ๆ ถูก ๆ อยู่เป็นนาน พอบานตู้แย้มออก ก็คว้ากำไลใส่พก ยัดตู้ใส่กุญแจ สาวตีนพรวด ๆ ออกมาโดยไม่เหลียวหลัง มารู้สึกตัวเอาว่าเหงื่อแตกโทรมหน้าเมื่อออกมาถูกลมเย็น พัดกระโชกมาตามระเบียงตึก

"ยังอยู่รึ ?" จิตทอดสายตามายังข้าพเจ้าซึ่งกำลังแก้พกยื่นกำไลออกให้ "แปลกแฮ้ะ—เชิด ! เรื่องมันออกจะยุ่งใหญ่เสียแล้วละ" เขาพูดแล้ววางกำไลทั้งสองข้างลงเคียงกันบนโต๊ะที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ เตียงคนเจ็บนั้น "ขอให้แกพิจารณาดูทีว่ากำไลทั้งสองข้างนี้เหมือนกันไหม ?"

"ไม่มีอะไรผิดกันเลยสักนิดเดียว" ข้าพเจ้าตอบภายหลังที่ได้หยิบขึ้นพินิจพิเคราะห์เปรียบเทียบกันดูทั้งสองข้าง "ขนาดรูปพรรณสัณฐานพร้อมทั้งสีเนื้อแร่และน้ำหนักเหมือนและเท่ากันทุกประการ"

"แน่รึ ?" เขาท้วง "ดูให้ดีนา"

"แน่" ข้าพเจ้ายืนยัน "ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนกันเลย ถ้ามีใครสังเกตเห็นว่ากำไลทั้งสองข้างนี้มีอะไรผิดแปลกไปจากกันแม้เท่าขี้แมงวัน กันยอมให้ตัดคอ"

"กันเกรงว่าปากของแกจะทำให้หัวแกหลุดจากบ่า" เขายิ้มพลางนั่งลงบนเก้าอี้ "เอ้า—แกนั่งลงบนเก้าอี้ตัวนี้—ขยับมาใกล้ ๆ กัน—คอยดูนะ—กันจะชี้ให้แกดูว่ามีอะไรผิดแปลกกันบ้าง" เขาพูดแล้วหยิบกำไลอันเก่าชูขึ้นตรงหน้าข้าพเจ้า "แกเห็นเครื่องหมายนี่ไหม ?—เครื่องหมาย 卐 นี่หน้ะ ดูให้ดีนะ"

"เอาละ"

"เอ้า—แกถือไว้" เขาส่งมาให้ข้าพเจ้าแล้วหยิบกำไลอีกข้างหนึ่ง "เครื่องหมาย 卍 นี่แกเห็นไหม ? ดูให้ถี่ถ้วนนะ"

"ถี่ถ้วนแล้ว"

"แปลกกันไหมหล้ะ ?"

"กันไม่เห็นมันแปลกกันที่ไหนเลย—มันก็ขยุกขยิกเหมือนกันน่ะแหละ"

"ถ้ายังงั้นดูเสียใหม่" เขาพูดพลางหยิบกำไลทั้งสองอันส่งให้ข้าพเจ้า "สังเกต

เครื่องหมายให้ดี”

ใจข้าพเจ้าหายวาบ ! ปรากฏว่าเครื่องหมายทั้งสองนั้นกลับกันไปคนละทาง !

“จริงของแก——จิต——กันยอมแพ้——จริง——มันเพี้ยนกันนิดเดียว เครื่องหมายอันของแกมันเวียนมาทางขวา ส่วนอันนี้เวียนไปทางซ้าย”

“ทีหน้าทีหลังแกจะไปพะนันขันสู้อะไรกันกับใครละก็——อย่าเอาหัวของแกไปเดิมพันกับเขา”

เขายิ้มแล้ววางกำไลทั้งสองลงบนโต๊ะพลางเอานิ้วเขี่ยวงกำไลหมุนเล่นช้า ๆ

ขณะที่เราทั้งสองหัวเราะกันนั่นเอง ความตกตลึงได้บังคับให้หยุดชงักทันที ! กำไลทั้งคู่ที่วางอยู่ข้างหน้าเรานั้น บัดนี้ลุกเป็นประกายไฟรุ่งโรจน์โชติชัชวาลย์สว่างจ้าไปทั้งห้อง !

ขนข้าพเจ้าลุกซ่าไปหมดทั้งตัว หัวใจเต้นแรงแทบกระทบซี่โครง ตัวแข็งเป็นท่อนไม้ด้วยความตกใจ ครั้นได้สติเหลียวไปดูจิตเห็นเขากำลังนั่งอ้าปากค้างโดยตกตลึงจนร่างกายไม่กระดุกกระดิกเหมือนกัน แต่ในทันใดนั้นเองเขากลับได้สติยื่นนิ้วไปแหย่กำไลเคลื่อนไปจากที่เดิม ประกายไฟก็ค่อยหรี่หายไป ! ห้องมืดลงทันที ! เป็นด้วยแสงสว่างของกำไลขับแสงตะเกียงจนริบหรี่แทบไม่รู้สึกว่ามีแสงเลย เราต่างคนต่างพูดไม่ออก ความเงียบเลยทำความน่ากลัวขึ้นในห้องนั้น ลมโชยมาทางช่องหน้าต่างถูกร่างกายเย็นยะเยือกมีช้าเสียงครวญครางเบา ๆ ของคนเจ็บดังขึ้นอย่างน่าทุเรศ พอสิ้นเสียงห้องนี้ก็ตกอยู่ในความเงียบสงัดเยือกเย็นน่าขนลุกขนพองคล้ายป่าช้า !

เสียงระฆังวัดย่ำห่าง ๆ ดังวังเวงมาแต่ไกล !

“พรุ่งนี้เช้าค่อยคุยกันใหม่” ในที่สุดสหายข้าพเจ้าเอ่ยขึ้น “คืนนี้เหตุการณ์ต่าง ๆ ทำความตื่นเต้นให้แก่ประสาทเรามาก กันอยากจะพักผ่อนสงบสติอารมณ์เสียสักที”

“จริง” ข้าพเจ้าคล้อยตาม “วันนี้ก็ดึกแล้ว รอไว้พรุ่งนี้ดีกว่า”

“พรุ่งนี้แกมาเช้า ๆ หน่อยนะ” เขาสั่งข้าพเจ้าพลางหยิบกำไลทั้งสองนั้นข้างละมือแล้วสั่งข่าวให้ขนเครื่องใช้ในการพยาบาลไปเก็บ

“แล้วคนเจ็บนี่หละ ?” ข้าพเจ้าถามเขาเวลาจะออกจากห้อง

“ปล่อยให้อยู่เงียบ ๆ จะได้หลับ” เขา

ว่า “คืนนี้ถ้าหลับได้มาก พรุ่งนี้ก็ค่อยทุเลา” ข้าพเจ้าลาเขาที่หน้าตึก

◎ ◎ ◎

รุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารับประทานอาหารแต่เช้าแล้วรีบมาบ้านจิตทันที พบเขาอยู่กับข่าว ๒ คนในห้องคนเจ็บ เขารีบมาจับมือข้าพเจ้าจูงเข้าไปจนใกล้คนเจ็บ ดูหน้าตามีความวิตกทุกข์ร้อนและซีดเซียวยิ่งกว่าเมื่อคืนมาก

“เมื่อคืนนี้กันแทบไม่ได้นอนทั้งคืน พอแกไปแล้ว คนไข้ก็ดิ้นกระวนกระวายเพราะแผลเป็นพิษอักเสบ อาการทรุดหนักลงทุกที” เขาหยุดนิ่ง มองดูคนเจ็บพลางส่ายศีรษะช้า ๆ ถอนใจยาว “เห็นจะไม่เลยเพลเสียแล้ว”

ข้าพเจ้ารู้สึกสท้านหนาวขึ้นมาทันที พลางพิศดูหน้าคนเจ็บ ซึ่งซีดเขียวคล้ำ——ตาปรือ——นอนดิ้นรนพลิกกระสับกระส่ายทุรนทุรายไปมาไม่อยู่สุข ปากก็หมุบหมิบพูดอะไรพลุ่มๆ พล่ำ ๆ ไม่เป็นภาษา

“ไม่เลยเพล” ข้าพเจ้ากล่าวออกไปลอย ๆ โดยไม่รู้ตัว

ความเงียบปรากฏขึ้นในห้องชั่วขณะหนึ่ง

“นี่เพ้อพลุ่มพล่ำอยู่อย่างนี้ตลอดคืนหรือ?” ข้าพเจ้าหันไปถามจิตเมื่อเห็นเขานั่งซึม “ไม่แผลงฤทธิ์บ้าเอะอะดิ้งดังบ้างหรือแก?”

“หายบ้าแล้ว” เขาลุกขึ้นจูงมือข้าพเจ้าไปที่หน้าต่างห่างคนเจ็บแล้วค่อยกระซิบแผ่ว ๆ ที่หูข้าพเจ้า “หัวแตกทำให้หายบ้า คน ๆ นี้จะว่าเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายก็พูดยาก——แกเอ๋ย——ถ้าหัวไม่แตกจะต้องเป็นบ้าไปตลอดชีวิต เดี๋ยวนี้หายแล้ว——แต่——ต้องตาย!”

ข้าพเจ้านิ่งฟังเขาพูด พลางจ้องมองดูหน้าเขาโดยพิศวง เขาคงเห็นข้าพเจ้าสนเท่ห์ จึงกล่าวต่อไปว่า

“คน ๆ นี้ไม่ใช่คนบ้า ทีแรกกันก็คิดว่าเป็นบ้า เพราะตั้งแต่เอาเข้ามาในบ้านยังไม่เคยพูดภาษาคนเลย มีแต่ส่งเสียงโวยวายอย่างเดียว แต่เมื่อคืนนี้——ราวสามยาม——พูด——พูดได้อย่างคนปรกติ แปลกไหมหละ?”

“พูดว่ายังไง?”

“บอกว่าเจ็บ แล้วถามว่า นอนอยู่ที่ไหน——สำเนียงพูดชัดเจนบอกว่าเป็นชาวกรุงเทพ ฯ แท้ ๆ——พูดเท่านั้นแล้วก็หลับตาครางต่อไป กันพยายามพูดเลียบเคียงอยู่สักครู่หนึ่ง แต่คนเจ็บไม่กล่าวถึงอะไรหมด บอกแต่ว่าเจ็บปวดเหลือเกิน ครั้นกันจะซักถามต่อไปก็เห็นว่าเป็นการรบกวนโดยใช่เหตุ เลยนิ่งรอฟังอาการอยู่จนกระทั่งสว่าง แต่มาระยะนี้อาการหนักเสียแล้ว และออกจะเพ้อ ๆ อะไรต่ออะไร

ไม่เปนเรื่อง”

“อยู่ดี ๆ ก็พูดออกมาได้__ท่าจะบ้าคุ้มดีคุ้มร้าย”

“ไม่ใช่ยังงั้น” เขาอธิบาย “กันเชื่อว่าคนเจ็บคงไปประสพเหตุน่าหวาดเสียวอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าถึงกับทำให้ตกใจจนเปนบ้า ครั้นมาถูกศัลยะเมื่อคืนนี้ ความกระเทือนอย่างแรงปลุกให้มันสมองคืนที่ ถล่าวคือประสาทหรือความคิดที่พุ่งซ่านจนระงับด้วยอำนาจจิตใจไม่ได้แล้วนั้นกลับหยุดชงักทันที เมื่อประสาทสงบอยู่ตัว สัญญาความหมายรู้อย่างปรกติชนิดเกิดขึ้น จึงหายจากสัญญาวิปลาส” เขาพูดแล้วเหลียวไปดูคนเจ็บ “คนๆนี้ไม่ใช่คนเลว เปนคนคงแก่เรียน และคงจะเปนนักท่องเที่ยวอย่างสำคัญคนหนึ่ง__น่าเสียดาย__ถ้าไม่ถูกตี อย่างสาหัสก็ต้องเปนบ้าอยู่จนตลอดชีวิต ครั้นถูกตีหายบ้า__ก็ต้องตาย__”

ข้าพเจ้านิ่งฟังเขาโดยไม่พูดว่ากะไร รู้สึกใจคอหาย และพลอยเศร้าสลดตามเขาไปด้วย เสียงคนเจ็บครางดังหนักขึ้น ทำให้เราต้องกลับไปยืนดูอยู่ข้างเตียง

คนเจ็บยกมือแกว่งไปแกว่งมา ทำหน้าเหมือนกับจะร้องไห้ ครั้นแล้วยื่นแขนทั้งสองออกไปตรงหน้า พูดเสียงกระเส่า ๆ__ขาดเปนห้วง ๆ__ว่า

“ช่วย__ชิ__ชิ _____ จ้า__จ้า__อ้อ _____ อ้อ _ ไหน ? _____ หา __หา_____ หาชิ_____ โธ่! _พด_ไม่__ไม่_ได้_____เดียว__เดียวนะ_____ได้_____ได้ชิ_____ย_ยอด__พิ__พิ_พิม__ม_ม____ม____อ__อ__า__ย”

เสียงค่อย ๆ หายไปในลำคอ พร้อมด้วยอาการถอนหายใจยาว ต่อจากนั้นก็ครางเบาๆเรื่อย

“เพื่อเรื่องอะไรกัน ? ข้าพเจ้าหันไปถามจิต “พังไม่ออก”

“กันก็พังไม่ออก” เขาตอบ

“เมื่อก่อนกันมาไม่เพื่ออย่างนี้หรือ ?”

“เพื่อเหมือนกัน แต่เพื่อเรื่องเจ็ยอะไรต่ออะไรไม่เปนเรื่อง พึงจะมาเพื่อแปลกตอนนี้แหละ”

เขาพูดยังไม่ทันขาดคำ เสียงเพื่อก็ดังขึ้นอีก

“อี! __ฮือ!____ผี!____ผี!__ผี!____ตาย!____กูตาย!___ของ__ของผี!_____เอา__ของผี____เฮอะ!__เ_ฮ_อ_อ_!”

เงียบ!

เราต่างมองดูตากัน เวลานั้นข้าพเจ้าสังเกตเห็นหน้าคนเจ็บซีดขาวซอบกล ริมผีปากแห้งผาก ตาทั้งสองทรุดกลวงน่ากลัว จิตตรงเข้าตรวจชีพจรที่มือและเท้า คนเจ็บเลยลืมตาขึ้น แต่แล้วกลับหลับปรือ ๆ สักครู่หนึ่งค่อนรนกระวนกระวายต่าง ๆ ประเดี๋ยวลืมตาโพลง ! หน้าย่น— —กัดฟัน— —แยกเขี้ยว— —ถลึงตาโปนน่ากลัว! ส่งเสียงคำรามออกมาดังกว่าทุกครั้งว่า—

“ตายเปนตาย— —อ้ายผี !— —เข้ามา— เข้ามา——อ้ายผี !——ตาย— เปนตาย ———ฉับ !—ฉับ !—ฉับ !———นั่น !——กคนเดียว คนเดียว—เข้ามา —เข้ามาซี—อ้ายสัตว์ !—— ตาย——ตายซิวะ———ฮะ ! ——ฮะ !———กูยอมตาย———ฉับ ! ฉับ ! ฉับ !” คนเจ็บตะเบ็งเสียงดังขึ้นทุกที ยกมือชกต่อยฟาดไปฟาดมาอย่างแรง “มึง—มึง——อย่า —อย่า— อย่านึก—เลย—เลยว่า—มึง—ระ—ระ——ระ— เ—อ—า——ก—ะ—ะ—กะ—ะ—ก——กา—— กา—า——ำ”

เสียง“อ—ำ”ลั่นอยู่ในลำคอครอกยาว พอสุดเสียงศีรษะก็อ่อนพับเลื่อนจากฟูกเอียงลงมาพาดอยู่กับแง่เตียง ปากเขียว ยิ้ดฟูมน้ำลาย ตาตั้งอยู่สักครู่หนึ่ง ครั้นแล้วก็ช้อนกลับ— เหลือกขาวโพลง—หน้าอกที่แอ่นสูงขึ้นลดเฮือกลง———ต่อจากนั้น——ก———เงียบ !

ทุก ๆ สิ่งเงียบสงัด ! อาการเยือกเย็นบังเกิดขึ้นในห้อง จนทำให้ข้าพเจ้าขนลุกขนพอง จิตหลับตานิ่งอยู่สักครู่หนึ่ง พอลืมตาขึ้นก็ต้องมองดูหน้าคนตายด้วยอาการเศร้าสลด เขาสั่งให้ย่าวไปจุดเทียนมาปักไว้เบื้องหัวนอนผู้ตาย แล้วยื่นมือไปยีดผมที่ปรกลงมายีดหน้าผาก และค่อย ๆ กดหนังตาทั้งสองข้างลงครั้นแล้วก็คลี่ผ้าออกคลุม ตลอดขึ้นไป จนยีดหน้าศพ !

เราพากันออกมาข้างนอก เขาสั่งให้นายบุญมาทนายหน้าหอจัดการศพให้เรียบร้อย แล้วชวนข้าพเจ้าไปห้องสมุด เขาบอกให้ข้าพเจ้าเข้าไปนั่งคอยก่อน ส่วนเขาจะไปอาบน้ำ

ห้องหนังสือของจิตไม่มีเครื่องตกแต่งอะไรมากนัก เพราะตู้โบราณลายทองรดน้ำและตู้ประดับมุกต์ที่ตั้งเรียงเปนลำดับไปตามฝาผนังก็เปนเครื่องประดับงามพออยู่แล้ว ตู้เหล่านี้บรรจุสรรพหนังสือโบราณเช่นสมุดดำ สมุดข่อยและใบลาน อันเปนตำหรับตำราโบราณต่าง ๆ สังเกตเห็นได้ว่าเขาใช้ห้องนี้เสมอ โดยภายในห้อง และตามตู้ทุกใบไม่มีฝุ่นละออง จับเลยแม้แต่เล็กน้อย ห้องนี้อยู่ทางทิศตวันออกของ

ติก เมื่อเปิดหน้าต่างออกกระแสลมได้พัดอู้ ๆ เข้ามาทางทิศอิสาณ ข้าพเจ้าหย่อนกายลงบนเก้าอี้ประดับมุกต์ข้างโต๊ะตัวใหญ่ซึ่งตั้งอยู่กลางห้องนั้น มีสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจอยู่ข้างก็คือ บนโต๊ะมีพานเงินปากกระจับใส่ผลไม้ที่น่ารับประทานอยู่ ๒—๓ ชนิด แต่มากพอที่ข้าพเจ้าจะอิ่มไปได้ตลอดวัน

ข้าพเจ้าเพลินอยู่กับผลไม้เหล่านี้สักครู่ใหญ่ สหายข้าพเจ้าก็โผล่เข้ามาในห้อง เขาอาบน้ำแต่งกาย สอาด สอ้าน หมดจด แต่หน้าซีดอิดโรยเนื่องจากอดนอน ส่วนดวงตาแจ่มใสตามเคย

"แกรู้สึกใจคอเป็นอย่างไรบ้าง ?" ข้าพเจ้าเหลียวไปปราไสกับเขาทันที

"เรื่อย ๆ" เขาตอบพลางนั่งลงแล้วเอนตัวพิงพนักเก้าอี้เหยียดยาวตามสบาย

"คนเข้ามาตายในบ้าน แกไม่ถือหรือ?"

"คนตายในบ้านโบราณว่าดี" เขาตอบเรื่อย ๆ ตาจ้องดูเพดาน "เออ ! _นี่_" เขาตะลีตะลานนั่งตัวตรงทันที "แกกินข้าวมาแล้วหรือยัง ?"

"เสร็จแล้ว" ข้าพเจ้าริบตอบ "แกหล่ะ ?_ดูท่าจะยังไม่ได้กิน"

"กันกินข้าวต้มเมื่อเช้ามืด แม่ช้อยเขาเห็นกันกับพวกข่าว ๆ อดนอน เลยสั่งแม่ครัวให้ต้มข้าวต้มมาเลี้ยง กันเลยไม่ต้องกินข้าวเช้า นี่ก็เหมือนกัน—" เขาพูดพลางชี้พานผลไม้ "เมื่อคืนกันวิ่งไป ๆ มา ๆ อยู่ระหว่างสองห้องนี่แหละ แม่ช้อยเลยเอาเสบียงกรังมาตั้งไว้ให้ แต่กันไม่มีเวลากิน อ้าว ! _ _" เขาลืมตาโพลงดูผลไม้พลางหัวเราะ "นี่หายไปไหนตั้งครึ่งพาน ?"

"เป็นความผิดของแกที่ไม่กินมันแล้วมิหนำซ้ำจับกันมาปล่อยไว้ในห้องนี้" ข้าพเจ้าพูดแล้วยกพานส่งไปให้เขา พอดีเหลือบไปเห็นกำไลคู่นั้นวางอยู่ข้างใต้

"เอ๊ะ ! ทำไมมาอยู่ใต้นี่หล่ะ ?" ข้าพเจ้าร้องขึ้นด้วยความพิศวง พลางจ้องมองดูหน้าเขา

"กันวางไว้เมื่อคืนนี้เอง"

"พุโธ่ ! นึกว่าปาฏิหาริย์มาอยู่ใต้พาน ทำไมแกมาวางไว้ยังงี้หล่ะ ?"

"เมื่อคืนนี้พอแกไปแล้ว กันก็ตั้งใจว่าจะเข้านอน แต่ใจมันพะวงอยากจะจับฤทธิ์เดชกำไลนี่เหลือเกิน เลยเข้ามานั่งพินิจพิเคราะห์อยู่ในห้องสมุดนี้ พอดีคนเจ็บก็ทรุดหนักลง กันเลยต้องวิ่งเข้า วิ่งออกไป มาอยู่สองห้องนี่ตลอดคืน"

"แล้วได้ผลอย่างไรบ้าง?" ข้าพเจ้าไล่ดับสนิท!

เลียงโดยอยากรู้

"ประหลาดมหัศจรรย์ที่สุด" เขายิ้ม "และดูเหมือนเรื่องราวมันออกจะต่อเนื่องกันอย่างไรชอบกล แต่กันจะเล่นกลให้แกดูเฉพาะกำไลคู่นี้ก่อน"

เขาค่อย ๆ จับกำไลทั้งสองข้างหมุนเข้าหากันช้า ๆ จนลายสลัก 卐 และ 卍 หันมาตรงกันพอดี ทันใดนั้นกำไลทั้งคู่ก็ลุกเป็นประกายไฟขึ้นอย่างโชติช่วง แสงไฟฉายจับสีหน้าสหายข้าพเจ้าและเครื่องใช้ต่าง ๆ แดงไปหมดทั้งห้อง!

ข้าพเจ้านั่งมองดูฤทธิ์เดชของกำไลด้วยความอัศจรรย์ใจ ส่วนความตกตลึงหรือหวาดกลัวตามที่เคยรู้สึกกลับหายหมด ทั้งนี้คงเป็นเพราะรู้ตัวว่ากำไลนั้นจะแผลงฤทธิ์ขึ้นจิตนั่งนิ่งไม่แสดงความตื่นเต้นอย่างไร แต่เห็นได้ว่ามองดูด้วยความเอาใจใส่และพอใจจนไม่กะพริบตา

"นั่นทำไมถึงไม่ดับหละ?" ข้าพเจ้าถามขึ้นเมื่อนิ่งมองดูอยู่นาน

"จะให้ดับเมื่อไรก็ได้" เขาตอบแล้วกางนิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือออก กดวงกำไลหมุนไปหน่อยหนึ่ง ประกายไฟที่สว่างจ้าก็หรี่ลงจนภายในห้องมืดลงทันที เป็นด้วยรัศมีของกำไลกล้าจนขับความสว่างของแดดให้คลายลง กว่าจะรู้สึกว่าห้องสว่างอย่างเดิมก็กินเวลานาน ข้าพเจ้าจึงใช้สายตามองไปรอบ ๆ ห้องเพื่อให้ชินกับแสงใหม่ แต่พอเหลียวกลับมาที่เดิมก็รู้สึกประหลาดใจ—พิศวงงงงวยจนแทบจะไม่เชื่อตาตนเอง!

พานเงินใส่ผลไม้ซึ่งสุกปลั่งเป็นมันปลาบนั้น บัดนี้มัวดำคล้ำไปสิ้น!

ข้าพเจ้ามองดูจิต เห็นเขาจ้องดูพานตาเขม็งด้วยความฉงนเช่นเดียวกับข้าพเจ้าเหมือนกัน ครั้นแล้วเขายกพานไปพิจารณาดูที่หน้าต่าง

"เป็นความรู้ใหม่" เขากลับเอาพานมาวางไว้ที่โต๊ะตามเดิม "แร่ที่ทำกำไลคู่นี้ประหลาด—ประหลาดที่สุดในโลก เป็นแร่ที่เก่าแก่ที่สุดในโลก แต่จะเป็นแร่ใหม่ที่สุดที่โลกจะรู้จัก"

"ไหน? แกพูดยังไงไม่เข้าใจ?"

"หมายความว่าแร่นี้มีมานานแล้ว แต่โลกจะพึ่งเริ่มรู้จักคราวนี้—— โลกจะพิศวงงงงวย—— จะ——"

"แกรู้ได้อย่างไร?"

"อ้าว! แกก็——" เขามองดูข้าพเจ้า

"ตำราแร่ชาตของหมออเมริกัน ที่กันเคยดูไม่มีกล่าวถึงแร่ชนิดนี้เลย แกต้องเข้าใจว่านักปราชญ์แร่ฝรั่งรู้จักแร่ต่าง ๆ สืบต่อกันมาหลายร้อยปีแล้วนะ ถ้ามีแร่ชนิดนี้ก็คงกล่าวไว้ในตำราแล้ว อนึ่งกันได้ยอกแกแล้วว่ากำไลนี้เป็นของเขมรในยุคเจริญสูงสุดซึ่งนับได้ราวพันปีมาแล้ว เพราะฉะนั้นแร่นี้จึงเป็นแร่ที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ซึ่งเวลานี้คงจะสาปสูญไปเสียแล้ว ถึงหากจะมีก็คงเหลือน้อยที่สุด —— หรืออาจจะกล่าวได้ว่า —" เขายิ้ม "มีเพียงก้อนเดียวที่ทำกำไลนี้เท่านั้น"

ข้าพเจ้าพยักหน้ารับรองความเห็นของเขา

"กันพิศวงว่าทำไมมันถึงลุกเป็นประกายไฟได้"

"ต้องรอทดลองไปทีละเล็กละน้อยก่อน" เขาว่า "เวลานี้กันยังตอบไม่ได้ แต่เชื่อว่าคงเป็นเพราะมีกระแสหรือรัศมีอันเป็นอำนาจวิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งในเนื้อชาตุเช่นเดียวกับแม่เหล็กมีกำลังดูดเหล็กได้ แร่ชนิดนี้ถ้าให้พวกเล่นแร่ แปรชาตุดูเขาคงว่าเป็นของสำเร็จ"

"แต่ก็มันจำเพาะลุกเป็นไฟในเวลาที่ลายสลักนั่นหันมาตรงกัน"

"นั่นเป็นของแปลกอีกอย่างหนึ่งซึ่งจำจะต้องขบเหตุผลให้ได้" เขากล่าวพลางเอานิ้วเคาะโต๊ะเบา ๆ "มันคงมีอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเคล็ดอยู่ตรงนั้น มัน — —"

"เออ! เดี๋ยว —" ข้าพเจ้าขัดขึ้น "จะว่ามันลุกเพราะลายสลักตรงกันอย่างไร — — ทีเวลามันอยู่ในตู้อันเดียวทำไมมันลุกโพลงขึ้นได้หละ"

"นั่นคงเป็นเพราะลายสลักอันของคนเจ็บพะเวินหันมาตรงกันกับของเรา เขาอธิบาย "แกเห็นไหมหละ?" — มันไม่ลุกอยู่นาน —— โพลงสว่างขึ้นเดี๋ยวก็ดับ อันนั้นมันอยู่ในกะเป๋าคาดจึงเคลื่อนไปมาอยู่เสมอ เช่นเวลาคนเจ็บพลิกหันตัวไปมา มันก็จำเป็นต้องเปลี่ยนที่ไปทุกขณะ เวลาใดลายสลักหันไปตรงกันกับอันของเรา มันก็ลุกเป็นไฟขึ้นเท่านั้น"

"หรือจะเป็นด้วยอำนาจของเครื่องหมายนั่น" ข้าพเจ้าเดา "ดูลักษณะของลวดลายแปลกประหลาดชอบกลนักนี่ กันยังไม่เคยเห็นลายอย่างนี้ที่ไหนเลย"

"ต้องดูไปก่อน" เขาพูดพลางหยิบกำไลทั้งสองขึ้นดูลายสลัก "สำหรับเครื่องหมายนี่กันยังไม่ได้บอกให้แกรู้ ถ้าแกรู้สึกเอาใจใส่อยู่บ้างแล้ว แกจะรู้สึกทึ่งหนักขึ้นเมื่อได้รู้ความหมายของมัน" เขา

เขยิบเข้ามาใกล้ ข้าพเจ้า แล้วยื่นกำไล ทั้งสอง
ให้ดูตรงลายสลัก “ลายทั้งสองนี้เรียกว่า
สวัสติกะ ถ้าจะเรียกอย่างไทยเราก็ว่า
สวัสดี อันที่เวียนข้างขวานี้ ๕ พวก
พราหมณ์ หรือ ฮินดู สมมุต เป็น **พระ**
คเณศร์[๑] ลักษณะของลาย เล็งถึงว่าเป็น
รัศมี**ทักษิณาวัฏ**ของดวงอาทิตย์จาก
บูรพาไปประจิม หมายถึงความสว่าง ความ
มีชีวิต และความรุ่งเรือง อันเวียนซ้ายนี้ ๕
สมมุตเป็น **พระนางกาลี** เล็ง
ถึง รัศมี **อุตตราวัฏ** ของ ดวงอาทิตย์
ในโลกยาตาลจากประจิมไปบูรพา หมายถึง
ความมืดความตาย และความฉิบหาย”

“พระคเณศร์ที่มีหัวเป็นช้างใช่ไหม ?”
ข้าพเจ้าถามเมื่อเขาพูดจบลง

“ถูกแล้ว” เขากล่าวต่อไป “กันจะเล่า
ให้แกฟังตลอดจนถึงว่าทำไมพวกพราหมณ์จึง
นับถือว่าเป็นพระเจ้าสำคัญ คัมภีร์ไสยศาสตร์
กล่าวว่าพระคเณศร์เป็นโอรสของ **พระ**
อิศวร และ **พระอมา** แต่
คัมภีร์ปุราณะทั้งหลายว่าไม่ใช่โอรสจริงเพราะ
มิได้ประสูติแต่ครรภ์พระอุมา โดยมากเชื่อกัน
ว่าเกิดจากไคลของพระอุมา มีเรื่องเล่าว่า
ครั้งหนึ่งพระ **ศิวเทพ** เสด็จไปในการ
ศิการ[๑] กับเทพบริวาร **พระ**
ปารวติ[๒] อยู่เฝ้าไกลาสและเข้าที่สรงน้ำ
แต่ไม่มีใครเฝ้าประตู จึงถูไคลออกมาปั้นเป็น
รูป **คณ** (บริวาร) ให้เฝ้าประตู เมื่อ
พระอิศวรเสด็จกลับ **คณ** ห้ามไม่ให้เข้า
พระองค์ทรงพระพิโรธ จึงตัดพระเศียรขาด
พระอุมาเห็นพระอิศวร สงสัยว่าเข้ามาได้อย่าง
ไร พระอิศวรเล่าให้ฟัง พระอุมาก็โกรธ
และไม่ยอมให้ พระอิศวร ถูกต้อง กาย จน กว่า
คณ ซึ่งพระนางถือว่าเป็น **โอรส**

---

๑ ศิการ — การล่าสัตว์ เป็นกีฬาชั้นสูงในภารตวรรษ เทพราชันและกษัตร์นิยมกันมาก แพร่หลายออกไปในทวีปยุโรป ซึ่งนิยมกันจนทุกวันนี้ ประเพณีกษัตร์ออกคล้องช้างของไทย ก็เนื่องจาก “ศิการ” นี่เอง

๒ ปาร์วติ — คือ บรรพตี แปลว่า หญิงชาวเขา เพราะเป็นบุตรีท้าวหิมวัต (เขาหิมาลัย)

จะคืนชีพ พระอิศวรหาศีร์ษะมาไม่ได้ จำ
ต้องเอา**หัวช้าง**ใส่แทน เลยตั้งให้เป็น
บดี ของบริวาร **พระคเณศร์** จึง
มีนามว่า **คณบดี** และประสาสน์พร
ให้เป็น **เจ้าแห่งความรอบรู้**
และความสำเร็จ จึงได้นาม
อีกว่า **สิทธิบดี** และ **วิฆเนศร์**[๓]
เหตุฉะนั้นใครจะทำอะไรจึงต้องไหว้พระคเณศร์

---

๓ เรื่องพระคเณศร์ในนี้กล่าวตามตำนานของพิธี **คเณศจตุรฐี** ของฮินดู และพราหมณ์คณบัญจทราวิฑ (คณะพราหมณ์ทมิฬหรือพราหมณ์คณะใต้) ซึ่งกระทำกันในวันที่ ๔ หรือ ๔ ค่ำ ของภัทรบท (ตรงกับเดือน ๑๐) เพราะเป็นเรื่องที่รู้กันแพร่หลายมากในหมู่พราหมณ์และฮินดูทุกวันนี้ ส่วนตำนานทางพิธี **ทุรคาษัษฐี** ของพราหมณ์คณบัญจโคท (คณะเหนือ) ในแคว้นองคราษฎร์ คือ เบงคอล หรือบังกะหล่า (เบงคลี) ซึ่งรู้กันแพร่หลายมากอีกเรื่องหนึ่งนั้นว่า ครั้งหนึ่งพระ **ทุรคา** (อุมา) มีความปราถนาจะเลี้ยงโอรสน้อย ๆ อย่างมารดาทั้งหลาย พระศิวเทพจึงออกจากไกลาส เพื่อไปพาพระขันทกุมาร (สกันท) หรือพระกรรติเกย์มาให้ ทางนี้พระอุมาบันตุกตาขึ้นดูเล่น **พระวิษณุ** (นารายน์) จึงเข้าสิงในตุกตา กลายเป็นมีชีวิตขึ้น พระอิศวรพาพระขันทกุมารกลับมาเห็นก็ยินดี จัดแจงอัญเชิญทวยเทพทั้งปวงมาดูพระโอรสใหม่ เทพทรงนามว่า **คนิ** (ชาวองคราษฎร์เรียกพระเสาร์ว่า คนิ) เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ด้วยดวงตา (ตาไฟ) เพราะฉะนั้นพอเหลือบดูพระกุมาร พระเคียรก็หลุดออกไป (บ้างว่าไหม้เป็นเถ้าไป) พระอิศวรจึงให้ '**คณะ**' ของพระองค์ไปตามหาพระเคียร แต่ไม่พบ พระองค์จึงสั่งให้ไปเที่ยวดูสัตว์ใดที่นอนเอาหัวไปทางทิศเหนือ แล้วให้ตัดเอาหัวมา คณะเทพไปพบช้างก็ตัดเอาหัวช้างมาให้พระอิศวรเอาหัวช้างใส่แทน แต่พระอุมาเสียพระทัยที่เห็นรูปร่างน่าเกลียด เพื่อเป็นการเอาใจพระอุมาจึงพรขวัญพระโอรสใหม่ให้สมกับที่มีรูปร่างน่าเกลียด พระอิศวรจึงทรงตั้งให้เป็น—

ก่อนว่า **'นโม คเณศายวิฆ์เนศ์วราย'"**

"พระคเณศร์มิงาเดียว" เขาเล่าต่อไป **คัมภีร์พรหมาไววรรต ปุราณ** ว่าครั้งหนึ่ง **ปรศุราม** คน โปรดของพระอิศวรไปเฝ้าที่เขาไกลาส พอไป ถึงวิมานพระคเณศร์ห้ามไม่ให้เข้าเพราะพระอิศวรกำลังบรรทมหลับ ปรศุรามจะขืนเข้าไป เลยเกิดวิวาทกันกับพระคเณศร์ พระคเณศร์เอางวงขับปรศุรามขึ้นจนสลบ ปรศุรามฟันขวางไปขว้างขวานไป พระคเณศร์จำได้ว่าเปนขวานซึ่งพระบิดาประทาน จึงก้มหน้ารับขวานด้วยงาข้างหนึ่งงานั้นก็ขาดสบั้นไป เลยเหลือแต่งา

—หัวหน้าของคณะ (เทพ) มีนามว่า **'คณบดี'** และให้ได้รับบูชาก่อน ถ้าใครบูชาพระคเณศร์แล้วกิจการทั้งมวลจะบรรลุความสำเร็จเสมอ จึงมีนามอีกว่า **'สิทธิธาดา'** คือ ผู้ให้ความสำเร็จอีกเรื่องหนึ่งว่า พระอุมาสร้างขึ้นเองตามความพอใจ ในครั้งนั้นพระอิศวรไปฆ่าพระอาทิตย์แต่แล้วกลับชุบขึ้น พระกัศยปบิดาพระอาทิตย์จึงแช่งโอรสของพระอิศวรให้เศียรขาด พระอิศวรจึงเอาหัวช้างของพระอินทร์มาใส่แทน ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ กล่าวตามวาราหปุราณซึ่งเข้าเค้ากับเรื่องนี้ว่าพระอิศวรได้เปนผู้สร้างขึ้นโดยลำพังมีรูปร่างงดงามเปนที่พึงตาพึงใจพวกเทวดาทั่วไป พระอุมามีความฤษยาจึงแช่งว่า "เจ้าเงอย่าได้มากระทำความรำคาญตาให้แก่เราด้วยรูปโฉมเยาวลักษณ์ของเจ้านี้อีกเลย ต่อไปจงมีเศียรเปนช้าง และมีอุทรอันโตเถิด ความงามทั้งหลายของเจ้าจะได้สูญสิ้น" พระอิศวรได้ยินเช่นนั้น ครั้นจะล้างคำแช่งของพระอมาก็ไม่ได้ จึงประสาทพรว่า "ตัวเจ้าจงมีนามว่า **คเณศร์** และ **ศิวบุตร์** เจ้าจงเปน **วินัยกะ** และเปน **คณบดี** เจ้าจงมีอำนาจมากในหมู่เทวดาทั้งหลาย เปนใหญ่ในปวงยัญญกิจและสรรพกิจ เพราะฉะนั้นเจ้าจักได้รับบูชาและรับคำบนบวงก่อนในสมัยทั้งปวง ถ้ามิฉะนั้นความมุ่งมาดปราถนาของเขาผู้ละเว้น จงอย่าได้สำเร็จไปได้เลย"

เดียวสิบมา จึงเรียกกันอีกนามหนึ่งว่า **เอกทันต์**

"เนื่องจาก พระคเณศร์เป็นเจ้าแห่งความรอบรู้จนได้นามว่า **สิทธิบดี** และเป็นใหญ่เหนือ ความขัดข้อง ทั้งปวง จนได้ นามว่า **วิฆเนศร์** พวกพราหมณ์จึงนับถือกันมากขึ้น ในที่สุดพราหมณ์ **คณบัตย์** ยกย่องขึ้นเสมอพระเป็นเจ้าทั้งสาม และพรรณาคุณ พระ คเณศร์ไว้ใน หนังสือ **คณปติอุปนิษัท** ว่า 'โอม มหาคเณศร์ พระองค์แลคือพระเป็นเจ้าแท้จริง พระองค์แลคือพระผู้สร้าง ผู้สงวน ผู้ล้าง คือพระปรพรหม พระอวสานบุรุษ ข้าแสดง แต่วาจา อันควร และ เป็น ความสัตย์ ขอพระองค์จงคุ้มเกรงรักษาข้า ในขณะเมื่อพูด เมื่อฟัง เมื่อบริจาค เมื่อถือเอา เมื่ออนุศาสน์ เมื่อศึกษา ขอจงทรงคุ้มเกรงรักษาทุกเมื่อทุกหน โลกนี้จะปรากฏมาก็เพราะพระองค์ พระองค์แลคือดินน้ำ ลม ไฟ อากาศ พระองค์คือพระพรหมา พระพิษณุ และพระรุทร์ ข้าแต่พระเอกทันต์ ข้าทั้งหลายรู้สึกแล้วว่าพระองคคือพระเป็นเจ้า และรำลึกถึงพระคุณพระองค์ ขอจงโปรดให้ปัญญาความรอบรู้ ผู้ใดรำลึกถึงพระองค์อยู่เนืองนิตย์ทราบแน่ในดวงจิตว่าพระองค์มีเอกทนต์ สี่กร มีหนูเป็นธง พระกายสีแดง มีพระอุทรโต พระกายลูบไล้แล้วด้วยวิเลปนะแดง ทรงภูษาแดง ชนบูชาด้วยดอกไม้สีแดง เต็มไปด้วยพระเมตตาเป็นเหตุที่บังเกิดแห่งโลกนี้ ผู้ไม่เกิดไม่เจ็บ ไม่ตาย ผู้ใดรำลึกเช่นนี้คือโยคีอันประเสริฐ' โดยเหตุนี้แหละพระคเณศร์จึงเท่ากับ **พระพรหม พระอิศวร** หรือ **พระนารายน์**"

"ส่วนพระนางกาลินั้น" เขาอธิบายต่อไป "คืออวตารปางต้นของ **พระมหาเทวี** หรือ **พระอุมา** เรียกว่า **มหากาลีค** ราวยักษ์ **เกฏภ** กับ **มธุ** กำเริบ อวตารปางนี้เรียกกันว่าภาคตุ มีสีกายดำ หน้าตาน่ากลัว แลบลิ้นยาว มีเลือดหยดจากปากและตามตัว มีแขน ๑๐ แขน ถือศัสตราวุธต่าง ๆ เอางูและหัวกระโหลกหรือ

หัวคนตัดใหม่ ๆ แขวนตามตัวเปนเครื่องประดับ
ห้วหัวยักษ์ พระนางกาลีคนกลัวกันมาก
จึงได้รับบูชามาก วิธีบูชามีต่าง ๆ ล้วนแต่
ร้ายกาจน่าเกลียดน่ากลัวทั้งนั้น เช่นฆ่าคนหรือ
สัตว์เอาเลือดบูชา บางทีมีผู้ศรัทธาเชือดพ้น
ตนเองถวาย หรือเอาเข็ดเกี่ยวหลังไกวจนเนื้อ
หลุด วิธีบูชาชนิดนี้สมมุตกันว่าพระนางโปรด
เห็นเลือดหรือเห็นคนตาย วิธีบูชาอีกอย่างหนึ่ง
เรียกว่า **ตันตริก** คือเสพเมถุนให้พระ
นางทอดพระเนตร์ เพราะเชื่อกันว่าทำดังนี้พระ
นางจะได้เพลิดเพลินเลยลืม อยากเห็นเลือดหรือ
คนตาย พระอุมาภาคคุคือพระนางกาลี จึง
เปนที่นับถือบูชาของพวกพราหมณ์อย่างยิ่ง

"เนื่องจากพระเคณศร์กับ พระอุมาเปนที่
นับถือของพราหมณ์ทั่วไป จึงเกิดมีเครื่อง
หมาย **สวัสติกะ** แทนพระองค์ อัน
ทักษิณาวัฏแทนองค์พระคเณศร์ อันอุตตราวัฏ
แทนพระนางกาลี หมายถึงคข้างหนึ่ง ชัว
ข้างหนึ่ง คู่กัน ถ้าจะใช้อย่างเดียว ต้อง
ใช้อัน **ทักษิณาวัฏ** คือพระคเณศร์
ต่อเมื่อใช้คู่จึงใช้อัน **อุตตราวัฏ** คือ
พระนางกาลีด้วย เครื่องหมายนี้แพร่หลายไปถึง
ชาติกรีก ยุโรปภาคกลาง ไอยคุปต์และจีน
ญี่ปุ่น ต่างถือเปนของมงคลทั้งนั้น ในประเทศ
ชิเยตชาวเมืองนิยมทำ **สวัสติกะ** เปน
เครื่องประดับ เช่นทอเปนลายเสื้อผ้า หรือทำ
เปนเครื่องรางเล็ก ๆ ประดับกาย นอกจากนี้
เวลาใครตายก็เอา **สวัสติกะ** วางบน
คอศพ แสดงว่าวิญญาณของผู้ตายยังคงอยู่
ต่อไปชั่วกัลปาวสาน"

ข้าพเจ้านิ่งฟังเพลินจนเขาหยุดพูด ให้รู้
สึกทึ่งลายสลักที่เรียกว่า **สวัสติกะ** ยิ่ง
ขึ้นจริงอย่างเขาว่า จนต้องหยิบเอากำไลทั้งคู่
ขึ้นพิจารณาดูอีกหนหนึ่ง

"ผู้ทำกำไลนี้" ในที่สุดเขากล่าวต่อไป
"—— ใครก็ตาม —— ต้องเปนอัจฉริยมนุษย์
รู้เท่าถึงคุณสมบัติของแร่นี้ จึงจารึกเครื่อง
หมายวิเศษศักดิ์สิทธิ์ลงไว้บนของที่ควรจารึก—
วิเศษ—วิเศษแท้ ๆ"

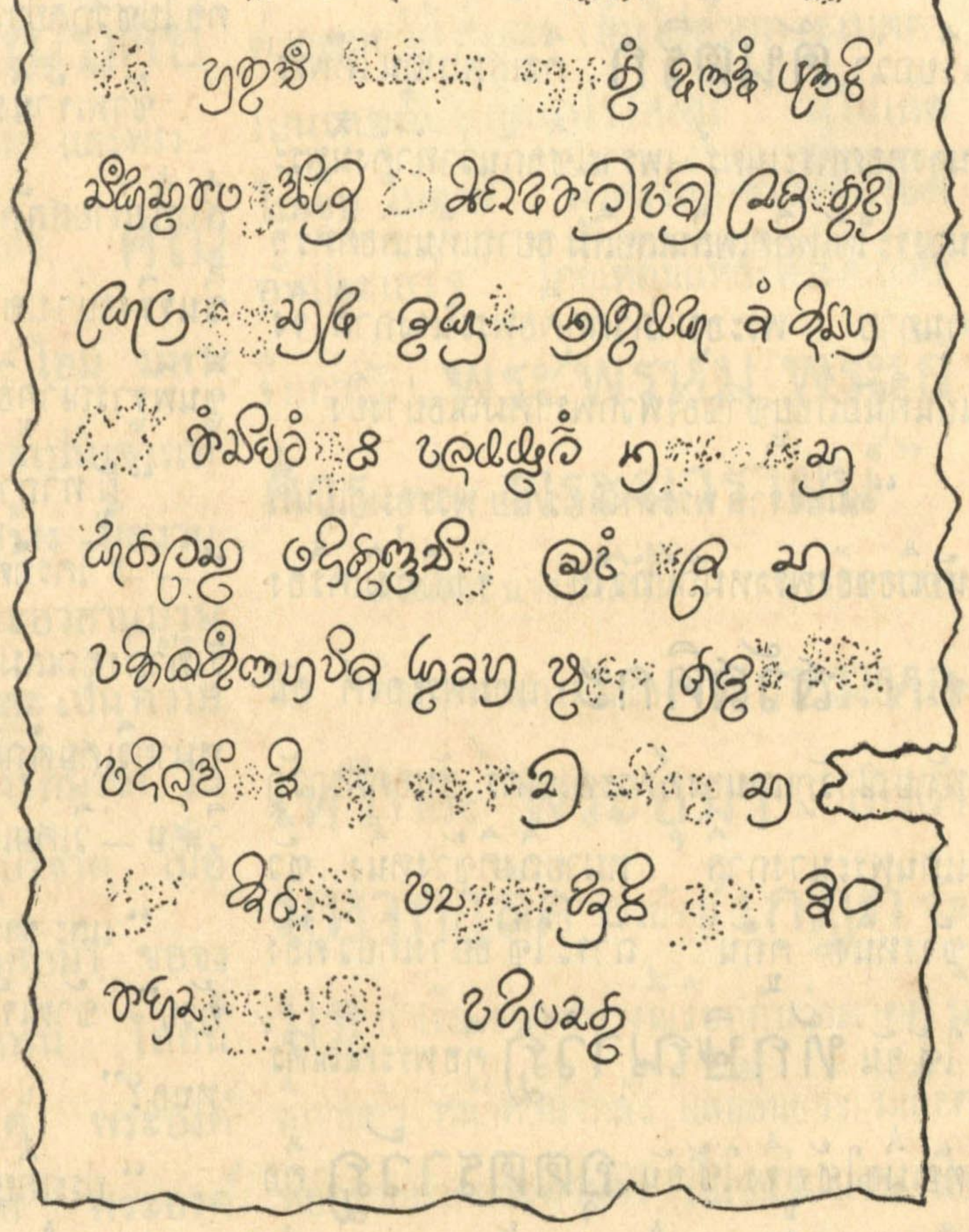
"และจารึกไว้ให้มีเล่ห์กะเท่ห์น่าพิศวง
ด้วย" ข้าพเจ้าเสริม "น่ารู้จักจริงว่าใคร
หนอ?"

"ประเดี๋ยว" เขาว่าแล้วลุกขึ้น "บางที
จะได้เค้าเงื่อนเดียวนี่แหละ"

หอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร

เขาเดินไปเยี่ยตู้หนังสือ
ใบ ประดับมุกต์งาม ที่ตั้งอยู่
ตรงหน้า หยิบ เอา วัตถุ
เปนม้วนเล็ก ๆ ขยุ้ขยี้ออก
มาจากตู้ แล้วคลี่ออกวาง
บนโต๊ะ

วัตถุ นั้น เปน แผ่น กระ
ดาษสีดำหม่น ค่อนข้าง
หนา เนื้อเหนียว กว้าง
ราว ๙ นิ้ว ยาวราว ๑๒ นิ้ว
เปนรอยหักพับขยุ้ขยี้และมีรู
ปรุเปนแห่ง ๆ ตามริมขาด
แหว่ง ๆ เว้า ๆ ไม่เสมอกัน
บนนั้นจารึกอักษรสีขาวมัว ๆ
ยุ่งขยุกขยิก เหมือนหนังสือ
แขก ลบ ๆ เลือน ๆ เต็ม
ไปทั้งหน้า — — — —

ยังมีต่อ

ความรักและการสมรส

เรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ

โดย

ปากกาสนิท

ภริยา ปรมา สขา ภรรยาเปนยอดสหาย

พระพุทธภาสิต

ท่าน บิดาของข้าพเจ้าซึ่งข้าพเจ้าอ้างถึงด้วยความเคารพและนับถือ ได้เคยปรารภถึงเรื่องการสมรสให้ข้าพเจ้าฟังเสมอ ๆ เมื่อครั้งข้าพเจ้าเปนหนุ่มข้าพเจ้าได้เคยกระทำความรักกับแม่สตรีรูปร่างงดงามยิ่งผู้หนึ่ง โดยท่านบิดาของข้าพเจ้าเปนผู้แนะนำให้ และโดยที่ข้าพเจ้าเอง ก็นิก ชอบพอ รักใคร่ เจ้าหล่อนอยู่ด้วย แม่สตรีผู้นี้ขณะที่ ข้าพเจ้าไปวิสาสะคุ้นเคย กับ หล่อน ใน ชั้น แรก ๆ นั้น ดู เหมือนทุกทีโดยลำดับ และเนื่องจาก แม่โฉมงามของ ข้าพเจ้าผู้นี้ เปนสตรี ที่ชอบยศ อย่างมากกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งหมด เจ้าหล่อนจึงไพล่ไปยอมตกลงแต่งงานเสีย กับนายร้อยเอกทหารม้าผู้หนึ่งซึ่งเผอินผ่านไปมาในละแวกนั้น

กรณีย์เหตุซึ่งยังเกิดแก่ข้าพเจ้าทั้งนี้จึงได้กระทำให้ข้าพเจ้า มีความเคียดแค้นชิงชัง แม่

รูปงามทั้งหลายตั้งแต่นั้นมา และกระทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายท้อถอยในการที่จะไปเจ้าหล่อนจะไม่มีความรังเกียจเกลียดซังข้าพเจ้าอย่างใดเลย แต่เนื่องจากการที่ข้าพเจ้าเปนคนไม่ช่างพูดข้าพเจ้าจึงไม่สามารถจะสำแดงให้เจ้าหล่อน แลเห็นสรรพคุณความดีของข้าพเจ้าได้สมกับความตั้งใจ และตั้งแต่นั้นมาเจ้าหล่อนจึง แลเห็น ข้าพเจ้าเปนคนโง่เง่าเต่าตุ่น เลวลงลองเสี่ยงโชคกับแม่โฉมงามคนอื่น ๆ อีกต่อไป การที่ข้าพเจ้าต้องใช้ความคิดตริกตรองในครั้งนั้น และการที่ข้าพเจ้าได้รับโอวาทสั่งสอนจากท่านบิดาหลายหนหลายครั้งในสมัยนั้นได้เปนเหตุกระทำให้ข้าพเจ้าเรียบเรียงเรื่องความรักและการสมรสขึ้นดังต่อไปนี้:—

เวลาอันเปนสุขเกษมที่สุดของมนุษย์ตามธรรมดาคือเวลาที่ตกอยู่ในห้วงแห่งความรักถ้าหากว่าความรักนั้นเปนความรักอันแท้จริงและฝ่ายบุคคลที่รับความรักนั้นเปนผู้มีน้ำใจเย็นแช่มชื่นด้วยเมตตากรุณาและมีสติอารมณ์ดีเหตุที่เปนเช่นนี้ก็เพราะสมัยนั้นเปนวาระซึ่งความรัก ความประสงค์ ความหวัง และความชื่นชมยินดีทั้งหลายทั้งปวงในดวงวิญญาณกำลังจะพึงมีผลยังเกิดงอกงามเจริญขึ้นบุคคลเจ้าเล่ห์ซึ่งไม่มีความรักจริงจังย่อมจะสำแดงความรักแลคำรักได้ง่ายสดวกกว่าบุคคลซึ่งมีความรักอันแท้จริง ความรักอันแท้จริงย่อมเต็มไปด้วยความทุกข์ใจ ความกระหายเร่งร้อนต่อผลสำเร็จ และความฉุนเฉียวสิ่งเหล่านี้ย่อมจะเปนบ่วงจรที่จะกระทำให้สตรีที่ถูกรักแลเห็นว่าบุรุษซึ่งรักใคร่ตนโดยแท้จริงนั้น เปนผู้ไม่น่ารักน่าชมและนอกจากนี้ความรู้สึกเหล่านั้นยังกระทำให้บุรุษผู้มีความรักโดยแท้จริงนั้นยังเกิดมีความท้อแท้ใจ มีความหวาดกลัว วิตกวิจารณ์ และมีน้ำใจไม่หนักแน่น และถ้าบุรุษนั้นประสงค์อยากจะสำแดงความจริงใจขึ้นครั้งใดก็มักจะกระทำให้แลเห็นเปนที่น่าขัน

การสมรสซึ่งสืบเนื่องมาจากความสนิทสนมอันมีอยู่ก่อนเนิ่นนานนั้น มักกระทำให้ทั้ง ๒ ฝ่ายรักใคร่ปรองดองกันดีและทำให้การสมรสมีผลยั่งยืนถาวร ก่อนที่จะก่อการสมรสขึ้นจึงควรจะบำรุงให้มีความรักเกิดขึ้นเปนรากฐาน

เง่าเสียก่อน ความหวังและมุ่งมาตร์อันมีอยู่ช้านานนั้น ย่อมจะกระทำให้ยังเกิดมีความแน่ใจและกระทำให้ชายหญิงทั้งสองฝ่ายนิยมรักใคร่กันแน่นแฟ้นสนิทสนมยิ่งขึ้น

อัธยาศัยอันดีของบุคคลที่เราจะอยู่ร่วมด้วยตลอดชีวิตร์นั้น ย่อมเปนสิ่งสำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งหมด เพราะไม่สำคัญเฉภาะแต่จะทำให้เราได้รับความศุขารมณชั่วในเวลานั้นเท่านั้น แต่โดยมากย่อมจะเปนเครื่องกำหนดความสุข ของเราซึ่งจะพึงมีต่อ ๆ ไปในกาลภายน่าอีกด้วย การเลือกหาภรรยาปล่อยให้ตกเปนภาระของญาติมิตร์ ข้อที่เขาจะพึงคำนึงถึงคือเรื่องทรัพย์สมบัติ ถ้าเปนการเสาะแสวงหาเองโดยมากก็มัก จะพิจารณาดูเฉภาะแต่ลักษณะ ความสวยงามของ บุคคลมาก กว่าอย่างอื่น ทั้งนี้ย่อมมีเหตุผลดีด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือตามความ.เห็นของญาติมิตร์ บุคคลผู้กระทำการสมรสที่ถูกช่วยเหลือนั้นย่อมจะได้รับความสดวกและสุขสบาย และในขณะเดียวกันญาติมิตร์ที่ช่วยเหลือ นั้นก็ยังอาจมีหวังที่จะได้พึ่งพาอาศรัยอีกด้วย ส่วนตามความเห็นของตนเองนั้นเล่าก็ย่อมจะเปนการแผ้วหนทางให้ตนได้รับความสุขใจ อยู่ตลอดเสมอไป อันวิสัยของคนดีเมื่อได้ก่อความรักขึ้นแล้ว ถึงแม้ฤทธิ์แห่งความรู้สึกในชั้นต้นจะผ่านพ้นไปแล้ว เขาก็ยังอุส่าห์ที่จะผดุงความรักให้คงอยู่ด้วยการสมานสามัคคี ปรองดอง และ การ ถนอม น้ำอกน้ำใจ เมื่อเปนเช่นนี้แล้วทั้งสามีภรรยาก็อาจเผชิญหน้ากับมิตร์สหายและแขกเหรื่อทั้งหลายได้ โดยไม่ต้องมีความกระดากกระเดื่อง และย่อมจะกระทำให้ครอบครัวนั้นยังเกิดมีบุตร์ธิดาที่ได้รับความสุขสำราญอันน่าพึงชม

สำหรับตัวข้าพเจ้า ๆ ชอบสตรีที่มีรูปโฉมต้องตาข้าพเจ้าและซึ่งโลกจะไม่ติฉินมากกว่าสตรีที่มีรูปโฉม งามเลิศ ถ้าท่านไม่กระทำการสมรสกับสตรีที่มีรูปร่างงดงามมาก ท่านจำจะต้อง มีความ รักใคร่หล่อน มากมาย เช่นเดียวกัน มิฉนั้นก็จะไม่สมกับความงดงามของเจ้าหล่อน และถ้าหากท่านหลงรักเจ้าหล่อนมากมายถึงปานนั้นแล้ว ก็ย่อมจะเปนการแปลกประหลาดผิด ธรรมดา ถ้า หาก ท่าน จะ มิต้องประสพต่อความหวาดกลัว ความอิจฉาริษยา

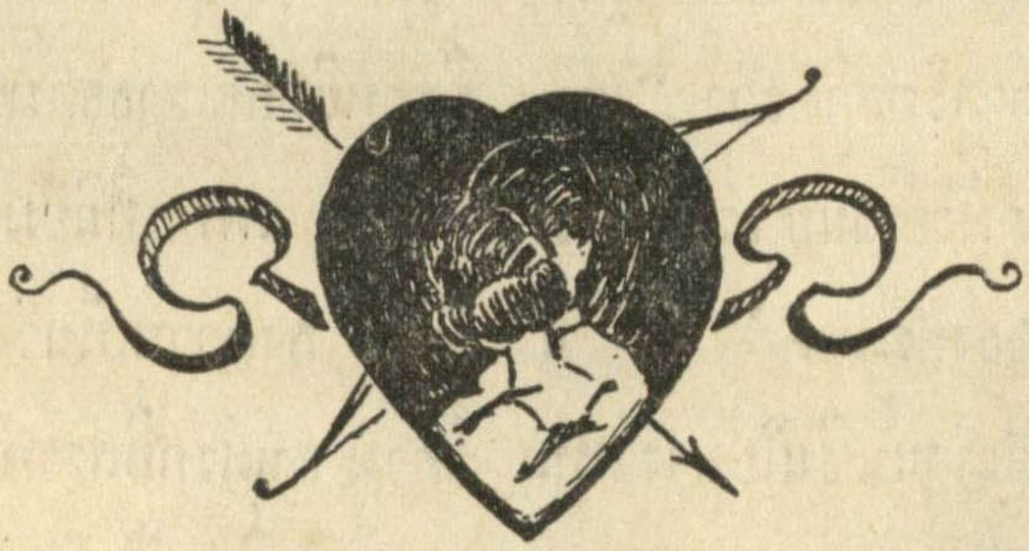
และความคิดหึงส์ต่าง ๆ

บุคคลซึ่งมีลักษณะ เปนคนใจดี และน้ำใจมั่นคงจะเปนมิตรร่วมชีพที่ท่านจะเอาอกเอาใจได้ง่ายสดวก บุคคลซึ่งมีลักษณะเปนผู้มีคุณธรรมและเฉลียวฉลาดจะเปนเพื่อนที่ถูกอกถูกใจของท่าน บุคคลซึ่งมีความรักและใจคอมั่นคงต่อท่านจะเปนภรรยาหรือสามีที่ดีของท่าน เมื่อได้พบบุคคลซึ่งมีลักษณะเช่นนี้สักคนหนึ่งแล้ว พึงทราบเถิดว่าถึงหากจะค้นหาคนอื่น ๆ อีกสักร้อยคน ก็คงจะไม่พบปะเช่นนั้นอีก แม้หลักแห่งความจริงจะมีอยู่เช่นนี้ โลกของเราก็ยังเต็มไปด้วยความโอ่อ่าอวดอ้าง เรามักพอใจที่จะสำแดงอวดอ้างคนอื่น ๆ มากกว่าที่จะระฤกถึงความสุขอันแท้จริงของตน และข้าพเจ้าได้เคยกล่าวอยู่แล้วเสมอ ๆว่าไม่ทราบว่าเปนเพราะเหตุผลกลใด มนุษย์จึงชอบที่จะกระทำให้คนอื่น ๆแลเห็นว่าตนมีความสุขสบายยิ่งเสียกว่าที่จะพยายามกระทำตนให้เปนเช่นนั้นจริง ในขณะที่จะกระทำการสมรส ความไม่สม่ำเสมอไม่เหมาะไม่สมควร ทั้งหลายอันจะเปนเหตุกระทำให้การสมรสไม่ได้รับความสุขนั้นโดยมากมักจะยังไม่แลเห็นในขณะนั้น เนื่องจากเหตุนี้เอง จึงมีสามีภรรยาเปนอันมากซึ่งจำต้องฝืนใจทนอยู่ด้วยกันไปจนตลอดชีวิต โดยมิได้รับความสุขจากกัน คนบางคนอาจอยู่ร่วมกับคนบางคนโดยไม่รับความสุข แต่ครั้นไปอยู่กับอีกคนหนึ่งซึ่งมีลักษณะตรงกันข้าม ก็กลับไม่ได้รับความสุข ถึงแม้ว่าคนทั้งสองนั้นจะเปนผู้ที่ประกอบด้วยคุณธรรม และเปนที่น่าสรรเสริญด้วยกันทั้งคู่

ก่อนกระทำการสมรสเราย่อมจะไม่แลเห็นตำหนิของบุคคลที่เรารักใคร่ แต่ครั้นเมื่อกระทำการสมรสแล้ว ก็ย่อมอดที่จะคิดที่จะเห็นสิ่งเหล่านั้นเสียไม่ได้เหมือนกัน ถึงแม้สตรีที่ต้องตาต้องใจท่านนั้นจะมีลักษณะวิเศษดีเลิศสักปานใดก็ตาม เมื่อสนิทสนมกันเข้าแล้ว ท่านจะต้องพบตำหนิและความบกพร่องต่าง ๆ เปนอันมาก ซึ่งท่านมิได้นึกฝันถึงเลยในชั้นแรก เมื่อเปนเช่นนี้แล้วปฏิการที่จะแก้ไขได้นั้นคือความมีอารมณ์ดีและความเมตตาปราณี ความมีอารมณ์ดีจะบ่องกันมิให้เผาไผ้ฝันถึงสิ่งอันไม่เปนที่พึงใจ และความเมตตา

ปราณีจะก่อให้เกิดมิจิตกรุณาสงสาร ซึ่งจะค่อย ๆ บันดาลให้ตำหนิและความบกพร่องต่าง ๆ นั้นสูญหายกลายกลับเปนความงดงามขึ้น

การสมรสเปนเครื่องเพิ่มพูนทั้งความสุขและความทุกข์ การสมรสด้วยมีความรักจะกระทำให้ได้รับความพอใจ การสมรสโดยได้รับประโยชน์จะกระทำให้ประสพต่อผลคือความสดวก การสมรสเพราะทั้ง ๒ ฝ่ายมีอัธยาศัยต้องกันจะยังเกิดผลคือความสุข การสมรสอันมีความสุขนั้นย่อมประกอบพร้อมด้วยรสแห่งความรักใคร่อันจะพึงมีต่อกัน ฉันทกัลยาณมิตรย่อมจะกระทำให้ได้รับ ความสดวกสบายทั้งกายและใจ หรือถาจะกล่าวให้ชัดยิ่งกว่านี้คือได้ประสพต่อความสุขสำราญทั้งหลายอันจะพึงมีพึงเกิดขึ้นได้ในชีวิต ไม่มีสิ่งใดที่จะน่าเกลียดและน่าตำหนิเท่ากับการดูหมิ่นการสมรสว่าเปนของไม่มีค่าสาธุชนซึ่งไม่นำพาต่อความนิยมอันเลวทรามนี้และซึ่งพยายามอุสาหะประคับประคองสามีภริยาไปในวิถีแห่งชีวิตโดยตั้งน้ำจิตมั่นอยู่ในสัตย์ธรรมสม่ำเสมอเปนนิจกาลนั้น ย่อมจัดว่าเปนผู้ซึ่งดำเนินอยู่ในหนทางแห่งความสุขความเจริญเปนมงคลอันอุดมอยู่ด้วยประการฉนี้

๒๐๙ ลูกที่ดีเปนศรีแห่งสกุล ลูกที่ไม่ดีแม้นับร้อย จะเปนของมีค่าเทียมไม้เท้าที่ท่านถือก็หาไม่

ของ ฉ. ล. พิชยญาติ

นิยายเก่า

ของ ส. ภมรสูต

คำนำ

ของ นาคะประทีป

ความรู้เกล็ดในเรื่องขรรมเนียม และความนิยมของคนเก่า ๆ, เมื่อค้นหาตามตำรับตำนาน พงศาวดารอื่น ๆ ไม่ได้, มักจะได้จากนิยายเปนพื้น, ตามที่ท่านนักปราชญ์วิลสัน กล่าวยกย่องนิยายกถาสริตสาครว่า "เต็มไปด้วยภาพอันเกี่ยวข้องด้วยขนบขรรมเนียมและความคิดความนิยมของประเทศ" นั้นเปนความจริง เพราะเมื่อผู้เล่านั้นชินไปทางไหน เช่นนิสสัยใจคอเปนอย่างไร เปนชาวประเทศชาติไร เคยกับขนบขรรมเนียมชะนิดไร แม้ทางศาสนลัทธิ: ลักษณะเหล่านั้นเลยติดปนอยู่ในเรื่องนิยายไปด้วย, ซึ่งท่านเสฐียรโกเศศรับรองว่า "นิยายทั้งปวง เปนเรื่องแสดงตัวอย่างแห่งคติโลกคติธรรม. เปนที่เก็บขนบธรรมเนียมแห่งประเทศชาติภูมิไว้มาก. และจึงได้ยินว่าเปนเครื่องมือช่วยสืบค้นลัทธิคติได้ด้วย." ในจำพวกนิยายที่มีเปนอันมาก ยากที่จะหยิบยกเอาออกมาให้เหมาะแก่ใจของคนทั่วไป: เพราะที่นิยมว่าดีก็มี, รู้สึกปานกลางก็มี, ลงความเห็นว่าไม่ดีก็มี. แต่อย่างไรก็ตาม คนแรกที่สรรค์เรื่องขึ้น คงเห็นว่าดีแล้ว; เปนเรื่องที่น่าฟังอยู่ ด้วยสำแดงความคิดอัชยาศัย และจรรยาของคนโบราณ. รสของนิยายไม่ใช่อยู่ที่ความสนุก. ผู้อ่านนิยาย, ถ้าจะหวังความสนุก, มักไม่ค่อยสมประสงค์ เพราะนิยายเปนเรื่องสั้น ๆ เล่าสู่กันฟังเพียง

เพื่อบรรจุความรู้เบ็ดเตล็ดสำหรับเปนทางสอนให้เห็นตัวอย่างเปนต้น. ต่อมานั่นแล นิยายสั้น ๆ เหล่านี้เริญขึ้น เปนเรื่องยาว ๆ ออกโดยลำดับ ค่อย กระเถิบ กว้างออกไปทุกที จนเปนเรื่องประโลมใจ และชะนิดที่เรียกว่าโนวล์, จึงได้รับความสนุกสมต้องการ. ข้าพเจ้ามีความเสียดายที่มิได้อ่านนิยายของไทยเราเลย, อาจจะเปนด้วยเหตุที่ท่าน น. ม. ส. ว่า—

"การที่จะเอานิทานไทย ๆ มารวมกันเข้ามาก ๆ นั้นต้องมีเวลานาน ๆ เมื่อไม่มีเวลาก็ทำไม่ได้.

"ถึงหากจะมีเวลา ถ้าไม่มีโอกาสจะเที่ยวเก็บรวบรวมในที่ต่าง ๆ ก็ยังทำไม่ได้.

"ถึงหากจะมีเวลา, ถึงหากจะมีโอกาส, เมื่อไม่ได้ความรู้ จะตั้งรูปโฉมให้ถูกต้องตามแบบที่นักปราชญ์นิยม มันก็ยังทำไม่ได้อยู่นั่นเอง.....

"แต่ถ้าไม่พูดถึงนิทานไทย ก็มีนิทานเมืองอื่น ๆ ก่ายกองที่จะนำมา."

ฉะนี้ ส. ภมรสูต จึงเริ่มต้นด้วยนิยายฝรั่งเศสตามความสะดวกใจของตน.

นิยายเรื่องที่ ๑

หนูน้อยหมวกแดง

ถ้อยแถลง

นิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นในระวาง พ.ศ. ๒๑๗๑–๒๒๔๖ หรือในปลายรัชชกาลของสมเด็จพระเชษฐาธิราช จนถึงต้นรัชชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกรุงศรีอยุธยา ผู้แต่งชื่อชาลส์ แปโรลท์ ซึ่งมีกิตติศัพท์ว่ามีปัญญามาก เปนที่หนึ่งของตระกูลในสมัยนั้น เมื่ออายุยังน้อย พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ โปรดให้เปนนักเรียนฝึกหัดราชการของรัฐบาล ครั้นแล้วก็ได้รับราชการตลอดมา มีชื่อเสียงเลื่องลือในการพิสูจน์ของโบราณ และของบำรุงบันจากสถานที่สำคัญและหนังสือต่าง ๆ นอกจากทำประโยชน์ดังกล่าวแล้ว ได้เขียนแฟริเตลไว้ ๑๑ เรื่อง (ปรากฏในพ.ศ. ๒๒๕๐) และเรื่องการข้านการเรือนอีก ๖ เรื่อง. มีเสียงยอมกันว่า ชาลส์ แปโรลท์ เปนคนแรกที่ได้ให้ความฉลาดในทางหนังสือ.

◎ ◎ ◎ ◎ ◎

มีเด็กหญิงสาวซึ่งสมบูรณ์ด้วยความงามคนหนึ่ง มารดารักใคร่มาก และยายก็เช่นเดียวกัน ด้วยความน่าเอ็นดูและความสงเสงี่ยม ยายจึงถักหมวกสีแดงให้ใส่ เด็กหญิงชอบมาก มักใส่เมื่อมีกิจออกจากบ้านเสมอ จนชาวบ้านขนานนามว่า "หนูน้อยหมวกแดง"

วันหนึ่ง เมื่อมารดาทำสังขยาเสร็จแล้ว สั่งว่า

"ไปดูยายของเจ้าหน่อยซิ เป็นอย่างไรบ้าง ก็ไม่รู้แม่คิดว่าแกคงเจ็บ แล้วเอาสังขยากับเนยในถ้วยนี้ไปให้ด้วย"

เด็กหญิงรีบออกจากบ้านตามคำมารดาโดยเร็ว ยายอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ทางที่จะไปนั้นต้องผ่านป่าไม้ พอเดินมาได้สักครู่ใหญ่ ๆ ก็พบศุนักป่า ซึ่งมันอาจกัดกินเสียยังดีนั่นก็ได้ แต่มันยังไม่ทำอะไร มันถามเด็กนั้นว่าจะไปทางไหน

เด็กน่าสงสารเอ๋ย เจ้าหารู้ไม่ว่าที่หยุดฟังมันพูดนั้นเป็นการรอให้มันกินเสีย

"ฉันกำลังจะไปหายาย แม่ให้เอาสังขยากับเนยไปให้"

"ยายอยู่ที่ไหน?"

"ต่อจากโรงสีไปหน่อยหนึ่งเท่านั้น ท่านไม่เห็นหรือ? บ้านแรกในหมู่บ้านนั้นอย่างไรล่ะ" เด็กตอบพร้อมกับชี้มือ

"ดีแล้วฉันจะไปด้วย ฉันไปทางนี้ หนูไปทางนั้น แล้วเราจะรู้ว่าใครจะไปถึงที่นั่นก่อน"

เจ้าศุนักป่าดุร้ายตั้งต้นออกวิ่งไปตามทางลัดอย่างเร็วที่สุด ส่วนเด็กหญิงคงเดินไปตามทางเดิม เดินพลางชมพลางตามสองข้างทางซึ่งมีลูกไม้หลายอย่างต่างพรรณ ผีเสื้อกำลังบินอยู่ไปมา เด็กหญิงก้มลงสูดกลิ่นดอกไม้ที่กำลังส่งกลิ่นหอมเมื่อพบไปตลอดทาง

ในไม่ช้าศุนักป่าก็ไปถึงบ้านหญิงแก่ ยายของเด็กนั้น มันเริ่มเคาะที่ประตู ก๊อก—ก๊อก

"นั่นใคร?"

"หลานจ๊ะ หนูน้อยหมวกแดง" มันพยายามดัดเสียงให้เหมือนกับเด็กหญิง "แม่ใช้ให้ฉันเอาสังขยากับเนยมาให้ยาย."

หญิงแก่พูดในขณะที่กำลังนอนเจ็บอยู่บนเตียง "กระชากเชือก ข้างประตูแล้วกลอนจะหลุด"

เจ้าศุนักป่ากระชากเชือกตามบอก ประตูก็เปิดออก ทันใดนั้นมันกระโจนเข้าไปตะครุบหญิงแก่กินเสีย เพราะอดอาหารมาเป็นเวลาตั้งสามวันแล้ว มันปิดประตูไว้อย่างเดิม คอยท่าเด็กหญิงซึ่งมาถึงภายหลัง และเคาะที่ประตู ก๊อก—ก๊อก

"นั่นใคร ?"

เด็กหญิงได้ยินเสียงอันแหบห้าวก็สดุ้งแต่นึกไปว่า หรือบางทียายของหล่อนได้รับความหนาวมากกระมังเสียงจึงแหบแห้ง แล้วตอบไปว่า

"หลานเองจ้ะ หนูน้อยหมวกแดง แม่ให้ฉันเอาสังขยากับเนยมาให้ยาย"

มันพยายามพูดให้เหมือนหญิงแก่ "กระชากเชือกข้างประตู แล้วกลอนจะหลุด"

เด็กหญิงกระทำตาม แล้วประตูก็เปิดออก เดินเข้าไปข้างใน

"เอาสังขยากับเนยวางไว้บนโต๊ะ แล้วขึ้นมานอนกับยายบนเตียง"

เด็กหญิงถอดหมวกถอดเสื้อออก ขึ้นไป นอนบนเตียง ประหลาดใจอย่างยิ่งว่า เพราะเหตุไรยายนอนเอาผ้าห่มคลุมหมดทั้งตัว จึงพูดกับหล่อนได้

"ยายจ๋า มือยายทำไมถึงใหญ่นัก?"

"ดีซิหลาน จะได้ยกของหนัก ๆ ได้"

"ยายจ๋า ขายายทำไมจึงได้ใหญ่นัก?"

"ขาใหญ่ วิ่งได้เร็ว หลานเอ๋ย"

"ยายจ๋า หูยายทำไมจึงใหญ่ ?"

"หูใหญ่ ได้ยินถนัดดี หลานเอ๋ย"

"ยายจ๋า ทำไมยายจึงมีนัยน์ตาใหญ่ ?"

"มีไว้สำหรับกินเจ้าน่ะซิ"

พอขบประโยค เจ้าสัตว์ร้ายก็ตะครุบเด็กหญิงถอดหมวกถอดเสื้อออก ขึ้นไป เด็กหญิงผู้น่าสงสารกินเป็นอาหารเสีย

๒๐๙ สิ่งที่เกิดปรากฏขึ้น ย่อมจักดับไปเหมือนกันหมด สิ่งที่ไม่ดับก็คือสิ่งที่ไม่ปรากฏเท่านั้น

ของ ฉ. ล. พิชยญาติ

โคลงราชสดุดี

ในการเสด็จประพาสมณฑลจันทบุรี ฯ

(โคลงสี่สุภาพ)

◎ คฤถีสัยสร้อย

เมสมาสตามราสี
ศกสองสี่เจ็ดทวิ
ศุภฤกษ์ยี่ราชพ้อง
ขวัญเมืองเรืองรุ่งพร้อม
งามสง่าดังแสงสูรย์
คู่กับพระจันทร์พูน
ทวยรายฎร์ชมเจ้าหล้า
ความปองเพื่อพบเข้า
นานเท่านานยากหา
บัดนี้หากบุญมา
จึงพบประสพไท้
ดวงกมลข้าบาทปลื้ม
ขอประณตบทศรี
กล่าวถ้อยสุวาที
เหตุหากน้ำจิตต์เผ้า

เศษมี หนึ่งเอย
ตกต้อง
สูนย์เพิ่ม อิกแล
เหียบแควันแดนจันท์ ฯ
ไพบูลย์
ส่องฟ้า
เพียบรัส — มินอ
คู่ท้าวทั้งสอง ฯ
จอมนรา กรฤๅ
พบได้
ดลโชค ชัยแฮ
ธิราชเจ้าจอมชนม์ ฯ
ปรีดิ์ ทั่วแล
เทอดเกล้า
ทูลบาท พระเอย
ใฝ่อ้างทูลถวาย ฯ

ขณะเมื่อทราบข่าวท้าว
ต่างโฆษข่าวเอิกอึง
พวกสวน พวกนา คะนึง
เผ้าพิตรเจ้าช้าง
ในถนนกล่นเกลื่อนพร้อม
เนืองแน่นณถนนอัน
บ้านร้านต่างพลันวัน
เทียนธูปดอกไม้ขัน
รายซุ้มชาวตลาดสร้าง
ซุ้มหนึ่งคือแนวคาม
ซุ้มสองอยู่พองาม
ซุ้มสุดปลายทางพ้น
ตามทางแต่ซุ้มเริ่ม
ผ้าลาดแดงส่งสิ้
โดยแนวบาทวิถี
เห็นชัดนิถนัดแปล้
ภูธรยัดเสด็จด้วย
กับหมู่มวลมาตยา
ครั้งถึงชิงศาลา
พลันพรรคลูกเสือพร้อม
ความเกษมในเมื่อนั้น
เหตุหากลูกเสือหาญ
โอกาสพระประทาน
ขอรดกรเทอดเกล้า

เสด็จถึง
ออกอ้าง
ชวนหมู่ มานา
เผือกผู้จอมไทย ฯ
เพรียงกัน
เสด็จนั้น
เทียบเครื่อง บูชาแฮ
จัดตั้งโต๊ะถวาย ฯ
เรียงสาม แห่งนา
เขตรต้น
ภายย่าน กลางนอ
เขตรแคว้นตลาดขวาง ฯ
เรียงมิ
สลาดแท้
จนสุด ซุ้มแฮ
เขียมด้วยกตัญญู ฯ
องค์รา – ชีแฮ
หลั่งล้อม
แห่งราช กิจนอ
เคารพด้วยเต็มใจ ฯ
อะไรปาน เปรียบฤา
ประสพเจ้า
เผ้าฉะเพาะ ฉะนี้นา
แทบเยืองยาทยงสู้ ฯ

องค์ใดเป็นประมุขผู้ อุปถัมภ์
แก่เหล่าลูกเสือประจำ อยู่นั้น
องค์นั้นพระผู้นำ ความสุข แน่แล
สมประชาชนหมั้น มุ่งด้วยภักดิ์ ฯ
จากนี้เสร็จกิจแล้ว เสด็จไป
ยังตลาดอันอยู่ใน เขตรนี้
ผ่านซุ้มซึ่งอำไพ ดังกล่าว มานา
ครั้นเสร็จ ๆ เสด็จลี้ ลาศเต้าขะบวนเดิม ฯ
เพิ่มทางผ่านทุ่งอ้าง “นาเซย”
ประทับทำเนียบเสวย ที่นี้
ตะวันย่ายิ่งเสด็จเลย ยัง “ท่า— ใหม่” แซ
เนินหนึ่งนามเพริยกซี้ ชื่อไว้ “พลอยแหวน” ฯ
แดนนี้มีย่านกว้าง ยาวไกล
รื่นเริยราวกับใคร จัดให้
ที่แท้ก็เกิดใน พืนที่ เองนา
เดียรดายดังประดับไว้ เหตุหญ้าเกรียนเสมอ ฯ
เออ! สมเป็นถิ่นกว้าง เล่นกีฬา เหมาะแล
สนามกอล์ฟที่ไหนหา เทียบได้
สมเปนถิ่นพระราชา เสด็จทอด พระเนตรนอ
แม้หากบ้านผ่านใกล้ ถิ่นนี้ดีไฉน ฯ
เปรมพระทัยแห่งท่านทั้ง สององค์
พลางเสด็จถ่ายรูปตรง เขตรนั้น
ได้เวลาประทับทรง เสวยเครื่อง ว่างแซ
เย็นหน่อยค่อยเสด็จคืน สู่ด้วยเรือตรง ฯ

อุภัยองค์ปราโมทย์ปลื้ม
บัดประทับ “เรือจักรี”
ทรงยั้งณราตรี
วันพรุ่งพระจักได้
สริยารางรุ่งเรือง
อาณัติบ่งรายตรี
วันใหม่ศุกรเวียนทวี
กำหนดพระเสด็จต้น
เก้านาฬิกาเศษแล้ว
จากที่เรือลำทรง
เรือเล็กรับสององค์
สู่ท่าเขตรคลองเข้า
เรือทรงตรงจอดหน้า
“หลวงศักดิ์ฯ” ผู้ภักดิ
จากนั้นพระเสด็จลี
โดยรถที่นั่งได้
ซึ่งขารอนสนุกนี้
ชนเพรียกเรียกกันตาม
ผาโตรกณะโจกงาม
เห็นอุทกตกหลั่ว
ปรอย ๆ ลอยหลั่งย้อย
ซ่า ๆ ศัพท์สนั่นตรง
ฝอย ๆ ดั่งหนึ่งผง
แลอร่ามงามตุให้
ปริดิ
จอดใกล้
เกษมสุข สราญเอย
เสด็จเมือเมิลผา ฯ
รัสมิ
ตลอดพัน
วารต่อ กันนา
สู่เบื้องยนเขา ฯ
เสด็จลง
ยาตรเต้า
อธิราช มาแฮ
เพรียกแควัน “ใจดำ” ฯ
โรงสิ
จัดไว้
ลาศต่อ ไปนา
รับท้าวเสด็จถึง ฯ
มินาม
ว่า “พลิ้ว”
สูงสุด ตาแล
เพื่องพุ่งเบ็นฝอย ฯ
หยาดลง
อ่างใต้
เพ็ชรพร่าง ตาเฮย
เทพท้าวยะงงทำ ฯ

ลำชารผ่านสู่เยือง
ไหลตกวกสู่ดิน
เย็นคลองซื่อสมถวิล
ไหลลิ่วแลเชี่ยวคว้าง
เสด็จคลณถิ่นนี้
ทอดพระเนตรอุทกธาร
ชไมพระเกษมสานต์
ตะวันบ่ายพลันเสด็จคล้อย
ทรงจาริกแผ่นพื้น
โดยพระปรมาภิไธย
เคียงรอยพระชนกใน
นานเท่านานฤาร้าง
คงเย็นทิระลึกเพียง
ว่านาถนรินทร
เพื่อเหล่านรากร
ยังจิตต์น้ำจิตต์ตั้ง
เครื่องชูใจราษฎร์นั้น
ชัยชวัชคือกษัตริย์
ไทยเปรมเกษมสวัสดิ์
เหตุหากบุญฤทธิ์แก้
ไทยมีวิรราชพร้อม
ไทยจึงต่างเพียบพูน
อ้าองค์ดินทร์สูรย์
เพราะบาทนฤนาถล้วน

ปาจิณ ทิศนอ
แถบหล้าง
“พลิ้ว” เพริยก นามนา
สู่เวิ้งชะเลวน ฯ
ประทับนาน
หยาดย้อย
แสนสนุก
คลาดขุนหุบผา ฯ
ภูมิไศล
เทอดอ้าง
คราเสด็จ นิ้นอ
เริดไร้แรมเห็น ฯ
นิรันดร
ประทับยั้ง
ผู้ประสพ เห็นแช
ตรึกแล้วกตัญญู ฯ
คือชวัช ชัยเอย
แม่นแท้
เพราะชวัช เทียวแล
เกลื่อนร้ายกลายดี ฯ
ไพบูลย์
สุขถ้วน
เสมสง่า ยิ่งฤา
เลิดด้วยบารมี ฯ

อิกราชินิศริสง่าเจ้า
ข้ายาทชาวจันท์สา —
ใคร่เห็นพระเพ็ญรา —
ขอภิวาทบัวบาทน้อม
อุภัยพระเสด็จยัง
ถึงหากเพียงน้อยวัน
ก็เป็นเครื่องหมายอัน
ให้ประชาชนหมั้น
คนึงองค์พงศ์นเรศเจ้า
ผู้เสด็จเถลิงมไห
ย่อมเกิดสิริพิไล
สมพระนามเชิดชั้
สรวมรามวิรราชเรือง
คุ้มศิรประชาชี
เนานานเพิ่มศุภศรี
เกริกยศปรากฏเกอ
พระปองเพื่อประสพด้วย
ขอประสิทธิ์สมหทัย
คณธรรมที่ทรงชัย
สรวมส่งดำรงยั้ง

จอมประชา กรเชย
มิภักดิ์พร้อม
สิสู่ ฉะนี้นอ
นอยเกล้าถวายกร ฯ
ยังจนท บุรแช
นักนั้น
เตือนจิตต์
ว่าท้าวเสด็จถึง ฯ
จอมไทย
สุริย์รั้
เรืองรุ่ง จรัสฮา
“ปกเกล้า” ชาวสยาม ฯ
ฤทธิ์
ยิดเยือ
สิริสวัสดิ์
เกิดด้วยบุญสนอง ฯ
อันใด
ท่านตั้ง
เฉลิมชาติ นิ้นา
ตรายเพี้ยงอวสานนั้นเทอญ ฯ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า **ขุนจงจัดนิสสัย.**

ประเพณีของอินเดีย

พรรธนะเพาทย์

พิธีปาษาณจตุรทศี (พิธีหิน ๑๔ ค่ำ)

[พิธีนี้กระทำในราตรีวันขึ้น ๑๔ ค่ำเดือนอ้าย ตกในเดือนธันวาคม พระแม่เจ้าผู้รับสักการะบูชา คือ **พนทุรคา**[๑] ผู้มะเหสีของ **ศิวะ** พระเป่นเจ้าผู้ล้างผลาญ. รูปเคารพไม่ได้สร้างไว้ แต่ใช้ใบหญ้าคาประดับด้วยดอกไม้ วางรอบหม้อดินลายขาวแดง ชะโลมด้วยผงจันทน์ สมมุติกันว่าพระแม่เจ้าเข้าสิง ในหม้อดินเหล่านั้น]

นิยาย

พราหมณ์ผู้หนึ่งมีลูกสะใภ้ ซึ่งอาภัพ คือทารกที่คลอดออกมา ตายแต่ในวัยอ่อน ทั้งสิ้น. นางพราหมณีผู้หวังได้เชยชมหลาน แต่ไม่สมประสงค์นั้น ก็เดือดร้อนแต่ก็หมดทางแก้ไขที่จะให้หลานคงชนม์อยู่ได้ยืนยาว ในที่สุด พราหมณ์ไปปรึกษาปราชญ์ผู้มีประสาทพิเศษ เพื่อขอทราบให้ตระหนักแน่ว่าเหตุผลกลใด ทารกที่เกิดมาจากท้องนางลูกสะใภ้จึงด่วนตายแต่อายุยังอ่อน ยังอยู่ในเปล. ผู้วิเศษในญาณก็เห็นแจ้ง, บอกนางว่า เป็น

---

[๑] **พนทุรคา** คือ **พระอุมา** นั่นเอง แต่อยู่ในภาคดุร้าย. พระอุมามี ๒ ภาค ภาคหนึ่งใจดีรูปงาม, มักเรียกพระนามว่า พระอุมา, พระบาชพตี พระเคารี ฯลฯ. อีกภาคหนึ่งดุร้าย รูปร่างน่ากลัว มีคนบูชามาก มักเรียกพระนามว่า พระทุรคา, พระกาฬี, พระศยามา, พระจัณฑี ฯลฯ — อ. น. ก.

เพราะตัวนางสะใภ้นั่นเอง ด้วยเหตุที่ทำบาป ลืมรสเครื่องสังเวยเสียทุกคราวที่มีพิธีบูชา และแนะนางพราหมณีให้ระวัง อย่าให้สะใภ้ได้โอกาสทำบาปให้พระแม่เจ้าไม่พอพระทัยอีก.

พราหมณีกลับบ้าน ตกลงใจหาทางระวังสะใภ้อย่างรอบคอบ. ต่อมาสะใภ้มีครรภ์อีก และประจวบถึงวันกระทำพิธีปายาณจตุรทศี พอถึงเวลาไก่ขัน พราหมณีก็สั่งให้สะใภ้หอยผ้าเยอนหม้อเยอนน้ำมันไปซักฟอกณฉารแห่งหนึ่ง ซึ่งไกลจากบ้านโขอยู่ นางไม่ยอมให้สะใภ้กลับคืนยังเคหะจนกว่าจะกระทำการซักฟอกนั้นเสร็จเรียบร้อย.

เมื่อสะใภ้ลงจากเรือนไปแล้ว พราหมณีก็กระวีกระวาดเตรียมการพิธีบูชา ตลอดจนเครื่องสังเวยเครื่องสักการะต่าง ๆ พิธีบูชาไม่ช้าก็เสร็จ. นางลูกสะใภ้กลับถึงบ้านตอนเย็น ทั้งเหนื่อย ทั้งหิว สายตาแลกวาดปราดเดียว ก็เห็นและทราบได้ทันทีว่า แม่ผัวได้ทำอะไรเป็นเครื่องบวงสรวงบ้าง ในขณะนั้นเอง ลิ้นก็แลบยาวยื่นออกจากปาก พันเสาระเบียงเรือนรวดเร็วดุจสายฟ้า นางพราหมณีเห็น จึงรีบคว้าดอกไม้และหญ้าคา เครื่องสักการะบูชากำมือหนึ่งซัดไปที่ลิ้นแลบ พลางเสกขอให้ลิ้นหดคืน เดชะความศักดิ์สิทธิ์ของพระแม่เจ้า ลิ้นก็หดคืนคงอยู่แต่ในปากทันที.

แต่ยังนั้นมา ลิ้นไม่แลบออกอีกเลย เพราะความอยากลองลิ้มเครื่องสังเวย ซึ่งทำให้พระแม่เจ้าทรงพิโรธ ก็อันตรทานหายไปสิ้นแล้ว. ไม่ช้านางลูกสะใภ้คลอดบุตรออกมา เลยอยู่เป็นสุขสวัสดี ไม่ด่วนตายแต่ในเปล เช่นกาลก่อน ๆ.

ผู้สดับบุณยกถานี้ จงเปล่งเสียงโยอวยชัย ให้แด่พระแม่เจ้า **พนทุรคา**

อุลุ! อุลุ! อุลุ!

สาธุ! สาธุ!

สาธุ!

อ้ายดาวเรือง

(การผจญภัยของปลัดดาว)

โดย

วีนัส

"คุณจะกลับกรุงเทพฯ เมื่อไรครับ" ปลัดดาวถามข้าพเจ้าขึ้น ตอนบ่ายวันหนึ่งที่แคร่ใต้ต้นยางใกล้ที่พักตำบลเขาเต่า

"คิดว่าอีกสัก ๒—๓ วัน" ข้าพเจ้าตอบ

"ทำไมจะกลับเร็วนักล่ะครับ อยู่นาน ๆ อีกหน่อยไม่ได้หรือ"

"ก็อยากจะอยู่หรอก แต่ธุระทางบ้านก็มี มัวมาเที่ยวหาความเพลิดเพลินเกินไป ท้องจะแห้ง"

"ก็จริงนะ"

"แต่ ก่อนที่ผมจะกลับ จะต้องได้ฟังเรื่องการผจญภัยของคุณปลัดอย่างเรื่อง ถ้ามังกรทอง อีกสัก ๒—๓ เรื่อง จะได้ไหม?"

"ได้ซิครับ ถ้าคุณชอบฟัง"

"เดี๋ยวนี้ อีกสักเรื่องเถอะ"

"ครับ ได้ แต่....."

"ยังจะมีแต่ อะไรอยู่อีกละ"

"ไม่แต่อะไรดอกครับ เพียงแต่ผมต้องริบไปหุงหาอาหารเย็น"

"อ้า! จะต้องเปนห่วงทำไม คุณปลัดอยู่คนเดียวไม่ใช่รึ รับประทานกับผมที่นี่ก็แล้วกันนี่นะ ยิ่งดีเสียอีก กลางคืนบางทีผมจะได้อีกสักเรื่องก็ได้กระมัง"

"เอ! มากนักออกจะไม่ค่อยเหมาะเพราะเรื่องมันนานตั้ง ๒๐ ปีมาแล้ว ต้องค่อย ๆ นึก"

"เอาเถอะ เพียงวันละเรื่องก็ยังดี"

"ครับ"

"เดี๋ยว คุณปลัด เราขึ้นไปคุยกันบนเรือนเมื่อคืนไม่ดีกว่าหรือ" ข้าพเจ้าชวน เพราะขาดเครื่องมือสำหรับบรรทึก

"ดีซิครับ จะได้ใกล้ อ้าย__น้ำจันทน์__ด้วย แฮ่ะ ๆ"

"นั่นซิ คอจะแห้งนะ"

ภายหลังที่แกได้หลับตา เข้าปาก ดวดบริสุทธเฮนเนสซิ บรั่นดีของข้าพเจ้าเสียประมาณ ๑ ใน ๓ ของขวดเต็ม ๆ แล้ว แกวางแก้ว หันมาถามข้าพเจ้าว่า "คุณจะต้องการฟังเรื่องอะไร"

"เรื่องอะไรก็เอาเถอะ แต่ต้องเปนเรื่องผจญภัย"

"ผจญภัยของผม มันมีนับเรื่องไม่ถ้วนนี่คุณ เช่น จับสลัดเกาะมัทโพนเอย อ้ายดาวเรืองเอย อ้า !___" พลางแกนั่งนับนิ้วลงคะแนน

"อะไรก็ได้ แต่เลือกที่สนุก ๆ ก็แล้วกัน อ้อ ! ขอโทษนะ ผมขอถามนิดเถอะว่า คุณปลัด เคยเปนปลัดอำเภอมาไม่ใช่หรือ แล้วทำไมถึงต้องออกจากราชการ กลับมาเปนกำนันอยู่ที่นี่ล่ะ"

"อา ! เพราะอ้ายดาวเรืองซิคุณ เอาละเอาเรื่องอ้ายดาวเรืองดีกว่า คุณจะขดไว้ไม่ใช่หรือ เอ้า ! ขดซิ"

◎ ◎ ◎

"เนื่องแต่ความชอบที่ผมทำให้อ้ายเสืออีอดออกจากเขตร์ชุมพรไปได้หรืออะไรก็ตาม วันหนึ่งท่านเจ้าเมืองแล พวกกรมการ อำเภอได้ประชุมเห็นพร้อมกัน ควรให้ผมได้รับตำแหน่งปลัดอำเภอปะทิวที่ว่างอยู่ แลผมก็ต้องออกเดินทางไปพร้อมกับท่านนายอำเภอภายใน ๒__๓ วันนั้นเอง

ผมได้รับมอบการงานตามน่าที่ในวันรุ่งขึ้นที่ไปถึง ได้พยายามรักษาราชการด้วยความเรียบร้อยได้ประมาณสัก ๒ เดือน การโจรผู้ร้ายเพื่อนเงียบเชียบไม่รุกลามเหมือนก่อน ๆ ชาวบ้านราษฎรได้ทำมาหากินด้วยความผาสุก ทำเอาการงานน่าที่กรมการอำเภอออกจะซามือมีเวลาว่างพอจะโปกฮากันได้บ้าง

'ย่ายวันหนึ่ง นายทองคำ เสมียนอำเภอเอ่ยขึ้นว่า

'ผมชักเบื่อเต็มทีแล้ว กรมการอำเภอปะทิวไม่เคยนอนนิ่ง ๆ อย่างนี้เลย'

'ยังไม่ดีอีกหรือ ?' นายประเสริฐสมุหบาญชีสอด

'ก็ดีอยู่หรอก สำหรับคนขี้เกียจ' นายทองคำชักฉุนที่ถูกขัดคอ

'พ่อคนขยัน พ่อคนกล้าหาญ ทำไมไม่ลองไปจับอ้ายดาวเรือง ให้ได้ล่ะ' นายประเสริฐยั่ว

'อ้าว! แกพูดอย่างบ้า ฉันต้องการแต่จะต่อสู้กับผู้ร้ายที่มีชีวิตจิตต์ใจเป็นคนๆ อย่างเรานี่ อ้ายดาวเรืองมันเป็นสัตว์ ยังไม่ควรเอาชีวิตไปแลกกับมัน' นายทองคำตอบอย่างใจเย็น

'ขอโทษเถอะ' ผมสอด 'อ้ายดาวเรืองที่พูดกันนี้ เป็นสัตว์อะไรกัน'

'งูเห่าครับ' นายประเสริฐอธิบาย 'ศีรษะมันยาวตั้ง ๓ ศอกคืบ ตัวเหลืองอ๋อย อยู่ในคลองปะทิวเรานี่เอง'

'ผมมาอยู่ตั้ง ๒ เดือน ทำไมไม่เคยได้ยินชื่อ มันดุร้ายนักหรือ?'

'ดุไม่ดุก็ตั้ง ๑๐ คนมาแล้วกระมัง หมู่นี้ชีซาไป ไม่ค่อยได้รับรายงาน' นายทองคำพูดพลางทำท่าแสยงขน

'ทำไมจึงเรียกมันว่าอ้ายดาวเรืองล่ะ' ผมซัก

'เด็กวัดเจี๊ยบเอี๊ยง คนแรกที่มันคาบเอาไปชื่อดาวเรือง ต่อมาถ้าใครพบอ้ายดาวเรืองเข้าก็ต้องขอห้ามว่าอย่าไปเลย คุณปลัด ผมต้องขอห้ามจะนึกว่าพูดกับมันได้ง่ายๆ อย่างอ้ายอ๊อดนะไม่ได้นี่นะ' สมุหบาญชีอำเภอท้วง

'ถ้าคุณปลัดไป ผมไปด้วย' นายทองคำสนอง 'อย่าไปชวนพ่อใจปลาซิวเสียให้ยากเลยไม่มีวันไปละ'

'ชะ แกดูถูกกันนัก คุณปลัดไปจริงๆ กันก็จะไปด้วย แกไม่ต้องพูดมาก' นายประเสริฐเคืองขัด

'เออ! ยังงั้นซี จึงจะเป็นเพื่อนกันได้' นายทองคำพูดพลางหัวร่อ

'เอาละ เราจะเริ่มเดินทางเมื่อไรดีจะได้เตรียมตัว' ผมถาม

'ที่จริง ก็ไม่มีอะไรต้องเตรียมนี่ครับ นอกจากอาวุธสำหรับป้องกันตัว' นายทองคำออกความเห็น

นายประเสริฐหันถาม 'คุณปลัดนายทองคำ ผมคิดว่าคุณทั้งสองไม่ได้เตรียมไปสู้อ้ายดาวเรืองนะ นอกจากไปดูมัน'

'ไปดูมันนะซี' ผมริบตอบ พลางพยักหน้ากับนายทองคำ

'ก็ใครจะไปสู้กับมันเล่า ไปดูต่างหาก อย่ากลัวไปหน่อยเลยน่า หรือแม่ผู้หญิงจะไม่ไปก็ตามใจ' นายทองคำเริ่มยั่วอีก

'ไปซี บอกแล้วว่าจะไปนี่หนา' ประเสริฐเคือง

เราทั้งสามคน เริ่มออกเดินทางด้วยเรือสำปั้นพายขนาดใหญ่ เวลาย่ายราว ๒ ล.ท. ในวันนั้น สิ้นเวลาเกือบ ๒ ชั่วนาฬิกา ถึงหาดคอกวางเวลาร่วม ๔ ล.ท. มิได้พบร่องรอยอ้ายดาวเรืองเสียเลย จนกระทั่งจวนพลบ เราถึงหมู่บ้านท่า ชายทะเล ได้พักรับประทานอาหารเย็นแลค้างที่นั่นคืนหนึ่ง

สมใจ พอเช้าตรู่ ๆ ผมยังไม่ทันลุกขึ้นจากที่นอน ผู้ใหญ่บ้านมาร้องเอ็ดตะโรลั่นว่าอ้ายดาวเรืองนอนอยู่ที่หาดทรายชายทะเลหน้าหมู่บ้านท่า. บริษัทของเราที่กำลังนอนต้องรีบลุกขึ้นวิ่งออกไปดูที่หาด เห็นชาวบ้านยืนมุงกันอยู่เป็นกลุ่ม ไต่ถามก็ไม่ได้ศัพท์ว่า ใครได้เห็นอ้ายดาวเรืองขึ้นนอนที่ตรงไหนแน่ ล้วนแต่เรื่องเหลวทั้งนั้น เป็นอันตกลงว่า เราทั้งสามต้องกลับมาสู่บ้านผู้ใหญ่มาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเจ้าของสำนักได้จัดอาหารเช้าให้รับประทานเรียบร้อยแล้ว เวลาราวสัก ๗ ก.ท. สามคนก็ได้เริ่มออกเรือพายเลียบชายหาดโดยทางเก่าย้อนจะกลับ ผมพายหัว นายประเสริฐถือท้าย นายทองคำทำน่าที่คุยมากลางลำ แต่รับสัญญาว่าจะเปลี่ยน นายประเสริฐหรือผมเมื่อเลี้ยวเข้าคลอง ตลอดทางตามชายฝั่งทะเล เราไม่ได้พบวี่แววเจ้าดาวเรืองแต่สักนิดเลย จนกระทั่งเลี้ยวเข้าคลองไปได้สัก ๕—๖ เส้น กำลังนายประเสริฐเร้าจะให้นายทองคำเปลี่ยนน่าที่ทำบ้าง ก็พอดีเสียงต้นกงกางริมฝั่งทางซ้ายมือดัง "สวบ" น้ำเป็นละลอกจนเรือเราตะแคง นายประเสริฐตกใจทิ้งพายร้องเอ็ดขึ้นว่า อ้ายดาวเรือง! อ้ายดาวเรือง! พลางท้ายเรือก็ยุดเพราะไม่มีพายจะถือท้าย ผมต้องกลับทำน่าที่นายท้ายเรือโดยกลับเอาท้ายเรือเป็นหัวเสีย เรือจึงทรงลำอยู่ได้ คราวนี้เมื่อเรือกลับลำย่ายหัวเข้าคลองอีกครั้งแล้ว ความรับผิดชอบสำหรับ

ชีวิตของผมแลบริษัท รวมทั้งการที่จะพาเรือกลับให้ถึงที่ว่าการอำเภอตกเปนน่าที่อยู่แก่ผมคนเดียว มองดูหน้านายประเสริฐ ซีด ซีด ส่วนนายทองคำซึ่งเมื่อกำลังคุยโอ้ นั่งเงียบมองดูตากระปริบ ๆ เสมือนจะตั้งใจภาวนาให้ถึงท่าเสียเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ผมเองก็เรียนไม่ถูกว่า อะไรมันอุดปากไม่ยอมให้เปิดปากพูดกับพวกเพื่อนเสียเลย ๒ คนนั่งนิ่ง ๆ ในท่าเดิม ส่วนผมก็รีบร้าเอา ๆ เรือต้องทวนน้ำที่กำลังไหลเชี่ยว สิ้นเวลาไปอีกราวสัก ๒๐ นาที แต่ดูเหมือนจะพึ่งห่างจากทิวไม้ที่เราพบอ้ายดาวเรืองประมาณสัก ๕ เส้นเท่านั้น พอดีตอนจะเลี้ยวคุ้ง น้ำตรงข้างหน้าวนจัดมีระลอกกระเพื่อมเล็กน้อย ผมพยายามเบนหัวเรือให้พ้นสายน้ำวน แต่ที่ไหนได้ มันสายเกินไป เรือเราตกสายน้ำ หมุน ๆ ยิ่งหมุนเร็วขึ้น ผมตะโกนบอก ๒ คนให้กระโดดทิ้งเรือเอาชีวิตรอด พลางตัวผมก็กระโดดพ่งออกพ้นจากสายน้ำวนได้ นายทองคำก็ทำเช่นเดียวกัน แต่อนิจจา นายประเสริฐสมุหบาญชีอีกคนหนึ่ง แกนั่งตลึงอยู่ในเรือ ปล่อยให้น้ำดูดจมลงไปพร้อมกับเรือเสียเฉย ๆ ผมหมดความสามารถที่จะช่วยเหลือแกให้พ้นมหาภัยนั้นได้ พอว่ายน้ำมาขึ้นถึงฝั่งก็พอดีนายทองคำตามมาทัน ผมร้องไห้ ที่จริงไม่เคยร้องไห้เสียใจหรือกลัวอะไรมากมายเท่าเสียชีวิตนายประเสริฐเพื่อนยากครานี้เลย

ข่าวมรณภัยอันน่าเศร้าสลดของนายประเสริฐได้แล่นมาถึงที่ว่าการอำเภอก่อนหน้าที่ผมมาถึง แต่พอผมกับนายทองคำกลับมาถึงที่ว่าการอำเภอ ภรรยานายประเสริฐแลบุตรเล็ก ๆ วิ่งมาร้องไห้กลิ้งเกลือกโทษว่าผมพาบิดาแลสามีของเขาไปตาย ผมไม่มีทางแก้ตัว ยิ่งเห็นความเศร้าโศกสลดของครอบครัวเขายิ่งทำให้ผมโทรมนัสใจมากขึ้น

ตั้งแต่วันนั้นเปนต้นมา ผมมิแต่ความระทมทุกข์ร้องไห้เสียใจที่นำชีวิตของเพื่อนไปตาย กลางคืนหลับตาลงก็แลเห็นแต่หน้าอันขาวซีดของนายประเสริฐ บางครั้งเห็นเขายิ้มแลกวักมือเรียกให้ผมไปหา การรับประทานหรือหลับนอนของผมไม่เปนปรกติ ทำให้ร่างกายซูบผอม ต้องลาราชการพักรักษาตัวสัปดาห์หนึ่งตั้ง ๕_๖ วัน บางทีผมมักพูดคนเดียวโดยตัวเองไม่รู้สึก จนนายอำเภอเอือมระอาที่จะทนดูความไม่ปรกติของผมต่อไปได้แล้ว จึงได้รายงานไปเมืองขอให้ผมออกจากราชการเพื่อรักษาสติอารมณ์แลอาการป่วยเสียให้เปนปรกติก่อน เมื่องแลมณฑลเห็นเปนการ

จำเปนสั่งอนุญาต ผมต้องออกจากราชการตั้งแต่นั้นมา

ครั้งแรกคิดว่าจะกลับไปทำมาหาเลี้ยงชีพที่บ้านเกิดเมืองเดิมคือนครศรีธรรมราช แต่แล้วก็กลับหวนมานะคิด จะไม่ให้มนุษย์ใดที่รู้จักได้กลับเห็นหน้าผมอีก จึงได้เตลิดเปิดเปิงมาอยู่ที่เขาเต่านี้ ตั้งแต่ครั้งยังเปนป่ารกไม่มีผู้มีคนกี่มากน้อย ความวิเวกแลสงัดเงียบของภูมิประเทศ ทำให้ใจคอผมค่อยสบายเปนปรกติดีขึ้น ส่วนนายทองคำผมไม่ได้ทราบข่าวคราววี่แววของเขาเลย ตั้งแต่นั้นมาจนบัดนี้จะยังคงรับราชการอยู่หรือเปนตาย อย่างไรก็ไม่ทราบ

เขาเต่าก็ค่อยเจริญมีผู้คนแลบ้านช่องหนาตาขึ้น การปกครองก็จำเปนจะต้องจัดให้มีกำนันเปนหัวน่าดูแลความศุขทุกข์ของราษฎร พวกชาวบ้านล้วนแต่เปนคนมาอยู่ภายหลังผมต่างก็เคยกลัวเกรงนับถือ แลทั้งแทบทุกคนทุกครัวเรือนได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากผมมาแต่เก่าก่อน จึงได้อุตริขอเลือกให้ตั้งผมเปนกำนัน ส่วนตัวผมครั้งแรกก็คิดไว้ว่าจะไม่เข้าเกี่ยวข้องแก่ราชการงานเมือง แต่เมื่อคิดอีกทีก็ยังเปนโอกาศดีที่ได้สนองพระเดช พระคุณเจ้านายในน่าที่เท่าที่ตนพอจะทำได้ ผมจึงตกลงรับ แลต้องเปนกำนันติดตัวมาจนทุกวันนี้”

◎ ◎ ◎

“แหม! ดีจริง ผมจดเสียเพลิน จบเอาเมื่อไรก็ไม่รู้” ข้าพเจ้าพูดพลางวางดินสอแลกระดาษ สลัดแขนดัดตัวให้หายเมื่อย

“คุณปลัด อ้ายดาวเรือง มันไปไหนเสียล่ะ”

“มันจะมีตัวจริง หรือไม่ ผมก็ไม่อาจเรียนคุณ เพราะผมไม่เคยเห็น อยากจะดูให้เห็นกับตา ก็พอดีเกิดทิดสะเด็นตามที่เล่ามาแล้วนั่นแหละ”

ถึงเวลารับประทานอาหารเย็น คุณปลัดกับข้าพเจ้าได้ร่วมวงรับประทานอาหารด้วยกัน แต่ เอ้อ เฮอ! พ่อคุณ แกเสือไม่ใช่เล่น หวดบริสุทธิ์เฮนเนสซี่ของผมเสีย ๒ ขวดเต็ม ๆ ครั้นจะห้ามก็กลัวคนใช้ไม่ให้ส่ง เมื่อแกเรียกก็หยิบเต็มที เลยต้องปล่อยตามเลย ที่สุดพ่อปลัดดาว หรือ กำนันดาว คงนอนเผ่าสำรับที่เฉลียงเรือนพักข้าพเจ้าตั้งแต่เมื่ออิ่มอาหารเย็นจนรุ่งเช้า

ปริศนา

"ชาญูหัดถกิจ"

แปลและเรียบเรียง

เสียงกระดิ่งโทรศัพท์ได้กังวานขึ้นในท่ามกลางแห่งความเหงียบ —— มิสเตอร์แรนดอล โมร์ตัน ตรงเข้ารับสายทันที

"อ้อ! นั่นท่านริ โมร์ตัน?" เปนสำเนียงที่กังวานมาตามสาย จาก รอลิงส์ _ นายสารวัดแห่งกรมนักสืบสก๊อทแลนด์ยาร์ด

"โปรด _" เสียงนั้นได้กล่าวต่อไป "รู้สึกตัวเสียด้วยว่า เวลานี้ท่านกำลังอยู่ในระหว่างคดีในฐานที่ได้ ใช้เงินปลอม ข้าพเจ้ากำลังจะมาหาท่านอยู่เดี๋ยวนี้แล้ว"

"เท่าที่พูดมานี้ เห็นจะเปนการตลกกันเล่นไปกระมัง" โมร์ตัน ตอบออกไปอย่างหนักแน่น "รอลิงส์, ขอบอกให้ทราบว่าข้าพเจ้าไม่คิดเลยว่า การเล่นพรรณนี้มันจะเปนของสนุกนาท่าน โปรดทำความเข้าใจเสียใหม่จะดีกว่า"

"ไม่ใช่ตลกน่ะ โมร์ตัน" สำเนียงของรอลิงส์ ได้แล่นมากระทบโสตร์ของโมร์ตันอีก "คนของท่านผู้มีนามว่า ฮิกกินส์ นั้น บัดนี้ได้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมอยู่ในที่คุมขังณถนนไวน์ อย่างเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่นั่นพึ่งโทรศัพท์มาหาเราเมื่อกี้นี้เอง ปรากฏว่าเมื่อเช้านี้ฮิกกินส์ ได้ไปซื้อแหวนเพ็ชร์เล็กๆวงหนึ่งจากร้านขายเครื่องเพ็ชร์พลอยที่ถนนริเยนต์ และได้ชำระเงินค่าแหวนนั้น ด้วยธนบัตร์ปลอม ๑๐ ใบ_มันเปน ธนาบัตร์ปลอม ที่คล้ายคลึง ของจริง อย่างสนิทสนมมาก ซึ่งยังไม่เคยปรากฏว่าธนาบัตร์ปลอมรายนี้เคยถูกจับได้ ที่ไหนเลย แต่บังเอินคน ขายเพ็ชร์ ใน ร้านนั้น ___ครั้งหนึ่งได้เคยเปนคน จ่ายเงินในธนาคาร แห่งหนึ่งนานมาแล้ว"

"ตามเรื่องราวที่ได้บังเกิดขึ้น เจ้าของ

ร้านขายเพ็ชร์—ผู้ซึ่งได้รับเอา ธนาบัตร์ปลอม เหล่านั้นมาจาก คนขาย อีกทีหนึ่งนั้น — ได้ขอความ ช่วยเหลือจาก เจ้าหน้าที่ให้ ไปจับกุมตัว ฮิกกินส์ เจ้าหน้าที่ทางโรงพักได้ตรวจค้นใน ตัว ฮิกกินส์ อีกครั้งหนึ่ง พบธนาบัตร์ใบละหนึ่งปอนด์อีกเป็นจำนวน ๑๐ ใบ—ล้วนแต่เป็นธนาบัตร์ปลอมทั้งสิ้น เจ้าของร้านขายเครื่องเพ็ชร์ได้ยื่นเรื่องราวฟ้องไปแล้ว — หาว่าเขาพยายามตั้งใจจะใช้เงินเก๊"

"ก็ ฮิกกินส์ ได้อธิบายต้นสาย ปลายเหตุอันใดให้ฟังบ้างหรือเปล่าเล่าว่า เขาได้เงินจำนวนนั้นมาโดยวิธีใด?"

"เขาบอกว่า — ว่า ท่านเอง เป็นผู้จ่ายเงินให้แก่เขา—เป็นเงินเดือนซึ่งเขาได้รับเมื่อเช้านี้ ๒๐ ปอนด์ และเป็นจำนวนเงินที่ท่านได้ยื่นให้เขาด้วยมือของท่านเอง" สำเนียงอันสั่นเครือได้แล่นมาตามสายเป็นระยะ ๆ ไป "โมร์ตันเอ๋ย ข้าพเจ้าไม่เคยนึกเคยฝันเลยว่า ท่านจะเป็นไปได้ถึงเพียงนี้ โอ! ท่านกล้าทำได้ลงคอเจียวหรือนี่"

"อย่าทำตนให้เหมือนลาหน่อยเลยน่ะ!" โมร์ตันกล่าวออกไปอย่างขันตาลโทสะ โลหิตฉีดขึ้นหน้าจนแดงก่ำเยี่ยงสีหมากสุก "ท่านไม่ใช่ลา ___ แต่ไฉนท่านพูดเช่นนี้ โปรดริบมาอธิบายเรื่องราวทั้งหลายให้ข้าพเจ้าฟังโดยเร็วอย่างแจ่มแจ้งสักหน่อยเถอะ"

โมร์ตันริบวางเครื่องรับโทรศัพท์เสีย และเดินตรงไปยังโต๊ะเขียนหนังสือตัวใหญ่โต๊ะหนึ่งซึ่งตั้งอยู่มุมห้อง เขาริบไขกุญแจลิ้นชัก และหยิบเอาธนาบัตร์ออกมาประมาณ ๓๐ หรือ ๔๐ ใบ แล้วก็เพ่งพินิจพิจารณาดูอย่างถี่ถ้วน

แต่ทันใดนั้น เขาก็สดุ้งเฮือกใจหายวาบดุจพญามัจจุราช มาควักล้วงเอาดวงวิญญาณไปอย่างทารุณ

"ชิ! ชิ! ระยำจริง! ปลอมทั้งนั้น!" เขาพึมพำออกมาด้วยความพิศวง ระคนกับความแค้น

ประมาณสิบนาทีให้หลัง เขาก็เปิดประตูทางด้าน ถนนใหญ่ ออกไป พบกับ นายสาระวัดรอลิงส์ ผู้ซึ่งกำลังคาบบุหรี่มวนใหญ่ ถนัดใจ และยิ้มแสยะด้วยสีหน้าอันรื่นเริง พลางยื่นมือออกมาสำผัสกับเขาอย่างฉันทมิตร์

"ฮัลโหล!" เขาพูดพร้อมกับยิ้มแห้ง ๆ "ท่านไม่พยายามจะหนีไปเสีย ให้พ้นดอกหรือ?"

"โอ! รอลิงส์ เมื่อท่านได้รายงานอย่างเรื่องราวอันไม่เป็นสาระมาให้ฟังแล้ว ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะ คอยฟังเรื่องราวนั้นให้ตลอดอย่าง

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

แจ่มแจ้งเหมือนกัน”

“ดีละ” รอลิงส์ กล่าวขึ้นอย่างเริบ ๆ พลางชุดตัวลงนั่งบนเก้าอี้หันหน้าไปทางหน้าต่าง “แรกทีเดียว เมื่อเช้านี้ท่านได้จ่ายเงินเดือนให้แก่ฮิกกินส์ บ้างหรือเปล่า?” เขาตั้งกระทู้ถาม

“ข้าพเจ้าได้จ่ายให้จริง” โมร์ตันพยักหน้ารับรอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็จะได้นำเอาคำพูดของท่านไปเป็นหลักฐานประกอบกับคำชี้แจงของเขา เพื่อเป็นหนทางที่จะใช้ในการสืบสวนต่อไป เขาบอกว่าเขาได้รับเงิน ๒๐ ปอนด์จากท่าน — มันเป็นเงินเดือน คือที่แรกเขาได้หมั้นกับหญิงคนหนึ่งไว้ — หญิงซึ่งเป็นสาวใช้ของเลดี้มงนตริเซอร์ ณตำบลเซนต์ยอร์ชสแควร์ เมื่อเช้านี้เขาได้ไปยังบ้านของฟาเลย์ที่ถนนริเยนต์ เขาได้ซื้อแหวนเพชรมาวงหนึ่ง — เป็นแหวนที่เขาจะเอาไปหมั้นแก่เจ้าหล่อน และได้ชำระธนาบัตร์ใบละหนึ่งปอนด์เป็นจำนวน ๑๐ ใบ เพื่อเป็นค่าแหวนที่เขาซื้อ แต่มันเป็นธนาบัตร์ปลอมทุกใบ ในที่สุดก็ถูกจับ ท่านจะว่ากระไร?”

โมร์ตันพยักหน้างึก ๆ.

“ก็ท่านได้โทรศัพท์มาให้ข้าพเจ้าฟังแล้วนี่นา” เขาพูดด้วยน้ำเสียงเจือความโกรธ

“นั่นแหละ เขายังไปตรวจค้นกันที่โรงพักอีกหนหนึ่งและค้นได้อีก ๑๐ ปอนด์ รวมทั้งเงินค่าแหวนด้วยเป็น ๒๐ ปอนด์พอดี ธนาบัตร์เหล่านี้ แสดงให้เห็นได้ว่าทำขึ้นด้วยฝีมืออันปราณีตมากทีเดียว และเดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าก็นำเอาธนาบัตร์เหล่านั้นมาที่นี่ด้วยเหมือนกัน”

เขากล่าวพร้อมกับเอามือล้วงลงไปในกระเป๋าหยิบธนาบัตร์ ๒๐ ปอนด์ออกมา และวางลงบนโต๊ะตัวนั้น

โมร์ตันได้หยิบธนาบัตร์เหล่านั้นพิเคราะห์ดู เขาเห็นจำนวนเลขที่พิมพ์ไว้ในธนาบัตร์เหล่านั้น ต่อจากจำนวนเลข K, 14 145280 ขึ้นไปถึง K, 14 145300 ซึ่งรวมกันเป็นจำนวน ๒๐ ใบพอดี ในที่สุดเขาก็แน่แก่ใจว่ามันเป็นธนาบัตร์ปลอมอันได้ทำขึ้นอย่างปราณีต ซึ่งถ้าไม่ใช้ความพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว ก็จะไม่ทราบระแคะระคายเลยว่า มันเป็นธนาบัตร์ปลอม

เขาเดินตรงไปยังโต๊ะเขียนหนังสือตัวเก่าและเอาธนาบัตร์ในลิ้นชักที่ดูเมื่อกี้นี้มาเปรียบเทียบกันดู

พลันความพิศวงก็อุบัติขึ้น อย่างมิได้คาดหมาย

จำนวนเลขในธนาบัตร์ที่อยู่ในมือของเขา ณขัดนี้กับธนาบัตร์ในลิ้นชักนั้นเรียง ต่อกันได้พอดี

เขาวางธนาบัตร์ทั้งหมดไว้บนโต๊ะ — ตรงเบื้องหน้าของรอลิงส์ และพูดขึ้นน้ำเสียงอันแหบแห้งเกือบไม่ได้ยินว่า

"เอ้า! นี่อีก ๓๕ ปอนด์"

"เออแน่ะ!" รอลิงส์นัยตาลุกโพลงด้วยความพิศวง "คงต้องมีที่ทำที่ไหนบางแห่งเป็นแน่ทีเดียว ท่านได้มันมาจากไหนกันนะ?"

"ข้าพเจ้ายังไม่สมควรที่จะบอกให้ท่านทราบในเวลานี้ ท่านควรรีบไปเตรียมตัวคอยสืบสวนเรื่องราวของท่านเถอะ ที่ถูกท่านควรปล่อยตัวฮิกกินส์เสีย ความผิดของเขาไม่สมควรจะพาดพิงมาในคดีรายนี้เลย โทษเขาไม่ถูก เพราะข้าพเจ้าได้เป็นผู้จ่ายเงินให้แก่เขาเอง ข้าพเจ้าออกจะเป็นผู้เลินเล่อในการเงินการทองอยู่มาก และไม่เคยตรวจตราหรือนับเงินที่ใคร ๆ ทอนมาให้อย่างถี่ถ้วนเลยสักครั้ง ข้าพเจ้าไม่อาจบอกท่านได้ว่าข้าพเจ้าได้รับธนาบัตร์เหล่านี้มาโดยบังเอิญ หรือโดยความประสงค์จะได้ แต่ข้าพเจ้าก็จะต้องสืบสวนดูให้ได้" เขาเน้นคำพูดให้หนักแน่นขึ้น "จะต้องสืบสวนให้ได้" เขากล่าวต่อไปอย่างหนักแน่นอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับยกกำปั้นทุบลงไปบนโต๊ะดังปังใหญ่

◎ ◎ ◎

วิถีแห่งการสืบสวนครั้งนี้ได้นำตัวของเขาไปบรรลุยังหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง — — — ในตำบลย่อย ๆ ซึ่งมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างมากไม่เกินไปกว่า ๓๐๐ คน — — — เป็นตำบลซึ่งไกล_ไกลแสนไกล ออกไปจากเอ็สเสกซ์ เขาได้แวะที่ไฮเอล์มซึ่งเป็นบ้านของท่านนายพันเอกฟิลลิป ฮาร์ตแลนด์ ท่านนายพันเอกผู้นี้เคยเป็นสหายเก่าแก่ของโมร์ตัน ซึ่งเมื่อปลายสัปดาห์ก่อนนี้เอง ยังได้ชักชวนโมร์ตันให้ไปเที่ยวที่บ้าน เหตุฉะนี้จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาจะไม่รับรองโมร์ตันเป็นอันดี ในเมื่อได้ทราบว่าโมร์ตันกำลังเดินทางไปหาเขา

จะขอกล่าวย้อนไปถึงวันเสาร์ที่แล้วมาสักหน่อย — — — คือวันที่โมร์ตันได้ไปเที่ยวที่บ้านท่านนายพันเอกเมื่อคราวก่อนนั้น — — — เป็นวันประจวบเหมาะกันที่ตำบลนั้นได้มีการแข่งม้าพอดี แฟรงค์ เวนไรต์ — หลานชายของท่านนายพันเอก — ได้ขี่ม้าของท่านนายพันเอกแข่งกับม้าของนักกีฬาหนุ่มอันมีนามว่าเรยิแนลด์ชาร์โลว์ — — — ผู้ซึ่งมีเหย้าที่บ้านอันกว้างขวางห่างจากไฮเอล์มสักออกไปประมาณ

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

๓ไมล์

"น้ำถึงไหน—ปลาก็ถึงนั่น" นี้เปนภาสิตอันไม่ผิดไปจากความจริงฉันใด เหตุฉนั้นเมื่อการแข่งม้าได้อุบัติขึ้นแล้วการพนันอันถึงพริกถึงขิงก็ย่อมอุบัติขึ้นเปนคู่ไปด้วยฉันนั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า จำนวนเงินต่างๆที่ได้พนันกันนั้นก็ย่อมจะเปลี่ยนมือกันไป———จากคนนี้ไปอยู่คนนั้น และจากคนนั้นไปอยู่ยังคนโน้นต่อ ๆ กันไป โมร์ตันไม่ใช่นักเลงพนัน แต่เขามีนิสสัยไปทางนักดื่มได้อย่างหาตัวจับยาก ถึงกระนั้นก็ดีเขาก็ยังถูกกระตุ้นหลังให้เข้าร่วมวงแห่งการพนันจนได้ โมร์ตันต้องจำใจเล่นโดยเสียไม่ได้ เขาเล่นม้าของชาร์โลว์ แต่ก็เคราะห์ดีจริง ๆ ที่โชคได้อำนวยผลให้แก่เขาอย่างมิได้นึกหวัง———

ม้าของชาร์โลว์—คือม้าตัวที่เขาแทงนั้น—ชนะม้าของท่านนายพันเอกคู่แข่งขันเพียงนิดเดียว

เช่นนี้เข่นอันว่าเขาต้องได้รับเงินจากท่านนายพันเอกผู้ซึ่งเปนฝ่ายแพ้ ๕๕ ปอนด์

การแข่งม้าในวันนั้นได้ดำเนินไปอย่างราบเรียบ จนในที่สุดมาบรรลุยังเที่ยวหนึ่ง—เปนเที่ยวสุดท้ายระหว่างม้าของท่านนายพันเอกฮาร์ตแลนด์แข่งกับม้าของชาร์โลว์ และม้าของคนอื่น ๆ อีกหลายคน—เปนเที่ยวที่นับว่ายังเกิดความสนุกสนานอย่างยิ่งยวด แต่โมร์ตันหาได้เล่นม้าตัวหนึ่งตัวใดไม่ ยังเอินเที่ยวนั้นม้าของท่านฮาร์ตแลนด์มีชัยชำนะม้าทุก ๆ ตัว จึงท่านฮาร์ตแลนด์—นักพนันตัวฉกาจ—ได้รับเงินอันเปนจำนวนอีมไปได้หลายวัน

———จนมาบรรลุวันนี้—วันที่โมร์ตันไปหาท่านฮาร์ตแลนด์ครั้งหลัง เพื่อจะสืบสวนสาเหตุแห่งเงินปลอมครั้งนี้_ขณะที่ฮาร์ตแลนด์ได้ยืนอยู่ที่คันบันไดบ้านนั้น เขาได้ทอดสายตาออกไปพบโมร์ตัน ผู้ซึ่งกำลังเดินก้มหน้าอยู่ในอาการตริกตรองอย่างลึกซึ้งบนถนนใหญ่หน้าบ้าน-ตั้งเข็มตรงไปยังบ้านของฮาร์ตแลนด์ด้วยความร้อนรน

"เชิญซิ! เพื่อนรัก" เขาร้องตะโกนออกมาด้วยเสียงอันดังเจือความยินดี "ดูเหมือนแกจะมีธุระมากกระมัง!"

โมร์ตันหาได้สำแดงความอิดเอื้อนต่อคำทักทายของสหายรักแม้แต่น้อยไม่ เขาริบเดินตรงไปหาฮาร์ตแลนด์ทันที

"กันอยากจะพบแก แต่ลำพังสักหน่อย" โมร์ตันกล่าวขึ้น เมื่อได้นั่งลงในห้องเขียนหนังสือของฮาร์ตแลนด์อย่างเรียบร้อย และ

ยี่ดประตูแสดงว่าไม่ประสงค์ที่จะพบคนใช้ต่อไปอีกแล้ว โมร์ตันจึงเอ่ยทำลายความเงียบขึ้น

"นี่แน่ะ! ฮาร์ตแลนด์เพื่อนรัก เงิน ๕๕ ปอนด์ที่แกให้กันมาเมื่อคราวก่อนนั้น อ้า_ แกได้มาจากไหน กันหมายถึงเงินที่กันได้รับจากแกในการที่กันเล่นม้าของชาร์โลว์ตัวที่ชนะม้าของแกเมื่อวันเสาร์ก่อนนี้น่ะ แกได้มาจากใครกัน?"

สหายของเขาใช้มือเกาศีรษะเป็นเชิงใช้ความคิดอย่างลึกซึ้งอยู่สักครู่หนึ่ง

"กันบอกแกโดยแน่นอนทีเดียวไม่ได้ เพราะกันได้มาจากหลายแห่งด้วยกัน" เขาตอบอย่างสุภาพ "เป็นต้นว่าได้มาจากชาร์โลว์ ๒—๓ ร้อยปอนด์ จากดิ๊คเอมสลิ—เพื่อนของชาร์โลว์—๑๕๐ ปอนด์ และได้มาจากพวกชาวนาซึ่งอยู่รอบๆอีกหลายคน คนละ๕๐ปอนด์ อีกทั้งแฟรงค์ก็รวมมาเข้าหุ้นเล่นกับกันด้วย แต่เงินซึ่งกันได้ให้แกไปนั้น จะได้มาจากใครกันไม่รู้จริง ๆ เทียวเพื่อนเอ๋ย ทำไมมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นรึ ๆ"

"มันแก๊ __ มันปลอมทั้งนั้น __ ทั้ง ๕๕ ปอนด์ทีเดียว"

"ยี๊ะ! แกไม่ควรพูดเช่นนั้น" ฮาร์ตแลนด์ออกอุทานด้วยเสียงอันดัง "เอาเถอะ! แกอย่าร้อนอกร้อนใจไปเลยเพื่อนเอ๋ย กันจะให้แกใหม่ด้วยเงินในกระเป๋าของกันเอง อย่ากลัวกันจะให้แกใหม่"

"ไม่ใช่ยังงั้น_ไม่ต้อง กันไม่ต้องการจะมาเปลี่ยนเงินหรอกน่ะ อย่าเข้าใจผิดซิน่า กันไม่ต้องการอย่างแน่นอนทีเดียวแต่—" เขาหยุดระบายลม และจ้องมองดูสหายรักด้วยแววตาอันแจ่มใส "มันตกเป็นหน้าที่ของกันโดยตรงที่จะต้องพยายามสืบสวนหาร่องรอยให้ประจักษ์แก่ตาโลกว่า ใครได้เป็นผู้คิดทำธนาบัตร์ปลอมรายนี้ขึ้น และกันก็กำลังจะลงมืออยู่เดี๋ยวนี้ละ"

"กันจะช่วยเหลือแกได้ โดยทางไหนบ้างล่ะ?" ฮาร์ตแลนด์ถามขึ้น

"อ้า! ดีละเหมาะทีเดียว กันคิดได้แล้วจงนัดมีการแข่งม้าอย่างคราวก่อนขึ้นอีกในปลายอาทิตย์นี้ วันศุกร์น่ะแหละเป็นเหมาะที่สุด แกจงเอาม้าของแกแข่งกับม้าของชาร์โลว์อีกที และจงยึดเอาชัยชำนะไว้ให้ได้อีก ถ้าหากม้าของแกไปแพ้เข้าความหวังของเราเป็นอันต้องล้มละลาย แกจงพนันกับคนทุก ๆ คนที่แกได้เคยพนันมาแล้วเมื่อคราวก่อน_และจงสังเกตสังกาเงินที่แกจะได้รับมาให้มากที่สุดที่จะมากได้"

ท่าน นายพันเอก ฮาร์ตแลนด์ ถูมือไป มา และ เออมมือไป ตบไหล่โมร์ตัน เบา ๆ เปนเชิงสัพยอก

"อุแหม! ฉลาดจริงเจียวพ่อสหายเอ๋ย" เขาออกอุทานด้วยความยินดี "ความคิดของแกหลักแหลมน่าสรรเสริญ อ้ายคนไหนที่มันทุจริตคิดการระยำไว้เห็นจะต้องตกบ่วงของเราคราวนี้เอง _ ไม่ต้องสนเท่ห์ กันคิดว่าถ้ามันชนะมันก็คงได้ รับเอาเงินบริสุทธิ์ไป แต่ถ้ามันแพ้ _" เขาหยุดระบายลมพร้อมกับพ่นควันบุหรี่โขมงขึ้นจับเพดาน "_ มันคงให้เงินเก้าเราเปนแน่."

โมร์ตันพยักหน้ากึก ๆ เปนเชิงรับรองเห็นพ้องด้วย

"เอมสลี่ น่ะคือใครกัน?" โมร์ตันถามขึ้นบ้าง

"โอ! เขารวยมาก มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในฮอลเฮิสต์ กว้างขวางใหญ่โตพอแรง แต่เขามิได้ทำผลประโยชน์อันใดเกี่ยวข้องกับที่ดินรายนี้เลยแม้แต่น้อย เขาอยู่ในพระนครลอนดอน ดังนั้นจึงมอบที่ดินรายนี้ให้แก่ท่านโปรเฟสเซอร์อะไรคนหนึ่งเช่าเสีย แต่ _ อ้อ! เขาได้สร้างโรงพยาบาลคนเสียจริตขึ้นในที่ดินรายนี้ _ เปนโรงพยาบาลอันใหญ่โตมาก ถึงแม้เขาจะอยู่ในพระนครลอนดอนก็ดี เขามักจะมาที่นั่นเสมอ แต่กันไม่รู้ว่าเขามาทำไม ท่านโปรเฟสเซอร์คนนั้นขอเช่าจากเอมสลี่ และกันเชื่อว่า เขาคงมีรายได้อันงาม"

"ชาร์โลว์ ล่ะ?"

"ชาร์โลว์ เปนคนชาวนา มีความรู้กว้างขวางในเล่ห์กลต่าง ๆ ค่อนข้างจะเปนคนใหญ่โตอยู่สักหน่อย ยึดถึงเอาการพนันเปนอาชีวะ เขาไม่ได้อยู่ที่นี่นานมาแล้ว ชาร์โลว์เปนคนเหี้ยมเกรียมดุร้าย มีนิสัยตลบตะแลงปลิ้นปล้อนแทบทุกลมหายใจ เขามักจะกระทำตนเปนเจ้าทุกข์เสมอ ไม่ใคร่มีใครในแถบนี้อยากคบหาสมาคมด้วย นอกจาก อ _ เอมสลี่ เพราะเขาเปนคนโกรธง่ายและใจน้อย"

"และก็คนอื่น ๆ อีกล่ะ?" เขาถามขึ้นอีก

"โดยมากมักเปนคนชาวนา และเปนบุตรเจ้าของที่ดินเหล่านี้ แกจะเห็นได้ทุกคนในบ่ายวันศุกร์นี่แหละ คอยดูซิ"

◎ ◎ ◎

วันคืนได้เคลื่อนคล้อยไป ตามความหมุนเวียนของโลก จนในที่สุด _ _ _

วันศุกร์ก็คลานเข้ามาแทนที่

กยณะนี้เปนเวลาย่ายล่วงเข้าเขตร์สายัณห์ สุริยะทางเบื้องอัฐงค์ได้ฉายแสงอันร้อนน้อย ๆ

แต่พอทน ลงมาต้องภาพแห่งสนามแข่งม้า และเหล่านักพนันกับคนดูทั้งหลายที่กระจัดกระจายอยู่บนพื้นสนามหญ้า บ้างก็รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนส่งเสียงระเบ็งเซ็งแซ่ไปตามประสานักพนัน และบ้างก็พากันทอดน่องไปมาอย่างเยิกยานสำราญใจ อา! ภาพเหล่านี้ดูเป็นที่น่าเพลิดเพลินเสียนี่กระไร

— — — และก็ในขณะนั้น — ขณะที่โมร์ตันกำลังยืนสนทนาอยู่กับท่านนายพันเอกฮาร์ตแลนด์นั้น — มิสเตอร์เฮาวาร์ดเอมสลี ได้ขับรถยนตร์มาจอดกึกลงที่นั่น พร้อมด้วยเรย์แนลด์ชาร์โลว์สหายร่วมชีวิต ฮาร์ตแลนด์ได้แนะนำให้คนทั้งสองทำความรู้จักกับโมร์ตัน ซึ่งเมื่อคราวก่อนนี้ไม่มีโอกาสได้พบกันเฉพาะตัว

"ท่านคือมิสเตอร์แรนดอลโมร์ตัน แห่งอาร์ลิงตันไม่ใช่หรือ?" เอมสลีได้เอ่ยถามขึ้น

โมร์ตันพยักหน้าอย่างเสียไม่ได้ด้วยความพิศวงในคำถามของเขา อา! เขาถามเช่นนี้เพื่อประสงค์สิ่งใดหนอ? เขายังตรองไม่ตกเลยว่าคนไหนในจำนวนทั้งสองนี้ สมควรที่จะคบเอาไว้เป็นเพื่อนได้

เวลาที่ม้าทั้งสองจะเริ่มออกก็ค่อย ๆ คลานเข้ามาอย่างแช่มช้า — — —

ผองชนต่างก็รวมกันเข้าเป็นหมู่ และริบตรูไปยังที่ ๆ ม้าทั้งสอง — คือม้าของท่านนายพันเอกฮาร์ตแลนด์กับม้าของเรย์แนลด์ชาร์โลว์ — ได้ยืนตระหง่านอยู่ในสนาม เตรียมตัวจะเคลื่อนออกจากที่

ชาร์โลว์ได้ขี่ม้าตัวเมียของเขาอีกเช่นเคย และถึงแม้ว่าม้าทั้งสองจะมีฝีเท้าทัดเทียมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็ดี ไม่ช้าเจ้าม้าแสนรู้ของฮาร์ตแลนด์ก็ยังสามารถเถิบ — เถิบขึ้นหน้าม้าของชาร์โลว์ได้ทีละน้อย ๆ — — — จนในที่สุดก็ยึดเอาความมีชัยอยู่ในกำมือได้อีกเพียงครึ่งตัวเท่านั้น

พอการแข่งม้าได้ถึงซึ่งอวสานลงอย่างเรียบร้อยแล้ว ฮาร์ตแลนด์จึงพาโมร์ตันไปยังห้องเขียนหนังสือของเขา

"ตามที่เราคาดกันไว้นั้น ผิดถนัดเทียว" ฮาร์ตแลนด์เริ่มพูด "การพนันครั้งนี้ดูเขาย่างลงไปมาก กันคิดว่าเจ้าชาร์โลว์กับเอมสลีคงรู้สึกตัวเสียก่อน กันได้พยายามไปพนันไว้กับคนทุก ๆ คน ซึ่งกันได้เคยพนันมาแล้วเมื่อคราวก่อนนั้น เอ้า! เพื่อนรักนี่แน่ะเงิน" เขากล่าวพร้อมกับล้วงเอาธนบัตร์กองใหญ่ซึ่งได้มาจากการพนัน และยื่นให้แก่สหายของเขา

โมร์ตันใช้เวลาพินิจพิเคราะห์ดูธนาบัตร์

เหล่านั้นอย่างละเอียดลออ

แต่ไม่มีสิ่งใดที่แปลกประหลาดเกิดขึ้น ธนาบัตร์เหล่านั้นบริสุทธิ์ทุก ๆ ใบ

"แกจะคิดอ่านยังไงต่อไปอีกล่ะ?" ชาร์ตแลนด์ร้องถามในเมื่อโมร์ตันได้บอกความจริงให้แก่เขา

"เอาเถอะน่า เปนธุระของกันเอง" เขากล่าวตอบ "แต่กันติดจะสงสัยคำพูดของเอมสลีเสียแล้วในเมื่อเขาได้ถามกันว่า กันใช่แรนดอลโมร์ตันไหม?"

◎ ◎ ◎

รุ่งขึ้นเวลาเช้า โมร์ตันได้ขับรถตรงไปยังทุ่งนาของชาร์โลว์แต่ผู้เดียว เพื่อจะขอซื้อม้าสักตัวหนึ่งที่นั่น คนเลี้ยงม้ามีความยินดีจึงพาเขาไปเที่ยวเลือกดู แต่โมร์ตันจึงเลี่ยงไถลบอกไปว่าวันหลังเขาจึงจะมาใหม่ อา! ความประสงค์ของเขาชอบกลจริง

ทันใดนั้นเขาจึงสืบถามคนเลี้ยงม้าดู ก็ได้ความว่า ชาร์โลว์กำลังไปเที่ยวที่ตลาดในเดรย์ตันมิลฟอร์ด ซึ่งห่างจากที่นั่นประมาณ ๖ ไมล์ ดังนั้นโมร์ตันจึงกลับไปขึ้นรถ—เบี่ยงเข็มทิศตรงไปยังโฮเต็ลที่สำคัญแห่งหนึ่งในเดรย์ตันมิลฟอร์ด

พอถึงที่นั่นเขาก็ตรงเข้าไปถามหามิสเตอร์ชาร์โลว์แก่หญิงผู้หนึ่งทันที

พอได้ทราบคำถามของเขาแล้ว หญิงคนใช้ประจำโฮเต็ลนั้นจึงตอบเขาว่า ชาร์โลว์อยู่ในห้องบิลเลียด ถ้าเขา_โมร์ตัน_ปรารถนาจะพบชาร์โลว์แล้ว เจ้าหล่อนจะได้สั่งให้คนไปตามเขาออกมา

โมร์ตันจึงบอกเจ้าหล่อนถึงความประสงค์ของเขา และยังสืบได้ความจริงออกไปอีกว่า เอมสลี—เพื่อนของชาร์โลว์—ได้มาถึงยังโฮเต็ลนี้โดยรถยนตร์คันหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้นกำลังจอดอยู่ในโรงเก็บรถแห่งโฮเต็ลนี้ ครั้นแล้วเขาจึงแอบเลี่ยงไปยังโรงรถนั้นทันที มีรถยนตร์คันหนึ่งจอดอยู่ที่นั่น

เมื่อเหลือบดูเพียงแวบเดียว โมร์ตันก็สามารถจำรถคันนั้นได้อย่างถ่องแท้ว่า เปนรถคันเดียวกันกับคันที่เอมสลีได้ขับไปที่บ้านของท่านนายพันเอกชาร์ตแลนด์เมื่อวันก่อน

"แหม! รถคันนี้งามจริง ๆ" เขาเริ่มปราไสกับโซเฟอร์

"จริงซีครับ แต่—แต่ผมชอบม้ามากกว่า" เขาตอบอย่างสุภาพ "เพราะมันเซฟดีกว่ากัน—"

"เซฟดีกว่ากัน!" เขาทวนคำเปนเชิงถามกลาย ๆ "นี่ท่านหมายความว่ายังไง

กันนะ ?”

“ผมจะอธิบายให้ฟัง” เขาพูดอย่างช้า ๆ “คือ—คือเมื่อเช้านี้ มีสุภาพบุรุษคนหนึ่งได้ขี่มาที่นี่ และคงจะมีเหตุร้ายบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา รถคันนี้จึงถูกยิงมาจากข้างหลัง และกระสุนปืนพเอินแล่นไปถูกเอามือของเขาด้วยถึงกับเลือดตกยางออก มันเป็นการทำร้ายอย่างน่าสพึงกลัว แต่ถ้าเราใช้ม้าคงไม่เป็นเช่นนั้นเป็นแน่”

โมร์ตันจึงหยิบเงินให้เขา ๑ ชิลลิง แล้วจึงถามเขาถึงทางที่จะไปยังห้องบิลเลียด

“อย่าเลยห้องรับประทานอาหารนั่นไปยังไงล่ะครับ” เขาตอบอย่างสุภาพ “ท่านต้องผ่านห้องอาหารนั่นไปเสียก่อน ถ้าท่านอยากเล่นบิลเลียด แต่ท่านคงจะยังเล่นไม่ได้ เพราะท่านสไควร์ชาร์โลว์ กับมิสเตอร์เอมสลีกำลังโต้กันอยู่”

เมื่อได้สแดงความขอบใจในคำบอกเล่าของเขาแล้ว โมร์ตันก็ตรงไปยังห้องอาหาร—เลือกที่นั่งมิด ๆ ทางมุมห้องได้ที่หนึ่ง แล้วจึงนั่งลงข้างหลังแจกันใหญ่ ซึ่งมีดอกไม้บักอยู่เต็ม

เขาใช้เวลานั่งคอยอยู่ที่นั่นประมาณครึ่งชั่วนาฬิกา ไม่ช้าประตูห้องอาหารก็เปิดออก และเอมสลีก็กระทำตนเข้ามาปรากฏ โมร์ตันสังเกตเห็นได้ว่า เขาออกจะอยู่ในอาการร้อนรน—พลุ่งพล่านในใจมาก แล้วก็รีบเดินผ่านเขาไปด้วยอาการรวดเร็ว สัก ๒—๓ นาฬิให้หลัง โมร์ตันก็ได้ยินเสียงรถยนต์ดังขึ้นสแดงว่ารถกำลังจะเคลื่อนออกจากที่ ขณะนี้ทางห้องบิลเลียดก็คงยังมีเสียงสนุกสนานเฮฮากันอยู่เรื่อยไปไม่ขาดระยะ

โมร์ตันจึงลุกขึ้นจากที่และเข้าไปในห้องนั้นบ้าง

ชาร์โลว์ได้หันหน้ามาจ้องมองดูเขาด้วยความหลากใจ ในขณะเมื่อเขาย่างเท้าก้าวเข้าไปในห้องนั้น เหตุฉะนี้เองโมร์ตันจึงสามารถสังเกตเห็นหน้าอันแดงก่ำของเขาได้อย่างถนัดถนี่ ซึ่งสำแดงให้เห็นว่าได้ถูกย้อมไปแล้วด้วยน้ำสุรา อันมีดีกรีอย่างแรงกล้า

“ฮัลโหล! อ้อท่านก็มาด้วย” เขาเริ่มปราไสเป็นเชิงอวดดี “อยากจะลองดูบ้างงั้นรึ ?”

“ข้าพเจ้ามีเวลาเพียง ๑ ชั่วโมง หรือ ๒ ชั่วโมงเท่านั้นเอง” เขาตอบออกไปอย่างพลั้งเผลอ “อยากจะลองดูสักเกมหนึ่ง ถ้าท่านยินดีจะเล่นด้วย”

“จะต้องการเกมละเท่าไหร่ล่ะ ? ปอนด์

หนึ่งซิ!" ชาร์โลว์ตะโกนออกมาด้วยความประมาท

กักขละอันต่ำช้าประกอบไปด้วยการฮึกเหิมลำพองใจของชาร์โลว์ได้ยั่วใจโมร์ตัน แต่เขาก็ยังสำแดงตนให้เห็นว่าเขาพอใจต่อคำท้าทายของชาร์โลว์

แท้จริงชาร์โลว์นั้นเป็นผู้ที่มีฝีมือเยี่ยมในโฮเต็ลนี้ แต่ฝีมือของโมร์ตันเล่าก็นับว่าเป็นนักเล่นชั้นที่หนึ่งเหมือนกัน เหตุฉะนี้จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เมื่อเสือทั้งสองต่างมาปะทะกันเข้า ความสนุกสนานจะบังเกิดขึ้นสักเพียงไร

การแข่งขันระหว่างสองเสือได้ดำเนินไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการหัวเสีย และการเล่นอันผิดกติกาของชาร์โลว์เป็นใหญ่ สิ่งเหล่านี้เอง จึงเป็นเหตุให้เขาคอยจะชวนวิวาทกับโมร์ตันเสมอ และผลสุดท้าย ___ เขาก็สำแดงความไม่พอใจ_บรรดาลโทสะออกมานอกหน้า ในเมื่อโมร์ตันได้ทำลายความหวังของเขาเสีย เขาแกล้งทิ้งไม้คิวลงบนโต๊ะดังปังใหญ่

"เอ้า! เอาเงินไป" เขาพูดกระชากเสียงพร้อมกับดึงธนาบัตร์ใบละหนึ่งปอนด์จากม้วนธนาบัตร์ ซึ่งเขาได้ล้วงเอาออกมาจากกระเป๋าเสื้อชั้นใน และโยนให้แก่โมร์ตันเป็นเชิงดูถูก "ท่านเล่นเก่งมากนี่ ขืนเล่นไปก็คงเสียเวลาเปล่า ขอบอกตรง ๆ เถอะ ไม่กี่รอบเลยที่ท่านเอาชนะได้"

โมร์ตันจ้องมองดูเขาด้วยความสนเท่ห์ แต่ก็สู้ระงับสติงอยู่ อา! ชาร์โลว์แพ้อย่างแน่นอน

ผู้ให้แต้มได้แอบรั้งเอาตัวโมร์ตันไว้ข้างๆ ในเมื่อชาร์โลว์ได้ออกไปจากห้อง

"ผมไม่ทราบเลยว่า ทำไมเขาจึงริบให้เงินท่านเร็วนัก" เขาพูดอย่างสุภาพ "ก็เขาพึงจะได้รับเงิน ๑๒ ปอนด์มาจากมิสเตอร์เอมสลีในการที่เขาชนะเกมสองร้อยเมื่อกี้นี่เองนี่ครับ เขาไม่ใคร่ชอบแพ้ตามกติกา"

โมร์ตันริบกลับไปขึ้นรถ และหยิบธนาบัตร์ที่ได้รับมาจากนักพนัน หน้ามืดขึ้นมาตรวจดูอย่างละเอียดละออ

แต่ — ทันใดนั้นจักษุทั้งสองก็ลุกโพลงขึ้นมาด้วยความยินดี

อา! ความจริงได้ผุดเด่นขึ้นแล้ว มันเป็นธนาบัตร์ปลอม — ไม่ต้องสงสัย

เขาขับรถออกจากที่นั่นพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายนครบาลซึ่งรักษาการอยู่ภายนอกโฮเต็ลนั้น ตรงไปยังฮอลเฮิสต์ทันที เอ! เขาไป

ที่นั่นทำไมกัน ?

คืนวันนั้นเขากลับไปถึงไฮเอล์มส์ — ที่อยู่ของฮาร์ตแลนด์ — ดึกมาก เนื่องจากเขาต้องไปทำกิจบางอย่างที่ฮอลเฮิสต์ พอพบ ฮาร์ตแลนด์แล้ว เขาจึงเริ่มบรรยายเรื่องราวทั้งมวลที่ได้บังเกิดขึ้นนั้นให้ฟัง

"ไม่ต้องสงสัยอีกแล้ว" เขาเริ่มพูด "เจ้าชาร์โลว์ต้องเป็นผู้จ่ายธนาบัตร์ปลอมเหล่านั้นให้กับแกอย่างแน่นอนไม่มีปัญหา"

"เมื่อเป็นเช่นนี้" ฮาร์ตแลนด์ตอบสวนออกมา "มันก็ต้องตกเป็นหน้าที่ของแกแล้วที่จะคิดทำการจับกุมเจ้าชาร์โลว์ได้ทันที"

"จะทำยังไงกันได้ เพราะอ้ายเรื่องราวที่จะทำลงไปนั้น มันไม่ลงรอยกันเลย"

"ทำไมจะไม่ลงรอย" ฮาร์ตแลนด์ค้าน "ก็ทุก ๆ สิ่งนั้นย่งตรงถึงเจ้าชาร์โลว์อยู่แล้วนี่นา"

"ไม่ใช่ เจ้าชาร์โลว์ไม่ใช่ตัวการ" เขากล่าวพร้อมกับสั่นศีร์ษะน้อย ๆ "จริงอยู่หรอก ถึงเนื้อความมันจะย่งลงไปว่า เจ้าชาร์โลว์จะเป็นผู้ร้ายก็ตาม แต่กันก็ไม่เชื่อว่า เขาจะเป็นตัวการหรือหัวหน้าได้ เป็นแต่เพียงเกี่ยวข้องกันนิดหน่อยเท่านั้น เดี๋ยวกันจะปรู๊ฟให้เห็นว่า เจ้าชาร์โลว์ไม่ใช่อ้ายหัวหน้า"

เขาหยุดระบายลม

"แกเฉลียวใจ บ้างหรือเปล่าเล่าว่า การที่เจ้าเอมสลีได้ถามกันเมื่อวันก่อนว่ากันคือ แรนดอลโมร์ตัน ใช่ไหมนั้นเพื่อประสงค์อะไร แกคงหยั่งไม่ถึงละซี กันจะอธิบายให้ฟัง เป็นเพราะมันเคยได้ยินชื่อกันมาบ้างแล้ว แต่ไม่เคยเห็น—ไม่รู้จักกัน ดังนั้นมันจึงคิดหวาดเกรงกันอยู่เสมอ กลัวกันจะมาสืบสวนถึงอ้ายความทุจริตของมัน แต่ส่วนเจ้าชาร์โลว์นั้นหาเคยได้ยินชื่อกันไม่ ดังนั้นจึงไม่รู้ระแคะระคายถึงความสงสัยอะไรของกันในตัวมันเลย แม้แต่น้อย ก็ถ้าหากเจ้าชาร์โลว์เป็นคนที่มีความคิดอันดีและรู้จักว่ากันคือใครแล้วนั้น กันเชื่อว่า มันคงจะไม่ยังอาจเอาธนาบัตร์ปลอม มายื่นให้กัน ในโรงบิลเลียดได้เป็นแน่ มิหนำซ้ำ เจ้าชาร์โลว์ยังจะชวนวิวาทกับกันในโรงบิลเลียดเสียให้ได้เป็นแน่ ก็ถ้ามันรู้จักกันดีแล้วว่ากันคือใคร เยี่ยใดเล่ามันจึงจะมาชวนวิวาทกับกัน นี่ก็แสดงให้เห็นอีกน่ะแหละว่า เจ้าชาร์โลว์ต้องไม่ใช่อ้ายหัวหน้าตัวการรายนี้ ——— "

"ก็ถ้างั้นใครล่ะ.?" สหายของเขาถามขึ้นด้วยความทึ่ง

"เดี๋ยว—เดี๋ยวก็คงรู้หรอกน่ะ" เขาตอบ

พร้อมกับยกมือห้ามเพื่อไม่ให้สหายของเขาถามต่อไป "เจ้าคนให้แต้มที่โรงบิลเลียดนั้นได้แอบกระซิบให้กันฟังว่า ก่อนที่กันเข้าไปเล่นบิลเลียดนั้น เจ้าชาร์โลว์ได้เล่นชนะสหายของมัน_คือเจ้าเอมสลี_ก่อนแล้ว และได้รับสินพนันเปนจำนวนเงิน ๑๒ ปอนด์ ต่อมาพอกันเข้าไปเล่นกับเจ้าชาร์โลว์บ้าง กันก็พเอินชนะ เปนอันว่ากันก็จะต้องได้รับเงินหนึ่งปอนด์จากมันเปนค่าเงินเดิมที่ได้ตกลงกันไว้ นี่แน่ะสหายเอ๋ย ม้วนธนาบัตร์ที่มันควักออกมานั้น กันสังเกตได้ดีทีเดียวว่า ยังคงมีจำนวนเท่าเดิมอยู่ แกรู้ไหมจำนวนเดิมเท่าไร ?"

สหายของเขาสั่นหน้าเปนเชิงปฏิเสธ

"อ้าว ! ก็ ๑๒ ปอนด์ที่ได้มาจากเจ้าเอมสลีไงล่ะ เจ้าชาร์โลว์ได้ส่งให้กันมา ๑๑ ปอนด์ จำเพาะมันเปนธนาบัตร์ปลอมด้วย ตอนนี้กันจึงรู้ได้ดีทีเดียวว่า ในม้วนนั้นต้องเปนธนาบัตร์ปลอมทั้งหมด_และก็ต้องเปนธนาบัตร์ปลอมของเจ้าเอมสลีอย่างแน่นอน ——— และยิ่งกว่านั้น กันยังจำติดหูติดตาได้ว่าที่ม้วนธนาบัตร์นั้น มีหยดโลหิตเปรอะเปื้อนติดเปนดวงๆ อยู่"

"เอ๊ะ ! โลหิตอะไรกันอีกล่ะ ยิ่งมากเรื่องขึ้นทุกที" ชาร์ตแลนด์ถามขึ้นด้วยความแคลงใจ

"เอาเถอะน่ะ แกจะรู้ได้ในบัดนี้แหละ" เขาตอบ "ก่อนที่กันจะเข้าไปในโรงบิลเลียดนั้น จำเพาะกันได้เห็นรถยนตร์คันหนึ่งจอดนิ่งอยู่ในโรงสำหรับพักรถ กันจำได้ทีเดียวว่ามันเปนรถของเจ้าเอมสลี ที่ขับมาบ้านของแกนี่เมื่อคราวก่อน กันจึงเลี่ยงดีสนิทเข้าไปคุยกับเจ้าโซเฟอร์ เคราะห์ของกันดีมากนา เขาได้เล่าให้ฟังว่า เมื่อเช้าวันนี้รถคันนั้นได้ถูกยิงมาจากข้างหลัง และกระสุนปืนเลยแล่นทลุเข้าไปถูกเอานิ้วมือของผู้ที่นั่งอยู่ในรถนั้น_ไม่ใช่อื่นไกลเลยคือเจ้าเอมสลีนั่นเอง เพราะมันได้ขับรถยนตร์คันนั้นไปเล่นบิลเลียด" เขาหยุดระบายลมหายใจ "เมื่อเปนเช่นนี้ กันจึงสันนิษฐานได้ว่า โลหิตที่เปื้อนธนาบัตร์ม้วนนั้นต้องเปนโลหิตของเจ้าเอมสลี และผลสุดท้าย ——— การปรู๊ฟของกันก็ได้บรรลุถึงผลว่า เจ้าเอมสลีต้องเปนอ้ายหัวหน้า_อ้ายหัวโจกผู้ร้ายที่คิดทำธนาบัตร์ปลอมขึ้นทีเดียว เพื่อจะดำเนินการทำธนาบัตร์ปลอมรายนี้ให้สดวกต่อไป ที่บ้านอันกว้างขวางของมัน—คือที่ฮอลเฮิสต์นั้น_จึงได้คิดสร้างเปนโรงพยาบาลคนเสียจริตเสียเพื่อลวงมหาชน มันได้ทำการ

ปกปิดความทุจริตอันลึกลับนี้ไว้เป็นเวลานมนาน เพื่อไม่ให้ใครล่วงรู้ถึงคนนี้ _ คนที่แกบอกกันว่าได้ขอเช่าที่ตำบลฮอลเฮิสต์จากเจ้าเอมสลีไว้นั้นแกควรรู้ไว้เสียด้วยว่า_แกเป็นผู้ที่ทำขนาบัตร์ปลอมอย่างเก่งและปราณีตที่สุด เคยติดคุกมาก็หลายครั้งหลายหนแล้ว และครั้งหนึ่ง ๆ ก็นับเป็นเวลาแรมปีทีเดียว เจ้าเอมสลีได้ใช้เจ้าชาร์โลว์เป็นเครื่องมือในการที่จำหน่ายขนาบัตร์ปลอม เห็นหรือยังล่ะว่าเจ้าชาร์โลว์ไม่ใช่อ้ายหัวหน้า แปลกพิลึกที่โรงพยาบาลนั้นไม่เห็นมีคนไข้และนายแพทย์สักคนเดียว เขาหยุดระบายลมหายใจอีก "เสียใจจริง ๆ เพื่อนเอ๋ย กันไม่สามารถจะไปเที่ยวตรวจค้นในบริเวณนั้นให้ทั่วถึงได้ เพราะมันใหญ่โตจริง ๆ ประกอบกับกันจะรีบมาหาแกด้วย"

"อ้อ! นี่หมายความว่าแกได้ไปที่นั่นมาแล้วซี?" โมร์ตันพยักหน้ารับคำ ไปน่ะซี_ไปพร้อมกับพวกเจ้าหน้าที่ไงล่ะ"

"ปะ! นี่แกพาพวกเจ้าหน้าที่ไปจับกันมาเรียบร้อยแล้วละซี ชิ! ชิ! ไม่ยักรู้ มิน่าเล่าจึงหายไปไหนทั้งวันก็ไม่รู้ ไม่ยักยอกด้วย. เอาเถอะ เล่าต่อไปดีกว่า"

"ก็ไม่มีอะไรจะเล่าต่อไปอีกแล้ว นอกจากจะสิ้นสวนได้ความจริงเป็นครั้งสุดท้ายว่า_ว่าการทำขนาบัตร์ปลอมรายนี้ต้องเนื่องมาจากเจ้าเอมสลี_"

"ถ้าเช่นนั้นเจ้าเอมสลีก็_" สหายของเขาพูดค้างไว้ได้เพียงนี้ ก็พอดีเขาตอบสวนควันออกมาโดยเร็ว

"เจ้าเอมสลีและอิตาโปรเฟสเซอร์ คนนั้นจึงได้ถูกจับในฐานที่อุตริทำขนาบัตร์ปลอมขึ้นด้วยกันออกจำหน่าย และ_และพึ่งถูกจับได้เมื่อชั่วโมงกว่า ๆ มานี้เอง.

จบ

แล้ว

ความงามไม่มี

เหลียวขึ้นไปดูรูปภาพของมาดิสยนฝาผนัง เธอจึงร้องขึ้นดังลั่น.

"นั่นอะไร! ดิฉันไม่เห็นว่ามีสวยมีงามที่ตรงไหนเลย!"

"ความสวยงามมีที่ไหนบ้างในโลกนี้?" ข้าพเจ้าแทบจะถอนใจใหญ่.

เธอมองดูหน้าข้าพเจ้า, แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เปลี่ยนสีหน้า.

"อ๋อ ดิฉันรู้แล้ว" เธอพูดดีอกดีใจ, "วันวิสาขะคราวนี้ คุณคงไปวัดมาเป็นแน่ทีเดียว. ดิฉันรู้ดีว่าสมัยนี้ - สมัยดุลยภาพและยอลเซวิกส์, เราพากันเป็นธัมมะธัมโมไปได้ง่าย ๆ."

"แต่ผมไม่ได้ไปวัด." ข้าพเจ้ายอมรับยาป.

"ถ้าเช่นนั้น, แปลว่าคุณไปขอมั่นก่องศรีโดนปฏิเสธเข้าแล้ว. จริง ๆ นี่ะ" เธอแถมท้าย, "สมัยนี้ - สมัยดุลยภาพและยอลเซวิกส์, นอกจากการหมั้นและแต่งงานก็ไม่เห็นมีอะไรที่น่าทำอีก."

"เมื่อผมยอกว่าความงามไม่มี, ผมไม่ได้พูดถึงเรื่องส่วนตัว" ข้าพเจ้าแข็งใจพูด.

"ขอโทษดิฉันพูดเลยไป. แต่ไหน, คุณว่าอย่างไรล่ะ, ความงามไม่มี หรือความงามไม่ดี? เพราะสองอย่างนี้ผิดกันอยู่. อีกอย่างหนึ่ง คนที่พูดว่าความงามต้มแกงกินไม่ได้มีเมียขี้วแทบทุกคน."

"ผมพูดว่าความงามไม่มีในโลก." ข้าพเจ้าตอบอย่างสุภาพ.

"ดีละ, เอาเป็นเข้าใจกัน. คุณว่าความงามไม่มีในโลก และคำของคุณไม่ใช่เรื่องส่วนตัว. แต่นั่นหมายความว่ากระไร? คุณหมายว่าความงามไม่มีในโลก แต่มีอยู่ที่ก่องศรีอย่างนั้นหรือ?"

"แน่นอน." ข้าพเจ้าตอบ "และนอกจากที่ก่องศรีความงามยังมีที่ ฉลวย, วรรณ,

ระดิ, ประทิ่น, แพ็ต, แก๊บ, แคลร์, เสมอจิตร์, ตระการ—"

"อ๊อ!" เธอไม่รอให้ข้าพเจ้าขบ "ความสวยงามเที่ยวอยู่เสียตามบุคคลมาก เช่นนั้นนี่เล่า จึงไม่เหลืออยู่ติดโลกเลย. นี่แหละเขาถึงว่าคนที่กำลังรักย่อมหยันโลก, หมิ่นความจริง และถึงกับลบหลู่พระเจ้าก็มี. แต่ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่าผู้ฉลาดเช่นคุณจะพูดแย้งตัวเองได้ถึงเช่นนี้."

"อันที่จริง, ผมกล้าพูดได้ว่า, คุณไม่ได้เคยไปวัดวันวิสาขะเลย."

"เปล่า" เธอตอบหน้าเฉยตาเฉย "ทำไมคุณถึงรู้?"

"ทำไม, คุณยังไม่รู้ แม้แต่ว่าทางโลกกับทางธรรมต่างกันอย่างไร."

"ถ้าเช่นนั้นก็นิมนต์วิสัชนา" เธอประนมมือล้อข้าพเจ้า.

"เมื่อผมพูดว่าความงามไม่มีในโลก ผมพูดความจริงซึ่งไม่มีใครเชื่อ ไม่มีใครเอาใจใส่ เพราะฉนั้นเป็นทางธรรม. แต่เมื่อผมบอกว่าความงามมีที่ก่องศริ ผมพูดคำเท็จซึ่งมีผู้เชื่อมีผู้เอาใจฟัง เพราะฉนั้นเป็นทางโลก."

"ดีละ, ดิฉันจะบอกก่องศริว่าคุณพูดปดทั้งนั้น."

"ไม่มีหญิงใด" ข้าพเจ้าตอยทันควัน, "ที่สงสัยคำพูดของชาย, เป็นต้นว่า ถ้าคำพูดนั้นเป็นคำชมความงามของตัว."

โอ๊! เธอร้องขึ้นเสียงหลง "ดูเหมือนว่าคุณอยู่ไปในโลกทุกวันนี้โดยอาศรัยคำเท็จทั้งนั้น."

"จริง" ข้าพเจ้ารับสารภาพ, "แต่เรียกว่าคำเท็จคุณจะเข้าใจผิดไป. ที่ถูกควรพูดว่า ความจริงซึ่งไม่สู้จะจริงนัก. แต่นี่เป็นแต่ทางโลก. คุณจะต้องไม่ลืมทางธรรมของผม." ข้าพเจ้าแกล้งยิ้ม.

"กุ! ทางธรรมจริงซี!" ดูเธอเกลียดน้ำหน้าข้าพเจ้าเหลือเกิน.

ข้าพเจ้าแกล้งไม่เข้าใจหางเสียงที่ประชด. "ถูกแล้ว, ทางธรรม—จริง" ข้าพเจ้าปราณีตพูด "และเมื่อผมว่าความงามไม่มีในโลก ผมกล่าวธรรมอันจริงแท้."

"อกุสลาธรรมา!" เธอปลง

"สิทธิทั้งปวงเป็นของโง่" ข้าพเจ้าริบแแปล.

"จริง, จริง," เธอร้องขึ้นอย่างโปร่งใจ. "ถ้าวันไหนดุสิตของดิฉันหัวเสียขึ้นมา, เป็นต้องพูดถึงสิทธิของเขาที่จะมีเมียน้อยเสมอ."

"นั่นเป็นวิธีอันฉลาดที่จะแสดงความโง่"

ข้าพเจ้าตอบ "ซึ่งดีกว่าวิธีโง่ ๆ ที่จะแสดงความฉลาดของคนโดยมาก."

"ว่ากันตามจริง, การพูดของคนเปนเชือวางหน้าเหมือนไม่ตั้งใจจะว่าข้าพเจ้า.

"ขอบใจ" ข้าพเจ้ากัมรับคำชมเชยเพื่อเปนการตอบแทน, ถ้าคุณจะไปรับประทานน้ำชากับผมที่กาแฟนรสิงห์เดียวนี้ผมก็ยินดี."

"อย่าทำใจน้อย" เธอปลอบข้าพเจ้า. "อีกประการหนึ่งคุณจะต้องพิศูจน์ให้เห็นก่อนว่า ความงามในโลกนี้ไม่มีจริง."

"ไหน, ผมขอโทษ, เมื่อกี้ผมพูดว่าความงามไม่มีในโลกหรือมี? ปัญหาเรื่องความรักความงามเปนปัญหาต้องพูดต้องคิดเสมอ, เปนการยากที่จะจำได้ว่าผมพูดว่ามีหรือเปล่า."

"ดิฉันเห็นว่าเปนการน่าอายอย่างมาก. สมัยนี้ — สมัยดุลยภาพและยอลเซวิกส์ ควรหรือชายฉลาดเช่นคุณจะถือเอาเรื่องเหลว ๆ ไหล ๆ มาเปนอารมณ์."

"ทิ้สโมสร" ข้าพเจ้าตอบ "ผมไม่พูดเรื่องอื่นนอกจากการเมือง — ไหนเขาใช้คำว่าอะไรน้ะ — รัฐ — รัฐประสาสโนบายหรืออย่างไรล่ะ."

"อ๊ะ ๆ, การเมืองจริงซิ! เช่นเมืองไทยควรจะใช้ช้างหรือช้างไตรรงค์!"

"เปล่าเลย!" ข้าพเจ้าปฏิเสธ "ปัญหาชนิดนั้นเปนแต่ปัญหาสำหรับองคมนตรีเท่านั้นเอง หาใช่...."

"แล้วปัญหาอะไรที่ท่านผู้ฉลาดของดิฉันต้องขบ"

"นั่นเปนความลับ" ข้าพเจ้าโยกมือห้าม "บ้านเมืองไม่ยอมให้แพร่งพรายไปถึงข้างบ้านหรือข้างในเปนอันขาด."

"ผู้ชายเปนผู้ชาย ผู้หญิงเปนผู้หญิง เหมือนทิศตวันตกกับตวันออก ทั้งสองจะไม่รู้จักพบกัน. "เธอนิยายด้วยหางเสียงแห่งสุนทรพจน์."

"พบกัน" ข้าพเจ้าสอด "ถ้าไม่ใช่ในการเมือง, ก็การบ้านเปนอย่างน้อย."

"ผู้หญิงจริงอยู่" เธออ่อน "เปนต้องพบแต่การบ้านเสมอ."

"ผมแต่งงานแล้ว" ข้าพเจ้าแก้ตัว, "ผมจะทำครัวและการเรือนทั้งหมด"

"ดุสิตเมื่อยังไม่แต่งงาน" เธอรำพันก็เต็มไปด้วยความหวังดี, ความอาริอารอย, และความประเสริฐ เช่นคุณเหมือนกัน"

"ผมนึกแล้วว่าจะไม่เชื่อผม"

"นี่แน่ะ, คุณไม่ต้องไถล" เธอเตือน

ข้าพเจ้า “คุณจะต้องแสดงให้เห็นว่าความงามไม่มีในโลกได้อย่างไร”

“ทำไมคุณจึงเห็นเปนของประหลาดไปได้นะ. ความงามเปนจิตต์ใจ อยู่ในแดนแห่งจิตต์ใจ อยู่ในโลกอุดร คืออยู่พ้นโลกนี้ เพราะฉนั้นความงามไม่มีในโลก. นี่แหละคือโลกุตรธรรม.”

“เธอมองดูหน้าข้าพเจ้าเฉยอยู่.

“ถ้าจะพูดอย่างง่าย ๆ” ข้าพเจ้ากล่าวต่อไป “ความงามอยู่ในความคิดความเห็นของเรานั่นเอง, หาได้อยู่กับโลกไม่”

“อ้อ ความงามเปนแต่ความคิดความเห็นหาความมั่นคงแท้จริงไม่ได้ คนสมัยนี้—สมัยดุลยภาพและยอลเซวิกส์—จึงสอดตาดูแต่ที่กระเป๋าหนัก ๆ.”

“ความงามเปนความคิด ความเห็น, จริง. แต่มิใช่ว่าคนทุกคนมี ความคิด ความงามความรู้จักงาม, เปนสิ่งที่ต้องเพาะหรืออบรมขึ้นในใจของคน. นี่แหละคือความหมายอันยิ่งยวดของการศึกษา.”

ดูเธอพึงอย่างเลื่อมใสไปสักหน่อย.

“แต่นี่เปนเรื่องนอกประเด็น” ข้าพเจ้าเปลี่ยนหางเสียง “ความหมายของผมอยู่ที่ว่าถ้าผมชมว่าใครสวย อย่าเข้าใจไปว่าความงามอยู่ที่ตัวเขา อยู่ในใจผมต่างหาก. เขาควรจะเห็นเปนความดีความชอบของผมในการที่ผมชม”

“ก็ควรอยู่. ชั่วแต่ว่าคุณแลเห็นความงามบ่อยนักไป. ถ้าทุก ๆ รายล้วนแต่เห็นความดีความชอบของคุณ, น่ากลัวจะเกิดขลุกขลักภายหลัง. จริง ๆ นะ” เธอแถมท้าย, “คุณก็เห็นความสวยงามอยู่ทั่วไปเช่นนี้, ดิฉันสงไสยว่าทำไมคุณถึงยังไม่แต่งงาน”

“ถ้าผมแต่งงานเสียแล้ว ผมก็พูดเรื่องความงามและเรื่องความรักต่อไปไม่ได้เท่านั้นเอง แล้วจะมีเรื่องอะไรพูดได้?”

“เรื่องการเมือง และสิทธิที่จะมีเมียน้อย.”

เธอพูดยิ้มละไม.

“สิทธินี้ผมจะจำไว้เสมอ” ข้าพเจ้าตอบอย่างรู้สึกบุญคุณ, “ขอบใจมากที่คุณช่วยแนะ เพราะอันที่จริงผมจะแต่งงานพรุ่งนี้.”

ดิฉันออกจะเชื่อแล้วว่าความงามไม่มีในโลกนี้.”

ส่ง เทภาสิต

ของ ฟ. เจริญวิทย์

(ต่อจากหน้า ๒๐๐ ฉบับ มิถุน ๒๔๗๐)

ประพฤติการ
ของอาบูดาครั้งที่ ๑
ใน
หุบผาบ๊อกชิม

ครั้นถึงเดือน ๓ ขึ้น ๙ ค่ำ ก่อนเวลาพระอาทิตย์ขึ้นพันหลังคาโยสถ์ในนครยาคดัก ก็มีขบวนเกวียนคาราวันมาเข้าแถวเรียงกันไปตามถนนหลวงเปนหลายสาย. นายทหารขนูห้าร้อยขี่ม้ามีผู้เท้าที่สุดนำหน้ารถบรรทุกของอันมีค่า; ถัดมาถึงฝูงวัวผู้มีจำนวนหมื่นสองพัน, ต่อนั้นถึงฝูงแกะสามหมื่นตัว. แล้วมีขบวนม้าพันธุ์อาหรับเลือกล้วนงามที่สุดสองร้อยม้า. ต่อมาถึงเหล่าทหารหกร้อย; ข้างถือดาบโค้งปลายใหญ่; ข้างถือขวานด้ามยาวปลายเปนหอกติดธงทอด้วยไหมและมีอักษรจารึกล้วนเปนศิริมงคลแก่การเลี้ยงสัตว์พาหนะ และ

ประโยชน์ของสัตว์เหล่านั้นที่ช่วยการงานของมนุษย์ให้สะดวกขึ้น.

ต่อแต่นั้นถึงขบวนอุษฎร์สองร้อย, บนหลังบรรทุกเต็มไปด้วยผลไม้แห้งชนิดที่เก็บไว้ได้นาน. อุษฎรอีกพันหนึ่งบรรทุกเมล็ดข้าวทุกชนิดเต็มบนหลังเหมือนกัน, ยังอีกพันบรรทุกเหล้าองุ่นอย่างดี; อีกห้าร้อยบรรทุกน้ำมันอันบริสุทธิ์สอาด; อีกห้าร้อยบรรทุกเครื่องเทศเครื่องหอมและน้ำหอมทุกชนิด; ท้ายขบวนอุษฎร์บรรทุกเครื่องหอมนมีชาวนาหนึ่งพันถืออาวุธครบมือ เดินร้องเพลงสรรเสริญคุณของพืนพิภพไปพลาง จุดเผาไม้หอมเครื่องหอมอันมีค่าไปพลาง และแยกช้างที่ทำด้วยป่านด้วยไหมไปบนบ่าเปนที่ท่าเหมือนทำการมงคลประจำปีสำหรับพิธีการไถนา.

บรรดาหมวดหมู่ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ รวมเข้าเปนขบวนแห่งใหญ่กองหนึ่งซึ่งจัดเสร็จในวันแรก. วันที่สองมีกรรมกรขุดแร่กองหนึ่งห้าร้อยคน ถือค้อนใหญ่และค้อนเล็กประจำมือทั้งหมด. เบื้องหลังกองกรรมกรนี้มีรถบรรทุกของขนาดใหญ่หลังหนึ่งเทียมด้วยวัวผู้ยี่สิบตัว และในรถบรรทุกนี้มีเครื่องมือเหล็กทุกชนิดเต็มเปี่ยม. ขบวนแห่กองนี้มีบุรุษกล้าหาญคนหนึ่งเปนผู้ควบคุม. ถัดมาถึงขบวนช่างทำการห้าร้อยคน มีรถบรรทุกอีกคันหนึ่งลากด้วยล่อยี่สิบตัวตามหลังมา ในรถนี้บรรทุกเครื่องมือต่าง ๆ ทำด้วยตะกั่วจนเต็ม และมีหัวหน้าช่างทำการคนหนึ่งนั่งร้องเพลงไปบนรถ. ต่อนี้มีขบวนช่างทำการอีกห้าร้อยคน ถือเครื่องมือต่าง ๆ กัน และมีรถบรรทุกเทียมด้วยม้าเทศยี่สิบม้าลากมาเบื้องหลัง ในรถบรรทุกเต็มไปด้วยรูปหล่อด้วยเหล็กด้วยทองแดง พร้อมทั้งเครื่องมือทำด้วยทองแดงทุกชนิด แล้วมีหัวหน้าช่างทำการผู้ชำนาญทางหล่อหลอมนั่งมาในรถด้วยคนหนึ่ง. ถัดมาถึงขบวนช่างเงินพันคน มีรถบรรทุกทำด้วยเงินคันหนึ่งเทียมด้วยม้ามังกรห้าสิบม้าลากมาเบื้องหลัง ในรถนี้บรรทุกล้วนแต่จาน ชาม เงิน และเหรียญเงินทั้งสิ้น มีทนายข้างที่ของอาบูดานั่งกำกับมาบนรถด้วย ถัดจากรถเงินถึงขบวนอุษฎร์ร้อยตัวบนหลังบรรทุกเงินเต็มทุกตัว.

มีระยะว่างห่างจากขบวนเหล่านี้อยู่หน่อยหนึ่ง, ก็มาถึงขบวนทหารสวมเกราะตั้งแต่ศีรษะถึงเท้าพันคน. แล้วมีพ่อค้าต่างประเทศที่มีชื่อและมีทรัพย์ห้าร้อยคน แต่งตัวงามตามเพศแปลก ๆ กัน ขี่ล่ออันแต่งเครื่องงามพร้อมตามมาเบื้องหลัง. ยังมีรถบรรทุกใหญ่ทำด้วยทองคำหลังหนึ่ง ลากด้วยคชสารทั้งสี่ มี

เครื่องใช้ทองคำเปนแบบต่าง ๆ บรรทุกเต็มรถพร้อมทั้งแร่อันประเสริฐที่ยังเปนแท่งอยู่ด้วยเปนจำนวนมาก. บนรถนี้มีชายเดินทางอนาถาซึ่งรับอาสาเปนผู้นำทาง แต่งกายด้วยเครื่องสิชมภูและเครื่องทองคำ มือกำไม้เท้าทองชี้ไปสู่ทิศที่อยู่แห่งหุบผาบ๊อกชิม. ตามความบรรยายนี้เปนขบวนแห่ที่จัดเสร็จในวันที่สอง.

รุ่งขึ้น วันที่สามได้ออกตั้งขบวนตามนอกประตูกำแพงพระนครยาคดัด ซึ่งเปนขบวนแห่ตอนสุดท้ายของนายพาณิชอาบูดา. ต้นขบวนมีคนตรีวงใหญ่. นักคนตรีเหล่านี้ล้วนมีร่างกายล่ำสันใหญ่โต แล้วยังมีผู้ถือของแพรบ๊กด้วยดินทองเปนเครื่องหมายของตระกูลอาบูดาห้าสิบคนเดินกระบวนมาในวงคนตรี. ต่อนี้ถึงทหารชนหนึ่งพันล้วนแต่มีอาการร่าเริงเอิกเกริกไปตามทาง. ถัดมามีรถโดยสานห้าสิบคันหุ้มด้วยแพรและไหมบ๊กเปนลวดลายงามวิจิตร์และมีพลสองร้อยห้อมล้อมอยู่รอบรถ ล้วนแต่งกายงาม ๆ ตามประเพณีของคนสองร้อยชาติ. มีนิโกร์หมู่หนึ่งห้าสิบคนสืบเชื้อมาแต่เหล่าที่มีกำลังแข็งแรง คอสวมประคำทำด้วยไข่มุกด์อันมีค่าทั้งห้าสิบ เดินตามขบวนรถไป. ท้ายหมู่นิโกร์ถึงทหารรายพันหนึ่ง ถืออาวุธและมียุทธวิธีอย่างเดียวกับทหารชาวยุโรป. ถัดนี้มีระยะว่างหน่อยหนึ่งแล้วถึงขบวนคนใช้ร้อยคน. ต่อคนใช้ถึงขบวนวอสองร้อยหลัง ผู้นั่งในวอนี้ล้วนแต่ทาสีโฉมงามได้มาจากแคว้นเซอคัสเซียทั้งสองร้อยที่วอหลังหนึ่งมีขันทีคอยประจำรับใช้อยู่สี่คนทุก ๆ วอ

ต่อขบวนนี้ถึงขบวนของนายพาณิชอาบูดามาด้วยตนเอง ตัวอาบูดานั่งอยู่ในรถซึ่งมีฝากระเต็มด้วยไข่มุกด์ ทั้งผู้มือช่างที่สร้างรถคันนี้มีความงามพิศดารหาที่เปรียบไว้มิได้. สัตว์ที่ใช้เทียมเล่าก็สรรเอาแต่ม้าเทศสีขาวเหมือนสีน้ำนม ประดับเครื่องเทียมรถล้วนแต่ทำด้วยทองคำทั้งสิ้น. ส่วนเครื่องนุ่งห่มของนายพาณิช จะหาอะไรที่งามกว่าเปนหาไม่ได้. เพราะล้วนแล้วไปแต่ทองและเพ็ชร์ประปรายรายเก็จเปนกิ่งแก้วสุดที่จะรำพรรณ. มีนักคนตรีพวกละร้อยชูร้องไปสองข้างรถ. ถัดวงคนตรีออกไปยังมีพวกทาสบริวารห้าสิบแวดล้อม บ้างเผาไม้หอมเครื่องหอมอย่างดีที่สุดที่หาได้ บ้างกวัดไกวพัดอยู่ตลอดหมู่. ต่อท้ายรถมาถึงบรรดาเพื่อนของนายพาณิชผู้ทรงศักดิ์สูงสุดในนครยาคดัดสองร้อยนาย. ต่อนี้ไปถึงทหารชนอีกหนึ่งพัน. ถัดนั้นถึงขบวนอูยกูร์จะนับจำนวนมิถ้วน ล้วนแต่บรรทุก

สะเบียง, น้ำ, เหล้าองุ่น ตามมาเป็นขบวนหลังของขบวนแห่อันสง่างามนี้.

ครั้นถึงวันที่สิบสาม เหล่าพยุหโยธา ของอาฬวกก็มาหยุดอยู่ณที่รายแห่งหนึ่ง. มีทิวเขาสูงล้อมรอบทั้งสามด้าน. แต่ด้านหน้าเป็นป่าใหญ่แลสล้างไปด้วยไม้ซิดาและไม้ป่าม. ที่ตรงนี้ชายผู้นำทางกับอาฬวกได้ลงจากรถแล้วพากันเดินตรงเข้าไปในป่าซึ่งอยู่เบื้องหน้านั้น พอล่วงเข้าเขตร์ป่าก็เห็นว่าเป็นที่รกชัฏขัดสนทางที่จะเดินได้สะดวก แต่อาศัยทางที่มีหญ้าขึ้นรกร้างพอสังเกตได้เห็นรำไร ผู้นำทางก็พาอาฬวกลัดส่าหัยกไปจนถึงเวลาเย็น จึงได้มาพบถ้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งผู้นำทางเลยเดินหายเข้าไป ทิ้งให้อาฬวกยืนฉงนใจอยู่ปากถ้ำแต่ผู้เดียว. เมื่อเขาคอยอยู่นานหนักเข้าก็ยิ่งมีความแปลกใจมากขึ้น จึงคิดจะตามเข้าไปดูให้รู้ว่าภายในเป็นอย่างไร แต่พอชโงกหน้าเข้าไปก็เห็นว่าถ้ำนั้นเป็นย่อลึกเหมือนเหวหาทางเดินมิได้ เขาจึงจำใจถอยกลับออกมา.

ขณะนี้ พระอาทิตย์ได้ตกลับทิวเขาลงไปแล้ว, แสงที่จับท้องฟ้าได้สะท้อนมาถูกยอดไม้ทำให้เกิดเป็นสีแดงไปทั่วบริเวณป่า. ฝ่ายอาฬวกได้เดินเหนื่อยอ่อนมาตลอดวัน จึงหันเข้าหาต้นไม้ต้นหนึ่ง แล้วไต่ขึ้นไปบนค่าคบเพื่ออาศัยหยุดพักพอถึงเช้า แต่ความเหนื่อยหนักได้หักกำลังของเขาให้อ่อนเปลี้ยไปหมด แม้เขาจะตั้งใจลืมตาคอยพบเวลาเช้าให้จงได้, สังขารก็ไม่สามารถทนไหว. ในไม่ช้าความหลับก็เข้ามาเป็นเจ้าเรือน. ทำให้เขาลืมความแปลกประหลาดทั้งหลายรวมทั้งอันตรายที่อยู่รอบข้างเขานั้น.

ครั้นรุ่งย่ำจวุสสมัย เมื่ออาฬวกตื่นจากการนอนก็มีความพิศวงเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเหลียวซ้ายแลขวามาทางไหนได้ประสพสิ่งที่ล้อมรอบตัวอยู่ส่งแสงแพรวพราวไปทั้งสิ้น. เมื่อเขาเพ่งตามองหนักขึ้น จึงสังเกตเห็นว่าต้นไม้ที่เขานั่งอยู่บนค่าคบนั้นเป็นทองคำเนื้อสุกปลั่งทั้งต้น แต่ใบเป็นเงิน ลูกเป็นทับทิมหินประเสริฐห้อยอยู่ตามกิ่งเป็นพวง ๆ ครั้นทอดสายตาห่างจากต้นไม้ออกไป จึงเห็นพื้นที่ป่าเหล่านั้นเปลี่ยนเป็นเมืองอันงดงาม. ด้วยมีเวียงวังซึ่งสร้างด้วยเงินทองและประดับเพ็ชร์นิลจินดาตั้งอยู่สพรั่งไปทั่วทุกแห่ง. รวมสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงภูมิประเทศนั้นน่าจะเหมือนเมืองสวรรค์มากกว่าเมืองมนุษย์.

ครั้นอาฬวกลงมาจากต้นไม้ทองแล้ว ความพิศวงเดิมยิ่งเกิดทวีขึ้นอีกเป็นเอนก. เพราะพื้นดินที่เขาเหยียบย่างไปนั้น บรรดาฝุ่นทราย

ล้วนแต่เปนละอองทองทั้งสิ้น ส่วนก้อนหิน โดมนี้จะมีอะไรบ้าง จึงมอง แลเห็นได้ ทุกด้าน ที่โรยไว้ตามทาง ก็ใช่อื่นไกล คือไข่มุกด์ ช่องคูหาอันเปนทางสำหรับเข้าข้างใน ที่ซุ้ม เม็ดงามๆ เต็มไปจนแลละลานตา. แล้วมีแก้ว และกรอบประกอบด้วยไข่มุกด์เปนแท่งใหญ่ ๆ เจียรนัย, มรกต, นิล เปนพรรณผัก และพรรณ แล้วมีเพ็ชร์, ทับทิม, มรกต, บุษราคำ, ไม้เลื้อย ขึ้นเรียงไปเปนแถวข้าง เลื้อยคดไป ไพฑูรย์, และพลอยวิเศษทุกสิ่งทุกอย่าง ผั่ง เคียวมาเปนเส้นสายวกวนข้าง. เปนภาพสแดงเครื่องหมายแห่งความศิริมงคล โดยประเภทต่าง ๆ.

บรรดาต้นไม้ใหญ่และเล็กล้วนแล้วแต่เปน แม้ว่าอายุดาจะเปนมนุษย์มั่งมีที่สุดในโลก เงินเปนทอง ปะทะ สายตา ของเขาไป รอบข้าง. เมื่อได้มาเห็นความงามของสมบัติเหล่านี้ ก็ ตรงปลายทางของภูมิที่อันอุดม ด้วย โภคสมบัติ สุดที่จะอดกลั้นความพิศวง งง งวยไว้ได้, เขา นั้น อายุดามองเห็นหลังคาเปนรูปโดมใหญ่ จึงเดิน เข้าไปในโดมนั้น ทางคูหาแห่งหนึ่ง แผ่ไพศาลไปเต็มพื้นที่ แต่ยอดสูงเยี่ยมขน (โดมหนึ่งมีคูหาแสดงว่าเปนทางไปสวรรค์ เจาะเมฆ. หลังคาโดมนี้ส่องแสงสุกใสเปน สี่ชั้น) พอถึงภายในเขาจึงเห็นร่างบุรุษ ประกายไปด้วยวัตถุอันมีค่าที่สร้างขึ้น แต่ โบราณผู้หนึ่งประดิษฐานอยู่บนบัลลังก์. มิ จะเปนวัตถุอะไรบ้าง อายุดาก็บอกมิได้ เพราะ รัศมีเปล่งออกจากกายของบุรุษผู้นี้เพราะเครื่อง เขาไม่สามารถจะมองดูได้ถนัด ด้วยแสงนั้น ประดับกายนั้นประหลาดมาก. ยังมีบุรุษ เปนประกายแรงกล้าบาดตายิ่งนัก. หมู่หนึ่งที่ศรัทธาสวมมงกุฎทั้งสิ้น กำลังเพ่ง

ความจริง หลังคาโดมนี้สร้างขึ้นด้วย เฝ้าท่านที่นั่งอยู่บนบัลลังก์. แล้วต่อออกมา ทองคำอันบริสุทธิ ตั้งอยู่บนเสาหลักใหญ่ มีพวกผู้ทรงบรรดาศักดิ์ต่ำกว่านั้น แต่งตัว ซึ่งล้วนแต่เปนแก้ววิเศษถึงสามร้อยเสา. เสา อย่างงดงามเฝ้าอยู่อีกตอนหนึ่ง. รอบบริเวณ ใหญ่หรือเสาสำคัญนั้นเปนเพ็ชร์ทั้งท่อน. และ ภายในโดมนี้มีเครื่องตกแต่งอย่างตระการตา เสาด้านนอกถัด ๆ ออกมาเปนมรกตบ้าง ทับทิม เทียบค่าสูงกว่าเครื่องประดับภายนอกเปนชั้น ๆ บ้าง แลสล้างราวกับดงไม้ใหญ่. ในระหว่าง ขึ้นไป บรรดาเครื่องใช้อันเปนโภคสมบัติ เสาเหล่านี้มีแก้วเจียระนัยทอดเปนคานยึดไว้ นั้น มีเอนกอนันต์สุดที่จะพรรณนาให้ทั่วถ้วน. ทุก ๆ ต้น. เพราะฉนั้นข้างภายในหลังคา

ได้. และยนพันที่อาบูดาเดินเข้าไป ก็ลาด ด้วยพรมไหมปักดิ้นทอง มีสีสรรพ์วรรณจับนัยน์ตา สุดที่จะหาได้ในเมืองมนุษย์

อายดาตกตลึงเมื่อได้แลเห็นความงามของเครื่องประดับ และหมู่ชนที่นั่งเป็นอันดับอยู่ภายในนั้น. ครั้นกลับได้สติเขาจึงขยับเท้าจะก้าวถอยหลังออกมา ก็พอดีหัวหน้าข้าเผ้าคนหนึ่งซึ่งยืนอยู่ใกล้บัลลังก์ เดินก้าวหน้าออกมากวักมือเรียกให้อาบูดาตรงเข้าไป. ส่วนนายพาณิชเคารพต่อคำสั่งนี้ด้วยความกลัว และสังขารก็มีอาการสั่นสะท้านไปสิ้น. เขาแข็งใจเดินตรงเข้าไปไม่กี่ก้าว ก็หมอบลงต่อหน้ามหาราชผู้สถิตอยู่บนบัลลังก์ แล้วได้ฟังปกาสิตว่าดังนี้.

"อย่ากลัวเลย, อาบูดาเอ๋ย; เจ้าเป็นผู้ได้รับความอุปถัมภ์ของยีศาจที่รำรวยตลอดมา. ควรนับว่าข้าเป็นเพื่อนของเจ้าด้วยอีกคนหนึ่ง. และการที่เจ้าได้ออกเดินทางมาคราวนี้ เพื่อแสวงหาแก้วสารพัดนึกของออโรมานิส ก็เท่ากับมาให้เกียรติยศแก่ข้า เพราะฉะนั้น เจ้าจะไม่ได้รับรางวัลเป็นเครื่องตอบแทนกระไรได้ — แต่ในชั้นต้นนี้จงพาอาบูดา," ประโยคสุดท้ายนี้ท่านผู้เป็นใหญ่หันมาสั่งแก่ยีศาจข้าเผ้าผู้กวักมือเรียกนายพาณิช "ไปดูคลังของข้าให้ทั่วทั้งหมด. ให้เขาได้เห็นสมบัติของพันพิภพว่ามั่งคั่งเพียงไร. เพราะเป็นสมบัติที่มนุษย์ทั้งหลายเร่าร้อนอยากเห็นเป็นขวัญตาอยู่ทั้งนั้น."

ยีศาจข้าเผ้าเคารพรับบัญชา แล้วจับมืออาบูดาพาตรงไปสู่วังหลวง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตวันออกของโดมนั้น. เมื่ออาบูดาเข้าไปในวังนี้ เห็นกำแพงฝาผนังเป็นเงินอันบริสุทธิ์ทั้งสิ้น. น่าต่างทำแล้วไปด้วยแก้วเจียระนัยและโลหะซึ่งมีค่าที่สุดคือทองคำ ก็ทำเป็นรูปกิ่งไม้วางสุมไว้เป็นกองๆ สูงเกือบจดเพดานหลังคา.

"สิ่งที่ท่านเห็นนี้," ยีศาจข้าเผ้ากล่าว "เป็นแต่สาขาของกองทองที่อยู่เหนือพื้นดินเล็กน้อยเท่านั้น. ส่วนที่อยู่ใต้ดินได้หยั่งลึกลงไปจนถึงกลางใจของพิภพ; เพราะฉะนั้นเพียงแต่แร่ชนิดนี้ของที่นี่อย่างเดียว ก็มีค่ามากกว่าบรรดาสิ่งของที่อยู่บนพื้นโลกทั้งหมด."

ต่อแต่นี้ยีศาจได้พาอาบูดาไปหาวังที่สอง เป็นปราสาทที่สร้างด้วยทองคำทั้งตัว แต่พระแกรเหมือนกับของปราสาทในวังที่หนึ่ง ในปราสาทนี้อาบูดายังเกิดความพิศวงเช่นเดียวกับในปราสาทที่ ๑. เพราะเห็นกิ่งไม้เงินกองสุม

อยู่สูงตระหง่าน และที่ก้นกองก็ผ่านลึกลงไปถึงกลางใจดินดุจเดียวกับกองกิ่งไม้ทอง. ต่อจากนี้ยีศาจได้นำเขาไปดูถังใหญ่มหิมาใบหนึ่งสร้างด้วยหินวิเศษ. และในถังนี้มีชันเพ็ชร์นิลจินดาสารพัดร์อย่างใส่ไว้เต็ม.

"สิ่งเหล่านี้ก็เหมือนกัน," ยีศาจกล่าวแก่อาบูดา, "ไม่ใช่กองหรือตั้งอยู่เพียงบนพื้นดินเท่านั้น. มีฐานหยั่งลึกลงไปจนถึงกลางใจพิภพ เมื่อท่านเห็นสิ่งของในสองวังแรกดังนี้แล้ว คงสังเกตได้ว่าเงินและทองกองละน้อย ๆ นี้ เป็นกิ่งไม้ที่หักตกลงมาจากบรรดาต้นไม้เงิน ทองของ หยผาแห่งความสมบูรณ์. ท่านย่อมทราบอยู่แล้วว่าบรรดาสิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างทุกชนิด มีแต่จะลดจำนวนน้อยถอยลงไปทุกที. กิ่งไม้เงินทองเหล่านี้เราจึงได้เก็บมาสระสมไว้ (เพราะความมั่งมีจะไม่เว้นเสียจากการทำงาน) และใส่ในที่ ๆ มีกันลึกลงไปถึงกลางใจดิน. ที่ก้นนี้มีเหล็กแท่งใหญ่ ๆ ขัดประกับไว้แน่นหนา ไม่ให้เงินทองไหลรั่วเลยออกไปทลุทางพื้นพิภพที่ตรงข้ามได้ ส่วนที่ท่านเห็นอยู่บนดินนี้เป็นจำนวนเล็กน้อยสำหรับใช้สรอยในเวลาต้องการเท่านั้น. ถึงแม้เพชร์พลอยทั้งหมดที่อยู่ในถังหินวิเศษก็เหมือนกัน. เป็นลูกไม้ที่หล่นลงจากต้นแล้วแตกออกเป็นชิ้นน้อย ๆ. เราเก็บรวบรวมไว้ในถังสำหรับบำรุงโลก และถ้าชิ้นใดที่ใหญ่เกินขนาดก็มิได้เก็บไว้ในนี้, แต่ถึงชิ้นจะเล็กอย่างนั้นก็ดี ยังไม่เคยมีชิ้นใดปรากฏว่าลอดก้นถังที่อยู่ถึงกลางใจดินออกไปได้. ดังนี้แหละเมื่อนานวันนานยีเข้าโลหะชาตุทั้งสองคือ ทองและเงิน รวมทั้งเพ็ชร์พลอยด้วย ต่างก็ผสมเข้ากับชาตุดินอยู่เป็นแผนก ๆ ตามที่จัดไว้ แล้วขยายจำนวนออกไปในท้องพระธรณี จนไปติดอยู่ตามหินผาภายใต้ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้อีก. จึงเกิดกลายเป็นบ่อเงิน บ่อทอง และบ่อเพ็ชร์บ่อพลอยไปทั่วทุกส่วนของโลก. ในที่บ่อแห่งหนึ่ง ๆ ก็ต้องการแรงและความหมั่นเพียรของมนุษย์ที่จะขุดแย่งเอาขึ้นมาใช้ในโลกตามความปรารถนา."

เมื่ออาบูดาได้ตรวจดูสิ่งของเหล่านั้นแล้ว ก็กลับมาเผ้าเจ้ายีศาจผู้เป็นจอมสมบัติอุดม, "จงไปเอาหีบเหล็กที่เล่าว่ามีแก้วสารพัดร์นึกของออโรมานิสอยู่ในนั้นมา." พอคำขับชาตกปากลง ยีศาจข้าเผ้าสิบตนก็หามหีบเหล็กใหญ่มีกุญแจใส่อยู่สิบดอกเดินเข้ามา. หีบนี้แม้ตัวจะเป็นเหล็กอยู่แล้ว ยังไม่วายมีเหล็กพิดอย่างแข็งแรงรัดไว้อีกหลาย เปราะแสดงว่าเป็นหีบที่มั่นคงมากใบหนึ่ง.

"นั่น," จอมยัคคาจรับสั่งแก่อาบูดา, "รางวัลของเจ้า จงเอากลับไปยาคคัดและอยู่เป็นสุขทุกวันตลอดชีวิตของเจ้าเถิด."

"ข้าแต่ท่านยัคคาจผู้ทรงคุณ!" อาบูดาตอบ "ข้าพเจ้าจะต้องแยกหิบไปด้วยหรือ? หรือท่านจะเพียงแต่อนุญาตให้ข้าพเจ้าเอาแก้วสารพัดนึกของออโรมานิสออกจากหิบไปเท่านั้น?"

"นี่เจ้าหมายว่าเจ้าจะเอาแก้วสารพัดนึกออกจากที่ๆ ข้องกันอย่างมั่นคงไปกระนั้นหรือ?" เจ้ายัคคาจกล่าว, "ขณะใดที่เจ้าเป็นเจ้าของหิบ ขณะนั้นแก้วสารพัดนึกก็ตกเป็นของเจ้าด้วย กำลังและอำนาจของมนุษย์ไม่สามารถจะพรากของสิ่งนี้ไปจากเจ้าได้. เจ้าสงสัยและแปลกใจหรือว่าทำไมความมั่นคงจึงมิได้ถึงเพียงนี้? ข้าจะบอกให้ เพราะมีคำสาปไว้แต่ปถมกาลว่า ถ้าผู้ใดได้เป็นเจ้าของแก้วสารพัดนึกของออโรมานิส ผู้นั้นต้องมีความสุขสบาย. เจ้าอย่าคิดวุ่นวายที่จะเอาแก้วสารพัดนึกออกจากที่ๆ มั่นคงอยู่ในเวลานี้ จนกว่าแก้วสารพัดนึกจะหมดฤทธิ์ไม่ทำให้เจ้าเป็นสุขได้อีกต่อไป จึงให้คิดขยับขยายในทางอื่น นี่แน่ะ, เอาลูกกุญแจห้าสิบดอกนี้ไปด้วย แต่ข้าขอเตือนเจ้าเสียแต่แรกว่า จงระวังตัวให้ดีนะ อย่าให้ความรู้สึกแปลกใจเป็นใหญ่กว่าสติของเจ้าจนถึงแก่ต้องเบิดหิบออกดู; เพราะมนุษย์มักกล่าวกันว่า ความยั่วยวนชวนให้คนหมดสติ."

ครั้นให้โอวาทดังนี้แล้ว เจ้ายัคคาจึงสั่งให้อาบูดานอนบนหลังหิบ ทันใดนั้นตาทั้งสองของเขาก็บิดและความหลับเข้ามาครอบงำทันที. แต่ยังมิทันรุ่งรายตรีกาล อาบูดาได้ตื่นขึ้นเห็นตัวของเขาเข้ามาอยู่ในกระโจมซึ่งตั้งอยู่บนที่ราบ อันเป็นตำบลที่เขาได้สละขบวนคาราวันใหญ่ของเขาไว้เมื่อออกเดินไปกับผู้นำทาง, แต่บัดนี้เขาเห็นมีอยู่สี่สิบตัวกับคนใช้สี่สิบคน เท่านั้นที่คอยรับใช้เขาอยู่.

อาบูดาจึงถามคนใช้เหล่านั้นว่า ได้มีเหตุอย่างไรเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สมบัติ และข้าทาสบริวารของเขาตั้งแต่ได้ออกเดินทางจากนครยาคคัดมาจนถึงที่ราบตำบลนั้น. แต่คนใช้ตอบโดยไม่ได้ความอย่างไรเหมือนกันหมด. เป็นแต่กล่าวว่าพวกเขาได้ยินพูดกันถึงเรื่องขบวนคาราวันใหญ่โตอย่างนั้นจริง และพวกเขาได้พลัดกับนายคืออาบูดาที่นครยาคคัดไปหลายวัน. ครั้นตอนกลางคืนคนใช้เหล่านั้น

ได้เข้านอนในบ้านของอาบูดาที่นครบาคดัดตามเคย พอรุ่งเช้าก็เห็นตัวมาอยู่ในกระโจมเหล่านั้นกับอูษฎร์สี่สิบตัวมีสะเบียงบรรทุกอยู่บนหลังพร้อม. เมื่อพวกคนใช้เดินเข้ามาในกระโจมของอาบูดา พบเขากำลังนอนหลับอยู่บนหลังหีบเหล็ก จึงช่วยกันหามขึ้นไปไว้บนเตียง. "อย่างนั้นหีบเหล็กอยู่ที่นี่หรือ ?" อาบูดาร้องถามด้วยเสียงดัง. "อยู่ที่นี่ขอรับ," พวกคนใช้ตอบ. "เป็นหีบเหล็กขนาดใหญ่อย่างน่าประหลาดเทียวครับ, แล้วมีกุญแจล็นไว้หลายดอกด้วย."

อาบูดาได้ลุกขึ้นจากที่นอนโดยพลัน; แม้ว่าเขาจะตีบ่ญหาความลึกลับเรื่องการเดินทางของเขาไม่แตก แต่เมื่อได้เห็นหีบเหล็กพร้อมด้วยกุญแจซึ่งเข้าชุดกันได้ ให้เป็นกำนัลแก่เขายังอยู่พร้อมแล้ว เขาก็มีความพอใจอย่างยิ่ง มิพักเสียเวลาสืบสาวเรื่องราวต่อไปอีก. เขาจึงออกคำสั่งให้ถอนกระโจมและเริ่มเดินทางกลับเข้านครบาคดัด. ส่วนหีบเหล็กนั้นเอาผูกติดเข้ากับไม้เสายาว ๆ หลายอัน, แล้วยกขึ้นตั้งบนหลังอูษฎร์สี่ตัว ให้เดินไปในท่ามกลางหมู่เกวียนคาราวันของเขา.

ขณะที่เดินทางมานั้นจิตต์ใจของอาบูดาหาใคร่เป็นปกติสุขไม่ เพราะเกรงพวกโจรอาหรับจะโจมตีกองคาราวันน้อย ๆ ของเขา, แล้วแย่งเอาหีบเหล็กอันเป็นสมบัติอันประเสริฐของเขาไป. ในวันแรกเมื่อกองคาราวันนี้เดินทางมาถึงย่อน้ำแห่งหนึ่ง, อาบูดาจึงออกคำสั่งให้คนใช้ของเขาหยุดปลงของบรรทุกลงจากหลังอูษฎร์ และยกกระโจมขึ้นพักณที่นั้น. ครั้นคนใช้กินอาหารอิ่มสำราญทุกคนแล้ว, อาบูดาจึงจัดตั้งกองระวังเหตุให้ออกไปนั่งยามที่ต้นทางทั้งสี่ทิศ. แล้วให้หามหีบเหล็กมาฝังไว้ใต้พื้นทรายในกระโจมอันเป็นที่นอนของเขา. ความกริ่งเกรงในการโจรกรรมที่อาบูดาเป็นทุกข์อยู่นั้น, จะปราศจากเหตุผลเสียทีเดียวก็หาไม่ เพราะเมื่อตกเวลาเที่ยงคืน มิโจรอาหรับกองเล็กกองหนึ่งได้ลอบเดินเข้ามาหาหมู่คาราวันของเขาเพื่อประสงค์จะได้น้ำและยกกระโจมพักด้วย.

อาบูดาได้ทราบความจากกองระวังเหตุทางทิศตวันตกว่า พวกโจรกำลังเดินทางใกล้เข้ามาจนถึงที่พักของเขาอยู่แล้ว, แต่โจรกองนี้มีจำนวนคนน้อย. ถึงกระนั้นก็ดี, อาบูดายังไม่คลายความกลัว เพราะใจมัวแต่พะวงถึงหีบเหล็ก เกรงจะเสียไปแก่พวกโจรยิ่งกว่าเกรงเสียชีวิต. ความพว้าพะวังใจเป็นเหตุให้เขาหมดสติ ไม่กล้าออกคำสั่งให้พวกทาสเข้า

ต่อสู้ หรือ เตรียมตัวหนีได้ แต่อย่างหนึ่ง อย่างใดเลย. ขณะนั้นมีบุรุษทาสาผู้หนึ่งน้ำใจห้าวหาญเมื่อเห็นนายตกอยู่ใต้ความกลัวจนสิ้นสติเช่นนั้น, จึงกระทำตนเปนหัวหน้าพูดจาเอาใจพวกเพื่อนให้มีมานะขึ้น แล้วควบคุมกันเข้าเปนหมู่หมวด ออกเดินตรงเข้าปะทะหน้ากองโจรซึ่งกำลังเดินทางเข้ามานั้น.

ฝ่ายกองโจรอาหรับซึ่งมีจำนวนพลไม่มากกว่ายี่สิบ พอแลเห็นศัตรูมีกำลังมากกว่าก็กลับหลังหนี ปล่อยให้ทาสของอาบูดากลับมาเปน เจ้าของ กระโจม อย่างเดิม ตาม สบาย. แต่ทาสผู้ยกตัวเปนหัวหน้า ครั้นมาถึงที่พักเห็นอาบูดายังมีความกลัวมากอยู่ ทั้งจิตต์ใจก็เปนกังวลฝักใฝ่อยู่แต่หีบเหล็กเปนกำลัง จึงประกาศแก่ พวกเพื่อนของมันว่า เห็นทีจะมีสมบัติ อัน มี ค่า มาก มาย อยู่ ใน หีบ เหล็ก นั้น อาบูดาจึงได้ออกจากนครบาคดัดมาเที่ยวค้นหาครั้นได้สมความ ปรารถนาแล้ว เกรงจะเกิดเหตุร้ายจึงใส่กุญแจไว้หลายดอกมั่นคง. พวกมันควรที่ซึ่งเอาสมบัตินี้มาแบ่งปันกันแล้วหนีไปอยู่เมืองอื่น ก็จะได้รับความสุขตลอดชีวิต. พวกทาสทั้งหลายยอมตกลงเห็นชอบตามคำชักชวนโดยง่าย จึงพากันเดินเปนหมู่ไปสู่กระโจมของอาบูดา ซึ่งเขาได้ออกมาพบกับ พวกมัน เพื่อ ขอบใจ ใน ความกล้าหาญที่ได้กระทำสำหรับเขา.

ทาสคนที่ยกตนเปนหัวหน้าได้ตอบคำแสดงความขอบใจของนายมันว่า: “โอ! อาบูดา, อันตรายที่จะเกิดการต่อสู้ เพื่อป้องกัน หีบเหล็กใหญ่ซึ่งใส่กุญแจไว้ ตั้งหลายสิบดอกนั้น, ตกอยู่แต่พวกทาสทั้งหลาย. ส่วนท่านผู้เปนนายที่ จะได้ ชมเชย และได้ รับ ความ รุ่ม รวย จาก สมบัตินั้นสิ กลับนอนตัวสั่นอยู่เสียในกระโจมด้วยเหตุนี้พวกเราเห็นว่า ทุก ๆ คนควรมีส่วนแบ่งใน ทรัพย์ที่อยู่ใน หีบเหล็ก นั้นเท่า ๆ กันเช่นเดียวกับท่าน.” พอพูดขาดคำลงพวกทาสก็ ช่วยกันคุ้ยทราย ที่ กลบหีบเหล็กขึ้นโดยมิได้ พังเสียงคำขู่เข็ญหรือคำอ้อนวอนของอาบูดาแต่อย่างใดเลย. ครั้นขุดเอาหีบเหล็กขึ้นมาจากหลุมในทรายแล้ว, มันก็บังคับอาบูดาให้ ส่งลูกกุญแจแก่มัน.

เมื่ออาบูดาเห็นว่าตัวตกอยู่ในความยับคั้นเช่นนั้น จึงอ้อนวอนขอความกรุณาต่อพวกทาสให้ ผัดผ่อน เวลาแก่เขา สำหรับ ตรึกตรองสักวันหนึ่ง.

“อะไร, วันหนึ่งเทียวรึ?” ทาสหัวหน้าตอบ. “ทำไมท่านช่างไม่คิดดูบ้างเลย, ไม่ทันช้าถึงครึ่งวันด้วยซ้ำ พวก

อาหรับนับตั้งพันก็จะมาเล่นงานเรา. เพราะพวกที่หนีไปเมื่อแต่ก่อนมันคงบอกกันยกมาใหญ่ พวกเราจะต้องรับภัยถึงตาย ท่านก็ต้องตายด้วย แล้วสมบัติอันมีค่าในหีบเหล็กนั้น ท่านจะคงเป็นเจ้าของอยู่ได้หรือ ก็ต้องเสียไปแก่มันหมดเหมือนกัน." คำชู่ของพวกทาสนี้แม้อาบูดาจะพูดขาปลอบโยนอย่างไร มันก็หายอมคืนคำไม่ ในที่สุดเขาถึงแก่กล่าวด้วยความสัตย์ว่า ในหีบเหล็กนั้นหาได้ใส่สมบัติอันมีค่าดังที่พวกทาสเข้าใจกันไม่ มีแต่แก้วสารพัดนึกซึ่งพวกมันไม่รู้จักค่าคุณอย่างไรและจะนำไปใช้ทำประโยชน์ทางไหนก็ไม่ได้. เขาซ้ำให้สัญญาต่อไปอีกว่า ถ้าทาสเหล่านั้นช่วยเขาพาหีบเหล็กไปจนถึงนครบาคดัดแล้ว เขาจะปล่อยมันให้เป็นไทยทั้งหมด และจะแถมรางวัลเงินทองเสื้อผ้าให้มั่งมีขึ้นด้วยทุกคน. แต่พวกทาสได้ทำการก้าวร้าวเกินแก่ที่จะรับสัญญานี้ได้เสียแล้ว, เจ้าคนหัวหน้าจึงให้เวลาแก่อาบูดาครึ่งชั่วนาฬิกาสำหรับคิดตามคำขอขาดของมัน แล้วมันก็พากันออกมาคอยอยู่ภายนอก.

พอพวกทาสออกจากกระโจมของอาบูไปหมด เขาก็ลุกผวาขึ้นนอนกอดหีบเหล็กไว้ราวกับว่าจะต้องพรากจากสิ่งที่รักยิ่งในชีวิตของเขา ปากก็บ่นรำพรรณเพ้อถึงเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นแก่เขาไม่ขาดสาย. ทันใดนั้นก็เกิดมหัศจรรย์ขึ้นอย่างครั้งก่อน คือความหลับได้เข้าครอบงำอายดาให้นอนแน่วนิ่งอยู่บนหลังหีบเหล็กนั้นเอง.

ครั้นถึงเวลาเที่ยงคืนอาบูดาได้ฟื้นขึ้นจากความหลับ หันหน้าส่ายตามองไปจนรอบตัว จึงรู้สึกว่าเขาได้เข้ามานอนอยู่ในฮาเร็มของเขาในนครบาคดัดนั้นเอง. และภรรยาเล่าก็กำลังนอนหลับอยู่บนเตียงข้างตัวเขาดังเช่นเคย. ในไม่ช้าความรู้สึกเรื่องการพ้นภัยมาได้โดยสุขสำราญเช่นนั้นก็แล่นเข้าสู่ความคิดของเขาทันที. เลยทำให้เขาหมดสงสัยว่าหีบเหล็กวิเศษคงต้องมาอยู่ณที่นั้นกับเขาด้วยดังที่เคยเป็นมาแล้วเป็นแน่. ก่อนที่เขาจะทำความเคารพหรือคิดถึงภริยาของเขา เขาได้ลุกขึ้นหยิบโคมที่ตามด้วยน้ำมันหอมดวงหนึ่งซึ่งตั้งไว้เป็นหมู่หลายดวงตรงกลางห้องขึ้นส่องดู, จึงเห็นหีบเหล็กนั้นมาตั้งอยู่ตรงมุมแทนที่ ๆ เคยมีหีบใบหนึ่งซึ่งเผ่าทำความรำคาญให้แก่เขามาแต่เดิมนั้น. ยิ่งนี้อาบูดายกมือขึ้นคลำดูลูกกุญแจที่ตัวแล้วหยิบขึ้นมาทั้งห้าสิบดอก ในใจนึกรำพึงว่าเขากำลังเสพความสุขมากที่สุดในบรรดาชาติมนุษย์ด้วยกัน

แต่กระนั้น เขายังมิวาย วิตกถึงอันตราย ที่พึงมีมาแก่แก้วสารพัตร์นึกเพราะเก็บไว้ ในหีบเหล็กเช่นนั้น และความวิตกนี้ก็มีเหตุผลที่ควรวิตกอยู่แล้ว ด้วยเขาได้ประสพเหตุร้ายมาจริงดังกล่าวไว้แต่เบื้องต้น. เพราะฉะนั้นถึงจะยากเย็นอย่างไรเขาก็คิด พยายามจะไข กุญแจเปิดหีบเหล็กออกแล้ว เอาแก้วสารพัตร์นึกนั้นซ่อนติดตัวไว้ ให้เป็นที่แน่ใจว่าปลอดภัยแท้. ครั้นคิดปลงใจ ดังว่านี้ เขาจึงหยิบลูกกุญแจดอกแรก เข้าไข แต่ไม่ สามารถเปิดไก ของแม่กุญแจห้าสิบนั้นได้ สักอันเดียว. เหตุนี้ส่อให้อายดานึกสงสัยขึ้นมาว่าเจ้ายีศาจะผ้อดมสมบัติจะหยิบลูกกุญแจให้เขาผิดหรือ ๆ ว่าจะมียีศาจร้ายมาลอยเปลี่ยน เสียใน ขณะที่เขาซ่อนแนบไว้กับ ทรวง. ส่วน ข้อแรก ที่สงสัย ว่าเจ้ายีศาจะหยิบลูกกุญแจผิดนั้น เขาคิดทบไปทวนมาไม่เห็นน่าจะเป็นได้เลย. "ถึงอย่างไรก็ดี," เขาย่นแก่ตัวเอง, "เมื่อลูกกุญแจดอกหนึ่งไขแม่กุญแจไม่ได้เลย, บางทีอีกดอกหนึ่งอาจจะไขได้ ทั้งหมดทีเดียวก็ได้." ว่าฉะนี้แล้ว, เขา ก็เปลี่ยน ลูกกุญแจ เข้าไขทีละดอก ๆ จนสิ้นห้าสิบดอกก็ไม่สามารถจะไขแม่กุญแจออกแม้เพียงอันเดียว.

เมื่อประสพเหตุดังนี้ อายูดายังเกิดความเสียใจ ทุ่มตัว ลง บนเตียง และย่นบ้า เสียใจในเคราะห์กรรมต่าง ๆ นา ๆ แต่มิช้าเขากลับมีมานะนึกพยายามจะใช้ลูกกุญแจเหล่านั้นลองไขดอกเป็นครั้งที่สอง. "เพราะบางทีฉันจะหลงเปลี่ยนลูกกุญแจเหล่านั้นผิด ใช้ไขไม่ทั่วหมดทุกดอก ในครั้งแรกก็ได้," เขาพูดแก่ตัวเอง, "อีกประการหนึ่งของวิเศษอันมีค่าประเสริฐถึงเพียงนี้ จะมาหวังได้แต่โดยง่ายไม่ต้องเหนื่อยต้องยากนั้นไม่ชอบ." เขาจึงลุกขึ้นเดินตรงไปที่หีบเหล็ก ทันใดนั้นสังขารของเขาสั่นไหวไปทั้งตัว เพราะได้ยินเสียงคนร้องมาแต่กลางห้อง ครั้นเขาเหลียวหน้าไปจึงแลเห็นหีบเหล็กซึ่งเคยทำความรำคาญให้แก่เขามาแต่ก่อนตั้งอยู่ และมียายเฒ่าค่อมแคระกำลังทำความเคารพแก่เขา แล้วกระโดดออกจากหีบเดินยักโยกยักยันมาหาเขา ซึ่งกำลังตกตลึงอยู่ พลางเอ่ยปากปราศัยว่าดังนี้:

"โอ! อายูดาผู้หาความคิดไม่, เจ้าช่างมิหวังได้ว่าแก้วสารพัตร์นึกของออโรมานิสนี้อาจจะซื้อได้ ด้วยสมบัติ อันสมบูรณ์ ของเจ้า. จริงแล้ว เจ้าได้ หีบเหล็กนี้มา แต่เจ้ายังไม่ได้อุบายหรือได้ อำนาจให้ ทำการหักหาญเปิดหีบนี้ออก เพื่อค้นหาโภคทรัพย์มาเป็นของเจ้า

บรรดาสิ่งของที่อยู่ในความปกครองของเจ้า สิ่งใดจะทำให้เจ้าได้รับความสุขสำราญเท่ากับหีบเหล็กนี้หรือ ? หีบเหล็กนี้สามารถพาเจ้าไปที่แห่งใดได้สมความปรารถนาของเจ้าโดยมิได้คลาดเคลื่อน และเจ้ามิต้องออกกำลังกายให้เหนื่อยแรงด้วย. เมื่อความสำเร็จได้มีแก่เจ้ามาแล้วเห็นปานนั้นควรและหรือ ครั้นเจ้าตื่นขึ้นกลับมาเกิดความสงสัยไม่ไว้ใจแก่ของวิเศษที่เคยช่วยตัวมาแล้ว และเผ่ากังวลกลัวแต่ของสิ่งนี้จะหาย เจ้าจะไม่ได้ทำความสุขสำราญให้แก่ตัวถ่ายเดียว. ถ้าเช่นนั้นก็จงรีบไปแสวงหาลูกกุญแจห้าสิบดอกนี้มาให้ได้. แต่ขอเตือนสติเจ้าไว้ก่อนว่า อย่าทำเป็นคนหาความคิดไม่ มัวนึกสงสัยถึงยี่ศาจที่ให้ของวิเศษนี้แก่เจ้าว่าจะทำพลิกแพลงเพื่อยึดยังของนี้ไว้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง. เจ้าจะหาลูกกุญแจสำหรับเปิดหีบนี้ได้ในประเทศหนึ่งซึ่งอยู่ไกลจากเมืองที่เจ้าอยู่นี้ เป็นประเทศที่ประกอบด้วยความสำราญและมีความศันติสุขปกครองอยู่ชั่วนิรันดร์.

"ข้าจะยอมให้เจ้าหยุดพักผ่อนชั่วคราวหนึ่ง แต่จงจำไว้ว่าก่อนที่พระจันทร์จะตกลับขอบฟ้าลงไป เจ้าต้องเตรียมตัวให้แข็งแรงเพื่อกระทำกิจอันนี้ หาไม่ข้าจะทวีความเดือดร้อนให้แก่เจ้าเป็นสองเท่า." ครั้นยายค่อมแคระกล่าวสิ้นความแล้วก็กระโดดลงไปในหีบเล็กและฝาหีบนั้นก็กลับปิดสนิทแน่นดังเดิม. อาบูดาเพ่งตามองเห็นหีบเล็กนั้นเลื่อนขึ้นไปตั้งอยู่บนหีบเหล็กใหญ่ จึงรู้สึกแน่ใจว่าความปรารถนาที่เขาพยายามจะกำจัดความร้อนใจให้ออกพ้นจากบ้านนั้น เป็นอันหมดหวังเสียแล้ว.

ขณะนี้เสลิมาภริยาของอาบูดาได้ตื่นขึ้นเห็นดวงหน้าของสามีอาบไปด้วยน้ำตาอยู่ข้างตัวนางเช่นนั้น จึงอ้าแขนเข้ากอดตัวเขาไว้แล้วถามว่าเขาได้กลับมากับโชคงามอย่างไรบ้าง.

"อะไร, นี่นางช่างไม่รู้เลยหรือ ?" อาบูดาตอบเป็นทีย้อนถาม, "เมื่อเช้าวันที่สามฉันได้ขึ้นนั่งในรถอันล้วนแล้วไปด้วยทองและเพชร์ ซึ่งชายเดินทางเป็นผู้จัดให้ฉัน แล้วมีกระบวนแห่ใหญ่อยู่ข้างหน้าฉันที่ต้องตรวจเตรียมกันสิ้นเวลาถึงสองวัน นอกกว่านั้นยังมีพวกบริวารและผู้มีบรรดาศักดิ์ในนครบาคดัดห้อมล้อมไปด้วย และมีกองทหารชนหมู่เกวียนคาราวันเป็นจำนวนพันกำลังเดินกระบวนไปหาหุบผา _"

"อนิจจา! อาบูดาที่รักของอิฉัน," นาง

เสลิมาพูดขัดมิทันให้อาบูดากล่าวจบเรื่อง "นี่เจ้าคนเดินทางใจร้ายผู้นั้นจะใช้กลมารยาทำให้ท่านเปนบ้าอย่างไรก็ไม่รู้. รถอะไร? ทรัพย์สมบัติอะไร? กระบวนแห่อะไรที่ทูนหัวของอิฉันพูดถึง? จริงค่ะ, มิชายยากคนหนึ่งซึ่งพวกเพื่อนของท่านได้พามาที่นี่ ชายนั้นได้ใช้ทรัพย์สมบัติของท่านอย่างฟุ่มเฟือย และได้พูดความลับกับท่านสองต่อสองเสมอ ความประพฤตินั้นได้เปนอยู่หลายเดือน ขณะนั้นท่านมิได้ออกมาพบเพื่อนพูดจากันฉันท์เคยเลย. ดูเหมือนว่าท่านมีความหลงใหลในคำพูดของชายเจ้าเล่ห์คนนั้นจนหมดสติแล้ว มาวันหนึ่งเขาจึงชวนท่านเข้าไปในห้องที่อยู่ตรงกับประตูเมือง และท่านกับเขาได้พากันมองออกไปทางน่าต่างพูดจากันถึงแก้วแหวนแสนสมบัติซึ่งสวยงามอย่างวิตถารและมั่งคั่งมากกว่าที่โลกจะมิได้อยู่ถึงสองวัน ครั้นตกวันที่สามเขาก็ยังคุยถึงความรุ่มรวยเรืองอยู่ แต่ท่านกระหายอยากได้สมบัติเหล่านั้น จึงได้เร่งเร้าให้เขานำไป ในที่สุดเขายอมตกลงไปกับท่าน แล้วท่านได้จัดรถเล็กคันหนึ่งให้เขาขึ้นท้ายรถ ท่านเปนผู้ขับออกเดินทางไปทิ้งให้วงศาคณาญาติเศร้าโศรกเปนทุกข์ถึงท่านอยู่ที่บ้าน."

ครั้นอาบูดาได้ฟังภริยาเล่าเรื่องด้วยประการฉะนี้แล้ว เขาก็ก้มหน้ามองดูเตียงไม่พูดจาอย่างไรอีกต่อไปเปนหลายชั่วนาฬิกา ในที่สุดเขาลุกขึ้นจากเตียงและกล่าวว่า "ฉันคงเปนบ้าไปเสียแล้ว, ที่มาไว้ใจในถ้อยคำของคนล่อลวง จนถึงกับเชื่อแน่ว่าฉันอาจจะซื้อแก้วสารพัดนึกของออโรมานิสได้ด้วยทรัพย์สมบัติ.

"อย่างนั้นถูกทีเดียวค่ะ," นางเสลิมาตอบ, "ขอให้ทูนหัวของอิฉันจงใส่ใจแต่ความศันติสุขที่พึงหาได้ในพระนครนี้, และจงมีความอุ่นใจอยู่ในครอบครัวที่เคารพบูชาท่านนี้เถิด."

"นางว่าถูกแล้ว," นายพาณิชตอบ, "เดิมฉันก็หวังจะหาความสุขในที่นั้น. คือในบ้านของเรา แต่ความปรารถนาซึ่งหาเวลาเบื่อหน่ายมิได้นี้ได้บังคับฉันให้เปนคนไม่พอใจหรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่อยากแยแสแก่ความสุขสำราญที่มีห้อมล้อมตัวอยู่เวลานี้. ไม่ได้จริงแม่เสลิมา, ฉันจะอยู่สุขไม่ได้; เพราะนิสัยดื้อด้านของฉันไม่ยอมให้ฉันพักจนกว่าจะได้เปนเจ้าของแก้วสารพัดนึกของออโรมานิสนั้น. ความผิดพลาดใด ๆ ที่เราได้กระทำแล้วย่อมให้ความรู้เปนครูเราอีกทอดหนึ่ง. อย่างน้อยที่สุดเวลานี้ฉันรู้สึกว่า

ใกล้จะได้เป็นเจ้าของแก้วสารพัดนึกอยู่แล้ว การเดินทางของฉันครั้งที่แล้วมา แม้ว่าจะไม่นำผลสำเร็จมาให้ฉันถึงแก่ได้เป็นเจ้าของแก้วสารพัดนึกก็ดี แต่ยังอำนวยวิธีที่ฉันจะใช้ค้นหาแก้วสารพัดนึกได้อีกหลายประการ."

ครั้นอาบูดากล่าวดังนี้แล้ว อากัปกิริยาของเขาก็แสดงดูเหมือนเขาอกเขาใจขึ้นมาก เขาจึงปลอบโยนภริยาของเขาซึ่งกำลังกระทำปริเวทนาการอยู่นั้น ให้คลายเป็นทุกข์ถึงกิจที่เขาจะต้องกระทำต่อไปอีก. แล้วก็พากันนอนหลับไป. ถึงยามดวงสะศิธรได้เขยรต่ำลงใกล้จะจดขอบฟ้าทางทิศอัฐงคต, ขณะนั้นอาบูดาก็ตกใจตื่นขึ้น เพราะยายค่อมแคละมาสั่นปลุก แล้วบังคับเขาให้ออกเดินทางเที่ยวตามหาแก้วสารพัดนึกของออโรมานิสต่อไป.

พออาบูดาจะอ้าปากตอบ ก็พอได้ยินเสียงดนตรีดังก้องขึ้นมา และทันใดนั้นเกิดมีกลิ่นหอมตระหลบไปทั้งห้อง เยืองยนหลังคาปรากฏเป็นจุดก้อนเมฆน้อย ๆ ลอยอยู่ก้อนหนึ่ง แล้วจึงค่อย ๆ แผ่วงใหญ่ออกไป ๆ จนลงมาใกล้จะจดพื้นห้อง ก็พอมีร่างของนางฟ้าอันงามเลิดนางหนึ่งปรากฏขึ้นแก่จักษุยถของอาบูดา นางฟ้าผู้นี้มีเครื่องประดับแล้วด้วยดอกไม้กำลังสดชื่นอย่างจะหาเวลาโรยมิได้ หัตถ์ซ้ายบรรจงถือพานแก้วเจียระนัย หัตถ์ขวากำลังยิบคั้นลูกองุ่นสุกเต่งทั้งพวง, ให้น้ำไหลเป็นยวงลงสู่พานที่คอยรองรับอยู่นั้น.

"นี่แน่ะ, นายอาบดาผู้ทรงสัตย์." นางฟ้าผู้ทรงโฉมน่ารักกล่าว. "เชิญท่านรับพานน้ำองุ่นจากมือของผู้ที่ท่านควรปราณี. น้ำในพานนี้จะทำให้ท่านเกิดความรู้ด้วยเรื่องแก้วสารพัดนึกของออโรมานิส. ท่านจงดื่มให้หมดแล้วขึ้นนอนบนหีบเหล็ก, แล้วหีบเหล็กคือสมบัติอันเทียงตรงนี้ จะพาท่านไปสู่ที่อันบรมสุขซึ่งมีลูกกุญแจเก็บรักษาไว้โดยไม่มีใครคอยเฝ้าหวงห้าม ความปรารถนาของท่านที่อยากไปพบคงสำเร็จได้ดังนึกเป็นแน่"

นางฟ้ากล่าวดังนี้แล้วจึงเดินเข้ามาหานายพาณิชด้วยกิริยาอันสง่างาม ฝ่ายอาบูดามีความยินดีจนใจสั่น เอื้อมมือไปรับพานน้ำองุ่นจากมือซึ่งมีแขนอันงามประดุจงวงอัยราของนางฟ้า แล้วดื่มรวดเดียวหมดด้วยความดีใจ นางฟ้านั้นก็อันตรธานหายไปทันที และอาบูดาก็ล้มลงสมปฤดีอยู่บนหลังหีบเหล็ก สละตัวให้เข้าสู่ความหลับและเข้าสู่ประพฤติการครั้งที่สองต่อไป.

ยังมีต่อ

นางปทิตตา

ของ

หม่อมเจ้าพงศ์สุรัสวดี

แห่งภารตะวรรษ[1] มีกรุงงามชื่อธรรมสถล มีพระราชาไม่งามทรงนามว่าบัติตราช ที่ว่าไม่งามไม่ใช่หมายถึงพระโฉมในที่นี้ไม่มี คำโจษแลคำเล่าถึงพระโฉมว่าจะงามหรือไม่งาม ที่แท้หมายว่าพระหฤทัยของพระองค์ไม่งาม คือทั้งชิเหนียวแลทั้งดุร้าย ทรงเห็นชีวิตของมนุษย์เปนมดปลวก ผู้หญิงหรือผู้ชายที่ทำราชการมีความผิดเล็กน้อยก็ประหารชีวิตเสีย พระองค์ไม่มีทศพิธราชธรรมหรือราชยางค์ที่ควรเรียกว่ากษัตร์ เว้นเสียแต่จะยอ ที่กล่าวว่ามีหฤทัยไม่งาม แลอ้างเหตุว่าเพราะทรงชิเหนียวนั้น เปนเพราะคำภีร์โบราณกล่าวว่า ย่าวที่เกียจคร้าน ๑ พระราชาใจชิเหนียว ๑ เพื่อนไม่ดี ๑ เมียที่ดื้อ ๑ ทั้งสี่นี้เปนเหตุนำความทุกข์มาให้ เปรียบเหมือนศัตรูเข้ามาในเวลาหลับ เปนการยากที่จะป้องกัน

แลพระเจ้าบัตติราชนี้ ถึงจะมีชนม์พันหนุ่มมาแล้ว ก็ยังเรียกได้ว่าสรรพรสี คือยังทรงยินดีในรสทั้งปวงอยู่ เพราะฉนั้นจะพูดให้ป่วยการทำไม การท่องบ่นมนตร์ การทำบุญกับเทวดา แลการสั่งสนทนากับนักปราชญ์ พระเจ้าบัตติราชจะพอ พระหฤทัยทำมากกว่าหมกไหม้อยู่ในกามารมณ์ย่อมไม่ได้อยู่เอง

พระองค์เสด็จเข้าไปประทับในเขฏิกาลัย[2] ตั้งแต่กรุ่งขนกระทั่งเที่ยงคืน จึงเสด็จกลับไปออกขนนาง แต่บางทีก็ประทับบรรธมในเขฏิกาลัยเสร็จ ไปออกขุนนางเอากรุ่ง ๆ แลบางทีก็ไม่ออกเสียเลย ครั้งนั้นพวกขุนนางอยิบเอาคำภีร์โบราณมานินทากันว่า ธรรมดา

---

[1] อินเดีย [2] ชาเร็ม

นาย ข่าวย่อมเอาใจยาก พระราชานั้นมี หฤทัยกลับกลอกดังม้า

แต่คำนินทานี้ไม่ได้ยินไปถึง พระกรรณของพระเจ้าปัตถิตราช เพราะฉนั้นคำนินทาจึงจำเริญอยู่

วันหนึ่งมีราชบุรุษมาจากเมืองไกล ทูลพระองค์ว่าทางภาคใต้ของกรุงธรรมสถล มีกรุงอีกกรุงหนึ่งชื่อจันทราวดี พระราชาผู้ทรงราชัยมีธิดาองค์หนึ่ง กล่าวความงามของนางนั้นได้ว่าเปนพระศรี

พอขาดคำทูล กามเทพก็แผลงศรมาปักขั้วหฤทัย พระเจ้าปัตถิตราชต้องประทับตลึงนิ่งแน่เพราะเหตุนั้น แลทรงรำพึงคร่ำครวญถึงนางเปนอันมาก พระองค์มีดำรัสกับเสนาบดีที่สนิทว่า “ถ้าข้าไม่ได้นางนี้แล้วไซร้ ข้าก็จะครองชีวิตอยู่ไม่ได้ เพราะฉนั้นข้าจะแต่งกองทัพไปขอนางมาเปนมเหษี”

เสนาบดีคนที่ทรงไว้ใจ เปนผู้คอยซ้ำเติมบำรุงคำนินทาของประชาราษฎรให้จำเริญอยู่เสมอ จึงไม่อยากจะให้พระราชาของตนด่วนสิ้นพระชนม์เสียเพราะเหตุไม่ได้นางนั้น ก็ไม่ทูลทัดทานประการใด แต่ทูลเสริมว่า เมื่อนางนั้นเปน พระศรี ก็ควร พระองค์ จะ ประทานตำแหน่งมเหษีให้ทีเดียว

ครั้นวันรุ่งขึ้น พระเจ้าปัตถิตราชจึงทรงแต่งกองทัพพร้อมด้วย คณะทูตานุทูต และยาทบริจาริกาสำหรับนางไปยังกรุงจันทราวดี เพื่อขอนางงามแก่พระราชาผู้เปนชนก แล้วก็คอยฟังข่าวอยู่ด้วยความอิ่มเอมเปรมหฤทัย ในระหว่างนั้น พวกนางสนมกำนัลในห้องบรรทมเล่ากระซิบกระซาบกันว่า เคยได้เห็นพระราชาบรรทมก่ายหมอนข้าง บ่นเพ้อถึงนาง ซึ่งมีความงามเหมือนพระศรีนั้นหลายครั้ง นางเหล่านั้นเล่าสู่กันแล้วก็หัวเราะ แต่หลายนางต้องสิ้นชีวิตไปเพราะการหัวเราะนั้น ในเมื่อพระเจ้าปัตถิตราชได้ทอดพระเนตรเห็น แลไต่สวนไม่ได้ความว่านางที่ตายไป หัวเราะให้รำคาญหฤทัยด้วยเหตุใด

เวลาล่วงไปเดือนหนึ่ง มีม้าใช้จากกองทัพมาทูลอีกว่า พระราชาผู้เปนชนกของนางไม่ยอมถวายนางแก่พระองค์ กองทัพที่ยกไปจึงได้เข้าตั้งล้อมเมือง แลทำการรบด้วยชาวเมืองอย่างเข้มแข็งเพื่อจะชิงเอานางนั้นแล้ว

เมื่อทรงทราบว่าความตั้งหฤทัยของพระองค์ไม่เปนไปดังประสงค์ ก็รู้สึกเสียพระหฤทัยเปนอันมาก แต่มิช้าก็กลับพิโรธเหมือนเพลิงเมื่อถูกลมเข่า ทรงถีบม้าใช้กระเด็นไป กระทืบบาทลงกับบัลลังก์ แล้วดำรัสสั่งเสนาบดีสนิท

ให้เตรียมกองทัพหลวง พระองค์จะเสด็จไปตีกรุงจันทราวดีเพื่อชิงเอานางนั้นให้จงได้

ความกลัวพระราชาของตน ทำให้นายทัพนายกองวิ่งจัดทัพหัวแทบจะชนกัน มิช้านานขบวรทัพก็ตั้งอย่ กลาง ท้อง สนามหลวง พร้อมสรรพ พระเจ้าบัณฑิตราชจึงแต่งองค์อย่างแยบกยัตร์เมื่อออกศึกเสด็จไปขึ้นมหาพิไชยราชรถอย่างริบร้อน แลออกเดิรขบวรทัพรดไปในย่ายวันนั้นโดยฤกษ์หฤทัย ของพระองค์เอง

พระราชาแห่งกรุงจันทราวดีนั้น ทรงนามว่าประติศรัพ เปนพระราชาที่งามด้วยพระจริยาวัตร์ แต่มิบญญารมีน้อยกรงจันทราวดีจึงขาดอำนาจทำให้ศึกมิมาติดเมืองบ่อย ๆ ชิดาของ พระองค์ที่ฦๅกันว่าสำรวย เหมือน พระศรีนั้น ทรงนามว่าปทิตติ เปนชิดาองค์เดียวของพระองค์ เหตุฉนั้นจึงไม่ประหลาด อะไร ที่พระองค์ทรง ถนอมนางเหมือน ถนอมแก้วที่หาค่ามิได้ ทรงปลูกตำหนักอันงดงามให้นางอยู่พร้อมด้วย ประทานครณีร่นสาว เปนอันมากให้เปน พี่เลี้ยง แล นางกำนัล ตาม แบบ ชิดากษัตร์นางปทิตติจึงสำราญอิริยาบถ อยู่ณตำหนักไม่มีความ ทุกข์ร้อน อย่างใด บังเกิดนัย ตั้งแต่ วันประสูติจากพระคัพโภทรแห่งชนนีมา

พระเจ้าประติศรัพตั้งหฤทัยไว้ว่า จะถนอมชิดาไว้จนกว่า ความงามของนาง จะร่วงโรยไปเอง แต่ สันตุษฎอำมาตย์ เสนาบดีผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยแลทูลคัดค้านว่า "มีคำโบราณกล่าวว่า ทำพิธีราชาภิเศก ๑ กำจัดศัตรู ๑ ยกลูกสาวให้เขา ๑ ค้าขายหากำไร ๑ รักษาเจ็บไข้ ๑ ให้ริบทำเสีย อย่าให้เวลาล่วงไปเปล่าเลย ซึ่งพระองค์จะเก็บชิดาไว้นั้น จะเปนภัยในภายหลัง"

พระเจ้าประติศรัพไม่ทรงเชื่อคำของสันตุษฎอำมาตย์ จนกระทั่งพระเจ้าบัณฑิตราชยกทัพมา จึงรู้สึก พระองค์แล จะเชื่อ คำสันตุษฎอำมาตย์ในครั้งนี้ คือยกชิดาให้แก่พระเจ้าบัณฑิตราชเสีย แต่สันตุษฎอำมาตย์ทูลคัดค้านอีกว่า คนชั่วนั้นถึงจะประกอบด้วยความรู้แลเกียรติ อำนาจ ก็หาควร คบค้า สมาคม ด้วยไม่ ธรรมดาอสรพิศม์ แม้จะ ประดับ ตัว ของมันด้วยเพ็ชร์พลอย ก็ยังน่ากลัวอยู่นั่นเอง อนึ่งโบราณทำนิติไว้ว่า การที่จะหาสามิให้ลูกสาว ต้องสืบสวนผู้ที่จะมาเปนเขยให้ ทราบความชัดก่อน ถ้ามิฉนั้นจะเปนภัยแก่ลูกสาว แลจะลามมาถึงตัวเองด้วยในภายหลัง

พระราชาตำรัสถามว่า "ถ้าเช่นนั้นจะทำอย่างไรเล่า?"

สันตุษฎอำมาตย์ทูลว่า "ให้จัดการ

ป้องกันเมืองไว้ ให้เข้มแข็ง ส่วนการนอกนั้น ข้าพเจ้าจะรับเป็นธุระเอง”

พระเจ้าประติศรัพทรงเชื่อ ความสามารถของ สันตุษฎอำมาตย์ ครั้น ทูตานุทูต ของพระเจ้าบัณฑิตราชถือสารตราเข้ามาเฝ้า ก็ทรงปฏิเสธไม่ยอมประทานนางปทิตติ คณะทูตจึงกลับไป แลเพราะเหตุนั้นแม่ทัพของพระเจ้าบัณฑิตราช จึงขับพล เข้าล้อมเมืองจันทราวดีไว้โดยกวดขัน ทางฝ่ายในเมืองสันตุษฎอำมาตย์ก็จัดพลขึ้นป้องกันแลเอาใจใส่คอยตรวจตราอยู่มิได้ขาด ทั้งสองฝ่ายได้ทำการยุทธกันเป็นสามารถ แม่ทัพกรุงธรรมสถล จะหักเอาก็มิถนัด จึงได้แต่พักพลรบอยู่ในค่ายจนกระทั่งทัพหลวงซึ่งมีเพลิงกลุ่มใหญ่คือพระเจ้าบัณฑิตราชเป็นจอมทัพยกมาถึง

พระเจ้าบัณฑิตราชพิโรธมากเมื่อทรงทราบว่าแม่ทัพของพระองค์หักเอาเมืองมิได้ จึงให้หาตัวเข้ามาเฝ้าดำรัสซักถามว่า “เหตุใดแก จึงตีเอาเมืองไม่ได้?”

แม่ทัพทูลอย่างแม่ทัพทูลว่า “เป็นเพราะเหลือกำลัง ชาวเมืองรบพุ่งเข้มแข็งนัก แต่การล้อมเมืองอยู่ดังนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่ช้าคงจะได้เมืองเป็นมั่นคง เพราะชาวเมืองเมื่ออดน้ำก็จะเปิดประตูออกมาหาเอง”

พระราชากริ้วมากขึ้น หาว่าแม่ทัพโง่แล้วยังหยิ่ง จึงให้เอาตัวไปประหารชีวิตเสีย แล้วพระองค์ก็ยกพลเข้าโจมตีเมืองบ้าง แต่ก็ต้องล่าทัพกลับเข้าค่าย เหมือนกัน เพราะชาวเมืองจันทราวดีรักชีวิต และเจ้าของตนมากกว่ากลัว พระเจ้าบัณฑิตราช จึงตั้งใจรบพุ่งอย่างเข้มแข็ง แต่พระเจ้าบัณฑิตราชเข้าหักเอาเมืองเป็นหลายครั้งก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ต้องเสียรี้พลเป็นอันมาก ในที่สุดเราท่านก็คงทายถูกว่าพระองค์ต้องระอา และต้องเดิรแบบเดียวกับแม่ทัพที่สิ้นใจไปแล้ว คือตั้งล้อมเมืองอยู่เฉย ๆ

กรุงจันทราวดีนั้น นอกจากพระราชามีบุญญาธิการ น้อยแล้วเมือง ก็มีบุญน้อย อีกด้วย เหมือนกัน คือ กันดารน้ำ เพราะตั้งอยู่ใกล้ทเลทราย มีน้ำอยู่บ่อหนึ่งก็ไปอยู่เสียนอกเมือง เพราะฉนั้น เมื่อพระเจ้าบัณฑิตราช เล่นเพลงล้อมเมืองไว้เฉย ๆ ดังนี้ ชั่วเวลาไม่ถึงเดือนชาวเมืองก็เดือดร้อนไปตาม ๆ กัน สันตุษฎอำมาตย์เคยคิด ส่งพลออกไปตักน้ำ ก็ถูกตีแตกกลับเข้าเมือง ไม่ได้ทั้งน้ำ และซ้ำชัยก็ไม่ได้

สันตุษฎอำมาตย์จึงนำความไปทูลปรึกษากับพระราชาของตน พระเจ้าประติศรัพทรงทราบเข้าก็มีหฤทัยสั่นด้วยความกลัว และทรงคิดจะประทานนางปทิตติให้เสียง่าย ๆ แต่

สันตุษฎอำมาตย์ทูลทัดทานว่า ยังไม่ถึงเวลาสมควรที่จะยอมจำนนแก่พระราชาอสรพิศม์

ถึงแม้พระเจ้าประติศรัพจะทรงกำชับอย่างกวดขัน ไม่ให้ผู้ใดนำข่าวร้ายนี้ไปบอกนางปทิตติ แต่กระนั้นก็ยังไม่พ้น มีผู้นำไปแจ้งให้นางปทิตติทราบจนได้ พอนางทราบเข้าเท่านั้น ก็รีบมาเฝ้าพระชนก ครั้งแรกนางปทิตติดีใจเมื่อทราบว่าพระบิดารักนางมาก แต่แล้วกลับเสียใจเมื่อเห็นชาวเมืองพากันเดือดร้อน นางจึงทูลพร้อมกับกรรแสงว่า

"พระองค์อย่าขัดเคืองสงครามกับพระเจ้าบัณฑิตราชเลย ส่งหม่อมฉันออกไปให้เขาตามประสงค์เถิด ซึ่งพระองค์จะรักลูกมากกว่าประชาราษฎร์ ผู้หมายพึ่งบุญญาธิการพระองค์อยู่นั้น หาต้องด้วยแบบแผนของกษัตร์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมไม่"

พระราชาเสียดหฤทัย เพราะถ้อยคำของธิดานั้น แต่ยังไม่ทันดำรัสตอบ สันตุษฎอำมาตย์ซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย ก็ชิงทูลนางเสียก่อนว่า

"นางรับสั่งดังนั้นถูกแล้ว แต่การที่สร้างเรือนหลังใหญ่เกือบจะสำเร็จอยู่แล้วๆ จะกลับรื้อลงเสียนั้น เทวดาจะติเตียนเปนอันมาก"

นางปทิตติฟังคำของเสนาบดีเท่านี้ก็สังเลหฤทัย นางไม่ดำรัสตอบประการใด เสด็จกลับไปตำหนัก ใคร่ครวญดถ้อยคำของสันตุษฎอำมาตย์นั้นกรุ่นอยู่

นางปทิตติอยรมอยู่ในหมู่หญิงมาตั้งแต่ประสูติ เพราะฉนั้นเรื่องของผู้ชายนางจึงไม่ค่อยเข้าหฤทัยดีนัก อันคำของสันตุษฎอำมาตย์ที่ทูลนั้น นางจะทรงคิดอย่างไรก็ตาม แต่ไม่ใช่ทรงคิดอยากมีสวามีนั้นแน่เพราะเหตุที่กล่าวแล้ว นางได้ตกลงหฤทัยจะลอยหนีพระชนกออกไปหาพระเจ้าบัณฑิตราช เพื่อรักษาพระเกียรติแห่งพระบิดาให้ประชาราษฎร์ฦๅว่าทรงทศพิธราชธรรมอยู่เสมอ นางมิได้แย้มพรายความคิดทั้งนี้ให้นางพี่เลี้ยงผู้ใดทราบ ค่ำวันนั้นนางบีดประตูห้องบรรทม แลบูชาพระเปนเจ้าด้วยคำตรัสดังนี้

"โอม พระผู้ไม่มีความเปลี่ยน ผู้เปนชินะ ผู้เปนชัย พระวิษณุนารถผู้ทรงไว้ซึ่งพระคุณเปนเอนก ผู้มีฤทธิ์ปรากฏทั่ว ข้าขอไหว้พระองค์ผู้เปนหิรานยครรภ[๓] พระหริ พระสังขกร ผู้สร้าง ผู้สงวน ผู้ล้างซึ่งโลกนี้"

---

[๓] ผู้เกิดแต่ห้องทอง คือไข่

อยุดรลึก ถึง พระคุณ พระเป็นเจ้า องค์นั้น แล้วขอพรว่า

"ข้าพเจ้ายอมสละชีวิต เพื่อเห็นแก่พระบิดาและประชาราษฎร์ ขอชีวิตข้าพเจ้าจงแหลกลาญ แต่พระบิดาข้าพเจ้าพึงมีพระนามเป็นที่สรรเสริญว่า ทรงทศพิธราชธรรมใหญ่หลวง ขอเหล่าประชาราษฎร์จงมีแต่ความสำเริง"

ครั้นสงัดคนแล้ว นางก็แต่งองค์สำรวยใส่น้ำมันบนพระเกศา ลูบไล้ฉวีด้วยแป้งกระแจะ แล้วก็ลอบออกจากตำหนักเสด็จไปที่เชิงเทินกำแพงเมือง บังเอิญเป็นคราวเหมาะที่ทหารรักษาเมืองได้รับความอิดโรยมากแลพากันหลับสนิท แม้แต่ยามที่ควรมีก็ไม่มี นางจึงทิ้งองค์ลงจากกำแพงเมือง ดำเนินไปยังค่ายข้าศึกโดยเร็ว

ฝ่ายยาม ของพระเจ้ายัตถิตราชเห็นแปลกที่มีผู้หญิงงามเป็นพระศรีมาด้อมมองอยู่น่าค่ายก็กุมเอาตัวเข้าไปถวายพระราชาตน เวลานั้นพระเจ้ายัตถิตราชบรรทมหลับอยู่กลางหมู่สนม แลต้องตื่นบรรทมเพราะเสียงอึงของยาม พระองค์พิโรธมากเมื่อบรรทมหลับสนิทอยู่แล้วถูกปลุก แต่ความพิโรธนั้นหายไปเมื่อเห็นนางงามเหมือนพระศรีหมอบ อยู่ใกล้ ๆ แลพอทรงทราบถึงเรื่องที่นางมาด้อมมองก็ทรงพระสรวลขับยามนั้นออกไป แล้วเสด็จมานั่งใกล้ ๆ นางตรัสถามว่า

"นางเป็นใคร แลเหตุใดจึงมาด้อมมองให้เป็นที่รังเกียจแก่ข้าดังนี้?"

นางปทิตติ ย่อม รู้สึก ลอาย เป็น ธรรมดา เพราะตกเข้ามาในผู้งคนที่ไม่เคยทรงรู้จัก แลยิ่งเห็นหมู่นางสนมจ้องดูด้วยอาการอิจฉาความงามของนาง หฤทัยก็ยิ่งไม่ดี นางจึงไม่ทูลตอบพระเจ้ายัตถิตราชด้วยประการใด

พระราชาต้องตำรัสซ้ำอีกครั้งว่า "นางผู้ทรงศรี ตอบข้าหน่อยเถิดว่า นางเป็นเทพธิดานางนางฟ้า หรือนางไม้ แลมาที่นี่ด้วยเหตุอันใด?"

นางปทิตติค่อยมีหฤทัยกล้าขึ้น จึงทูลตอบว่า "หามิได้ หม่อมฉันไม่ได้เป็นเทพธิดานางฟ้า นางไม้ หม่อมฉันนี้ไม่ใช่อื่นไกล คือนางปทิตติเป็นธิดาของพระราชากรุงจันทราวดีนั้น"

พระเจ้ายัตถิตราช ทรงอุทานด้วยดีพระหฤทัยว่า "โอโห! แม่คุณเอ๋ยช่างงามอไรเช่นนี้ อ้ายราชบุรุษมันกล่าวด้วยความจริงดอกนะแม่นะ ก็นางมาที่นี่เพื่อประสงค์สิ่งใดเล่า?"

นางไม่ทรงอาย ตามที่ควรอาย เมื่อได้รับคำถามเช่นนั้น ซ้ำกลับทูลพระราชาอย่างตรงไปตรงมาว่า “ก็พระองค์ต้องประสงค์หม่อมฉันอยู่จึงได้เสด็จมาล้อมเมืองไว้ ให้ชาวเมือง ของหม่อมฉันเดือดร้อน กระนั้นไม่ใช่ฤาเพคะ หม่อมฉันลอยหน้าพระบิดามาเฝ้า ก็เพื่อจะให้พระองค์ทรงกรุณายกกองทัพกลับไป”

พระราชาทรงพระสำรวล แต่ภายในหฤทัยทรงนึกกริ่งต่อนางเปนอันมาก แต่ตรัสว่า “กระนั้นก็ดีแล้ว ข้าขอบใจนางมาก ขอเชิญนางพักอยู่ในค่ายนี้ก่อนเถิด”

พระเจ้าบัณฑิตราชนี้ถึงหาก จะเปนกษัตร์มิยาวัตร์ดังกล่าวมาแต่ข้างต้นนั้นก็ดี แต่พระองค์ยังมีพระสติรอบคอบ น่าสรรเสริญอยู่เปนอันมาก ทรงคำนึงถึงประวัติของเหล่าฤษีที่บำเพ็ญตะบะเพื่อปรารถนาในตำแหน่งพระอินทร์ แต่กลับถูกพระอินทร์ชิงกลโดยส่ง หม่นางอัจฉราลงมายั่ว แลฤษีต้องเสียตะบะซึ่งบำเพ็ญมาเปนแรมปีนั้นเพราะทนความยั่วยวนของนางอัจฉราไม่ได้ ทรงคิดดังนี้ก็หักหฤทัยคือไม่ทรงนึกว่าเริงกับนางปทิตติได้ แต่แล้วก็หักไม่ได้ ในเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นรูปศิริของนาง เพราะธรรมศาสตร์กล่าวว่า โมหะอันใหญ่เข้าให้หัวมนุษย์หมุน แมลงเม่าที่รู้อยู่แล้วว่าไฟนั้นร้อนแรง แต่กระนั้นก็ยังบินมาตอมร่ำไป

นางปทิตติเมื่อตกเข้ามาอยู่ในหมู่สนมกำนัลของพระเจ้าบัณฑิตราชนางก็ได้รับความรู้อย่างใหม่ขึ้น เพราะฉนั้นเมื่อเห็นพระเจ้าบัณฑิตราชไม่ยกกองทัพกลับ นางก็ลงมือยั่วพระองค์จนเปนผลสำเร็จ คือพระเจ้าบัณฑิตราชตกหลุมพรางเหมือนเสือที่เซ่อ และเสด็จมาบรรทมกับนางทุกคืน

แต่ถึงพระเจ้าบัณฑิตราช จะเปนเสือที่เซ่อก็ยังไม่ทิ้งลายคือความโกงของเสือเสียทีเดียว พระองค์ไม่ยอมเสด็จยกกองทัพกลับคืนกรุงธรรมสถลอย่นั่นเอง

นางปทิตติทูลถามในคืนวันหนึ่งว่า “พระองค์ก็ได้สิ่งที่ต้องพระประสงค์มาแล้ว แต่เหตุใดจึงยังตั้งล้อมเมือง พระบิดาหม่อมฉันให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนอยู่อีกเล่า?”

พระราชาทรงพระสำรวลแลตรัสว่า “บิดาของนางดูหมิ่นเดชานุภาพของข้าเปนอันมาก ข้าจะยอมยกกองทัพกลับก่อนที่จะเอาชีวิตบิดาของนางไปด้วยนั้นไม่ได้”

แลนางปทิตติจึงได้รับความรู้อีกอย่างหนึ่งจากคำตรัสของพระเจ้าบัณฑิตราชนี้ แต่นางสำรวมความตลึงและตกหฤทัยเสีย มายาทูลถามเปนปกติต่อไปว่า

"บิดาหม่อมฉันดูหมิ่นพระเดชานุภาพของพระองค์อย่างไร หม่อมฉันสงสัย แต่พระองค์ไม่ควรลืมว่า ถึงอย่างไร ๆ หม่อมฉันก็เป็นยาทบริจาริกาของพระองค์แล้วณบัดนี้"

พระราชาทรงพระสรวลก้อง "บิดาของนางไม่ยอมยกนางให้แก่ข้าโดยดี อนึ่งที่นางมาเป็นของข้าก็หาใช่เป็นความเต็มใจของบิดานางไม่ ตัวนางเองสมัครมาหาข้าต่างหากซึ่งข้าจะเว้นการขอบใจนางเป็นส่วนตัวเสียมิได้"

ตรัสแล้วก็โอบอุ้มนางแนบไว้กับพระอุระสำราญอิริยาบถอยู่กับนางปทิตติจนกระทั่งรุ่งขึ้นสมัย

ฝ่ายนางปทิตติมีหฤทัยเต็มไปด้วยความโกรธแค้น และเสียดายความบริสุทธิ์ของนางเป็นอันมาก ก่อนที่เวลาค่ำแห่งวันรุ่งขึ้นจะมาถึง นางก็ได้อุบายอย่างหนึ่งที่จะกำจัดพระเจ้ายัตถิตราช และกำจัดกองทัพของพระองค์ให้ถอยไปจากกรุงขันทราวดี แต่อาการกิริยาของนาง นับแต่ได้อุบาย จนกระทั่งถึงเวลาพระราชาเสด็จมาเยี่ยมนั้น เป็นอยู่โดยปกติ

นางปรุงน้ำมันอันหอมใส่ลงบนศีรษะ จนเส้นเกศาเป็นเงางามเหมือนคันทิมพ้าแลบลูบไล้ฉวีอันขาวผ่องด้วยแป้งกระแจะ เครื่องแต่งองค์ทั้งชุดอบด้วยเทียนและดอกไม้ นางได้อบเอานางปทิตติสตุ้งพระหฤทัยในเมื่อล้วงเอามีดออกจากพกภูษา นางทอดพระเนตรพระพักตร์พระเจ้ายัตถิตราช แล้วกลับมาทอดพระเนตรดูมีดดังนี้หลายหน แต่มีช้านานก็หักหฤทัย จ้วงปลายมีดลงไปบนพระอุระ พระเจ้ายัตถิตราช กดให้มีดฝังจนสุดด้าม พระเจ้ายัตถิตราชสตุ้ง แต่ยังไม่ทันได้ลืมพระเนตรก็ทำอาการนิ่งเป็นท่อนไม้ คือสิ้นพระชนม์

นางทอดพระเนตรพระพักตร์ของพระราชาและรู้สึกอ่อนหฤทัยอย่างยิ่ง เวลานั้นเป็นเวลาสงัดคน ในค่ายที่ประทับของนางไม่มีนางสนมกำนัลคนใดมาวี่แวว ขณะที่นาง

ทอดพระเนตรพระราชา ความคิดอย่างหนึ่งก็เกิด เป็นเหตุให้นางคิดว่า

"พระบิดาเราจะมีเกียรติคุณฦาชาปรากฏว่าทรงทศพิธราชธรรม และประชาราษฎร์ของเรา จะนอนหลับตาเป็นสุข โอม, พระมหาเทพ ชีวิตข้าพเจ้าพึงลาญไป เพราะข้าพเจ้าได้สนองพระเดชพระคุณชนกชนนีเสร็จไปแล้ว"

นางคิดต่อไปว่า "ตัวเรานี้แม้จะไม่ได้ตั้งใจ จะยอม เป็นชายาของ พระเจ้าบัณฑิตราช แต่ว่าตามทางที่ถูกเราก็ได้ชื่อว่าเป็นชายาของพระองค์แล้ว ธรรมดาหญิงดี เมื่อผัวตายก็ต้องเผาตัวตายไปตามผัว เราจะเอาหน้ากลับเข้าไปในเมืองเพื่อประโยชน์อันใดเล่า"

ตรัสเท่านั้นแล้ว นางก็ยกมือขึ้นจ่ออุระและแทงลึกเข้าไปภายใน สักครู่หนึ่งนางก็ล้มพับลงสิ้นพระชนม์ตามพระสวามีไป

ทางในกรุงจันทราวดีนั้น ครั้นรุ่งขึ้นจากคืนที่ นางปทิตติ เสด็จลอย หนีไป ค่าย พระเจ้าบัณฑิตราช พวกเถ้าแก่และนางกำนัลต้นขันไม่เห็นเจ้านายของตัวก็เกิดเอะอะกันขึ้น แต่ด้วยต่างก็ร้อนตัวกลัวความผิดด้วยกัน จึงมิได้มีใครนำเนื้อความไปทูลพระเจ้าประติศรัพ จนกระทั่งพวกของตนหานางไม่พบจริง ๆ แล้ว พระเจ้าประติศรัพทรงทราบ เมื่อเวลาล่วงมาแล้วสามวัน ก็ตกพระหฤทัยจนพระกายแน่นิ่งไป ภายในวังจึงเกิดโกลาหลอลหม่านอยู่ทั้งเสียงร้องไห้และเสียงสีเท้าคนวิ่งไปตามหาหมอหลวง

ฝ่ายสันตุษฎอำมาตย์พอได้ทราบเนื้อความก็หัวเราะและกล่าวกับผู้ที่นั่งอยู่ด้วยว่า

"คำโบราณกล่าวไว้ไม่มีผิด ธรรมดาหญิงย่อมมีความคิดรวดเร็ว แต่ขาดสติความรู้ผิดชอบ เพราะความดื้อดึงประกอบกับความโง่เขลาของตัวนั้น ถึงจะเอากำลังช้างสารเข้าฉุด หญิงก็จะไม่ทิ้งความดื้อและโง่เสียได้ เราทายไม่ผิดว่าเวลานี้นางปทิตติอยู่ที่ใด นางได้ไปดำเนินความคิดและอุบายให้แก่เราสำเร็จแล้ว"

กล่าวเท่านั้นสันตุษฎอำมาตย์ก็จัดกองทัพพร้อมด้วยพลรบ ช้างเครื่องและม้าเครื่องเป็นอันมาก แล้วจึงยกออกจากเมืองตรงเข้าตีค่ายศัตรูโดยเร็ว

เมื่อกองทัพฝ่ายกรุงธรรมสถลขาดนายทัพเสียแล้ว ก็ไม่เป็นปัญหาอะไร พอเห็นกองทัพในเมืองยกออกมาก็เท่ากับเห็นทัพของยมทูต เห็นอาวุธที่ใช้กันในเมืองมนุษย์เหมือนเห็นอาวุธของพวกอยู่ในเทวโลก และได้ยินเสียงโห่

ร้องเหมือนได้ยินคำสาปของโยคี เพราะฉนั้น ก็ไม่คิดจะต่อกรด้วย ทั้งนายทัพและไม่นายทัพ ก็หันหลังวิ่งเตลิดไปอย่างไม่เหลียวหลัง

ฝ่ายสันตุษฎอำมาตย์เมื่อได้ชัยชนะแล้ว ก็ให้ไพร่พลค้นหาศพของนางปทิตติจนพบ จึงให้จัดขบวรแห่ ๆ ศพนางเข้าเมืองไป

ใครจะมีความคิดเห็นเปน อย่างไรก็ตาม แต่สันตุษฎอำมาตย์เห็นนางปทิตติเปนหญิงโง่เขลาและดื้อดึงเพราะเหตุดังกล่าวแล้ว ส่วนพระเจ้าประติศรัพ ทรงเห็นว่า ชิดาทำตามโคลงโลกนิติ์ ว่า — "บุตร์ดีเปนที่ปลื้ม เปรมกมล แห่งชนกชเนศตน ค่ำเช้า ฯล ฯ"

เหตุดังนั้น เมื่อเวลาเผานางปทิตติ ก็ทรงนุ่งขาวให้ ทางพวกประชาราษฎร์ก็นุ่งขาวให้นางเหมือนกัน แลยังโจษกันต่อมาในภายหลังว่า นางเปนอัจฉริยสตรี เปนผู้มีบุญคุณแก่ข้าบาทของนางอย่างใหญ่หลวง และซ้ำยังตั้งให้นางปทิตติเปนเจ้าแม่ สร้างศาลอันงดงามให้วิญญาณสิงอยู่เพื่อเปนที่บูชากรายไหว้ กล่าวกันว่าศาลเจ้าแม่ปทิตติศักดิ์สิทธิ์และขลัง ใครไปถ่ายปัสสาวะในบริเวณนั้น ต้องป่วยเจ็บสามวันดีสี่วันร้าย แล้วก็ตาย

๒๑๐ คนโดยมากเปนผู้เราะริมผั้ง หาข้ามผั้งไม่ ผู้ทำจริงนั่นแล จะถึงผั้งอีกฟากหนึ่ง

ของ ฉ. ล. พิชยญาติ

แถลงการณ์สาธารณสุขพิเศษ

เรื่อง

"การปลูกผีและไข้ทรพิษ"

ไข้ทรพิษในสมัยก่อน แต่ก่อนนี้ ไข้ทรพิษเคยเป็นโรคที่น่ากลัวที่สุดในโลก นักประวัติศาสตร์มีชื่อคนหนึ่งกล่าวว่า "ไข้ทรพิษซึ่งวิทยาศาสตร์ได้ต่อสู้จนเอาชัยชนะได้อย่างงดงามแล้วนั้น เคยได้เป็นเหตุแห่งความตายที่พึงกลัวที่สุดมาแล้ว"

ทุกวันนี้ โดยการปลูกผีอย่างง่าย ๆ และปราศจากอันตรายนั้น อาจป้องกันไข้ทรพิษมิให้เกิดขึ้นในหมู่คณะชนใด ๆ ได้ รายที่ป่วยด้วยไข้ทรพิษนั้น แสดงให้เห็นการอ่อนความรู้ของผู้ป่วยนั้นเอง

อาการ อาการของไข้ทรพิษจะปรากฏขึ้นภายหลังที่ผู้ป่วยได้รับเชื้อโรคมาแล้วประมาณ ๒ สัปดาห์ เมื่อเริ่มเป็น รู้สึกไม่สบายคล้ายเป็นหวัดอย่างสามัญ ผู้ใหญ่มักรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัว และเป็นไข้ ส่วนเด็กมักมีอาการชักแรกเป็นรู้สึกปวดศีรษะอย่างร้ายแรง ปวดหลังและอาเจียน อาการเหล่านี้ร้ายแรงขึ้นทุกทีจนถึงวันที่สาม มีผื่นแดงและเม็ดพองผุดขึ้นที่หน้าและมือ แล้วต่อไปก็ปรากฏตามผิวหนังส่วนอื่น ๆ เวลานี้ความรู้สึกไม่สบายค่อยทุเลาและพอผื่นปรากฏเต็มที่แล้ว ผู้ป่วยอาจรู้สึกเกือบหายก็ได้ อาการต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ย่อมส่อให้สงสัยว่าผู้ป่วยนั้นน่าจะเป็นไข้ทรพิษ และควรรีบปฤกษากับแพทย์ทันที สำหรับรายที่เป็นอย่างอ่อนอาจเข้าใจผิด ว่าเป็นไข้สุกใส ซึ่งมักไม่ใคร่เป็นแก่ผู้ใหญ่ก็ได้

ไข้ทรพิษอย่างอ่อนและอย่างร้ายแรง

ไข้ทรพิษชนิดที่เป็นอย่างอ่อนนั้น มีแผลเพียงเล็กน้อย และตายเพียง ๑๐๐ ละ ๑ หรือ ๒ ของจำนวนป่วยเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรก็ดีก็นับว่าเป็นไข้ทรพิษอยู่นั่นเอง ส่วนไข้ทรพิษชนิดร้ายแรงนั้น มักเกิดลุกลามในหมู่คณะชนที่ยังมิได้รับการปลูกผีโดยทั่วถึงกัน

รายตายด้วยไข้ทรพิษนั้น อาจติดมาจากรายป่วยที่เป็นอย่างอ่อนก็ได้ ในรายที่เป็นอย่างร้ายแรง อาจมีเม็ดผื่นซึ่งเหมือนเม็ดพุพอง แต่มีหนอง ตั้ง ๕๐,๐๐๐ เม็ดก็ได้ เม็ดผื่นอาจพอง

และติดกันเปนพืด ทำให้มีหนองเหม็นเยิ้มไปทั่วตัว ในการแพร่หลายของไข้ทรพิษอย่างร้ายแรงนั้น ๑ ในทุก ๔ หรือ ๕ ของรายป่วยต้องตาย และผู้ที่รอดชีวิตไปได้แทบทั้งสิ้นก็มีแผลเปนไปจนตลอดอายุ

วิธีแพร่หลาย ไข้ทรพิษแพร่หลายโดยการสัมผัสทางตรงหรือทางอ้อม กับสิ่งที่ขับถ่ายจากปากและจมูกผู้ป่วย (แม้ในเวลาที่โรคพึ่งเริ่มเปนก็ดี) หรือกับน้ำเหลืองที่ผิวหนัง

ไข้ทรพิษติดต่อได้อย่างง่ายดาย ไม่แต่ในระหว่างที่มีผื่นเท่านั้น ทั้งติดกันได้ตั้งแต่โรคเริ่มเปน ตราบจนผิวหนังตกสะเก็ดสิ้นแล้ว สำหรับผู้ซึ่งไม่ได้ปลูกฝีป้องกันไว้ เมื่อได้รับเชื้อโรคแล้ว น้อยคนนักที่จะรอดจากการเปนไข้ทรพิษไปได้ การมีสุขภาพดี ไม่ป้องกันไข้ทรพิษได้

การปลูกฝี การปลูกฝีเท่านั้น ที่จะป้องกันไข้ทรพิษได้อย่างแท้จริง

เด็กทุกคนควรจัดให้ได้รับการปลูกฝีเสียก่อนอายุถึง ๖ เดือน เพราะเด็กเล็กนั้น เมื่อปลูกฝีเจ็บน้อยกว่าเด็กใหญ่ หรือผู้ใหญ่เสียอีก

เมื่อเกิดไข้ทรพิษขึ้น แม้แต่รายเดียว ทุกคนที่ได้ปลูกฝีขึ้นแล้วภายใน ๓ ปี อาจพ้นอันตราย ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้ปลูกหรือที่ปลูกแล้วเกินกว่า ๓ ปี ทั้งยิ่งอยู่ในท้องที่ ๆ เกิดโรคนั้นด้วยควรต้องไปรับการปลูกฝีเสียทันที บุคคลที่ปลูกฝีแล้วเกินกว่า ๕ ปี ควรไปให้ปลูกซ้ำเสียอีก ทั้งนี้ เพราะว่าการปลูกฝีแต่เพียงครั้งเดียว แม้จะขึ้นดีย่อมไม่ป้องกันโรคได้นานปี ถ้าการปลูกฝีครั้งแรกยังมีอำนาจป้องกันโรคอยู่ เมื่อปลูกซ้ำอีก ก็อาจไม่ "ขึ้น" ในรายเช่นนี้จะมีผื่นสีแดงขึ้นรอบแผลฝีที่ปลูก ภายใน ๔๘ ชั่วนาฬิกา และผื่นนี้จะค่อยหายไปในสองสามวัน โดยไม่ปรากฏการบวม อักเสบหรือเปนแผล เหตุนี้จึงไม่ควรรั้งรอที่จะปลูกซ้ำเสีย ถ้า "ขึ้น" ก็แสดงว่าการปลูกซ้ำนี้จำเปน เช่นเดียวกับความจำเปนเมื่อปลูกครั้งแรกนั้นเหมือนกัน ถ้าอำนาจป้องกันโรคยังมีอยู่ในกาย ฝีที่ปลูกใหม่ก็จะไม่ขึ้น และท่านจะรู้สึกอิ่มใจในการที่รู้ว่าอำนาจป้องกันไข้ทรพิษอย่างบริบูรณ์นั้นยังมีอยู่ในกายท่าน

สำหรับผู้ที่ไม่เคยปลูกฝีเลย หรือผู้ที่ยังไม่เคยเปนไข้ทรพิษมาก่อนนั้น ฝีที่ปลูกควรจะต้อง "ขึ้น" ถ้าไม่ "ขึ้น" ควรปลูกซ้ำอีก ส่วนผู้ที่เคยปลูกฝี "ขึ้น" ดีมาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อปลูก "ขึ้น" อีก อาการมักจะ

อ่อนกว่าเมื่อปลูกครั้งแรก แทบทุกราย ผื่นขึ้นเร็ว และหายเร็ว

การแยกและพยาบาลผู้ป่วย ผู้ป่วยด้วยไข้ทรพิษ จักต้องแยกรักษา ถ้ามีโรงพยาบาลฉะเพาะโรคติดต่อ ควรนำผู้ป่วยไปที่โรงพยาบาลนั้น ถ้าไม่มี และจำเป่นต้องรักษาพยาบาลที่บ้าน ต้องพยายามทุกทางเพื่อแยกผู้ป่วยจากคนอื่น ๆ นอกจากผู้พยาบาล โดยจัดให้ผู้ป่วยอยู่เสียในห้องหนึ่งต่างหาก เครื่องแต่งห้องที่ไม่จำเปน เช่น เก้าอี้ พรมหรือเสื่อ และม่านไม่ควรให้มี ห้องนั้นควรมีทางระบายลมดี ทุกสิ่งที่อยู่ในห้องไม่ควรให้ออกไปโดยมิได้จัดการทำลายเชื้อโรคเสียก่อน

ผู้พยาบาล ควรเปนผู้ที่ปลูกผื่นดีมาแล้วใหม่ ๆ สวมเครื่องแต่งกายที่สดวกต่อการเปลื้องออกทำลายเชื้อโรค เมื่อจะออกจากห้องควรเปลื้องเครื่องแต่งตัวชุดนั้นเสีย แล้วล้างมือให้สอาดเสมอ น้ำมูกและน้ำลายของผู้ป่วย น้ำเหลืองและน้ำหนองจากผิวหนังนั้น ควรเช็ดหรือชำระด้วยเศษผ้าหรือกระดาษ แล้วเผาไฟเสียทันที

การแยกรักษานี้ ควรทำตลอดไปจนภายหลังที่โรคหาย สะเก็ดล่อน และแผลหายสิ้นอีกอย่างน้อย ๑๔ วัน

ในตอนปลายแห่งระยะกักตรวจนั้น ผู้ป่วยจักต้องอาบน้ำ ฟอกสะบู่ สระผม สวมเครื่องแต่งตัวใหม่ ห้องที่ผู้ป่วยอยู่นั้น จักต้องรักษาให้สอาด และทำลายเชื้อโรคตามวิธีที่สมควร

คนในครอบครัว นอกจากผู้ที่เปนไข้ทรพิษแล้ว ทุกคนในครอบครัวนั้นจักต้องปลูกผื่นภายในระยะ ๓ วันแรกนับตั้งแต่วันที่ผู้ป่วยปรากฎอาการเปนต้นไป และจะต้องถูกกักตัวไว้ในเขตกักตรวจจนครบ ๒๐ วัน เพราะเกรงว่าไข้ทรพิษ อาจเกิดขึ้นแก่คนเหล่านั้นที่หลังก็ได้ แต่ถ้าปลูกผื่นดีแล้ว ก็อาจออกนอกเขตกักตรวจได้ ถ้าแพทย์ผู้เปนเจ้าหน้าที่เห็นสมควร

ตลอดเวลาที่บ้านใดมีคนเปนไข้ทรพิษอยู่ จะเปนอย่างอ่อน หรืออย่างร้ายแรงก็ตาม ควรจักต้องยึดกันไม่ให้คนภายนอกเข้าออก ควรห้ามไม่ให้ดำเนินอาชีพอันเกี่ยวกับประชาชน เช่นปรุงอาหารขายเปนต้น

เมื่อมีเด็กนักเรียนในโรงเรียนใดเปนไข้ทรพิษขึ้น ควรให้นักเรียนที่ยังไม่ได้ปลูกผื่นหรือปลูกผื่นแล้วเกินกว่า ๕ ปีได้รับการปลูกผื่นเสียภายใน ๓ วัน นับแต่วันเกิดโรค

อภินิหาร
ของ
ลาออดิกา

"สุวรรณมาณพ"

แปล

"นี่ลุง, มีแต่อ้ายรถบุโรชนิดนี้แหละหรือที่จะพาฉันไปส่งมาฟ่ากา?" สุภาพบุรุษหนุ่มชาวอังกฤษซึ่งกำลังยืนอยู่บนคั่นบันไดสถานีรถไฟได้ถามชายเจ้าของรถสองล้อ.

"ครับ, ซินยอร์," ตาแก่เจ้าของรถคาร์ทซึ่งเทียมด้วยลาอันผอมกระหร่องตอบ

ฮิววินทรอปยกไหล่ แล้วก็โยนกระเป๋าหนังโครมลงไปบนรถ จนทำให้พรรณผักและผลไม้มี หัวหอม หัวผักกาด และลูกแอปเปิ้ลของตานั่นแตกกระจายออกจากกอง

"เอาละ, ถ้ายังงั้นก็แล้ว, แต่นี่เมื่อไรเราจะถึงกันล่ะ?"

"ถึงมาฟากาหรือครับ?"

"ย่ะ, ถึงที่บ้านท่านผู้ว่าราชการจังหวัด"

"อา, — บางทีก็ สี่ — ห้า — หกชั่วโมงครับ ซินยอร์."

"หกชั่วโมง!" ชายหนุ่มทวนคำมองดูหน้าตาสารถีแสดงว่าปลาดใจ

"ก็ทำไมในแผนที่ฉันดูมันสักสองสามไมล์เท่านั้น."

"ครับ, ซินยอร์, มันก็ไม่ไกลมากนัก แต่เปนที่ถนนมันขรุขระและค่อนข้างลำบาก, ทั้งมาร์ทา ลาของผมมันก็แก่ด้วย."

"อ้อ, เข้าใจละ," ฮิวพูดแล้วก็หันไปดู

เจ้าสัตว์ที่ยืนทำตาปริบ ๆ อยู่

"ลาของลุงมีกำลังพอที่จะลากเอาฉันไปด้วยสักคนได้ไหมล่ะ, หรือฉันจะต้องเดิน?"

"โอ! ไม่ต้องครับ, ไม่ต้องเดิน ซินยอร์, มันแข็งแรงมาก ผมต้องช่วยกันถึงห้าคนนั่นแน่ะถึงจะเอามันเทียมรถได้ เชิญนั่งซีครับ. เราต้องรีบออกเดิน ไม่เช่นนั้นจะถึงมาฟากาเอามืดค่ำทีเดียว."

ชายหนุ่มอังกฤษปฏิบัติตามโดยไม่ปริปากเขากระโดดขึ้นไปนั่งเอกเขนกข้างหลังแก ตาสารถือรวบสายบังเหียนกะตก และเจ้าลาตัวเมียก็เริ่มเดินทางไปช้า ๆ ตามทางอันแคบและขรุขระนั้น.

ขณะที่รถคาร์ทได้พาบุรุษทั้งสองคลานเข้าสู่หนทางป่าอันเงียบสงัดก็เป็นเวลาเที่ยงวันพอดี. ดวงทินกรได้แฝงเข้าหลบอยู่ในกลีบเมฆจึงมิได้ส่องแสงให้ร้อนแรงลงมาสู่ชายทั้งสอง ฮิวรู้สึกเพลิดเพลินในพื้นภูมิประเทศของสะเปญเป็นอันมาก. เขาเหลียวชมดูอยู่รอบ ๆ ข้างด้วยความพอใจ แม้มีส่วนมากที่ฮิวยังคงจำได้ว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมในสมัยเมื่อ ๒๐ ปีก่อนโน้นก็จริง แต่ก็ยังเป็นภูมิประเทศที่เย็นตาชวนให้พิศทั้งสิ้น. สองข้างทางเต็มไปด้วยพรรณพฤกษาใหญ่น้อยต่าง ๆ ขึ้นอยู่ระกะเป็นพืดยาวยืดไปตามเทือกทิวเขาโตเลอโด ซึ่งบางตอนก็แน่นเป็นขนัดจนหนาทึบ และบางตอนก็โปร่งจนแลเป็นช่องทางซึ่งเข้าไปภายใน.

รถคาร์ทที่ฮิวโดยสารมานี้นับตั้งแต่ได้เคลื่อนที่มาจากสถานีรถไฟ ยังไม่ปรากฏว่าได้แล่นไปตามวิถีอันราบรื่นเลยสักครั้ง เพราะนอกจากจะกระดอนไปเรื่อยตลอดทางโดยทับก้อนกรวดก้อนหิน, ตอไม้อันขรุขระแล้ว บางครั้งยังยุบยวบลงไปในที่ลุ่มหรือแล่นล้อตะแคงข้างหนึ่งไปตามไหล่เขา. จนบางครั้งฮิวต้องถึงกับใจหายใจคว่ำ แต่ถึงกระนั้นเขาก็ยังสนุกสนานโดยรู้สึกว่ามันเป็นแอ็ดเวนเจ้อร์น้อย ๆ ชนิดหนึ่ง.

ตั้งแต่ท่านยิดาของฮิววินทรอปได้ถึงแก่กรรมเสียเมื่อสองปีก่อน นี่คือครั้งแรกที่ฮิวได้เข้ามาเยี่ยมเยือนสะเปญอันเป็นที่กำเหนิดของเขา. ยิดาของฮิวเป็นชาติอังกฤษ, มารดาเป็นสุภาพสตรีชาวสะเปญแต่ได้ลาไปสู่ปรโลกเสียแต่เมื่อเขายังเยาว์ ฮิวเป็นชายหนุ่มที่มีเค้าหน้าเป็นเสน่ห์ อายุของเขาย่างขึ้น ๓๐ ปีบริบูรณ์ เขาเป็นคนมีนิสสัยรักการงานมาก นับตั้งแต่เขาย่างขึ้นสู่ความเป็นหนุ่ม เขาก็เริ่มทำงานอย่างขมักขเม่น ทำร่วมมือกับท่านยิดาของ

เขาขนท่านถึงแก่กรรม ในเวลานี้เขามีรายได้ในชั่วหนึ่งนับเปนจำนวนพัน ๆ ปอนด์ ซึ่งจัดว่าเปนบุรุษที่อยู่ในความมั่งคั่งคนหนึ่ง ในอังกฤษ

การที่ชีวสู้สละเวลาอันมีค่าของเขาเข้ามาในสะเข่ญครานี้ ก็เนื่องด้วยต้องการจะมาดูกิจการเหมืองแร่ซึ่งท่านบิดาของเขากับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมีหุ้นส่วนร่วมมือกันอยู่ และเวลานี้ก็ได้ตกมาเปนกรรมสิทธิ์ของเขาแล้วโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่เหมืองแร่ที่กล่าวนี้จะอย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าไม่ค่อยจะมีกำไรนัก มีแต่เสมอตัวกับขาดทุนเท่านั้น. ท่านเจ้าเมืองผู้ถือหุ้นส่วน ๑ ใน ๔ จึงอยากจะโอนขายกรรมสิทธิ์ให้กับชีวเสียทีเดียว รวมทั้งที่ดินส่วนตัวของท่านอีกหลายแห่งด้วย. เมื่อชีวทราบข่าวนี้ จึงรีบเดินทางมาจากมหานครอังกฤษโดยทันที.

คัปบัลซาซึ่งเปนจังหวัดย่อม ๆ มีมาฟากาเปนตำบลสำคัญที่ตั้งของศาลาว่าราชการจังหวัด และเปนที่อยู่ของเจ้าเมืองนี้. เจ้าเมืองมีอำนาจบังคับบัญชาอันเด็ดขาด. แม้จะเปนไปตามความยุติธรรมหรือไม่ก็ตาม ไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาใด ๆ คำสั่งของเจ้าเมืองเปนคำสั่งประกาศิต ใครจะขัดขืนไม่ได้เปนอันขาด ถ้าใครกล้าอวดดีลองพยายามก็เท่ากับเตือนค้อนให้ลงสันหลังตนเอง ฉนั้นก็ไม่ต้องสงสัยว่าบ้านเมืองจะไม่แปรปรวนวิปริตไปต่าง ๆ และชาวเมืองจะไม่เปนโกรธเปนแค้นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดหนักหนา. แต่นั่นแหละ สภาพของชาวเมืองก็เช่นเดียวกับไม้ซีกซึ่งไหนเลยจะกล้าเข้าไปคัดไม้ซุงได้ แม้จะได้รับความกดขี่ขืนใจสักเพียงไหน. ก็จำต้องกลืนเข้าไว้ในลำคอตาม ๆ กัน.

หนึ่งก็แล้ว, สองก็อีก, จนเข้าสามชั่วนาฬิกาเต็ม ๆ เจ้าลาตัวเมียก็ยังไม่สามารถพายุคคลทั้งสองไปสู่ยังที่หมายได้. ชีวรู้สึกเมื่อยต่อการนั่งขดอยู่ในรถนั่นเต็มทน แต่หมดหนทางที่จะขยับขยาย เพราะในรถก็แน่นด้วยสรรพาระต่าง ๆ ออกเต็ม ในที่สุดเขาจึงเปลี่ยนจากการชมวิวเปนการสนทนาเริ่มเจรจากับตาแก่เจ้าของรถไปตลอดทาง แกบอกเขาว่าแกชื่อริการ์โด เปนชาวเมืองมาฟากา.

"โอ! ฉันหวังว่าลุงคงรู้จักเหมืองแร่วินทรอปอยู่ในมาฟากาไม่ใช่ริลุง?"

พอเอ่ยชื่อเหมืองแร่ หน้าของลุงริการ์โดก็เปลี่ยนจากอาการยิ้มทันที.

"ตัวส์!" แกอุทาน "อ้ายที่นั่นเหมาะสำหรับจะเรียกว่าคุก!"

ชายหนุ่มเลือดขึ้นหน้า

"ที่นั่นคนทำงานมากไหมลุง, และเขาให้ค่าจ้างดีไหม ?" เขาถาม.

ริการ์โดยกไหล่. "เอ, คนทำงานน่ะเยอะแยะครับ แต่เรื่องค่าจ้างค่าออนนั่นผมดูเหมือนไม่ค่อยได้ยิน, และผมก็ไม่เอาใจใส่สิ่งที่ผมทราบแน่ก็คือ ถ้ามิสเตอร์วินทรอปเหยียบเข้ามาในคัปปัลซาเมื่อไรละ ชีวิตของเขาก็ไม่สู้จะมีราคามากนัก."

"อือ, ยังงั้นเชียวรึลุง," ฮิวพูดพร้อมกับกลืนน้ำลายเอือก "ลุงทำให้ฉันประหลาดใจมาก."

"อา!" ริการ์โดกล่าว, "คัปปัลซาเป็นเมืองที่ถูกเขาดึงสายบังเหียนไว้อย่างมั่นคง และชาวเมืองก็ถูกสูบเลือดอย่างหมดความปรานี."

"โอ! โดยใครกัน ?" ชายหนุ่มถาม.

"โดยคนจำพวกนี้, วินทรอป, เจ้าเมือง และอ้ายมิเชิลคาบราซา."

"จริงรึลุง," ฮิวถามอย่างประหลาดใจ, เพราะเขาไม่เคยนึกเลยว่าจะได้รู้เรื่องอันร้ายกาจถึงเพียงนั้น. "คาบราซาคือใครกัน ?"

"ผมเชื่อว่าเขาคงเอากำเนิดมาจากผีนรก," ตาสารถีตอบอย่างสิ้นความหวาดกลัว "เขาเป็นคน จุงจมูก ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดผู้เป็นนักคิมอย่างเมาเช้าเมาเย็น. สวรรค์เป็นพยานครับซินยอร์. การปกครองคัปปัลซาอยู่ในกำมือมิเชิล คาบราซาทั้งสิ้น เขาเป็นคนเขียนคำสั่งและข้อบังคับต่าง ๆ แล้วท่านเจ้าเมืองก็เป็นคนเซ็น โอ! ซินยอร์ พวกเรารายฎรได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด. ส่วยสาอากรภาษีโรงร้านต่าง ๆ เขาเก็บริดเอาอย่างหมดเยื่อกรุณา พวกเราเป็นจำนวนมากต้องพากันอด ๆ อยาก ๆ ไปตามกัน แต่ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่างหัวมัน คาบราซาไม่แคร์. ตัวเขา, ท่านเจ้าเมืองกับหลานสาว ทั้งสามคนนี่สิ อยู่ในบ้านสวยงามบรมศุข มิได้เคยเหลียวหลังมามองเห็นความทุกข์ร้อนอย่างยากเข็ญของพวกเราเลย." แกหยุดพูด ถอนใจแล้วจึงกล่าวต่อ "ยิ่งกว่านั้นที่ดิน, ที่บ้านเลือกสวนไร่นาซึ่งเป็นสมบัติของบู๊ย่าตายายตกทอดมาถึงพวกเราก็ถูกโกงเอาไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเขาเสีย ซึ่งเราไม่มีเสียงพูด,—ผมจะไม่มีวันลืมสวดมนต์อ้อนวอนให้พระผู้เป็นเจ้าลงโทษมันเป็นอันขาด" ขยประโยค ริการ์โดก็โคลงศีรษะด้วยความเสียใจ.

"ร้ายกาจมาก," ฮิวพึมพำอยู่ในคอ "แต่แน่นอน. รัฐบาลมาดริดคงรู้เรื่องราว

เหล่านี้กระมัง ?”

ริการ์โดสั่นศีร์ษะ

คัปปัลซาคือเมืองที่ลอยอยู่ในอากาศหรือเมืองที่สูญหายไปจากโลกครับซินยอร์. รัฐบาลมาดริดเป็นผู้ตั้งเจ้าเมือง เชื่อถือเจ้าเมือง. ก็เมื่อเช่นนี้แล้ว รัฐบาลมาดริดจะมาลงความเห็นพ้องกับพวกเราซึ่งไม่มีค่าไปกว่าต้นหญ้าแห้งเพื่อเหตุอันใด. และคัปปัลซาก็ห่างไกลจากมาดริดเป็นอันมาก ทั้งหนทางที่จะไปก็แสนจะลำบาก.”

“จริงลุง, หนทางไกลมาก.” ฮิวคล้อยตาม.

“และ,” ริการ์โดพูดต่อ. เมื่อไม่มีใครเห็นอกพวกเรา. และสงสารพวกเรา ก็ไม่ต้องสงสัย — ซินยอร์, อ้ายคายราซามันคงหาหนทางริดเอาเงินให้หนักลงกว่านี้อีกจนกว่าพวกเราจะตาย.”

“แหม, ไม่น่าเชื่อเลยลุง,” ชายหนุ่มกล่าวเรียบ ๆ “เพราะอะไร, ถ้าหากว่าเป็นสมัยเมื่อสองร้อยปีก่อนโน้นละ ฉันเชื่อสนิทที่เดียว แต่มาเดี๋ยวนี้ —”

“โอ. ในคัปปัลซานี่ เวลามันคลานไปช้าที่สุดซินยอร์,” ตาแก่สอด “คลานช้าเหมือนกับลาของผมนี่แหละ.”

ดุษณีภาพอยู่ชั่วขณะ ซึ่งนอกจากเสียงลมพัดใบไม้ในป่าทั้งสองข้างทางดังอยู่ซู่ ๆ กับเสียงล้อรถคาร์ทดังอยู่เอี๊ยด ๆ แล้วก็ปราศจากเสียงอันใด. ในที่สุดชายหนุ่มอังกฤษจึงเป็นผู้ทำลายความเงียบขึ้นก่อน

“แต่, แน่นอน ต้องมีคนที่คิดขัดขวางการดำเนินของคายราซา และผู้ว่าราชการจังหวัดบ้าง. คนที่พอจะนำข้อเดือดร้อนต่าง ๆ ของชาวเมืองไปเสนอต่อรัฐบาลมาดริดได้.

“ครับมี,— ลา ออติกา.” ริการ์โดพูดเสียงต่ำลง.

“ลา ออติกา ?” ฮิวทวนคำพิศวง

“จุ, จุ, จุ, เบา ๆ หน่อยครับ” ชายชราห้ามพลางเหลียวหลังไปมารอบ ๆ ข้างด้วยความหวาด. “เดี๋ยวหล่อนจะได้ยินเข้า, หล่อนมีหูมีตาทั่วไปทุกหนทุกแห่งนาครับ.”

“หล่อนคือใคร ? ผีนรกของลุงอีกคนหนึ่งกระมัง.”

“ดัวส์, เปล่าไม่ใช่ครับ,” ริการ์โดตอบทำนองกระซิบ. “เปล่า, หล่อนเป็นผู้ช่วยเหลือเราต่างหาก. ไม่มีใครรู้ว่าหล่อนอยู่ที่ไหนและมาจากไหน. แต่ทั่วทุกแห่งทุกบ้านพวกเรามีความยินดีเต็มใจจะเป็นพรรคพวกของหล่อนทั้งนั้น. ที่ภูเขาลูกหนึ่งของโตเลอโด. เขาพูด

กันว่าหล่อนเลี้ยงลูกใครต่อใครไว้แยะ เพราะพ่อของเด็กเหล่านี้ถูกเจ้าเมืองเอาไปลงโทษทำงานในเหมืองแร่ทั้งนั้น. โอ! ซินยอร์ หล่อนคล้ายกับนางเทพธิดาของพระผู้เป็นเจ้า, หล่อนไปแย่งชิงเอาเงินทองอาหารของคนที่มั่งมีมาแจกจ่ายให้กับพวกเราที่จน ๆ เสมอ."

"อ๋อ, เข้าใจละลุง, หล่อนก็คือจำพวกนางโจรเราธรรมดานี่เอง." ชิวพูดและเม้มริมฝีปาก. "แน่ละ, ชาวบ้านชาวนาคงชอบหล่อนมาก เพราะหล่อนหาเงินไปให้เขาถึงบ้านโดยเขาไม่ต้องเหนื่อยแรงทำงานเลย. หล่อนชะโมยพวกที่มีเงินอย่างนั้นไม่ใช่รึลุง? อือ, ฉันรู้สึกเสียใจสำหรับความประพฤติของหล่อน ซึ่งเป็นนางเทพธิดาของลุงมาก."

"ชัช!" ตาแก่ริการ์โดร้องเบา ๆ ท่านไม่รู้สึกว่าท่านได้พูดอะไรออกไป ซินยอร์, ระวัง ถ้าหล่อนได้ยินท่าน—"

"ช้าย! อะไรลุงอย่าทำตาขาวไปหน่อยเลยน่ะ ลุงอยู่ในโลกอันศิวิลัยรู้ไหม? คนเราคงไม่ทำกันเล่นได้ง่าย ๆ ดอก."

"ซินยอร์! ผมขอบอกท่านว่า ท่านไม่รู้จริง ๆ ว่าได้พูดอะไรออกไป คัยบัลซาไม่เหมือนเมืองของท่านหรือเมืองอื่น ๆ ดอกครับ. กฎหมายที่นี่เขาไม่ใช้กัน. ถ้าใครมีตำหรับตำราก็ควรจะเอาเผาไฟขี้นเก็บไว้ก็รังแต่จะรกเพราะมันไม่มีประโยชน์จริง ๆ."

"ฉันอยากจะพบลา ออติกาของลุงเสียเหลือเกิน," ชิวพูด. "ไม่มีการให้อภัยสำหรับการกระทำของหล่อนเป็นอันขาด. คนที่ทุจริตจะต้องเป็นผู้ทุจริตอยู่เสมอ. เถอะลุง, ถ้าฉันได้พบหล่อน, ฉันจะ—"

คำพูดของเขาได้ขาดสะบั้นลงโดยอุบัติเหตุอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้เขาตกใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งซึ่งเขาไม่เคยถูกเลยในชีวิต กล่าวคือในขณะที่บรรยทั้งสองกำลังคุยกันเพลินอยู่นั้น รถคาร์ทได้แล่นลอดเข้าไปภายใต้ร่มไม้ใหญ่ต้นหนึ่งริมทางซึ่งมีสาขากิ่งก้านยื่นปกคลุมล้ำออกมาล้ำถนนอันแคบ ทันใดก็มีวัตถุสิ่งหนึ่งลอยลงมาจากกิ่งไม้เบื้องบนตรงศีรษะของเขา และก่อนที่ชายหนุ่มจะรู้สึกตัวจัดการป้องกันทัน ร่างของเขาก็ถูกดึงขึ้นไปแขวนร่องแร่งเท้าไม่ถึงดินอยู่กลางอากาศ.

"เร็วเข้าซิลุง, ขับต่อไป, และไม่ต้องพูดอะไร." เสียงหวานเล็ก ๆ ดังลอดออกมาจากเงามืดแห่งร่มไม้

"ลา ออติกา! ลา ออติกา!" ตาแก่ริการ์โดตะโกนเสียงลั่นพลางลงแซ่ลาดังควั่บ! ควั่บ! ทำให้เจ้าสัตว์เดรฉานนั่นห้อ

โขยกเขยกพาเอารถยุโร ของแกวิ่งไปจนแทบจะพัง.

นี่เปนครั้งแรกในชีวิตของฮิวซึ่งพึ่งได้รู้สึกค่าของความตกใจ ทุก ๆ สิ่งได้อุบัติขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ อา! เขาอยากพบลาออติกา, และเดี๋ยวนี้หล่อนก็มายืนยิ้มอยู่ตรงหน้าเขาแล้ว.

หล่อนแต่งตัวเช่นเดียวกับบุรุษ สวมกางเกงยาวสีเทา, สวมเสื้อเชิ้ตขาว บนศีรษะคาดผ้าสีน้ำเงินผืนใหญ่ผูกเปนโบปล่อยชายไว้ข้างหลัง หล่อนสวมหมวกฟางใบใหญ่แบบชาวสะเปญทับลงไปบนผ้าคลุมศีรษะ เบี่ยงบัง ข้างหน้าให้แลเห็นหน้ากากสีดำที่หล่อนคาดอยู่นั้น และตรงเข็มขัดเบื้องซ้ายก็มีซองมีดยาวประมาณคืบกว่าคาดอยู่.

ขณะนี้หล่อนกำลังยืนยิ้มอย่างมีชัยอยู่ตรงหน้าฮิว มือขวาที่ถือแซ่หนังก็ยกขึ้นเท้าสะเอวอย่างสง่าผ่าเผย.

"นี่แน่ะ," หล่อนพูดหันหน้าไปทางลูกน้องของหล่อนอีกสองคน "เรมาโน—บี้โตร—คุมเขาไว้ให้ดีนะ นี่แหละคือสมบัติอันใหญ่ยิ่งของเราละ ซินยอร์วินทรอป" หล่อนหันหน้ามาทางชายหนุ่ม.

"ซินยอร์, ดิฉันขอประทานโทษนะคะ, แต่ท่านจะไม่เปนอันตรายเลย ถ้าท่านปฏิบัติตามคำสั่งของดิฉัน." หล่อนกล่าวพลางยิ้มให้เห็นรายทนต์อันงาม "เรมาโน ผูกตาเขาซิ."

ชายที่ถูกเรียกชื่อกระโดดเข้าไปทำตามคำสั่งเขาเอาผ้าเช็ดหน้าสีขาวออกมาทบกันเข้าสามสี่ชั้นจนเห็นว่าไม่มีแก้วตามนุษย์คนใดจะมองทลุออกมาเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้แล้ว จึงเอาผูกตาฮิวไว้จนแน่น.

"นำเขาไป, บี้โตร," หล่อนบัญชาอีกครั้งหนึ่ง.

ต่อจากนี้ฮิวก็รู้สึกว่าเขาถูกมัดมือไพล่หลังและต้องนั่งอกแอ่นอยู่บนหลังม้า และถูกจูงขึ้นไปตามพื้นที่สูงซึ่งเขาสันนิษฐานได้ว่าเปนเนินเขาแน่นอน แต่จะเปนทิศไหนที่ใดนั้นเขาไม่สามารถจะบอกได้.

ฮิวประมาณเวลาอยู่ในราว ๑๐ นาที ม้าทั้งสี่ตัวก็หยุดนิ่งแสดงว่าถึงที่หมาย ชายหนุ่มอังกฤษถูกฉุดลงมาจากหลังม้าแล้วก็ถูกจูงเข้าไปยืนอยู่ในที่อบอุ่นน้อย ๆ ทันใดก็ได้ยินเสียงวัตถุกระทบกันข้างหลังเขาดังชับคล้ายกับยานประตูปิด. แล้วก็มีผู้มากระชากผ้าที่ผูกตาเขาออก.

แน่นอน ในขณะนี้เขาได้มายืนอยู่ในห้องๆ หนึ่งซึ่งพื้นเปนดินและมีประตูอยู่เพียงด้านเดียว

อีกสามด้านเป็นหินภูเขาทึบทั้งสิ้น สิ่งที่ทำให้ภายในห้องได้รับแสงสว่างก็คือรัศมีแห่งดวงอาทิตย์ที่ส่องลอดเข้ามาตามช่องซอกหินด้านบน.

อา, แน่แล้ว ในวาระนี้เขาได้ตกเข้ามาอยู่ในหุบเขา _ ในซ่องของ ลา ออติกา และอยู่ภายใต้อำนาจของนางโจร

เครื่องประดับห้องนอกจากมิโต๊ะไม้มาโฮกานีอย่างหยาบ สองตัวกับเก้าอี้อีกสามสี่ตัวตั้งอยู่แล้วก็ไม่มีสิ่งใดอีก.

ภายในห้องขณะนี้มีเรมาโน, ลา ออติกา, และตัวเขารวมสามคน หลอนยังคงสวมหน้ากากอยู่ตามเดิม แต่เท่าที่ฮิวได้สังเกตเห็นว่าปากกับคางของหล่อนงามที่สุด.

"ท่านไม่มีอาวุธไม่ใช่ริคะ ซินยอร์?" หล่อนถามเขา.

"ไม่มีเลยย่ะ ซินยอริตา." เขาตอบ

"แก้เขาออก เรมาโน."

ชายฉกรรจ์กระโดดเข้าทำตามคำสั่งโดยเร็ว ฮิวสังเกตว่าเขาทำด้วยความเคารพราวกับสุนัขที่ซื่อสัตย์ต่อนาย.

"นั่งลงซิคะ ซินยอร์," ออติกากล่าวชี้มือไปยังเก้าอี้ตัวหนึ่ง.

เขาทำตาม แล้วหล่อนก็นั่งลงตรงข้ามเขา.

"ซินยอร์," หล่อนพูด "เหมืองแร่วินทรอปเป็นของท่านใช่ไหมคะ?"

"ถูกละ, เป็นของฉัน, หล่อนถามเพื่ออะไร" ฮิวตอบถ่อนฉิว "และหล่อนจะอธิบายได้ไหมว่า ทำไมหล่อนจึงจับฉันมาที่นี่ด้วยวิธีอันไม่ยุติธรรมเช่นนี้?"

"โอ, ดิฉันเสียใจที่ต้องทำด้วยความจำเป็นบังคับ เพราะดิฉันเชื่อแน่ว่า ถ้าดิฉันจะเชิญท่านโดยดีท่านก็คงจะไม่มา." ลา ออติกาตอบหัวเราะเบา ๆ แล้วหล่อนก็เปลี่ยนสีหน้าจากยิ้มเป็นบึ้ง พลางเม้มริมฝีปากอันงามของหล่อน.

"ซินยอร์, บางทีท่านจะไม่ทราบกระมังว่าเหมืองแร่ของท่านดำเนินกิจการอย่างไร แต่ดิฉันก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าท่านจะรู้หรือไม่ ท่านอาจจะทราบตลอดแล้วก็ได้ ดิฉันนำท่านมาที่นี่ก็เพื่อจะนำสิ่งบางสิ่งมาให้ท่านเห็นแก่ตาเอง." พูดแล้วหล่อนก็ยกมือขวาขึ้นเป็นอาณัติสัญญา ทันใดประตูก็เปิดออกและมีชายผอมชิดสองคนเดินเข้ามาภายใน.

ฮิวแทบไม่เชื่อนัยน์ตาว่าบุคคลทั้งสองนั้นเป็นมนุษย์ เพราะหน้าตาของเขานอกจากซีดจนเหลืองและดวงตาลึกโบ๋แล้ว ตามร่างกายยังเป็นริ้ว เป็นรอย ฟกช้ำดำเขียวอีกทั่วไป

แทบทุกส่วน.

หญิงสาวชี้มือไปทางชายสองคน

"คนสองคนนี้ได้ถูกจับฐานไม่มีเงินสิบปีโสสะเสียค่ารัชชูปการ และได้ถูกตัดสินให้ไปทำงานหนักอยู่ในเหมืองแร่คนละสามปีเมื่อแรก ก่อนที่เขาทั้งสองไปทำงาน เขาเป็นคนแข็งแรง เป็นชาวนาที่ร่างกายสมบูรณ์ แต่ในขณะที่ดิฉันไปช่วยเขามาให้พ้นทุกข์ รูปร่างเขาก็เช่นเดียวกับที่ท่านเห็น แก่จักษุในขณะนี้แหละ ซินยอร์."

คำพูดของลาออติกาทำให้ชิวชักไม่ค่อยจะสบายใจ. พอชายทั้งสองเดินกลับออกไปแล้ว ชิวจึงเริ่มพูดบ้าง.

"หล่อนกำลังเล่นตลกกับฉัน ซินยอริตา, ฉันไม่เชื่อหล่อนจริง ๆ พวกเราคงไม่โง่เง่าเต่าตุ่นจนถึงกับเชื่อคำพูดหลอกลวงของหล่อนได้ง่าย ๆ เราเป็นชาวต่างประเทศ และได้เคยเห็นได้เคยรู้จักการเล่นตลกชนิดนี้มามากต่อมากนัก."

"อา! นั่นซิ, ดิฉันนึกแล้วว่าท่านชาวอังกฤษต้องใช้คำพูดชนิดนี้ขู่เราเสมอ," ลาออติกากล่าวเม้นริมฝีปากแน่น. "ท่านฉลาดพูดมาก ซินยอร์, ทีแรกดิฉันเข้าใจว่าท่านคงไม่ทราบเรื่องราวในเหมืองแร่ของท่าน แต่เดี๋ยวนี้ดิฉันทราบชัดว่า ความเข้าใจของดิฉันผิดหมด—เอาเถอะดิฉันจะวิ่งราวหรือชิงท่านละ ท่านจะว่าอย่างไร?"

"ฉันก็นึกอยู่เหมือนกันว่า หล่อนคงใช้วิธีอันโสโครกเช่นนั้น และฉันก็เตรียมพร้อมคอยหล่อนอยู่แล้ว." ชิวพูดโดยความโกรธ แต่ครั้นแล้วเขาก็รู้สึกเกลียดต่อคำพูดที่เขาได้กล่าวว่าหล่อนไปนั้นยิ่ง.

พอสิ้นประโยคนี้ โลหิตก็ฉีดขึ้นสู่หน้าหญิงสาวด้วยความรู้สึกอย่างหนึ่ง. แต่แววตาของหล่อนภายในหน้ากากคงจ้องจับอยู่ที่พักตร์ของชายหนุ่มตามเดิม

"พลเมืองของดิฉันถูกท่านและพวกของท่านวิ่งราว. ซินยอร์," หล่อนพูดเน้นคำ "ถูกวิ่งราวความอิศระภาพ, วิ่งราวอาหาร, และวิ่งราวความผาสุกในชีวิตอันมีค่าของเขาทั้งหลาย เพราะฉนั้นเงินของท่านต้องเป็นเครื่องตอบแทนในสิ่งเหล่านี้—เรมาโน! ปีโตร!"

เรมาโนกับชายลูกน้องของหล่อนอีกสองคนได้วิ่งเข้ามาในห้อง กระโจนเข้าใส่ชิวทันที ชายหนุ่มยกมือขึ้นพยายามจะป้องกัน แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ในที่สุดเขารู้สึกว่าปลายมีดอันแหลมเย็ยบเป็นมันปลาบทั้งสามเล่มได้มาจ่อรวมอยู่ที่คอหอยและต้นคอของเขา จนไม่

สามารถจะกระดิกตัวไปทางไหนได้.

"ดีมาก, ซินยอริตา, ถ้างั้นเรามาทำความตกลงกันใหม่." ชิวพูดในเมื่อเห็นว่าไม่มีหนทางใดจะดีกว่ายอมจำนน.

หญิงสาวพยักหน้า แล้วชายทั้งสามก็ผละออกไปยืนคุมเชิงอยู่.

ชิวจ้องดูหล่อนแทบไม่กระพริบ พลางนึกในใจว่า ท่าทางของหล่อนช่างสง่าผ่าเผยสมกับตำแหน่งประมุขโดยแท้ คำพูดของหล่อนก็แสดงว่าเปนสตรีที่มีน้ำใจกล้าหาญยิ่ง

"เก่งมาก, แม่เลดี โรบินฮูด," ชิวกล่าวแทนที่จะโกรธเขากลับยิ้ม "หล่อนต้องการอะไร? ต้องการเท่าไหร่? แต่โอ! เกิดมาฉันยังไม่เคยทำงานติดต่อกับสตรีที่สวมหน้ากากเลยสักครั้ง."

หญิงสาวหัวเราะ แล้วก็ค่อย ๆ ยกมืออันงามของหล่อนขึ้นจับหน้ากากดึงออกจากพักตร์ทันที.

ชิวแทบผงะหลังเมื่อได้เห็นดวงพักตร์ของหญิงสาวขนเต็มตา อา, หล่อนไม่แต่สาวอย่างเดียว ซ้ำยังสวยเลิศด้วยอีกส่วนหนึ่ง นี่แหละที่เขาลือกันว่าสตรีชาวสะเปญโดยมากเปนหญิงสวย ชิวก็พึ่งได้มาประสพเดี๋ยวนี้เอง ดวงตาของหล่อนดำเปนมันขลับ และคมกริบชวนให้น่าพิศสวาทเหลือเออ, หล่อนสวยไม่มีที่ติเลยแม้แต่น้อย.

"ซินยอร์, เทกระเช้าของท่านออกให้หมดซีคะ," หล่อนยังคับเบา ๆ น้ำเสียงมีกังวานไพเราะ

ชิวยิ้มแล้วก็ล้วงกระเช้าหยิบเอาวัตถุสิ่งต่างๆ ออกมาวางเกลื่อนกลาดอยู่บนโต๊ะ ของเหล่านั้นมีสร้อยกับสายนาฬิกาทองคำ, กล่องบุหรี่เงิน, ผ้าเช็ดหน้า, จดหมายสองสามฉบับ, ซองหนังบรรจุธนบัตรสเปญ ๒๕ เปาดส์ รวมทั้งเงินปลีกอังกฤษอีกเล็กน้อย และกล่องใส่นามบัตร์กับสมุดเช็ก.

ลาออติกาถือสิทธิ์ตรงเข้าหยิบซองหนังที่บรรจุธนบัตรส่งให้กับลูกน้องของหล่อน.

"เฟรเยอร์นาโด," หล่อนพูดกับชายอีกคนหนึ่งซึ่งพึ่งเข้ามาในห้องเปนคนที่สี่ "ท่านจงเอาไปแจกจ่ายให้กับพวกอนาถาของเรา และ—" หล่อนหันมาทางชิว "ซินยอร์คะ, ได้โปรดเซ็นเช็กเปนเงินของท่านให้ดิฉันสักพันยีนีส์ด้วยค่ะ เขียนว่าสั่งจ่ายให้กับ เฟรเยอร์นาโด, เขาเปนคนเก็บทรัพย์สมบัติของเรา."

"ฉันก็ควรถูกแขวนคอดีกว่า ถ้าฉันเซ็นให้หล่อน," ชิวโพล่งออกมาด้วยความโกรธ

ในทันใดมิดทั้งสามเล่มก็ชักปฏิดออกจากผักของชายทั้งสาม ซึ่งเปนภาพที่ฮิวไม่ใคร่จะชอบนัก.

"อย่างไรคะ, ท่านเห็นหรือยัง?" ลาออติกากล่าวเย้ยและหัวเราะคล้ายกับเปนของขันชายหนุ่มรู้สึกหัวเสียที่สุด แต่เมื่อเห็นว่าเข้าตาจนจริง ๆ เขาจึงหยิบปากกาที่หล่อนเตรียมไว้เขียนลงไปบนสมุดเช็ก. พอเสร็จก็โยนผลุงลงกลางโต๊ะ

หญิงสาวหยิบขึ้นมาอ่าน เมื่อเห็นว่าเปนที่พอใจของหล่อน จึงส่งให้กับ เฟรเบอร์นาโดฮิวชุดตัวนั่งลงและจ้องดูหน้าสาวน้อย.

"คนที่ใช้วิธีชนิดนี้กับฉัน อย่าลืมว่าเขาจะต้องได้รับค่าตอบแทนจนสาสม."

คงสนุกไม่น้อยเชียวค่ะ." หล่อนตอบสรวลเบา ๆ "แต่ดูเหมือนดิฉันยังไม่เคยถูกนับเข้าอยู่ในบาญชีชนิดนั้นเลยสักครั้ง."

ดวงตาหนุ่มสาวได้จ้องกันอยู่ครู่หนึ่งคล้ายจะอ่านความหมายอันลึกซึ้ง ในที่สุดหญิงสาวก็ต้องหลบโดยทนอำนาจแห่งสายตาของชายหนุ่มมิได้.

"ซินยอริตา, เราคงมีโอกาศได้พบกันอีก, และหวังว่าหล่อนคงจะไม่รับรองฉันด้วยวิธีชนิดนี้อีก." เขาพูดดัง แต่ในใจของเขาคงพึมพำว่า 'ดีละ, แม่คนสวย, ฉันจะตอบแทนหล่อนให้สมรักทีเดียว.'

ลาออติกานิ่งไม่ตอบ ซึ่งดูเหมือนหล่อนจะรู้สึกพอใจในคำพูดของฮิว แต่, ความจริง. หล่อนก็กำลังนึกชมเชยความสง่าและคำพูดอันกล้าหาญของเขาอยู่ในใจหล่อนแล้ว.

"เรมาโน, คุมเขาไว้ให้ดีนะ, เขาจะหนีไปจากที่นี่ก่อน ฉันกลับไม่ได้เปนอันขาด," หล่อนหันมาสั่งลูกสมุน นำเบอร์วันของหล่อน.

เจ้าเรมาโนก้มศีรษะรับคำบัญชา แล้วก็เดินไปนั่งลงบนเก้าอี้ตัวหนึ่งตรงข้ามกับฮิว.

ลาออติกาลุกเดินไปพูดกระซิบกระซาบเบา ๆ กับ เฟรเบอร์นาโดที่ตรงประตู. แต่คำพูดของหล่อนชัดมาก ชัดจนฮิวได้ยินเกือบหมดทุกคำ

"ฉันจะไปเดี๋ยวนี้ละ, ย่ะคืนนี้ฉันจะพยายามขะโมยหนังสือเหล่านั้นให้ได้," หล่อนพูด "ออ, แน่นอนต้องสำเร็จ, ฉันรู้จักที่เก็บดี — ถ้าหนังสือเหล่านั้นตกถึงมือแกเมื่อใดละต้องรีบควบไปมาดริดโดยเร็วที่สุด อย่าให้เสียเวลาเลยแม้สักนาที นำเขามาที่มาฟากานี่โดยเร็ว."

เบอร์นาโดก้มศีรษะรับคำบัญชาแล้วก็เดินลับหายไป

หญิงสาวหันกลับมายิ้มกับฮิวพร้อมกับกล่าวว่า "ออเรอวัวร์ค่ะ ซินยอร์."

ชายหนุ่มก้มศีรษะกล่าวตอบคำอำลาพร้อมกับยิ้มรับอาการยิ้มอย่างหวานของหล่อน ซึ่งเขาจะลืมเสียมิได้.

ในที่สุดเมื่อคนทั้งหมดได้ออกไปจากห้องจนสิ้นแล้ว ฮิวก็นั่งผเชิญหน้ากับเรมาโนอยู่สองต่อสอง

บุรุษทั้งสองต่างนั่งนิ่งขรึมคุมเชิงกันอยู่โดยมิได้ปริปากพูดกันเลย นับตั้งกึ่งนาฬิกาเต็มจนกระทั่งดวงทินกรได้ลอยเลื่อนลงลับทิวไม้ในยามอัษฎงคต ชายผู้คุมชาวสะเปญจึงลุกขึ้นจุดเทียนไขวางไว้กลางโต๊ะ แล้วก็กลับไปนั่งยังที่เดิม.

เวลาได้ล่วงไปโดยรวดเร็ว. ฮิวคอยมองหาโอกาสเพื่อความอิศระภาพของเขาอยู่ทุกขณะ เขาคอยแล้วคอยเล่า แต่ก็ยังมิสมหวัง เพราะเรมาโนมิได้ยอมย่ายสายตาห่างออกไปจากเขาเลย. เมื่อไม่เห็นหนทางใดฮิวจึงเปลี่ยนความคิดจะผจญกับผู้คุมซึ่ง ๆ หน้า ซึ่งเขาเห็นว่านอกจากจะเปนการต่อสู้กันอย่างยุติธรรมแล้ว ยังจัดว่าเปนการสปอร์ตและออกกำลังกายอย่างดีอีกสถานหนึ่ง. เมื่อตัดสินใจเด็ดขาดแล้ว ฮิวจึงพูดขึ้นตามโปลิซีของเขา.

"ซินยอร์เรมาโน. ฉันรู้สึกเมื่อยและเบื่อหน่ายต่อคนที่ต้องมานั่งแกร่วอย่างนี้เต็มทน เรามาหาวิธียืดแขนยืดขากันเสียบ้างเถอะน่า ลองซ้อมมวยกันเล่นดูบ้าง เปนไงซินยอร์?"

"เสียใจจริง, ผมต้องทำตามคำสั่งของลา ออติกา." เรมาโนตอบวางหน้าเฉยและจ้องดูตาฮิว

"อา, ท่านยังไม่รู้ว่าการต่อยมวยเปนสมบัติของลูกผู้ชายเพียงไร. ในอังกฤษ ผู้ที่เปนสุภาพบุรุษอันแท้จริงนั้น เขาไม่ยอมให้ใครท้าถึงสองคำเปนอันขาด." พูดแล้วฮิวก็แกล้งหัวเราะคิก ๆ ยั่วปอดชายชาวสะเปญ.

เรมาโนทำตาหรี่และกัดฟันนิ่ง จนเห็นอาการเคลื่อนไหวจากกรามทั้งสองข้าง แต่มิได้พูดว่ากระไร.

"การต่อสู้กันอย่างสปอร์ตของเราในอังกฤษนั้น ย่อมจะต้องได้รับความยุติธรรมด้วยกันทั้งสองฝ่าย." ฮิวกล่าวต่อ "หมายความว่าถ้ามีอาวุธก็ต้องมีอาวุธด้วยกัน หรือมือเปล่าก็ต้องเปล่าด้วยกัน ไม่ใช่ข้างหนึ่งมีอาวุธและข้างหนึ่งมือเปล่า เรา, สุภาพบุรุษชาวอังกฤษจะไม่เล่นวิธีสกปรกชนิดนี้เปนอันขาด. และถ้าทั้งสองฝ่ายมีความเสมอภาคเท่ากันแล้ว ถ้าใครไม่ยอมสู้คนที่เขาท้าละก็—ซินยอร์, พวก

เราเรียกว่า, เขาผู้นั้นไม่ใช่ลูกผู้ชายและเป็นมนุษย์ที่ขลาดตาขาวที่สุด,"

จบประโยคชิวก็แยะอกเสื้อนั่งไกว่ห้างวางท่าอย่างภาคภูมิ เพื่อให้เป็นที่ขาดตาและยั่วโทโสเรมาโน.

คำพูดกอปกับท่าทางของชิวคราวนี้ศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะปรากฏว่าเรมาโนได้ลุกทลึ่งขึ้นจากเก้าอี้ กระชากมีดซึ่งเหน็บอยู่ที่พุงข้างไปริมผนังทั้งฝัก เบะสีหน้าเข้าใส่ชิวพลางพูดอย่างกระชากเสียงว่า.

"ดีแล้ว, เมื่อแกไม่ชอบนั่งบนเก้าอี้สบายๆ อยากจะนอนเล่นข้างก็เอา แต่ถ้ากันไม่ตายก็อย่าเพ่อหวังว่าแกจะได้ออกไปจากห้องนี้, มา, โดดเข้ามาซี"

ชิวดีใจที่สุดที่โปลิซีของเขาเป็นผลสำเร็จ เขายิ้มและถอดเสื้อนอกออก แล้วก็ใช้เท้าข้างมือข้าง เตะบัดโต๊ะเก้าอี้ให้นอยไปเสียทางหนึ่ง ส่วนเทียนไขบนโต๊ะนั้นเขาเอาไปตั้งไว้บนเก้าอี้ตัวหนึ่งมุมห้องเพื่อให้แสงสว่าง. เสร็จจัดการที่ทางเรียบร้อย ชิวก็จดหมัดตรงเข้าใส่เรมาโน.

ถ้าจะพูดถึงรูปร่างกันละชิวก็เป็นฝ่ายเสียเปรียบไม่ต้องสงสัย เพราะนอกจากเรมาโนจะได้ส่วนสูงแล้ว เขายังอ้วนล่ำกว่าชิวอีกด้วย แต่ถ้าหากจะพูดกันถึงไหวพริบที่หลอกที่ล่อกันในเชิงมวย ชิวก็เป็นฝ่ายมีภายิอยู่มาก และอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเรมาโนรู้เสียก่อนว่าชิวได้เคยได้ถ้วยแชมเปี้ยนในการต่อยมวยระหว่างนักเรียนของมหาวิทยาลัยเคมบริดซ์แล้ว เรมาโนก็คงจะยอมขลาด ไม่ขันสู้ชิวเป็นแน่ ประการหนึ่ง เรมาโนเป็นแต่เพียงชาวบ้าน ชาวนามิได้เคยเข้าในที่สังเวียนมวยใด ๆ ฉนั้นไหนเลยจะรู้เล่ห์เหลี่ยมในเชิงมวยได้ดีเท่าชิว.

การต่อยมวยไม่สวมถุงมือของบุรุษทั้งสองนี้น่าดูยิ่ง ฝ่ายหนึ่งต่อยอย่างที่เรียกว่าเหวี่ยงแหหรือต่อยบ้า ต่อยอย่างบ้าคลั่ง หวังจะเอาชัยชนะให้ได้โดยเร็ว. ฉนั้นการป้องกันจึงแทบไม่มีเสียเลย แต่อีกฝ่ายหนึ่งนั้นต่อยอย่างใจเย็น ใช้การหลบหลอกล่อเป็นใหญ่ เมื่อยังไม่เหมาะก็ยังไม่พุ่งหมัด. แต่ถ้าหมัดของเขาพุ่งออกไปคราวใด อย่างน้อยคู่ปรับก็ต้องซวนเซไปตั้งสองสามก้าวเสมอ

สงครามมวยของบุคคลทั้งสองได้ดำเนินอยู่ไม่นานนัก ในที่สุดเรมาโนก็พลาดท่าเปิดช่องโหว่ตรงใต้คางให้ชิว ชายชาวอังกฤษจึงเสือก หมัดขวาปั้งเข้าไปในช่องว่างนั้นโดยแรง พอชายชาวสะเปะสะปะผงะหน้าหงาย เขาก็เสยหมัดซ้ายซ้ำเข้าไปอีก ทำให้เรมาโนหมด

หลักล้มฟาดลงกับพื้นโดยแรง แล้วก็เงียบมิได้ลุกขึ้นอีก.

ฮิวโดดไปยังร่างของคู่อริ และเมื่อได้กัมตรวจดูอาการ เห็นว่ายังมีลมหายใจเป็นปรกติเป็นแต่เพียงสลบไปเท่านั้น เขาจึงรีบสวมเสื้อและวิ่งออกจากห้องหุบผาทันที.

"เออ, นอนอยู่ก่อนนะเพื่อนยาก นอนคอยนายสาวของแก," ฮิวหยุดชะโงกหน้ามาพูดกับร่างอันปราศจากสติของเรมาโน, ครั้นแล้วเขาก็รีบสาวเท้าเดินเลาะลัดหาทางไปตามไหล่เขา.

แสงไฟริบหรี่แห่งหมู่บ้านในมาฟากาซึ่งส่องแสงอยู่หลุบหลู่ขึ้นจับขอบฟ้าเบื้องหน้านั้นเป็นสิ่งซึ่งนำความกระหายมาสู่ฮิวยิ่งขึ้น. และในที่สุด, อาศรัยรอยเท้าม้าเป็นที่สังเกตนำทาง เขาก็ลงมาถึงยังพื้นที่ราบตีนเขาได้โดยสวัสดิภาพ. ต่อจากนี้เขาก็หาหนทางที่จะเดินเข้าไปในเมืองได้.

'เราจะพยายามสืบให้รู้ให้จงได้ซิ ว่าหล่อนคือใคร? ไม่หล่อนก็เราคนหนึ่งจะต้องเป็นผู้ชนะในเกมนี้.' ฮิวพูดพึมพำกับตัวเองและทันใดอาการยิ้มก็ฉายขึ้นที่หน้าของเขา.

"อือ, แต่หล่อนสวยไม่ใช่เล่น." เขากล่าวดังๆ คล้ายกับจะพูดกับดวงรัชนีซึ่งกำลังส่องแสงขมุกขมัวลงมายังพื้นพิภพ, "ทำไมหล่อนจึงสวยถึงเพียงนั้นนะ. และหล่อนจะรู้จักค่าของความรักไหมหนอ?" เขานิ่งไปครู่หนึ่งและรีบสาวเท้าเดินพลางหัวเราะเบา ๆ นึกด่าตัวเองในความคิดอันบ้า ๆ ของเขา.

◎ ◎ ◎

ณ บ้านท่านเจ้าเมือง

"บ้านท่านเจ้าเมืองหรือเจ้าคะ? นั่นแน่ะค่ะ ซินยอร์," หญิงกลางคนชาวบ้านมาฟากาพูดพร้อมกับชี้มือตรงไปยังตึกใหญ่หลังหนึ่งซึ่งมีรั้วเหล็กทาสีแดงล้อมอยู่โดยรอบ. แล้วหล่อนก็ชำเลืองดูศิริยะอันปราศจากหมวกของฮิวตลอดจนเครื่องแต่งกายอันขมุกขมอมเต็มด้วยฝุ่นละอองจนหนาเตอะซึ่งไม่ผิดอะไรกับคนไปนอนคลุกฝุ่น.

ฮิวกล่าวคำแสดงความขอบใจหล่อน แล้วก็ย่ายหน้าเดินตัดถนนตรงไปยังตึกนั้น.

เสียงนาฬิกาในร้านขายลูกไม้ริมถนนที่เขาเดินผ่านไปดังเก้า ๆ บอกเวลา ๔ โมงเช้าเออ! สิบชั่วนาฬิกาเต็ม ๆ ที่ชายหนุ่มต้องเดินย้างหยุดย้างมาตามวิถีอันแสนลำยากในยามรัตติกาล ไม่ต้องสงสัยว่าเขาจะไม่รู้สึกเหนื่อยเมื่อยล้าเพียงไร มิหนำแสงอาทิตย์ใน

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

สะเปญ ณเวลานี้ก็ร้อนแรงเพิ่มความไม่เปนสุขให้ฮิวยิ่งขึ้น.

ชายหนุ่มอังกฤษเดินมาถึงหน้าบ้านท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก็ต้องชงักหยุดด้วยความรู้สึกอย่างหนึ่ง.

"อือ, เราจะเข้าไปพบกับเจ้าเมืองด้วยรูปร่างอันไม่เปนคนชนิดนี้เห็นจะไม่เหมาะ," เขาพูดกับตัวเอง พลางบ่ายหน้ากลับเดินเที่ยวหาโฮเต็ลที่พักต่อไปอีก, เครื่องแต่งกายอันโสมมของฮิวทำให้เปนเป้าแก่ตาบุรุษสตรีชาวเมืองมาฟากาอย่างวิเศษ เพราะนับตั้งแต่เด็กจนตาแก่หัวหงอกก็อดมองตามเขาไปไม่ได้ ในขณะที่เดินสวนกันหรือเขาเดินผ่านไป บ้างก็หยุดมองจนเหลียวหลัง, บ้างก็ชำเลืองดูและพูดซุบซิบกัน แต่แม่พวกสาว ๆ ละมักจะยิ้มน้อย ๆ เสมอ. รวมความว่าฮิวเปนบุรุษที่มีรูปร่างอันแปลกตาของเขาที่สุด.

ไม่ห่างจากบ้านท่านโกเวอร์นเนอร์นักฮิวก็พบ 'แรสตัวรองส์' เตี้ย ๆ ตั้งอยู่ริมถนนในที่ประชุมชนแห่งหนึ่ง. เขาจึงเดินตรงเข้าไปบอกความประสงค์ให้ชายชราผู้เปนเจ้าของทราบ ซึ่งแกรับรองเขาเปนอันดี—ภายหลังสัก ๑ ชั่วนาฬิกา ฮิวก็เดินกลับออกมาพร้อมกับหน้าตาแจ่มใส, เครื่องแต่งกายสีขาวสอาด, หนวดเคราโกนเกลี้ยง และสวมหมวกฟางยี่ห้อใหญ่แบบชาวสะเปญ.

ฮิวไม่ยอมพักให้เสียเวลาแม้สักครึ่งนาที. เขาริบมุ่งตรงไปยังบ้านท่านเจ้าเมืองทันที—และภายหลังเมื่อคนใช้ได้รับนามบัตร์ของเขาหายเข้าไปข้างในครู่หนึ่ง เขาก็กลับออกมานำฮิวไปยังห้องรับแขกอันวิจิตร์ประดับล้วนแล้วด้วยเครื่องเฟอร์นิเจ้อร์อย่างดี.

ท่านโกเวอร์นเนอร์เดินยิ้มแต้ตรงมาหาเขาแสดงว่าเต็มใจรับรองที่สุด. ใบหน้ากอปทั้งกริยาท่าทางของท่าน ฮิวสังเกตได้ทันทีว่าท่านเจ้าเมืองเปนนักดื่มอย่างเมาไม่มีเวลาสร่าง อายุประมาณ ๕๒—๕๓ ปี แต่ร่างกายยังแข็งแรงอยู่เสมอราวกับชายหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกับฮิว

ท่านอนุญาตให้เขานั่งเก้าอี้ตัวหนึ่งกลางห้องแล้วท่านก็นั่งลงบ้าง และเริ่มสนทนาปราสัยกันถึงกิจการงานต่าง ๆ. ท่านบอกกับเขาว่าการปฏิบัติราชการทั้งหมดในจังหวัดคัปปัลซานี้ได้ดำเนินไปโดยราบรื่นเปนอย่างดี กับการงานในเหมืองแร่วินทรอปท่านก็กล่าวว่าดำเนินอยู่อย่างเรียบร้อยได้ผลเกินความคาดหมาย และท่านยังรับรองว่าต่อไปนี้จะไม่มีการขาดทุนเหมือนดังที่แล้ว ๆ อีกเลย รวมความว่า ทุก ๆ สิ่งที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด

ปฏิบัติทั้งทางราชการและส่วนตัวมิได้มิขาดตกยกพร่องแต่สักอย่างเดียว.

เนื่องจากเจ้าเมืองเปนคนช่างพูด ชิวจึงฟังเพลินจนลืมเวลาว่าได้ล่วงไปนานเท่าใด แต่การสนทนาของคนทั้งสองได้เริ่มเปลี่ยนเรื่องไปอีกวาระหนึ่งในขณะที่บุรุษคนที่สามเดินส่ายเข้ามาในห้อง.

"อา, ซินยอร์วินทรอป, อนุญาตให้ฉันแนะนำสหายที่ดีของฉันให้รู้จักกับท่านสักคนหนึ่ง, นี่คือนายร้อยโท มิเชล คายราซา." ท่านโกเวอร์นเนอร์พูดพร้อมกับชี้มือไปยังชายคนนั้น.

ชิวลุกขึ้นก้มศีรษะคำนับน้อย ๆ และในที่สุดเขาก็ยื่นผเชิญหน้ากับนายทหารหนุ่มสะเปญซึ่งจะอย่างไรก็ตาม เขารู้สึกไม่ใคร่ชอบหน้าชนิดนี้นัก.

มิเชล คายราซา เปนบุรุษที่มิอายุในปูน ๓๐ กว่า ๆ ซึ่งจะอ่อนแก่กว่าชิวก็ไม่กี่ปี รูปร่างเขาผอมสูง, ใบหน้าเปนกระดูก จมูกโด่งงุ้มงอยาว, คางเสี้ยมแหลม ปากกว้างและตามธรรมดามักจะเบะเบ้อยู่เสมอ. ดวงตาทั้งสองหรี่เล็กไม่น่าดูคล้ายจะเปนดวงตาที่มีความลึกลับฝังอยู่. ซ้ำเมื่อมีหนวดหรอมแหรมทรมผีปากและเคราจนเปนคางแพะด้วยแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความไม่น่าดูในใบหน้าของมิเชลคายราซาขึ้นเปนอันมาก.

"กู๊ดอัฟเตอร์นูน ซินยอร์," เขาพูดอังกฤษซึ่งไม่ค่อยชัดด้วยน้ำเสียงอันแหบห้าวพร้อมกับก้มศีรษะคำนับ. "ผมยินดีที่รู้จักกับท่านที่สุด."

ชายหนุ่มอังกฤษก้มศีรษะอีกหนหนึ่ง "ขอบใจท่าน, ซินยอร์ เลฟเตอร์แนนท์, กู๊ดอัฟเตอร์นูน"

ครั้นแล้วชายทั้งสามก็สนทนากันในเรื่องราวต่าง ๆ. ทันใด. ด้วยความไม่เจตนาของชิวเขาได้เหลือบไปเห็นสตรีสองคนกำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้นวมยาวมุมห้องข้างหน้าเขา ภาพนี้ทำให้ชายหนุ่มสดุ้ง และจ้องดูหล่อนด้วยความพิศวง แทบไม่เชื่อนัยน์ตาตนเอง หญิงที่สาวกว่าคนนั้นสวมกระโปรงแพรสีน้ำเงินกระทัดรัดกับรูปร่างอันอ้อนแอ้นของหล่อน สวมต่างหูเพชรงามระยับห้อยยาวลงมาเสมอบ่า ผมของหล่อนดัดทรงขึ้นสูงและสับหวีกระดังทับทิมเล่มใหญ่อย่างที่สุภาพสตรีชาวสะเปญนิยมกันว่าเปนของงาม คออันระหงและขาวสอาดพันด้วยสร้อยไข่มุกอันมีค่ายิ่ง และมือขวาของหล่อนนั้นถือพัดด้ามงาขนนกกระจอกเทศโบกไปมาช้า ๆ ระหว่างทรวง.

แต่มิใช่สิ่งเหล่านี้ที่ชิวกำลังจ้องดู. ความจริงดวงตาของเขาพร้อมด้วยความคิดกำลังเพ่งเล็งอยู่ที่วงพักตร์อันงามไม่มีที่ตำหนิของหล่อนต่างหาก เพราะดวงหน้าของสตรีสาวผู้นี้มิได้มีผิดเพี้ยนไปจากดวงหน้าของ ลา ออติกาเลย.

ขณะที่ชิวกำลังลอยชมโฉมหล่อนอยู่อย่างเพลิดเพลิน. สาวสวยก็เหลียวมาสบตาเขา ซึ่งทำให้หล่อนต้องหลบ หลบด้วยความขวยเขิน — อา! แน่แล้ว, มิใช่ใคร แววตาที่หล่อนฉายมาสบเขาก็คือแววตาของสตรีคนเดียวกัน. ชายหนุ่มยังคงจำได้อย่างแม่นยำ.

ชิวนับว่าเป็นบรรยที่มีโชคดีไม่น้อย เพราะในขณะที่หัวใจของเขากำลังเต้นแรงโดยอยากจะหาโอกาศทำความรู้จักกับหล่อนอยู่นี้. ท่านโกเวอร์นเนอร์ก็บังเอินเหลือบไปเห็นสายตาของชิวเข้า ท่านจึงยิ้มแสดงว่าทราบความประสงค์ของเขา.

"ซินยอร์, ท่านเจ้าเมืองกล่าวพลางยิ้มลมัย, "อนุญาตให้ฉันแนะนำท่านให้รู้จักกับหลานสาวของฉัน_ซินยอริตา คาตาลินาเดลวาสดริ เซลโลส์ — คาตาลินา, — นี่ซินยอร์วินทรอปสหายที่ดีคนหนึ่งของเรา."

ชิวก้มศีรษะ คำนับหล่อนในเวลาเดียวกันกับที่หล่อนเดินตรงมายังเขาพร้อมกับยื่นมืออันขาวนวลมาให้ชายหนุ่ม.

"ขอให้ท่านมีความสุขในมาฟากาค่ะ, ซินยอร์." หล่อนกล่าวแย้มโอษฐให้เห็นรายทนต์อันงาม.

ชิวค่อย ๆ บรรจงสัมผัสมือหญิงสาวและยกขึ้นจรดริมฝีปาก ส่วนสายตาของเขานั้นจับอยู่ที่พักตร์ของหล่อน.

"ซินยอริตา, ฉันขอขอบใจเธอ, และฉันจะไม่ลืม, ไม่ลืมความหวังดีของเธอเป็นอันขาด." ชิวพูดย้ำ ๆ อย่างมีนัย.

เขามองดูหล่อนแทบไม่กระพริบในขณะที่เขาพูด แต่กริยาของหล่อนก็สภาพอ่อนโยนเป็นปรกติมิได้เปลี่ยนแปลงให้มีข้อพิรุธอย่างใดที่ควรสงสัย

เขารู้สึกพิศวงงงวยจนแทบหัวเสียด้วยความนึกไม่ตก. หญิงคนนี้แม้คำพูดพร้อมทั้งกริยาท่าทางจะผิดกันไกลกับ — — — ลา ออติกาก็ตาม. แต่ใบหน้าของหล่อนก็คือใบหน้าอันเดียวกันนั่นเอง. 'ฮึ! มันยิ่งกว่าเป็นไปไม่ได้เสียอีกน่ะที่สตรีจะมีดวงหน้าอันสวยงามไม่ผิดเพี้ยนแบบเดียวกันได้ถึงสองคนในโลกนี้.' ชิวนึกอยู่ในใจ.

อันดับที่ชิวกำลังตั้งปัญหาถามตัวเองอยู่นั้น คาตาลินาก็หันไปพูดกับสาวใช้ของหล่อน

"เราไปกันเถอะมาเริ่ยน, ดิฉันขออภัยนะคะ, กู๊ดอัฟเตอร์นูน, ซินยอร์." หล่อนย่อกายลงคำนับบุรุษทั้งสามแล้วก็เดินออกประตูลงไปกลางสนามพร้อมกับมาเริ่ยนควนนางสาวใช้.

ชิว วินทรอปมองตามร่างของหญิงสาวจนลับตาพร้อมด้วยอาการถอนใจ.

"หลานสาวของฉันเปนเด็กหงิม ๆ และไม่ชอบการสมาคมนัก, หวังว่าท่านคงให้อภัย." ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดหันมาพูดกับชิว.

"หล่อนเปนเด็กที่น่ารัก, ซินยอร์, บิดาของหล่อนเปนชาวสะเปญที่มีชื่อเสียงโด่งดังคนหนึ่งซึ่งพอเอ่ยชื่อ ดอน เซซาร์ เดล่วาสดริเซลโลส์ใคร ๆ ก็รู้จัก—มาเถอะ, ซินยอร์ วินทรอป, มิเชิล, เรามากินเหล้าคุยกันให้สนุกดีกว่า." ว่าแล้วท่านโกเวอร์นเนอร์ก็นำคนทั้งสองไปนั่งเก้าอี้หน้าเตาไฟ และรินเหล้าไวน์ลงใส่แก้วทั้งสามที่สำรองอยู่บนโต๊ะ.

ต่อจากนี้การสนทนาปราสัยของบุคคลทั้งสามก็เริ่มต่อไปอีกวาระหนึ่ง. ชิวนั่งฟังท่านเจ้าเมือง และคายราซาผลัดกันเล่าผลัดกันพูดสักครู่ใหญ่ ๆ เขาไม่ได้เอ่ยอะไรนอกจากคอยผสมโรงอือ ๆ ออ ๆ ไปตามเรื่องราวเท่านั้น เพราะจิตต์ใจของชิวเวลานี้ผูกพันอยู่ที่สาวน้อย คาตาลินาทั้งสิ้น.

เมื่อเจ้าเมือง กับมิเชิล หยุดสงบคำพูดลงบ้างแล้ว ชิวจึงเริ่มคุยเปนครั้งแรก เขาเล่าถึงการเดินทางตั้งแต่ออกจากอังกฤษจนกระทั่งถึงคัปซ์ลซาและได้ผเชิญภัยอย่างแปลกประหลาด ทั้งได้ผเชิญหน้ากับ ลา ออติกา. นางโจร.

พอเอ่ยชื่อ ลา ออติกา. หน้าของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกับนายร้อยโท คายราซาก็พลันเปลี่ยนเปนขึงด้วยความโกรธทันที แต่มิเชิลคายราซานั้นถึงแก่กัดฟันกรอด ๆ.

"เราจะพยายามจับมันให้จงได้, ซินยอร์" คายราซาพูด ยกกำปั้นตลงกับฝ่ามือ, "อิโจรคนนี้สำคัญมาก ถ้ามันยังคงแผลงฤทธิ์อยู่ในมาฟากาตรายใด. พวกเราจะนอนตาไม่หลับ และหาความสุขไม่ได้เลย—ซินยอร์, บางครั้งทำให้ผมสงสัยไปว่ามันจะเปนมนุษย์เราธรรมดาหรืออิพวกผีนรกก็ไม่ทราบ?"

"ผมขอรับรองว่าหล่อนเปนมนุษย์แน่นอน ซินยอร์เลฟเตอร์แนนท์" ชิวตอบ "ยิ่งกว่านั้นยังทำให้ผมแน่ใจอีกว่า นางระบำที่งาม ๆ ทั้งหลายเท่าที่ผมได้เห็นมาก็สู้ความงามของหล่อนไม่ได้."

"สำหรับฉันเองละเห็นจะหมดความสามารถที่จะปรายปรามมัน. ซินยอร์วินทรอป ฉันตกลงต้องเวรน่าที่ให้กับสหายของฉันจัดการ." ท่านโกเวอร์นเนอร์พูดโคลงศีร์ษะอย่างเบื่อหน่ายแล้วก็ยกขวดไวนรินเติมอีก.

"เราจะเพิ่มทหารขึ้นอีกเปนสองเท่า," มิเชิลพูด. "พรุ่งนี้ผมจะส่งกองทหารไปทำการสืบจับให้ทั่วทุกบริเวณที่เดียว ตามภูเขาเหล่าโน้น ผมก็จะสั่งให้ตรวจดูให้หมด แม้แต่ซอกเล็กรูน้อยก็ไม่ยอมให้ผ่านสายตาไปได้."

ฮิวรู้มอย่างนึกขำในใจ.

"ถูกละ, นั่นเปนสิ่งที่จำเปน," ฮิวคล้อยตาม "แต่จำเปนต้องยกกองทหารทั้ง ๆ กองไปจับหญิงคนเดียวกับพวกพ้อง ๒—๓ คนของหล่อนด้วยหรือครับ, ท่านไม่นึกว่ามันจะเอิกเกริกเกินไปหรือ."

"ไม่จำเปนริครับ, ทำไม? ท่านต้องเข้าใจว่านางโจรคนนี้มันมีอำนาจอย่างประหลาดและอ้ายพวกหมาในเมืองเราก็ไม่มีใครเกลียดมันด้วย มันหายตัวได้ตั้ง ๓—๔ วัน หายไปอย่างไม่รู้ร่องรอย นาน ๆ ก็โผล่มาทีหนึ่ง ซึ่งเราจัดการป้องกันไม่ทัน มันไปทางไหนมาทางไหนก็ไม่มีใครรู้, และน้อยคนนักที่จะได้เห็นหน้าตาของมัน."

"อา, สหายของฉันพูดถูก ซินยอร์, คายราซาพูดถูก" ท่านเจ้าเมืองชมนายร้อยโทเสียงอ้อแอ้ในลำคอ. "หญิงคนนี้คือดวงไฟที่ร้อนแรงของมาฟากา, ซินยอร์วินทรอป มันยั่นหัวชาวบ้านชาวนาให้เปนขยถต่อเรา สหายของมันมีทั่วไปทุกหนทุกแห่ง. ใครมั่งมีเงินทองละก็ต้องระวังตนให้จงหนัก. ยิ่งกว่านั้น, ท่านหยุดพูดและกระแอม "ง่า— หนังสือสำคัญของเราหลายฉบับได้หายไปจากห้องนี้เมื่อคืนยังอยู่พร้อมบริบูรณ์แต่พอเช้าไม่ทราบว่าหายไปไหนจนสิ้น. ข้อนี้ทำให้ฉันสงสัยว่าลาออติกา คงจะ———"

"เหลวไหลครับ! ท่านไม่ทราบว่าได้พูดอะไรออกไป," คายราซาเอ่ยขัดคอ น้ำเสียงเกือบเปนตะโกนซึ่งทำให้ฮิวรู้สึกประหลาดใจไม่น้อย.

"นั่นเปนแต่เพียงข้อสงสัยอันปราศจากหลักฐาน. จะจัดเอาเปนของแน่นอนไม่ได้ครับท่านที่รัก"

ฮิวเงยหน้าขึ้นแหงนดูเพดานพลางหวลคิดถึงคำพูดกระซิบกระซาบของลาออติกากับเฟรเยอร์นาโดที่เขาลอยได้ยินมาบนเขา. ฮิวก็ซึมทราบเรื่องราวได้ตลอด แน่แล้ว ไม่ต้อง

สงสัย. หนังสือสำคัญเหล่านั้นณขณะนี้กำลังเดินทางไปสู่ยังมาดริด.

"โอ, ซินยอร์, ขอท่านอย่าเอ่ยชื่อลา ออติกา ต่อหน้าหลานสาวของฉัน, คาตาลินา, เปนอันขาด. เพราะชื่อนางนั่นทำให้หล่อนไม่พอใจ ฉันเกรงว่าเส้นประสาทของหล่อนจะพิการถ้าได้ยินชื่อนี้บ่อย ๆ.

"ครับ, ผมยินดีจะปฏิบัติตาม," ฮิวตอบดัง, แต่เขาคงครุ่นคิดอยู่ในใจว่า เพราะเหตุใดหนอ, เราแปลกใจเหลือเกิน.

มองจากหน้าต่างลงไปในสวน ฮิวแลเห็นหล่อนคาตาลินา กำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้มาโฮกานีใช้พัดด้ามงิ้วขนนกของหล่อน บังแสงสุริย์อ่อน ๆ ในยามเย็น เพื่อมิให้ส่องลงมาต้องผมสีนิลอันงาม.

ฮิวจ้องดูภาพหญิงสาวอยู่เปนครู่. และรำพึงว่าเท่าที่เขาได้เห็นได้พังมาแล้ว ดูมันเปนความลึกลับทั้งหมด. แต่จะอย่างไร. เขาก็ยังหวังอยู่เสมอว่า เขาคงจะทรายเรื่องราวโดยแจ่มแจ้งในไม่ช้า ถ้าเขายังมิไปเสียจากมาฟากา

◎ ◎ ◎

เงาของความลับ

สัปดาหะหนึ่งได้ผ่านพ้นไปโดยรวดเร็ว, ลา ออติกา ก็มิได้ปรากฏร่างขึ้นอีกตลอดชั่วกาลนั้น. ส่วนกองทหารที่นายร้อยโท มิเชิล คายราซาส่งออกไปทำการสืบสวนจับหล่อนก็เปนอันปราศจากผล ต่างคว้าน้ำเหลวกลับมาตาม ๆ กัน.

ในระหว่างเจ็ดทิวาดังกล่าวนี้ ฮิว วินทรอป ได้พยายามเชื่อมความสัมพันธ์กับคาตาลินาหลานสาวสวยของท่านโกเวอร์นเนอร์อยู่เสมอในโอกาศที่อำนวยให้เขา. กระทั่งนับว่าสนิทสนมจนได้พูดจาวิสาสะกับหล่อนได้สองต่อสอง.

"ซินยอริตา, เธอเชื่อไหมจ๊ะว่าในชีวิตของฉันได้เคยเห็นสตรีอีกคนหนึ่งซึ่งมีดวงหน้าอันสวยงามเช่นเดียวกับเธอ, และแปลกเหลือเกินที่เหมือนเธอไม่มีผิด. แทบจะกล่าวได้ว่าเปนคน ๆ เดียวกัน." ฮิวพูดพลางจ้องดูพักตร์คาตาลินาในขณะที่เขาทั้งสองนั่งตรงข้ามกันอยู่ในสวนรัตติกาลหนึ่ง.

คาตาลินา ยกพัดขึ้นบังเสียเสมอดวงตา. ฮิวจึงไม่สามารถมองเห็นพักตร์ของหล่อนได้ว่าได้เปลี่ยนไปเปนอย่างไร แต่เขาเดาเอาว่าหล่อนกำลังยิ้ม

"หล่อนอยู่ในเมืองนี้แหละจ๊ะ," ฮิวกล่าวต่อ, "และหล่อนเปนสัตรูที่รักยิ่ง

ของฉัน."

สาวน้อยนิ่งไม่ปริปาก ใบหน้าของหล่อนค่งอยู่ในอาการยิ้มแย้ม คล้ายกับว่าหล่อนมิความพอใจในคำพูดของชายหนุ่ม.

"ฉันจะขอผูกพยาบาทหล่อนจนถึงที่สุด." ฮิวกล่าวต่อแสร้งทำสีหน้าขึง.

"ซินยอร์พูดราวกับว่าหญิงคนนั้นเขาเป็น—ง่า—บ้าเชียวนะคะ." คาตาลินากล่าวและสรวลเบา ๆ หลังพัดขนนก.

ฮิวหน้าแดง.

"หล่อนวิ่งราวฉันไปพันหนึ่ง กับห้าสิบเปาดส์," เขาพูด.

"จริง ๆ หรือคะ!" แล้วหล่อนก็หัวร่องอ.

ฮิวรู้สึกพิศวงในกิริยาของหล่อนมาก 'อือ, นี่หล่อนกำลังเล่นเกมอะไรกับเราหนอ.' เขานึกอยู่ในใจ 'ฮึ! หล่อนคงไม่ใช่ลาออติกาน่ะ, เอ, ถ้าหล่อนไม่ใช่ ทำไมหล่อนจึงสดุ้งเมื่อเราเอ่ยชื่อ ลา ออติกาล่ะ' เขาตรองไปตรองมาหลายตลบก็ไม่เป็นผล ยังไม่เห็นแสงสว่างเลยทั้งแปดด้าน ซ้ำกลับเพิ่มความหัวเสียให้เขายิ่งขึ้น. ในที่สุดเขาจึงบอกลาหล่อนเสียเฉย ๆ.

"ขอได้โปรดให้อภัย, ซินยอริตา, ฉันต้องเข้าไปข้างใน ไปหาท่านโกเวอร์นเนอร์ เรามีธุระบางอย่างที่จะต้องทำความตกลงกัน."

ทันใดดวงพักตร์ของหญิงสาวที่กำลังยิ้มอยู่ก็พลันสูญหาย เสมือนหล่อนรู้สึกเสียใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แววตาซึ่งเคยหวานก็เปลี่ยนเป็นเศร้าโดยรวดเร็ว จนทำให้ชายหนุ่มขนลุก หล่อนยื่นมือมาขยับแขนของเขาและกล่าวเบา ๆ แต่ชัดถ้อยชัดคำ.

"ซินยอร์, อย่าลืมนะคะว่าชื่อเสียงที่ชาวเมืองของท่านได้รับสำหรับความยุติธรรมและซื่อสัตย์นั้นย่อมมีค่าประเสริฐเพียงไร โปรดอย่าให้ลุงของดิฉันแนะนำท่านทำสิ่งซึ่งสุภาพบุรุษในเมืองของท่านเขาไม่ทำกันเป็นอันขาด. อย่านะคะ เพื่อเห็นแก่สวรรค์และ—ง่า—ดิฉัน." จบประโยคหล่อนก็หลบสายตาเขา และลุกจากเก้าอี้สาวเท้าเดินลับหายไปหลังพุ่มไม้โดยเร็ว มิได้รอฟังคำตอบของฮิวหรือเหลียวหลังมาเห็นแววตาของเขา ซึ่งกำลังจ้องตามร่างหล่อนด้วยความอาลัยนั้นเลย.

'เพื่อเห็นแก่ดิฉัน,' โอ, นี่หล่อนหมายความถึงเพียงไหนหนอ, 'เพื่อเห็นแก่ดิฉัน,' ฮิวทวนคำพูดของคาตาลินาอยู่สองสามกลับในขณะที่เดินคล้ายคนสติลอยเข้าไปในห้องรับแขก.

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเชษฐ์

ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกับคายราซากำลังนั่งคุยกันเพลินอยู่กลางห้อง. แต่พอฮิวเดินเหยียบธรณีประตูเข้ามา บรูษทั้งสองก็เปลี่ยนคำสนทนาเป็นเรื่องอื่นทันที.

ฮิวเดินเข้าไปนั่งร่วมวง, แล้วชายทั้งสามจึงเจรจาปราสัยกันเฮฮาพร้อมกับน้ำแอลกอฮอล์ซึ่งไหลเข้าไปในลำคอเป็นระยะ ๆ อยู่ครู่หนึ่ง ผลที่สุดท่านเจ้าเมืองจึงเริ่มเปลี่ยนคำพูดเป็นเรื่องการงาน.

"ซินยอร์, วินทรอป," ท่านเริ่ม. "ฉันแน่ใจว่าการที่ท่านเข้ามาในมาฟากานี้ก็เพื่อจะตกลงกันในเรื่องซื้อที่ดินของเรา. ฉันขอขอบใจในความตั้งใจของท่าน เอาเถอะ ฉันยินดีจะขายให้ท่านหมด. ราคาค่างวดเรามาพูดกันอย่างกันเอง อย่างไรก็ไม่แพงแน่."

ฮิวยิ้มและสั่นศีรษะช้า ๆ

"เปล่าครับ," เขาตอบ, "ผมไม่ซื้อโอ, และยิ่งกว่านั้น ผมยังได้ตั้งใจไว้อีกว่าคนงานในเหมืองแร่ของผมต้องเป็นคนที่ทำด้วยความยินดีและเต็มใจของเขา ไม่ใช่ทำโดยถูกบังคับ"

คำพูดของฮิวทำให้คนทั้งสองตลึงมองดูตากัน

"แต่ท่าน — ท่านคงไม่หมายความเช่นนั้น." ท่านโกเวอร์นเนอร์กล่าวตาลุก

"ครับ, ผมหมายความเช่นนั้น, ผมเสียใจจริง ๆ ท่านสุภาพบุรุษ, ผมได้เปลี่ยนความคิดเสียแล้ว และนี่เป็นสิ่งแน่นอน, ผมต้องขออภัย."

"แต่, ซินยอร์," มิเซิลคายราซาเอ่ยสีหน้าย้ิง, "เมื่อท่านต้องการจะเปลี่ยนความตั้งใจเช่นนั้นจริง, เราก็จำต้องเปลี่ยนหาวิธีใหม่บ้าง, คือเราจะจัดการให้ท่านซื้อให้จงได้."

ฮิวหัวเราะงอโดยรู้สึกขบขันต่อคำพูดของนายร้อยโทหนุ่มที่สุด. และก่อนที่เขาจะได้ตอบว่ากระไร ประตูห้องก็เปิดออกโดยแรงพร้อมกับร่างของชายชราซาวยิบซี่คนหนึ่งวิ่งเข้ามาคุกเข่าอยู่หน้าประตู.

"โอ! ท่านโกเวอร์นเนอร์ผู้มีอำนาจได้ โปรดกรุณาเถอะครับ," ตาแก่นั่นพูดพลางพนมมือสั่นเร่า ๆ อยู่ตรงหน้า, "พวกทหารฉุดเอาโรสิต้า ลูกหญิงที่รักของผมไป ซินยอร์คายราซาก็แลเห็นครับ แต่ท่านไม่ช่วยผมเลย — โอ!"

"หะ! อ้ายเปรตนรก, ว่าไง?" คายราซาตะโกนก้องห้องอย่างฉุนจัด "กูยังไม่รู้เรื่องราวของมึงเลย" พูดแล้วเขาก็วิ่งเข้าไป

ตบหน้าชาย แก่นั้นฉาดใหญ่ และผลัก กระเด็น หงายออกไปนอกประตูโดยแรง

น่าประหลาดเหลือ, ที่ชายชราผู้เคราะห์ร้าย แทนที่จะโกรธแค้นหรือร่ำร้องด้วยความเจ็บปวดเยี่ยงคนแก่ทั้งหลาย แกกลับหัวเราะและลุกขึ้นอย่างว่องไวราวกับชายหนุ่ม ครั้นแล้วก็วิ่งข้ามถนนลับหายเข้าไปในหมู่บ้านโดยรวดเร็ว.

มิเชิล คายราซา แลตามภาพนี้ด้วยความฉงนสนเท่ห์ เขายืนงงอยู่เป็นครู่ด้วยตีบ๋ญหาไม่ออก ว่าแปลว่า กระไร แต่ในที่สุด เขาจึงพูดขึ้นลอย ๆ

"อ้ายแก่นี่บ้าระยำ, อยู่ ๆ ก็อยากถูกตบเล่นสนุกดี — บ้า, บ้ามาก."

เขาเดินกลับเข้าในห้องในอาการโคลงเคียงอย่างหัวเสีย แล้วก็เดินตรงไปที่โต๊ะ หยิบขวดไวน์ รินใส่แก้วจนเต็มปรี่ ทันใด เศษกระดาษยู่ยี่ชิ้นหนึ่ง ก็หลุดออกมา จากมือเสื้อคายราซา ตกลงบนโต๊ะ ซึ่งทำให้นายร้อยโทรู้สึกประหลาดใจไม่น้อย เขาหยิบคลี่ออกและอ่านดัง ๆ

"คืนนี้เวลา ๒๔ นาฬิกา จงคอยดูดิฉัน ลา ออติกา."

"ลา ออติกา," คายราซาอุทานทวนคำ ตาลุกโพลง, "อ้า. แน่ละ, อ้ายข้าเมืองตะกี้คืออ้ายคนสื่อสารของอิวายร้าย." เขาเปล่งเสียงดังสนั่นห้องพร้อมกับยกกำปั้นทุบลงบนโต๊ะ "ท่านโกเวอร์นเนอร์, เราจะนำกองทหารรักษาการมาไว้ที่นี่คืนนี้, และถ้ามันมาจริง, ก็คือวาระอันสุดท้ายของมัน"

ชิวยิ้มกับตัวของเขาเอง

"คืนนี้เวลา ๒๔ นาฬิกา, เอ," ชายหนุ่มพึมพำ, "ดีละ, แม่ลา ออติกา, หล่อนจะเป็นใครก็ตาม. คงได้เห็นดีกัน ฉันจะขอพยาบาทหล่อนสำหรับอ้ายพันเปาดส์ของฉันให้จงได้."

◎ ◎ ◎

เหตุการณ์ในเวลาเที่ยงคืน

"ซินยอริตาให้ดิฉันมาบอกว่า ขอท่านได้โปรดให้ทหารกลับไปเสียเถอะค่ะ, เพราะเขาพากันพูดเสียงอึกกระทึกตรงกับหน้าต่างห้องนอนของเธอ, เธอนอนไม่หลับ." มาเรียน ดวนนาพูดกับนายร้อยโทมิเชิลคายราซา.

"บอกเธอเถอะย่ะ ว่าฉันเสียใจที่จะปฏิบัติตามไม่ได้, และเราก็ป้องกันอันตรายให้เธอโดยนำทหารไปไว้ที่นั่น." คายราซาตอบอย่างไม่แคร์. มาเรียนจึงต้องเดินกลับไปด้วยอาการกะเง้ากะงอด.

ฮิวก้มลงมองดูนาฬิกา

"เอ, ๒๔ นาฬิกากึ่ง," เขาพูด, "ฉันนึกว่านางโจรของท่านคงจะไม่มาเสียแล้วละ," ซินยอร์."

"บางทีจะไม่มา." นายร้อยโทคล้อยตาม "เราไปนอนกันดีกว่า, ขอโทษ, ถ้าท่านไม่รังเกียจ, ฉันจะไปก่อนละ กู๊ดไนท์"

ฮิวกล่าวพร้อมกับก้มศีรษะหันหลังเดินขึ้นบันได.

พอเขาเข้าห้องเรียบร้อย แทนที่จะนอน เขาก็ดับไฟ และค่อย ๆ ยืนออกทางหน้าต่าง ไต่ไปหลบเกาะท่อน้ำมุมห้องด้านนอกซึ่งเขาอาจแลเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นภายในห้องของมิเชิล คายราซา หรือ คาตาลินาได้ตลอดโดยปราศจากผู้ใดเห็นร่างของเขา.

สักครู่. ไฟในห้องคายราซาก็สว่างขึ้น, ตัวท่าน นายร้อยโท ก็ถอดยูนิฟอร์มเปลี่ยนเปนเครื่องนอน. เสร็จแล้วเขาจึงเอามือไขว้หลังเดินไปเดินมาอยู่ในนั้นหลายตลบ แสดงว่ากำลังใช้ความคิดอย่างสุขุม.

ฮิวรู้สึกเมื่อย และเบื่อหน่ายต่อการนั่งเกาะท่อน้ำเต็มทน เขาคิดว่าการบำเพ็ญตนเปนนักสืบของเขาคงจะปราศจากผลเปนแท้ เพราะมิได้มีร่องรอยอันใดแปลกประหลาดไปกว่าของธรรมดาเลย.

ในขณะที่ฮิวกำลังนึกท้อถอยใจตนอยู่นั้น สายตาของเขาก็เหลือบไปเห็นร่างของคน ๆ หนึ่งไต่ขึ้นมาทางซุ้มไม้ตรงหน้าต่างห้องนอนคายราซา อาการที่เขาไต่ว่องไวมาก จนเกือบว่าในพริบตาเดียวเขาก็ยืนขึ้นมาถึงหน้าต่างได้สมหมาย อา! ไม่ต้องสงสัย ภาพและรูปร่างของคน ๆ นี้ ฮิวเคยได้เห็นมาแล้วเมื่ออาทิตย์ก่อนและคงยังจำได้สนิทติดตา มิใช่อื่นไกล ภาพนั้นคือ ลา ออติกา นางโจรสัตรูของฮิวที่เขากำลังแสวงหาเพื่อทำการแก้แค้นนั่นเอง

หล่อนค่อย ๆ โผล่ศีรษะขึ้นที่ริมหน้าต่างแล้วก็กลับหลบลง เปนดังนี้อยู่สองสามครั้ง หล่อนจึงได้กระโดดเข้าไปภายในห้องพร้อมกับชักแซ่หนังยาวคู่มือของหล่อนออกถือไว้ในมือ

ฮิวอยู่ในระยะที่ไม่ไกลนัก. และอาศรัยแสงไฟซึ่งสว่างอยู่ในห้อง เขาจึงสังเกตเห็นหน้าตาของมิเชิลได้โดยชัดเจน. หน้าของเขาซีดและเบิกตาโพลงขณะที่เขาเหลียวมาผเชิญหน้ากับ ลา ออติกา คายราซาริบวิ่งไปยังมุมเตียงเพื่อหยิบอะไรสักอย่างหนึ่งแต่ อนิจา, แซ่ของ ลา ออติกาได้หวดลงไป ควับ! ควับ! บนร่างของเขาโดยแรง ซึ่งทำให้ตัวของ

คายราซาหมุนและล้มลงกับพื้น. หมดกำลัง, หมดโอกาศจะไปยังที่หมายนั้นได้. ลา ออติกา พูดอะไรกับเขาสองสามคำ. ซึ่งฮิวคงเห็นปาก ของหล่อนหมุบหมิบ แต่ไม่สามารถจะจับคำพูด ของหล่อนได้ ในระยะนี้ และในที่สุดหล่อนก็ เอาแซ่หวดลงบนร่าง ของนายร้อยโทอีกห้าหก ครั้งติดๆกัน ฮิวได้ยินเสียง ควับ ! เคว้ยว ! อย่างถนัด พร้อมกับ เสียงโหยหวล ครวญคราง ด้วยความเจ็บปวดของคายราซา, เสร็จการ สอนบรุษผู้ถือ อำนาจ เปนธรรมให้ รู้สำนึกตัว เสียบ้างแล้ว ลา ออติกา นางโจร ผู้อาจหาญก็ รีบขึ้นกลับออกจาก หน้าต่างลงมาตามทางเดิม ด้วยความ คิดอย่างหนึ่ง ของฮิว เขาจึง รีบ ไต่ไปตามแง่ตึก จนถึง หน้าต่าง ห้อง นอนของ คาตาลินา ครั้นแล้วเขาก็ถือสิทธิ์บุกรุกเข้าไป ในห้องของหล่อนโดยเร็ว

◎ ◎ ◎

จับตัวได้

รูปถ่ายของ 'คาลิยันดิ' ภายในห้อง ซินยอริตา คาตาลินา ค่อย ๆ แง้มออกช้า ๆ จนในที่สุดก็มีร่าง ๆ หนึ่งลอดออกมาจากช่อง โหว่หลังรูป ร่างนั้นก็คือ ลา ออติกานั่นเอง.

"มาเรียน !" หล่อน เรียก เบา ๆ. "มาเรียน, ฉันหนีมาได้เรียบร้อยแล้วละ, พวก ทหารกำลัง ข้าหาฉัน อยู่ในสวน เปน ข้าละหวั่น นั่นแน่ะ." พูดแล้วหล่อนก็เดินตรงไปที่เก้าอี้ กลางห้องซึ่งทำให้หล่อนสดุ้งเฮือกทั้งตัวเพราะ ยนเก้าอี้นั่นมีมาเรียน ถูกอุดปาก มัดมือ มัดเท้า นั่งตาปริบ ๆ อยู่.

ก่อน ที่ ลา ออติกา จะได้ จัด การ แก้ ไข อย่างไร ฮิวก็กระโดดออกมาจากหลังม่าน เขารวบหล่อนเข้าไว้ ในวงแขนและจูบริมฝีปาก ของหล่อนเข้าให้อย่างเต็มรัก.

"นี่แหละความพยาบาทของฉัน, ลา ออติกา." เขาพูดพลางหัวเราะ

หญิงสาวตกตลึงนิ่งอยู่เปนครู่ หล่อนจ้อง ดูเขาด้วยแววตาอันประหลาด.

"ท่าน !" หล่อนเอ่ยได้เพียงคำเดียว อัสสุชลก็พลันหลั่งออกมา คลอเนตร์ของหล่อน ทั้งสองด้วยความแค้น

ฮิวพึงจะทราบเดี๋ยวนี้เองว่า เขาเปน บุรุษที่ ชั่วช้าเลวทรามที่สุด. เขาไม่นึกเลยว่าการ เล่นตลกกับหญิงที่เขารักจะทำให้หล่อนน้อยใจ ถึงเพียงนั้น. เขารู้สึกเสียใจในการกระทำ ของเขาอย่างหาคำพูดมิได้.

"คาตาลินา," เขาเรียกชื่อหล่อนพร้อม กับอ้าแขนทั้งสองตรงไปข้างหน้า, "คาตา ลินา, ฉันขอโทษเธอ, ขอได้ โปรดอภัยให้

แก่ฉัน, โอ, ฉันมีความผิดอย่างใหญ่หลวง เมื่อ — เมื่อ ฉัน พูด ว่า ฉันจูบหล่อน เพื่อ ความพยาบาทนั้น. หัวใจของฉันไม่ได้หมายความเช่นนั้นเลย. มันเปนคำพูดอันเหลวไหล, ฉันจูบเธอเพราะ — เพราะฉันบูชาเธอ — ฉันรักเธอ, คาตาลินา!"

สาวน้อยเงยหน้าขึ้น ซ่อนแววตาอันหวานฉ่ำเต็มด้วยความรัก ของหล่อนไว้ภายในหน้ากากซึ่ง หล่อนยัง มิได้ถวด ออก หล่อน ก็ค่อย ๆ เดิน ก้มพักตร์ ตรงไป สู่ วงแขน ของชายหนุ่มอย่างช้าที่สุด. ฮิวรวบร่างของหล่อนรัดแนบเข้าไว้ กับทรวง ของเขาด้วยความปลื้มปีติอย่างเหลือล้น. แล้วจึงเชยคางหล่อนค่อย ๆ จรดริมฝีปากของเขาเข้าแนบสนิทกับของหล่อนอีกเปนครั้งที่สอง แต่ครั้งนี้ดูเหมือนเขารู้สึกว่าดูดดื่มยิ่งกว่า สรรพสิ่งใด ๆ ในโลกทั้งสิ้น.

ในขณะที่หนุ่มสาวทั้งสองกำลังเพลิดเพลินอยู่ด้วย รสสวาท ครั้งแรกนี้ ประตูห้อง ก็เปิด ออก โดยแรง พร้อม กับ ร่าง ของ มิเชิล คา บราซา และพวกทหารกรูกันเข้ามา. และก่อนอะไรทั้งหมด มิเชิลได้วิ่งตรงเข้าไปกระชากหน้ากากของหญิงสาวออกโดยเร็ว

"แน่นอน, เราคาดไม่ผิด, เรารู้ตัวมานานแล้วว่าหล่อนคือใคร," เขาพูด, "แต่ที่ยังยอมให้หล่อนลอยชายอยู่ก็เพราะยังไม่ถนัดอา! ดัวส์! เจ้าหนุ่มอังกฤษด้วยรึ. เอ้า! จับเข้าไว้ทั้งสองคน นายสิบเอก"

"ถ้าแก จับฉัน, ฉัน จะ บอกไป ยัง มาดริด —" ฮิวพูดแขนยังกอดคาตาลินาไว้แน่น.

คาบราซายิ้ม.

"เหลวไหล น่ะ ซินยอร์," เขาตอบ. "ผมต่างหากล่ะจะเปน คนบอกไปยังมาดริดว่าผมจับโจรและพวกพ้องของโจรได้ แลผมจะได้ จัดการยิงเบ้าท่านกับหล่อนในเวลาพระอาทิตย์ตกพรุ่งนี้, — ซินยอร์, เราทำงานกันเร็วมากใน มาฟากา." พูดแล้วคาบราซาก็แสยะยิ้มเยาะ

อันดับ ทีบุรุษ ทั้งสอง กำลัง สนทนาโต้ตอบกันอยู่ คาตาลินาคอยจ้องหาโอกาศอยู่เสมอ. พอเห็นว่าเหมาะ หล่อนก็ผลักฮิวให้ชนกับคาบราซาโดยแรงซึ่งทำให้ท่านเลฟเตอร์แนนท์ผู้มิได้ระวังตัวเสียหลักซวนเซไป คาตาลินาจึงถือโอกาศนั้น วิ่งกระโดดแผลวออกไป ทางหน้าต่าง อย่าง ว่องไว หายวับ ไปใน ท่ามกลางความมืดแห่งรัตติกาล

◎ ◎ ◎

อัษฎางคต

"ไปนำตัวนักโทษออกมา" นายร้อยโทมิเชิลคายราซาตะโกนสั่งผู้คุมในขณะที่เขากับท่านโกเวอร์นเนอร์ยืนเคียงกันอยู่หน้าหมู่ทหารซึ่งเข้าแถวเรียงตัวเปนแถวเดียวอยู่ชิดกำแพงด้านหนึ่ง

ในไม่ช้าชิววินทรอปกับมาเรียนก็ถูกมัดมือไขว้หลังนำออกมายืนยังกำแพงอีกด้านหนึ่งตรงข้ามกับหมู่ทหาร

"เตรียมยิง!" คายราซาบอกแถว

ทหารยกปืนขึ้นประทับบ่า.

"หนึ่ง!—สอง!—" คำพูดของนายร้อยโทได้ขาดสะบั้นลงเพียงนี้ เพราะกระสุนปืนนัดหนึ่งได้ยิงหวือมาจากข้างหลังเฉียวเอาหมวกแคปของเลฟเตอร์แนนท์กระเด็นลงไปกลิ้งอยู่กลางพื้นดิน ซึ่งไม่จำเปนต้องกล่าวว่าคายราซากับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดจะตาเหลือกด้วยความตื่นตกใจเพียงไร.

คายราซาเหลียวหลังไปโดยเร็ว และสิ่งซึ่งทำให้เขาขวัญหนีดีฝ่อก็คือภาพของลาออติกากับชายฉกรรจ์ชาวบ้านชาวนาประมาณ ๔๐ คน ควบม้าห้อเหยียดมาโดยเร็ว. และ, ในขณะนั้นก็ห่างจากเขาในระยะ ๑๐ หลาเท่านั้น คนที่อยู่บนหลังม้าทุกคนมีอาวุธต่าง ๆ กัน. คือปืนยาวบ้าง, สั้นบ้าง, ดาบ, มีด, เครื่องมือของชาวไร่ถือกวัดแกว่งมาตลอดทาง. ข้างหลังคนพวกนี้ยังมีบุรุษสวมยูนิฟอร์มนายทหารกรุงมาดริดอีกสองนายนั่งมาบนรถม้าเทียมสี่ขับไล่หลังติด ๆ มาโดยเร็ว.

เจ้าเมืองกับมิเชิลยกมือทั้งสองขึ้นเหนือศีรษะแสดงว่ายอมจำนนแก่คนจำพวกนั้นแล้วอย่างรายคาย เมื่อเห็นว่าหมดหนทางที่จะคิดต่อสู้. ซ้ำยิ่งได้เห็นนายทหารบนรถนั่นเข้าอีกก็ยิ่งเพิ่มความไม่สบายใจแก่เขาทั้งสองยิ่งขึ้นลาออติกาหรือคาตาลินา. รู้สึกขึ้นเปนลันเหลือที่เห็นว่ากระสุนปืนของหล่อนซึ่งยิงออกไปได้ผลสมหมาย พอหล่อนควบม้ามาถึงหล่อนก็มิพักหยุดดูหน้าลุงของหล่อนหรือมิเชิลให้เสียเวลา รีบกระโดดลงและวิ่งไปหานักโทษที่รักของหล่อนโดยเร็ว.

"ซินยอร์," นายทหารผู้แก่อาวุโสในสองคนที่นั่งอยู่บนรถได้เดินลงมาพูดกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดและเลฟเตอร์แนนท์ "ผมคือนายพันเอกฟาราสโกเดอกองซากาประจำกระทรวงมหาดไทยแห่งมาดริด, ด้วยลายพระหัตถ์ของพระราชาแห่งกรุงสะเปญมีรับสั่งให้ผมจับท่านในฐานที่ใช้อำนาจอันไม่เปนธรรมในทางราชการกดขี่ราษฎร และคบคิดกัน

ยักยอกเงินผลประโยชน์ของรัฐบาล, ท่าน ทั้งสองต้องกลับไปกับผมในทันที ส่วนการ ปกครองตลอดทั้งจังหวัดคัปปัลซา จะได้ มอบให้เป็นน่าที่ ของนาย ร้อยเอก หลุยซ์ เดอ บาซิน" พูดแล้วท่านนายพันเอกก็ชี้มือไป ทางนายทหารหนุ่มอีกผู้หนึ่ง ซึ่งสวมยูนิฟอร์ม นายร้อยเอกนายทหารสะเปญ

◎ ◎ ◎

ภายหลังเมื่ออุปสัคทั้งหลายแหล่ได้ราบรื่น ไปสิ้นแล้ว ๒ วัน. เวลาบ่ายของวันที่สาม ฮิว วินทรอป กำลังยืนอยู่ในห้อง หุบผาของ ลา ออ ติกา บนเขา ขณะนี้เขากำลังมองตามชาย นักโทษ ของเหมืองแร่ วินทรอป คนสุดท้ายซึ่ง กำลังเดิน ลง จากเชิงเขา ลับ หาย ไป ตามทาง เพื่อ ตรง ไปสู่ยังบ้านเรือน ของตน ซึ่งณบัดนี้ได้ ปราศจาก อันตราย ใด ๆ และ ความทุกข์ ทั้ง หลายแหล่แล้ว ในที่สุดฮิวจึงหันมาทางสาว สวยยืนยิ้มอยู่เคียงข้างเขา

"ในห้องนี้แหละที่เธอวิ่งราวเงินฉันและ— วิ่งราวเอาหัวใจของฉันไปด้วย" เขาพูดและ กำมือหล่อนไว้

หญิงสาวเงยพักตร์ขึ้นจ้องหน้า ชายหนุ่ม อย่างกล้าหาญ

"สิ่งหนึ่งสำหรับคนจนของดิฉัน, และ อีกสิ่งหนึ่ง —"

"จ๊ะ, อีกสิ่งหนึ่ง ?"

"สำหรับตัวของดิฉันเอง, แต่ดิฉันก็ได้ มอบหัวใจของดิฉันเป็น สิ่งตอบแทนเธอแล้ว."

ฮิวเอื้อมมือไปโอบสเอว หล่อนดึงเข้ามาใน วงแขนของเขา.

"ฉันรักเธอ," ชายหนุ่มพูด. "มาเป็น ภรรยาของฉันนะจ๊ะ แม่เลดี้โรบินฮูด ยอดรัก"

หล่อนยิ้มไม่ตอบ. แต่ค่อย ๆ ช้อนตาอัน หวานฉ่ำขึ้นสบกับชายหนุ่ม ด้วยอาการยิ้มแย้ม พร้อมกับยื่นริมฝีปากให้เขาจุมพิต.

อัศญา

โภคไรหิต

แปลและเรียบเรียงจากฉบับของ

เอช. ไรเดอร์ แฮ็กการ์ด.

(ต่อจากหน้า ๒๗๗ ฉบับ มิถุน ๒๔๗๐)

บทที่ ๒๐

ทวารมฤตยู

ก่อน จะกลับยังที่พัก ข้าพเจ้าเลยไปดูอาการบ่วยของซูลูทั้งสอง เพื่อคะเณดูว่าจะกินเวลาอีกสักกี่วันจึงจะหายสนิท. แท้จริงข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายนครโคร์, ใคร่จะหาโอกาสกลับคืนแบล็กคลูฟให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้. ใครบ้างจะมีใจทรหดอดทนผืนอยู่ในสถานที่เช่นนี้; รอบข้างเต็มไปด้วยความปลาดพิศดาร, ความหมิ่นเหม่ต่ออันตรายจากคมหอกของมนุษย์ผู้มีนิสสัยสันดารเยี่ยงสัตว์ป่า, รวมทั้งความดูถูกดูหมิ่นอย่างร้ายกาจ, ของบุคคลผู้อ้างตนว่ามีอายุเหยียบสองพันกว่าปี. เฮอ — ไม่ไหวละ, ข้าพเจ้ารู้สึกตัวเหมือนถูกขังอยู่ในความมืดอันไร้แสงเดือนตวัน.

ท่านสหายที่รัก, ท่านอาจจะนึกคลางแคลงกระมังว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ไขความรู้สึกอันแท้จริงให้แก่ท่าน — คือว่าข้าพเจ้ามีความติดใจในรูปโฉมสคราญของพระนางอัสณา แต่เสแสร้งกล่าวว่า เบื่อหน่ายนครโคร์เป็นพ้นที่แล้ว. ความข้อนี้ข้าพเจ้าขอแถลงโดยสัตย์จริงว่ามิได้เป็นไปเช่นนั้น — ขอแถลงด้วยเกียรติยศทีเดียว! จริงอยู่, พระนางอัสณาเป็นผู้มีสิริโฉมงามแช่มช้อยชวนใจให้บรรยคลั่งไคล้ไหลหลง, เปรียบเหมือนแสงจันทร์ในวันเพ็ญ ซึ่งบรรดาลให้หมู่กระต่ายละโพรง

ของมัน ออกมา ชะแง้ ชม. บุรุษใดที่ได้ประสพแล้ว จะเว้นเก็บเอามานั่งคะนึงถึงนั้นไม่ได้. ข้าพเจ้ายอมรับว่าเธอเปนผู้มีวงพักตร์หวานแฉล้ม, มีอำนาจดึงดูดหัวใจบุรุษให้น้อมโน้มโอนอ่อนไปในกามารมณ์. ทรวดทรงเธอนั้นเล่า ก็อรชรอ้อนแอ้นยวนสวาทนัก. ถ้าแม้ปะเปนบุรุษที่มีอำนาจจิตต์อ่อนแอแล้วไซร้, ก็แทบ จะโถมเข้าฟุบอยู่ แทบเท้าเธอ, และวิงวอนขอความรักจากเธอ คล้ายกับผู้ที่มีสติวิปลาศ. ข้าพเจ้า, แอลแลน ควอเตอร์เมน, เปนนายพรานป่าผู้แวดล้อมไปด้วย ภยันตราย, ผู้เคยพบปะสิ่งที่น่าสะพึงหวั่นเกรงมามาก จึงเปนธรรมดาอยู่เองที่อำนาจจิตต์ ข้าพเจ้าจะต้องแข็งแรงแน่วแน่ในวิถีทางอันตรง, ไม่คดเคี้ยวอย่างใด. นี่แหละ, เปนกรณีย์ที่ทำให้ข้าพเจ้าพ้นจากการพลาดถลำลงสู่เหวแห่งกามราคะ. ในวินาทีแรกที่ข้าพเจ้าได้ยลพักตร์เธอ, ข้าพเจ้าได้สาระภาพแล้วว่าใจข้าพเจ้าสั่นสะท้าน—สั่นด้วยความปลาด, ความพิศวงในความงามนั้น. แต่ว่าครั้นภายหลังสิ, ข้าพเจ้าได้พยายามต่อสู้ด้วยธรรมดาฝ่ายต่ำ และชนะมันอย่างงาม. ผลที่สุด ประกอบด้วยเล่ห์นิยายอันแทบจะไร้ความจริงของเธอ, ข้าพเจ้าเลยมองเห็นว่าความงามของเธอนั้น, เปนเครื่องหลอกหลอนอันร้ายกาจดุจปีศาจ, หาได้เปนความหวานเย็นยวนใจอย่างใดไม่.

ร้ายยิ่งไปกว่านั้นเล่า, ทุกวันเธอมักจะดูถูกดูแคลนยิ้มเยาะ เอา, คล้ายกับว่าข้าพเจ้าเปนเด็กน้อยในวัยต่ำ. ซึ่งมีความมักใหญ่ไฝ่ใจ. จะเผยอเข้าขันด้วยผู้มีอาวุโสอันสูง. ทั้งนี้โดยว่า ข้าพเจ้าสำแดงตนเปนปรปักษ์กับเธอ, ไม่มีศรัทธาในเรื่องราวซึ่งเธอขยายให้ฟังนั้น ๆ. อนิจจา! ทำไมหนอ เธอจึงหลงละเมอผันไปว่า คนอย่างข้าพเจ้านี้จะปลงใจยอมเชื่อถือในนิยายของเธอง่าย ๆ. มันเปนของแปลกยิ่งนัก!

ไอ้หมอเรซูซึ่งเธอกุให้ฟังว่าเปนผู้อยู่ยงคงกระพัน, มีอายุยืนยาวนับร้อยนับพันปีนั้น, บัดนี้แหลกลาญกลายเปนศพไปแล้ว, มิหนำซ้ำร่างกายอันแน่นเหนียวด้วย "น้ำทิพย์แห่งชีวิต" ยังถูกคร่ำห่อกเปนชิ้น ๆ โดยคมหอกของมนุษย์ธรรมดาเช่นมัน. นี่จะหมายความว่ากระไร? ไม่หมายความว่า เรซู เปนมนุษย์สามัญ เช่นเราท่านทั้งหลายดอกหรือ? เหตุผลเหล่านี้แหละจูงใจให้ข้าพเจ้าเหยียดเธอว่าหาใช่ผู้วิเศษวิโสอะไรไม่.

ข้าพเจ้าใคร่ จะเดินทางให้พ้นจาก นครโบราณ และพระนางผิวขาวอันมีเล่ห์กะเท่ห์นี้

เสียโดยด่วน. ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจมากกว่าเสียใจ, ถึงแม้ว่าจะต้องเดินทางกลับพร้อมด้วยอิเนซผู้มีสติวิปลาศ และขาดโรเบิตสันซึ่งตายจากไปเสีย. ดูเหมือนว่าพระเจ้ายนสวรรค์จะกำหนดวาระของชายชราชาวสะก๊อตผู้นี้เพียงเท่านั้น, จึงควรที่พวกเราจะนึกหักใจตัดความสลดให้สิ้น.

อาการของซูลูทั้งสองดีขึ้นเปนลำดับอย่างรวดเร็วจนในที่สุดก็หายสนิท. นี่เร้าให้ข้าพเจ้าพิศวงเปนอันมาก. คนทั้งสองแจ้งว่ารู้สึกสะบายและแข็งแรงดุจเดิม. มันน่าปลาดที่ชั่วเวลาสิบกว่านาที ภายหลังที่เธอวางพระหัตถ์ลงแตะหน้าผาก, คนทั้งสองก็ทูเลาขึ้นจนเปนปรกติ. ดูเหมือนจะเปนปัญหาที่ข้าพเจ้าต้องนำมาคิดใคร่ครวญดูด้วยความปลาดพิศวง.

ในที่สุดข้าพเจ้าก็ลุกขึ้นยืน, อำลาอัมสะโลโปแกสกลับไปยังที่พักเพื่อหลับนอนเอาแรง. ตลอดทางปัญหาที่ว่าเธอมาปรากฏร่างในสนามยุทธได้อย่างไร. มักจะผุดขึ้นในสมองไม่ขาด—เปนปัญหาที่ข้าพเจ้าตอบไม่ได้เลยจนกระทั่งบัดนี้. แต่คิดว่าข้าพเจ้าขับเล่ห์ของผู้เล่นกลไม่ได้ฉันใด ก็ตอบปัญหาข้อนี้ไม่ได้ฉันนั้น.

คืนวันนั้นข้าพเจ้านอนหลับทอดเดียวสว่าง, ซึ่งคงจะเปนผลมาจากการดื่มน้ำสีคล้ายเชอร์รี่ในเหยือกหิน. ทุกคนที่ได้ดื่มน้ำนี้ก็หลับเหมือนตายดุจกัน.

ข้าพเจ้าตื่นขึ้นประมาณ ๑๐ นาฬิกาในตอนเช้า, รู้สึกแช่มชื่นเบิกบานเหมือนพักอยู่ในบังกาโลชายทะเล. ความเมื่อยเคล็ดขัดข้อซึ่งควรจะมีก็หามีไม่, คล้ายกับไม่ได้เข้ายุทธภูมิอันจวนเจียนจะเสียชีวิตเมื่อตอนวานนั้น.

วันนี้ทั้งวัน ข้าพเจ้าออกไปเดินเล่นตามเวิ้งนครโบราณเที่ยวดูสิ่งแปลก ๆ ต่าง ๆ, เมื่อยเข้าก็หยุดชวนอัมสะโลโปแกสสนทนาถึงการรบเมื่อวันวานบ้าง, ถึงเรื่องราวของพระนางอัสฌาบ้างสุดแล้วแต่จะนึกขึ้นได้. พวกเรามีความสุขใจทั่วกัน. พวกซูลูสยบหรีกันควันโขมงคล้าย ๆ กับเปนวันฮอลิเดย์พักการพักงาน. ก่อนถึงเวลาเย็นข้าพเจ้าไปเยี่ยมแม่อิเนซอีก, เห็นหล่อนนอนหลับสนิทไม่ตื่นสมดังคำของพระนาง. หล่อนมีสีหน้าแช่มชื่นขึ้นเปนอันมาก. ถามหญิงผิวดำทั้งสองได้ความว่าหล่อนได้สติลุกขึ้นดื่มนมถ้วยใหญ่ ๆ หลายครั้ง. ข้าพเจ้ารู้สึกเบาใจเชื่อว่าหล่อนคงจะหายเปนปรกติในไม่ช้า.

ย่ายวันนั้นอากาศร้อนจัดและอบอ้าว, เสียงฟ้าร้องดังครืมครามไม่สร่าง. ข้าพเจ้ากลับมา

ยังที่พักนอนตรองถึงเรื่องราวต่าง ๆ สักครู่เจ้าชันส์ก็โผล่เข้ามา, แจ้งว่านักรบผิวดำของพระนางอัสฉา กำลังมารวมกองประชุมกันในแอ่งลึกตรงที่เดิม, ดูคล้าย ๆ กับพระนางจะเสด็จออกพูดปราศรัยการงานด้วยสักอย่างหนึ่ง. อัมสะโลโปแกสได้ยินแล้วก็รบเร้าให้ข้าพเจ้าออกไปดูการประชุมนี้, ซึ่งข้าพเจ้าต้องตกลงยอมไป. เพื่อให้เป็นที่ถูกใจของขุนซูลู.

เราทั้งหมด (รวมทั้งซูลูที่หายป่วยทั้งสอง) พากันเดินตัดตรงไปยังกำแพงเก่าแก่ซึ่งยุบทำลายจวนจะไม่เป็นรูป. เมื่อไต่ถึงยอดมองลงไปเบื้องล่างแลเห็นแอ่งที่ลุ่มกว้างใหญ่เต็มไปด้วยนักรบชาวนครโคร์.

เราพากันนั่งลงยังกองอิฐู, หลบมิให้พวกข้างล่างเห็น, สังเกตดูรู้สึกว่าพวกนักรบเหล่านั้น. ถอยจำนวนไปเป็นอันมาก. เบื้องหน้าแท่นหินมีนักโทษถูกพันธนาการยืนคอตกอยู่หลายแถว. เราเข้าใจว่าคงเป็นชะเลยที่จับมาได้. และชันส์ก็ลงความเห็นด้วยว่าคงจะถูกประหารชีวิตในไม่ช้า.

ข้าพเจ้าหาวหวอด, ตาปรือจะติดกันเสียให้ได้. อากาศในตอนบ่ายวันนั้นช่างอบอ้าวอึดอัดปลาดพิกล. ท้องฟ้าทุกทิศปกคลุมไปด้วยก้อนเมฆดำ ๆ หนาทึบ. ดวงอาทิตย์ซึ่งเคยส่องแสงสว่างจ้าเผาผิวเนื้อก็ลับดวงไปในกลุ่มเมฆ, กระทำให้ภูมิประเทศแถบนั้นมืดมัวคล้ายเวลาเย็นโพล้เพล้. เรารู้สึกว่าอากาศมีไอน้ำเป็นจำนวนมาก, แต่ถึงกระนั้นก็ดีขณะที่มีสายลมมาต้องตัวกลับรู้สึกร้อนผ่าว. ครั่นเนื้อครั่นตัวดังจะเป็นไข้. เนื่องจากอากาศมืดอุ่ม, จึงแลเห็นภาพทิวไม้และเนินดินข้างหน้าตะคุ่มมัวเป็นหลั่น ๆ เพรื่อไป.

โกโรโค, หมอผี, มองดูรอบ ๆ ตัวทำขมูกพีด ๆ. แล้วบอกว่าวันนั้นเป็น "วันปล่อยผี" ของ หมอผี, ซึ่งในอากาศเต็มไปด้วยภูตผีปีศาจ. ข้าพเจ้าเองก็พลอยเห็นด้วยโกโรโค, เพราะรู้สึกไม่สบายตัวพิกล. ข้าพเจ้าตอบว่าก็ดีแล้ว, ขอให้โกโรโคช่วยใช้คาถาอาคมของเขาขับเป่าอย่าให้พวกภูตเหล่านั้นเข้ามากล้ำกลายเอาข้าพเจ้าได้. ความจริงข้าพเจ้ารู้ดีว่าในอากาศมีกระแสไฟฟ้าเป็นจำนวนมาก, ซึ่งไม่ควรเลยจะออกมานั่งเล่นบนที่สูง ๆ ในวันเช่นนี้

เมื่อเราเหลือบมองลงไปข้างล่างอีกครั้งหนึ่ง. แลเห็นพระนางอัสฉามายืนอยู่บนแท่นหินเรียบร้อยแล้ว. ข้าพเจ้าคิดว่าเธอคงจะคอยมาเมื่อตอนกลุ่มเมฆกลุ่มหนาลอยเข้ามาบังแสงอาทิตย์, พวกเราจึงไม่แลเห็น. เจ้าชันส์และ

อัมสะโลโปแกสแสดงความปลาดใจเปนอันมาก ยอกว่าพระนางหายตัวมาแน่ทีเดียว. เธอทรงสวมภษาสีขาวปล่อยชายให้ปลิวไปตามกระแสลมซึ่งพัดแรงยิ่งขึ้นเปนลำดับ. รอบ ๆ มีพวกสาวใช้และทหารรักษาพระองค์ยืนเข้าแถวแวดล้อมอยู่, กระทำให้ดูเปนที่สง่างามน่ายำเยงเกรงกลัวยิ่ง. ข้าพเจ้าเดาเอาว่าเธอกำลังกล่าวสุนทรพจน์แก่หมู่ทหาร, เพราะถึงแม้จะไม่ได้ยิน, ก็สังเกตได้จากการโยกมือประกอบคำพูดของเธอ.

อากาศยิ่งกดหนักมีกระแสลมปาน ๆ พายุพัดมาไม่ขาด. เรารู้สึกว่ายิ่งมืดลงทุกทีคล้ายกับตะวันได้จมหายลับขอบโลกไปแล้ว. เราสามารถจะมองเห็นนักรบเหล่านั้นเพียงตะคุ่ม ๆ. แต่—ปลาด! ณะ แท่นหินที่พระนางอัสฌายืนอยู่นั้นสว่างไสวยิ่งกว่ากลางวัน. ร่างอันขาวโพลนของเธอเด่นชัดยิ่งกว่าร่างนางระบำตัวเอกที่ถูกไฟฉายบนเวทีละคอน. ทันใดนั้นจากขอบก้อนเมฆบนท้องฟ้าเหนือที่ๆเธอยืนอยู่, มีแสงสีแดงเข้มปานสีโลหิตพุ่งออกมาเปนลำหนา, ฉายต้องตัวเธอตลอด, กระทำให้แลดูประหนึ่งว่าภูษาที่เธอสวมอยู่นั้นอาบชุ่มไปด้วยเลือด—เลือดซึ่งมีสีแดงสดกว่าเลือดที่ชุ่มตัวข้าพเจ้าในคราวรบที่แล้วมานั้น!

พวกเราพากันจ้องดูด้วยความพิศวงงงงวยแทบไม่รู้สึกตัว!

สักอึดใจต่อมา แสงสีแดงนั้นก็หายวับไป. มีแสงสีเทาสลัว ๆ ปรากฏแทนรอบ ๆ บริเวณแท่นหิน. เราแลเห็นผู้คุมนำนักโทษแถวหนึ่งเข้ามายืนอยู่ตรงหน้าเธอ, กะจำนวนดูประมาณ ๑๒ คน.

ขณะนั้นบริเวณเบื้องล่างก็มืดวับลง, พวกเราจึงไม่แลเห็นอะไรเลยนอกจากร่างของพระนางอัสฌา. สักห้านาทีต่อมา, ในท่ามกลางแห่งความเงียบสงัดคุกข่าวช้านั้น, กระแสลมซึ่งแรงอยู่แล้วก็เปลี่ยนเปนพายุใหญ่โดยเร็วพลัน!

ช่างเปนลมพายุที่ปลาดพิกลยิ่งนัก: ในชีวิตข้าพเจ้า ๆ สาระภาพได้ว่าไม่เคยเห็นพายุในอาฟริกาครั้งใดจะแรงและแปลกไปกว่าครั้งนี้. ดูเหมือนว่ามันจะหอบเอากองอิฐอันสูงที่เรานั่งอยู่ให้ปลิวพ้นไปจากผิวโลก. อากาศซึ่งอบอ้าวอยู่แล้วเริ่มเปลี่ยนเปนหนาวเย็นทันที. สักครู่ใหญ่ ๆ ต่อมา, เสียงครวญครางของลมได้เบาลงและในที่สุดก็หายไป. แต่ในทันใดนั้นเอง, เบื้องบนผืนฟ้าอันฉุ่มไปด้วยก้อนเมฆ, มีแสงแปลบปลาบยาว ๆ พุ่งก่ายกันไปมาคล้ายคมดาบในสนามยุทธ. สายฟ้าเหล่านั้นพุ่งจาก

ก้อนเมฆหนึ่งไปอีกก้อนหนึ่ง และขนานไปกับพื้นโลก, มิได้มีกระแสใดที่พุ่งลงยังแผ่นดินเลย.

อาสัยที่สายฟ้าเหล่านี้เปล่งแสงวาม ๆ อยู่ตลอดเวลา, เราจึงสามารถแลเห็นภาพเบื้องล่างได้ถนัด. พระนางอัสณากำลังเกรี้ยวกราดอยู่กับเหล่านักโทษเหล่านั้น, ทุกคนก้มศีร์ษะเปนเชิงขออภัยโทษ, กิริยาอาการเต็มไปด้วยความอาลัยในชีวิต.

ทันใดนั้น สายฟ้าแลบก็หายวับไปและลมพายุก็เริ่มพัดแรงจัดตามเดิม. พวกเราตกอยู่ในความมืดอีกครั้งหนึ่ง.

ไม่ทันที่เราจะคลายความปลาดใจ, มีแสงขาวฉายพุ่งลงมาต้องแถวนักโทษ. และพระนาง—ผู้—ทรง—อำนาจ. เธอชี้หัตถ์ตรงไปยังชายผู้เคราะห์ร้ายเหล่านั้น. แสงขาวหายวับไปอีกครั้งหนึ่ง, ไม่นานต่อมามีแสงสีแดงดุจเปลวไฟอันรุ่งโรจน์ฉายพุ่งลงมาแทน, กระทำให้แลดูเหมือนว่าคนเหล่านั้นยืนอยู่ในกอง—เพลิง.

ชายนักโทษทั้ง ๑๒ คนล้มผางลงกลางดินทันที, วิญญาณปลิวออกจากร่างโดยไร้ความทรมาน!

พระนางอัสณายังคงยืนตระหง่านอยู่บนแท่นหิน, หามีอาการวิปริตอันใดไม่!

ความมืดได้ปกคลุมสถานที่อีกคราวหนึ่ง, เสียงฟ้าร้องดังสนั่นราวกับแผ่นดินจะถล่ม. เสียงนี้ทำให้ชาวซูลูตกใจกลัวถึงกับหมอบราบลงกับกองอิฐ. แต่อัมสะโลโปแกสและโกโรโคหาได้แสดงอาการเกรงกลัวอย่างหนึ่งอย่างใดไม่, เพราะต่างก็มีความพากพูมใจที่รบชนะและไม่ยอมเสียชื่อว่าเปนผู้กลัวเสียงฟ้าด้วย. ข้าพเจ้าก็ขวน ๆ จะหมอบตาม, โดยเกรงว่าจะเปนเหยื่อของอสุนีบาตเสียเปล่า ๆ. เมื่อมาหวนกระดากอัมสะโลโปแกสขึ้นมาจึงทนนั่งอยู่ต่อไป.

เสียงฟ้าร้องและเสียงลมพายุได้สงบลงในชั่วเวลาอันเล็กน้อยต่อมา—สงบลงอย่างปลาดพิศดาร คือเรียกว่าไม่มีฟ้ามีกลอง. ฝนที่หยาดเม็ดลงมาหยิม ๆ ก็หยุดชะงักหายไป. ก้อนเมฆดำซึ่งย้อยต่ำแทบจะขดดินคงเปนอยู่เช่นนั้น. ที่ขอบฟ้าอันไกลลิบแลเห็นสายฝนตกมัวไปทั่ว. ขณะนั้นมันช่างเงียบกริบประดุจผ่านเที่ยงคืนมาแล้ว. ความมืดหนายิ่งกว่าเดิม, แลเห็นเงาพระอาทิตย์จวนจะตกดิน. เราพยายามมองหานักรบเหล่านั้น, แต่มิได้เห็นสักคนเดียว.

อย่างไรก็ดี คนเหล่านั้นคงจะตามพระนางกลับไปยังนครโบราณหมดแล้ว. อาการที่

คนเหล่านั้นหายไปต่อหน้าเรานี้ช่างเต็มไปด้วยความลึกลับ. ข้าพเจ้าไม่ไว้ใจตนเองถึงกับคิดว่าจะฝันไปกระมัง, แท้จริงระยะทางจากที่ ๆ เรานั่งซุ่มไปยังแอ่งลึกนั้นไกลมาก, จนแลเห็นตัวคนเล็กจวนเท่าลิงธรรดา

เราชำเลืองดูตากัน, ด้วยความปลาดใจ โกโรโคเอ่ยขึ้นว่าอยากจะลงไปดูทรากศพชายนักโทษเหล่านั้น, เพื่อจะตรวจดูว่าถูกอสุนิบาตหรืออะไรแน่. เขารับรองว่าถ้าได้เห็นศพแล้วก็เป็นบอกได้ทันที.

เนื่องจากข้าพเจ้ามีความ ปลาดใจอยู่แล้วเป็นมูล, และใคร่จะดูให้รู้ชัดด้วยจึงยอมตกลง. เราพากันไต่ลงไปยังเบื้องล่าง ด้วยความระมัดระวัง, ในที่สุดก็ถึงแอ่งลึกนั้นโดยไม่ได้พบใครสักคนเดียว.

ชาย ๑๒ คนนอนเหยียดยาวหมดลมอยู่ตรงที่เดิม. ทุกศพนอนหงาย, ตาเหลือกพองคล้ายกับได้รับ ความหวาดกลัวเหลือประมาณ. บางศพข้าพเจ้า จำได้ว่าเคย เป็นนายกอง ที่นำพลรบเข้ารบกับพวกเรซู. นี่เร้าให้เรายังเกิดความสงสัย, คิดว่าคงจะเป็นพวกกบฏมากกว่าชะเลย.

"คุณครับ," ฮันส์กระซิบ, "ไอ้พวกนี้คงเป็นพวกที่แอบเอาความลับไปขายให้เรซูเป็นแน่, ทำให้เราจวนจะเอาชีวิตไปทิ้งเสียแล้ว. ตายเสียก็ดี, สมน้ำหน้า!"

ข้าพเจ้าเห็นจริงด้วย, เลยหวลนึกถึงภาพที่ถูกล้อม เมื่อคราวนั้น กระทำให้รู้สึกสยองใจและนึกเกลียดชังไอ้พวกนี้ยิ่ง. โกโรโคตรวจดูแล้วก็พูดว่า,

"ไม่ใช่พ่าผ่าแน่! มันตายโดยคำสาปของเจ้าแม่พระจันทร์. ดูซิ, ไม่มีรอยไหม้สักรอยเดียว.

ข้าพเจ้าก้มลง ตรวจดูและเห็นสมจริงด้วยทุกประการ. สังเกตดูคล้ายกับตายตามธรรมดา.

"พ่าผ่าต้องไหม้เกรียมด้วยหรือ?" ข้าพเจ้าถามเบา ๆ

"แน่ละ, ท่านมะคูมาซัน," โกโรโคตอบ, ดูนี่ซิ, เห็นไหม, ถ้าถูกแล้วมิดมันจะต้องละลาย. แต่นี่ไม่เห็นผิดปรกติอะไร."

"โอ!" อัมสะโปแกสร้องดัง, "ไม่ใช่พ่าผ่าแน่! ไอ้พวกนี้ถูกผีห่ากิน! ไปเถิดพวกเรา, ขืนอยู่เห็นจะไม่เป็นเรื่องละ!"

"กลัวอะไร!" ฮันส์ว่า, "เรามีรูปซิกาลิอยู่จะกลัวอะไรกับมัน!"

อย่างไรก็ดี, การก็ปรากฏว่าเจ้าฮันส์กลายเป็นผู้วิ่งออกหน้าเพื่อน, ปล่อยผู้เท้าราวกับมีอะไรไล่มาข้างหลัง. เราวิ่งกลับมายัง

ที่พักอย่างเร่งรีบ. ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าข้าพเจ้าจะเป็นคนขี้ขลาดผิหามิได้. ลองคิดดูซิ, อัมสะโลโปแกศเอย, เจ้าฮอตเตนต็อตฮันส์เอย, โกโรโคเอย, ยังปล่อยเสียเต็มผีเท้า, แล้วข้าพเจ้าจะไปมัวทอดน่องอยู่อย่างไร, ฉวยพลาดท่าพลาดทางเกิดมีสิ่งหัโตเถื่อนเพ่นพ่านออกมาแล้ว นายพรานป่าแอลแลน ควอเตอร์เมนผู้มือเปล่า ก็จะสิ้นชื่อเสียเท่านั้นเอง!

เมื่อมาคิดดูอีกที, รู้สึกว่านครโคร์นี่ช่างเต็มไปด้วยความแปลกพิศดาร และลึกลับเสียจริง ๆ. จะดูชาวเมืองก็แปลก, จะดูสาวสองพันบีผู้ครองนครก็แปลก, มันแปลกไปทั้งนั้น จนรู้สึกว่าเราตกมาอยู่ในเมืองยีศาจแท้ ๆ. ข้าพเจ้ากินอาหารเย็นอย่างใจเต้น, เพราะอีกสองชั่วโมงก็จะถึงเวลานัดไปเฝ้าพระนางอัสฉาแล้ว. ขณะนั้น พระอาทิตย์กำลังตกดิน, ท้องฟ้าโปร่งสะยายผิดกับเมื่อสักครู่. เมื่อไม่เห็นใครมาเตือนให้ไปยังตำหนักเจ้าแม่พระจันทร์, ข้าพเจ้าก็ตรงดิ่งไปยังเตียงนอนหมายจะนอนแต่หัวค่ำให้สะยายอารมณ์สักคืน. แต่ดูเหมือนโชคจะไม่อำนวยให้นอนสะยาย, เพราะพอกำลังจะถอดเสื้อ เจ้าฮันส์ก็โผล่เข้ามาแจ้งว่าตาเฒ่ายิลลาลิกำลังงุ่มง่าม มานำตัวไปเฝ้า.

ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็ให้รู้สึกละเหี่ยใจ, ไม่รู้จะขัดขืนอย่างใดนอกจากหยิบเสื้อใส่เข้าไปใหม่. แต่อย่างไรก็ดี, ก็ยังมีความกระตือรือร้นอยากจะดูว่าเขาจะนำเราไปเมืองผีด้วยวิธีไหน. เมื่อตายิลมาถึงข้าพเจ้าจึงถามเอาความให้แน่, คงได้ความว่าจะนำไปเฝ้าจริง. ขณะนั้นตายิลมีสีหน้าตื่นตกใจ, ถามได้ความว่าแกหวาดกลัวอัมสะโลโปแกศซึ่งยืนถือขวานอยู่ที่ประตู.

"อัมสะโลโปแกศเป็นคนไม่ชอบเก็บเอาคำพูดที่ล่วงแล้วไปมาเป็นอารมณ์." ข้าพเจ้าอธิบายให้ฟัง, "ที่พูดข่มขู่คราวนั้นคงเป็นด้วยความฉุนเฉียวชั่วแล่น. อย่าวิตกไปเลย."

ตายิลกัมศิร์ยะรับเป็นเชิงเชื่อในถ้อยคำ, แต่พอขนซูลูย่างเท้าเข้ามาใกล้แกก็หลบชิดเข้ายังตัวข้าพเจ้าเหมือนเด็กกลัวตุ๊กแก,

"พระอาทิตย์ตกดินแล้ว," อัมสะโลโปแกศพูด, "ไปหรือยังเล่า, ท่านมะคูมาซัน. ข้าอยากคนักว่าเจ้าแม่พระจันทร์ที่จะนำข้าไปเมืองผีได้อย่างไร."

ข้าพเจ้านิ่งคิดลังเลใจอยู่ครู่หนึ่ง, อัมสะโลโปแกศเห็นดังนั้นจึงเอ่ยต่อไปอีกว่า.

"ท่านกลัวหรือ? ทำไม, ข้าไม่เห็นปลาด. ท่านไม่เห็นคราวนี้ท่านก็จะต้องเห็น

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

คนเราอยู่ค้ำฟ้าได้อย่างไร ?"

ข้าพเจ้ารู้สึกละอายเลือดขึ้นหน้า, ตอบว่า, "ใครจะไปกลัว, ไปก็ไปเถอะ !"

เราออกเดินโดยไม่ได้พูดจากันเลย, ข้าพเจ้ากล่อมใจตนเอง พยายามนึกว่ามันเป็นเรื่องเหลวมากกว่าจริง, การถอดวิญญาณออกจากร่างนั้นนอกจากมรณะตัวเดียวแล้วใครจะทำได้, จะวิตกวิจารณ์ไปใย.

ไม่ช้าเราผ่านถนนโค้งเป็นวงกลมทำด้วยหินซึ่งหักพังคร่ำคร่าด้วยอายุ. จากนั้นก็ถึงประตูศิลามโหฬารซึ่งเคยผ่านมาแล้วในวันก่อน. เราเข้าไปในห้องโถงเห็นม่านดำขึงกั้นอยู่ตรงหน้า. ตาเฒ่าบิลรูดม่านให้เราเข้าไปข้างใน ส่วนตนเองนั้นก็ยืนคอยอยู่ข้างนอก. เมื่อเข้ามาภายในเรียบร้อยแล้ว, ข้าพเจ้าเหลือบเห็นเจ้าชันส์ดอดห้อยท้ายเข้ามาด้วย, ทำท่าทางตื่นชอบกล.

ข้าพเจ้านึกเดาได้ว่าอย่างไรเสียเจ้าฮอตเตนต็อดนี่คงจะแอบรู้ว่าพวกเราจะพากันไปเยี่ยมเมืองผี, จึงสู้หักใจเลิกกลัวติดตามเข้ามาด้วย. บางทีเจ้าชันส์ก็คงจะกระหายเห็นหน้าของพระนางหิญาอย่างสุดขีดเพื่อตัดสินให้แน่ใจว่าจะชี้รวชี้เหล่สมที่ฉันนินทาไว้หรือไม่.

พระนางอัสฌาประทับอยู่บนเก้าอี้งาเหนือพื้นไม้ซึ่งยกสูงจากพื้นห้องประมาณ ๑ ฟุต. เธอมีกิริยาเคร่งขรึมอยู่ขณะหนึ่งแล้วก็เอ่ยว่า,

"แอลแลน, ทำไมจึงมาล่านัก" ผู้ที่มาด้วยธุระของตนเองควรจะวิ่งมากกว่าเดินจึงจะถูก !"

ข้าพเจ้าพึมพำขออภัยโทษสองสามคำ, เธอทำเป่นไม่ได้ยิน, กลับเพ้อต่อว่าต่อไปอีก.

"แอลแลน, ฉันคิดว่าท่านควรจะสวมรองเท้าชนิดมีปีกอย่างก๊อดเมอคิวรี่ของชาวโรมันจะดีกว่า, แต่นั่นแหละ, ถึงจะสวมก็คงเขรอะไปด้วยรอยตะกั่ว, หนักจนก้าวไม่ออก. นี่ฉันไม่ได้เยาะว่าท่านเป็นคนขี้ขลาด, ท่านรบเรซูชนะนั้นเป็นสักขีประเสริฐว่าท่านเป็นคนกล้าหาญ. ที่โอ้เอ้ให้ฉันต้องคอยจนหลังแข็งเช่นนี้คงเป็นเพราะท่านมีธุระอื่น, ไม่ใช่เพราะว่าท่านกลัวไม่อยากเห็นเมืองผี, จริงไหม, แอลแลน ? เอ้า, ถามนายผิวดำถือขวานผู้นี้เสียด้วยว่าเต็มใจแน่ละฤๅ. สำหรับฉันน่ะเชื่อว่าเขาคงอยากจนเนื้อเต้น"

ข้าพเจ้าระงับสติอารมณ์แปลความให้ซูลูพังฟัง. อัมสะโลโปแกสตอบว่า.

"ยอกพระนางเถอะ, ท่านมะคูมาซัน. ว่าข้าไม่เคยกลัวสิ่งไรนอกจากกลืนของผู้หญิง, ข้าเต็มใจจะไปเสมอ, ถึงมาตร์ว่าจะไม่ได้กลับ

มาอีกก็ดี! แม้ว่าพระนางจะส่งวิญญาณข้าไปในที่ใด ๆ ซึ่งไม่มีทางกลับ ข้าก็หาหวั่นไม่. ชาตินี้ข้าเกลียดโลกมนุษย์เสียแล้ว, จะอยู่หรือจะตายก็ช่างมันเถอะ!"

เมื่อพระนางฉิวขาวเข้าใจคำแปลของข้าพเจ้า แล้วก็รับสั่งต่อไป.

"นักรบคำผู้นี้มีวิญญาณกล้าหาญสมกับรูปร่างของเขานัก. ท่านเล่า, แอนแลน, ท่านเตรียมพร้อมแล้วหรือ? ฉันต้องบอกเสียก่อนว่า ฉันมีอำนาจแต่จะพรากวิญญาณออกจากร่างเท่านั้น, เมื่อวิญญาณท่านได้ผ่านเข้าประตูเมืองไปแล้ว ฉันรับรองไม่ได้ว่าท่านจะได้กลับมาหรือไม่. ยังมีผู้หนึ่งซึ่งมีอำนาจมากกว่าฉัน ประจำอยู่ที่ประตู. ถ้าเขาหับประตูแล้วไซร้, ก็เป็นอันว่าท่านจะต้องตกอยู่ในนั้น. ฉันช่วยท่านไม่ได้, เข้าใจไหมเล่า? ฉันรู้ไม่ได้ว่าท่านจะไม่ได้พบใครบ้างในเมืองผี, ต้องแล้วแต่ท่านจะเลือกเอาเอง. เอ้าตกลงใจเสีย. จะไปหรือไม่?"

ในอกข้าพเจ้าพลุกพล่านราวสุมด้วยไฟ. ถ้อยคำอันสยประมาทของเธอทำให้เลือดฉีดขึ้นหน้าแดงก่ำ. ข้าพเจ้านึกติตัวเองที่ไม่ควรจะสัปดนมาเลยแต่เมื่อเรื่องเลยไปแล้วเสียเช่นนี้ก็ต้องปล่อยไปตามการณ์. ข้าพเจ้าถามว่าเธอจะร่วมทางไปด้วยหรือไม่, เธอหัวเราะแล้วตอบว่า.

"ท่านพูดอะไรเช่นนั้น, แอลแลน, ฉันน่ะหรือจะร่วมทางไปกับท่าน — นำท่านไปพบกับคนรักของท่าน. ฮะ, ฮะ, หล่อนจะนึกว่าอย่างไรที่เห็นท่านและฉันจูงมือไปด้วยกันเช่นนั้น?"

"ข้าพเจ้าไม่เห็นปลาด," ข้าพเจ้าว่า, "การไปคราวนี้เสมือนไปประเทศอันไม่รู้จักหัวนอนปลายตีน, เมื่อไม่มีคนนำทางเสียเลยจะไปกันอย่างไร. เอาอย่างนี้เถอะ, ให้ขุนซูลูไปก่อน แล้วกลับมาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังก็แล้วกัน."

เธอเพิ่มความขันยิ่งกว่าเดิม.

"อัมสะโลโปแกสน่ะริ? โอ, แอลแลน. ท่านจะยอมให้ขุนซูลูถูกเจียวหรือว่าไม่กล้าไปด้วยตนเอง. ถามเขาเองเถอะ, ฉันพูดไม่ได้ดอก. อ้อ! บางทีเจ้าลิงผิวเหลืองของท่าน——————" เธอหยุดชำเลืองดูเหมือนเจ้าชันส์จะเข้าใจความหมายดี, จึงแสดงกิริยากระวนกระวายคล้ายลิงที่ถูกล่ามโซ่, พูดว่า.

"ช้า! ไม่ใช่ผมนา. ไม่เป็นเรื่องละ, ผมไม่เอาแน่ — ไม่รับประทานจริง ๆ! คุณจะ

ด่าผมสักกะยุงก็ด่าเถอะ, ที่จะมาเล่นพรรค์นี้ _ให้ผมลงไปในนรกแทน ยังงี้ _ _ _ _อีย _ _ _ _ไม่ไหว! ตายโหงละ, อ้ายพวกที่ผมฆ่าแกงเล่นมันมีคอยตอม เล่นงานแย่หรือ? มันเท่ากับหย่อนเนื้อลงปากเสือแท้ ๆ. ถ้าคุณจะสมัครตายแล้วก็ไปเถอะ. ส่วนผมจะคอยเป็นคนขุดหลุมฝังให้อย่างปราณีตทีเดียว!"

"เฮ้ย! เงียบหน่อย." ข้าพเจ้าขู่, "อย่าพูดไร้ไม่เป็นเรื่องเลยน่ะ. ปากแกจะฉีกไม่รู้ตัว, เข้าใจไหม?"

พระนางอัสฌาจ้องมองดูข้าพเจ้าเป็นเชิงเยาะเย้ยแกมปรักปรำว่าเป็นมนุษย์ขี้ขลาดตาขาว. โลหิตในกายข้าพเจ้าเดือดพล่าน, รู้สึกเคียดแค้นแทบจะว่าถ้าเธอเป็นผู้ชายอย่างเราๆ เป็นต้องต่อยปากกันแน่. ข้าพเจ้าอดต่อไปไม่ได้, ยังคับใจต่อไปไม่ได้, จึงปล่อยโพล่งออกไปอย่างดิเดือด.

"ข้าพเจ้าหาเป็นมนุษย์ขี้ขลาดตาขาวมิได้!" ข้าพเจ้าร้องดัง, "ไป! ไปทวารมฤตยู! ข้าพเจ้าพร้อมแล้วพ่ะย่ะค่ะ! ตรงนี้ข้าพเจ้ากระแทกเสียงให้ดังเน้นคำให้เด่นชัด. "ข้าแต่พระนางอัสฌาผู้เลอโฉม, ความตายน่ะหรือจะเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าหวาด? รับสั่งมาเถิดว่าจะให้ข้าพเจ้าทำอย่างไร, จะให้นั่งภาวนาเฉย ๆ หรือทำอะไรกัน. ข้าพเจ้าจะไปเดี๋ยวนี้. นี่เป็นความประสงค์ดั้งเดิมตั้งแต่แย็กคลูฟ!"

จบบทที่ ๒๐

[ตอนหน้าวิญญาณของแอลแลนเที่ยวชมเมืองผี]

๒๑๑ สิ่งทั้งหมดที่ท่านรัก สิ่งนั้นรักตอบโดยแท้จริง ต่อท่านมีหรือท่านตรอง
แล้วตอบโดยใจจริง

ของ ฉ. ล. พิชยญาติ

ครัวชาวบ้านสาน

บทบัญชีอาหาร

กรกฎาคม ๒๔๗๐

ของ

นายซา งวดตระกูล

วิธีทำน้ำสต๊อกสำหรับปรุงซุป

ซุปใส

ปลาตาเดียวผิงอย่างฝรั่งเศส

ไก่ คัตเลตส์

ขนม ช๊อกโคเลต เอแคล์ร์

ไอสกรีม วานิลา

เกล็ดวิชชาทำครัว

วิธีทำสต๊อกสำหรับปรุงซุป

เครื่องปรุง กระดูกที่สุกแล้วหรือดิบอยู่ก็ได้ ๕ ปอนด์ คอ เท้า หัวใจ และตับไก่ กระดูกหมูแฮม และเบคอน ตามแต่จะมี หอมฝรั่งฝานเป็นแว่น ๒ หัว ผักกาดเหลืองฝานเป็นแว่น ๒ หัว ผักชีใบใหญ่ตัดเป็นท่อนสั้น ๆ เนย ๒ เอานซ์ พริกไท ๑๒ เม็ด กานพลู ๒ ดอก เกลือ ๑ ช้อนโต๊ะ น้ำ ๑ ควอท ต่อเนื้อและกระดูก ๑ ปอนด์

วิธีปรุง ล้างปอกและหั่นผักต่าง ๆ กระดูกสับเป็นชิ้น ๆ ตักเนยใส่หม้อ พอร้อนจัดจึงใส่กระดูก และผักซึ่งเสด็ดน้ำดีแล้ว ลงไป ปิดฝาหม้อ ทอดด้วยไฟอ่อน ๆ จนเหลืองดี ต้องหมั่นคนและกลับบ่อย ๆ เพื่อมิให้ไหม้ ครั้นแล้วจึงเติมน้ำ เกลือ พริกไท กานพลู ต้มรม ๆ จนกระทั่งเดือด คอยตักฟองและขี้ตะกอนออกเสีย เมื่อใสดีแล้วปิดฝาเคี่ยวรม ๆ ไปประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง ตักน้ำมันซึ่งลอยเป็นฝาอยู่นั้นออกเสีย แล้วจึงยกลงกรองใส่หม้อ หรือชามไว้ เมื่อเย็นแล้ว ตักน้ำมันที่ยังมีเหลืออยู่ออกเสียให้หมด

ซุปใส

เครื่องปรุง น้ำสต๊อก ๒ ควอท คอวัว สับเลอียดหรือใส่เครื่องโม่ ๑ ปอนด์ ไข่ขาวและเปลือกไข่ ๔ ฟอง ผักกาดเหลือง ๑ หัวตัดเป็นท่อน ๆ หอมฝรั่ง ๑ หัว ผักชีใบใหญ่ ๑ ต้น พริกไท ๑๒ เม็ด กานพลู ๒ ดอก เกลือ

วิธีปรุง รินน้ำสต๊อกซึ่งเย็นและตักน้ำมันออกหมดแล้ว ลงในหม้อซุปที่สอาด จึงใส่เนื้อผักต่าง ๆ เครื่องเทศ เกลือ เปลือกไข่ซึ่งล้างสอาดแลทุบให้แตก ไข่ขาวซึ่งตีจนฟูและแข็งตั้งไฟอ่อน ๆ คนให้เข้ากันจนเดือดเคี่ยวอยู่อีกสักครึ่งชั่วโมง แล้วจึงยกปลงลง กรองด้วยผ้าขาวบางลงในหม้ออีกใบหนึ่งเก็บไว้ เวลาจะรับประทานจึงอุ่นให้ร้อน และปรุงรสให้กลมกล่อม เวลาอุ่นซุปนี้ควรเติมเหล้าเชอร์รี่ ๑ แก้ว น้ำส้มหรือน้ำมะนาว ๑ ช้อนหวาน และน้ำตาลทรายสักหยิบมือ จะชูรสให้อร่อยขึ้นอีกมาก

◎ ◎ ◎ ◎ ◎ ◎

ปลาตาเดี่ยวผิงอย่างฝรั่งเศส

เครื่องปรุง ปลาตาเดียวขนาดใหญ่ ๑ ตัว ขนมปังป่น ๑ ช้อนโต๊ะ เห็ดโคนสับ เลอียด ๑ ช้อนโต๊ะ ผักชีใบใหญ่ ๑ ช้อนชา มันหมูแฮม สับ เลอียด ๑ ช้อนชา หอม สับ เลอียด ๑ หัว เหล้า องุ่นขาว และน้ำ สต๊อก อย่างละ ๑ ถ้วยแก้ว เนย ขนมปังป่น เกลือ พริกไท

วิธีปรุง ลอกหนังปลาออกเสีย แล้วเจียนแต่งให้เรียบร้อย ผสมขนมปังป่น เห็ดโคน ผักชีใบใหญ่ มันหมูแฮม หอม เข้าด้วยกัน เหยาะเกลือพริกไท ให้แก่เค็มสักหน่อย เอาเนยทาจานที่ทำด้วยโลหะหรือถ้วย ซึ่งทนไฟได้ ให้หนา ๆ แบ่งเครื่องปรุงโรยลงครึ่งหนึ่ง แล้ววางปลาทับลงบนนั้น จึงโรยเครื่องปรุงที่ยังเหลืออยู่บนปลา แล้วโรยขนมปังป่นทับบาง ๆ พอมิดอีกทีหนึ่ง หยดเนยลงบนนั้นสัก ๒–๓ ก้อน แล้วผสมเหล้าองุ่น กับ น้ำ สต๊อก เข้าด้วยกัน ราดลงรอบ ๆ ตัวปลา ใส่เตาอบผิงด้วยไฟ อ่อน ๆ ประมาณ ๒๐ – ๓๐ นาที ตั้งให้รับประทานด้วยจานที่ทำนั้นเอง

ไก่คัตเลตส์

เครื่องปรุง ไก่ ½ ปอนด์ ซ๊อสขาว ¼ ไปน์ เนย ๑ เอานซ์ ไข่ไก่ ๒ ฟอง หอม สับเลอียดครึ่งหัว เกลือ พริกไท ลูกจันทน์เทศป่นเลอียด ขนมปังป่น ผักชีใบใหญ่ น้ำมัน

วิธีปรุง สับเนื้อไก่ให้เลอียด เจียวหอมและแป้งด้วยเนย พอร้อนจัด อย่าให้ทันเกรียม แล้วเติมซ๊อสขาวคนให้เข้ากัน พอเดือดใส่เนื้อไก่ลง แล้วเหยาะผงลูกจันทน์ เกลือ พริกไท พอหอม และมิรสกลมกล่อม กวนอยู่บนไฟจนร้อนให้เข้ากันดี จึงใส่ไข่แดงไก่ลง เมื่อเย็นแล้ว จึงปั้นเป็นรูปกลมริ ขนาดฟองเป็ด กดให้แบนสักหน่อย แต่งให้เรียบ จึงเอาไข่ทาและเกลือกขนมปังป่นให้ทั่ว แล้วทอดด้วยน้ำมัน มาก ๆ และร้อนจัด เมื่อเกรียมดีแล้ว จึงตักขึ้นให้เสด็ดน้ำมัน จัดใส่จาน ประดับด้วยผักชีใบใหญ่ ทอดรับประทานร้อน ๆ จึงจะดี และถ้าชอบจะสับหมูแฮม ผสม ลง กับเนื้อไก่ก็ได้

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเชษฐ

ขนมช็อกโคเลตเอแคลร์

วิธีทำแป้ง **เครื่องปรุง** แป้ง ๔ เอานซ์ ไข่ไก่ ๔ ฟอง เนย ๒ เอานซ์ น้ำ ๑ ไปน์

วิธีปรุง ต้มน้ำกับเนยเข้าด้วยกัน เมื่อเดือดจึงโรยแป้งลงไป ติจนเข้ากันดี ทิ้งไว้จนจวนจะเย็น ตักไข่ไก่ซึ่งตีแล้วใส่ลงทีละน้อย แล้วกวนให้เข้ากันดีจนหมด จึงใส่ลงในถุงบีบขนมใช้ปากเกลี้ยงและใหญ่ บีบออกเป็นรูปเหมือนกล้วยลงในถาดขนมที่ทาไข่หรือถูขี้ผึ้งแล้ว ถ้าไม่มีถุงใช้ช้อนตักหยอดเอาก็ได้ แล้วใส่เตาอบผึ่งไปประมาณครึ่งชั่วโมง เมื่อสุกเหลืองดี เอาออกวางทิ้งไว้ให้เย็น จึงผ่าหรือเจาะตรงปลายหรือรอยปริ สำหรับบรรจุคัสตาดหรือแยม

◎ ◎ ◎

วิธีทำคัสตาด

เครื่องปรุง ไข่ไก่ ๓ ฟอง นม ½ ไปน์ โคโก้ ๑ ช้อนโต๊ะ น้ำตาล น้ำหอม กลิ่นอะไรก็ได้ แล้วแต่จะชอบ

วิธีปรุง ต้มนมกับน้ำตาลแลโคโก้เข้าด้วย กวนให้เข้ากัน พอร้อนจึงรินผสมลงไปในซามไข่ซึ่งตีจนฟูแล้วกลับเทลงหม้อ ตั้งไฟกวนไปจนค่น อย่าให้เดือด ยกลงจึงเหยาะน้ำหอมพอควร และใส่ถุงหรือกรวยกระดาษบีบเข้าไปในแป้งที่ทำไว้แล้วจึงเอาหน้าขนมชุบลงในช็อกโคเลตไอซิง วางเรียงไว้ให้แห้ง

◎ ◎ ◎

วิธีทำช็อกโคเลตไอซิง

เครื่องปรุง น้ำตาลไอซิง ๔ เอานซ์ ช็อกโคเลต ขูดเป็นผง เลอียด ๑ ช้อนโต๊ะ น้ำเย็นสักเล็กน้อย

วิธีปรุง เอาช็อกโคเลตใส่หม้อกับน้ำเย็น ตั้งไฟพอละลายทิ้งไว้ให้เย็น จึงผสมกับน้ำตาลไอซิงลงทีละน้อย กวนให้เข้ากัน ถ้าค่นไปเติมน้ำอีกก็ได้ ดูให้พอดี ๆ ที่จะแห้งจับขนม

◎ ◎ ◎

ไอสกรีม วานิลา

เครื่องปรุง ครีม ๑ ไปน์ นมครึ่งไปน์ น้ำตาลทราย ๖ เอานซ์ ไข่แดง (ไข่ไก่) ๖ ฟอง น้ำหอม วานิลา

วิธีปรุง ตีไข่แดงกับน้ำตาลเข้าด้วยกัน

ผสมนมกับครีมปนกัน ต้มประมาณ ๒-๓ นาทีจึงยกลง แล้วเทไข่กับน้ำตาลผสมลงคนให้เข้ากันตั้งบนไฟที่อ่อนที่สุดจนกระทั่งค่น ระวังอย่าให้เดือดเป็นอันขาด ต้องคนอย่าหยุดมือ แล้วยกลงเติมน้ำหอมวานิลาสัก ๑ ช้อนชา พอมีกลิ่นหอม ทิ้งไว้ให้เย็น จึงใส่หม้อปั่น

◎ ◎ ◎

เกล็ดวิชชาทำครัว

คำแนะนำในการปั่นไอสกรีม

น้ำแข็งที่จะใช้ปั่นไอสกรีมควรจะต่อยเป็นก้อนแบน ๆ ขนาดช่องระหว่างถังกับหม้อ เพื่อจะได้ลงไปถึงก้นถัง ทำให้หมุนได้คล่อง และไอสกรีมก็จะแข็งเร็ว

ใส่เกลือผสมกับน้ำแข็งมาก ๆ ช่วยให้เปลืองน้ำแข็งน้อยลง

อย่าใส่เครื่องปรุงที่ยังอุ่นอยู่ลงในหม้อไอสกรีม เพราะความร้อนจะกระจายออกนอกหม้อ ทำให้น้ำแข็งละลายเร็ว ทั้งจะทำให้ไอสกรีมแข็งช้าด้วย

อย่าปรุงไอสกรีมให้หวานจัดนัก จะทำให้ไม่แข็ง และการเปิดดูบ่อย ๆ ก็ไม่ควรเหมือนกัน

เมื่อจะเปิดฝาหม้อ จงใช้น้ำราดหรือใช้ผ้าเปียกเช็ดเกลือออกให้หมด เพื่อมิให้ซึมเข้าไปทำให้ไอสกรีมเค็ม

วิธีทำงาน

นางสาวแฝง พหุลรัต

รวบรวม

กล้องยาสูบ ถ้าจะล้างให้สะอาด ปราศจากกลิ่นฉุนของใช้ แอลกอฮอล์ล้างจะสะอาดดี

◎ ◎ ◎

เครื่องใช้ต่างที่เป็นยางรับเบอร์ (Rubber) จงใช้แป้งผงหรือแป้งหอม (Toilet powder) ทาเสมอจะรักษาเนื้อยางมิให้เสียง่าย กลีเซอริน (Glycerine) หรือน้ำมันละหุ่ง (Caster oil) ไม่มีการแปลธาตุกับยาง แต่น้ำมันสน (Turpentine) ทำให้ยางแตกออกจากกันได้ ส่วนน้ำมันเรซิน (Resin) หรือน้ำมันขี้ผึ้งซึ่งมีความร้อนน้อย ๆ จะทำให้ยางอ่อนและพองตัวโตขึ้น

◎ ◎ ◎

จงตำพริกแดงโรยตามหิ้ง หรือที่ ๆ เก็บอาหารจะป้องกันหนูมิให้ค้นอาหารในเวลาค่ำคืนได้

◎ ◎ ◎

การย้อมไม้ให้เป่นสีต่าง ๆ

๑, ย้อมให้เป่นสีดำ หยดกรดกำมถัน (Sulphuric acid) ลงในน้ำเพียง ๑ หยด คเนให้มีน้ำแต่พอควร ใช้แปรงจุ่มทาเนื้อไม้แล้วเอาไปผิงไฟจนเป่นสีดำ จึงขัดให้เป่นเงา

๒, ย้อมให้เป่นสีแดง ให้ต้มเนื้อไม้บลาซิล ๑ ปอนด์กับคาบอร์เน็ตออฟปอแตช (Carbonate of Potash) ๑ ออนซ์ น้ำ ๑ แกลลอน เมื่อร้อนจัดดีแล้ว จึงทากับไม้นั้น และเมื่อจวนจะแห้งจึงละลายสารส้ม ๑ ออนซ์ กับน้ำ ๑ ไปน์ ทาทับลง หรือจะใช้อาร์ซิลต้มคั้นน้ำทาลง กับ

ให้เอาน้ำผสมคาร์บอร์เน็ตออฟปอแตช ๑ ช้อนกาแฟ กับน้ำ ๑ ไปน์ทาทับลงก็ได้

๓, ย้อมเปนสีเหลือง ให้เอาขมิ้นผงผสมกับแอลกอฮอล์ ทาลงบนไม้ให้ชุ่ม หรือเอาไม้อังไฟให้อุ่นใช้แปรงชุบน้ำผสมกรดดินประสิวอย่างอ่อน (Nitric acid dilute) ทาแล้วอังไฟอีกก็ได้ แล้วทาน้ำมันวาณิชให้เปนมัน

◎ ◎ ◎

๔, ย้อมให้เปนสีน้ำ จงละลายผงตะไบทองแดง ลงในกรดดินประสิวอย่างอ่อน เอาไปทาไม้แล้วชะโลมด้วยน้ำซึ่งผสมคาร์บอร์เน็ตออฟปอแตชที่ยังร้อนกรุ่นอยู่ (กำหนด ๒ ออนซ์ต่อน้ำ ๑ ไปน์) จนกว่าไม้นั้นจะเปนสีน้ำ หรือต้มครามหนัก ๑ ปอนด์ ใบแคหนัก ๒ ปอนด์ กับสารส้ม ๓ ออนซ์ ผสมกับน้ำ ๑ แกลลอน ใช้แปลงทาจนเปนสีตามต้องการ

๕, ย้อมให้เปนสีเขียว ละลายสนิมทองแดง (Copper oxide) ที่ได้จากกรดดินประสิวลงในน้ำส้มสายชู ตั้งไฟให้ร้อนแล้วทากับไม้นั้น

◎ ◎ ◎

โต๊ะอาหารที่ขัดเปนมัน เวลาที่เอาชาม ถูตรงที่ ๆ ต่อย จะหายเจ็บและไม่ขวมร้อน ๆ มาตั้ง อาจเปนรอยก็ได้ ถ้าจะให้ดีจงเอาเศษผ้าจุ่มน้ำมันพาราฟีนถูจะหาย

◎ ◎ ◎

เครื่องใช้ใดที่เคลือบน้ำยาขุ่น ห้ามมิให้ล้างถูด้วยน้ำร้อน วิธีดีที่สุดจงถูด้วยผ้าจุ่มน้ำมันพาราฟีน เพื่อชำระรอยด่างแล้วเช็ดถูด้วยผ้าสะอาดจนแห้ง ในที่สุดโรยฝุ่นขัดของลง แล้วขัดให้เปนเงาด้วยผ้าอ่อน ๆ

◎ ◎ ◎

เครื่องเรือนที่มีมอดหรือสัตว์เล็ก ๆ อาศัยอยู่จงใช้น้ำมันพาราฟีน ทาตามซอกแซกให้ทั่วจะป้องกันสัตว์เหล่านั้นไม่ให้มารบกวนได้

◎ ◎ ◎

วิธีกำจัดมดอย่างง่ายนั้น จงเอากระดาดแล้วพรมด้วยน้ำตาลหรือน้ำเชื่อมให้ทั่ว แล้ววางไว้ในที่ซึ่งมีมดมาก ๆ ไม่ช้าจะพากันมากินน้ำตาล จึงนำไป ทำลายเสีย

◎ ◎ ◎

เป็ดที่เลี้ยงไว้นั้น ถ้าเอาหอยชนิดต่าง ๆ สับให้กินเปนอาหารจะได้ไข่ที่ดี คือเนื้อไข่แดงจะมีสีแดงจัดและมัน

◎ ◎ ◎

ถ้าถูกผึ้งต่อย จงตัดหัวหอมแล้วเอาน้ำนั้นถูตรงที่ ๆ ต่อย จะหายเจ็บและไม่ขวม

◎ ◎ ◎

ของ

“สุมาณพ”

เมื่อสิบพยานโจทย์จำเลยเสร็จสำนวนแล้ว ทนายจำเลยจึงยืนขึ้นแถลงการณ์ต่อศาลว่า:

“ข้าแต่ท่านตุลาการ, จำเลยซึ่งเปนลูกความของข้าพเจ้าเปนคนจน ถูกยังคับโดยความจำเปนอย่างยิ่งคือความหิวจึงได้พยายามจะลักทรัพย์เพียงเล็กน้อยของโจท. สิ่งที่จำเลยประสงค์ก็คือเงินเพียง ๒—๓ บาทเพื่อไปซื้ออาหารให้แก่บตร์ของจำเลยเท่านั้น. จำเลยมิได้ประสงค์จะลักทรัพย์อันมีค่ามากมายประการใด. คำพยานก็ยังอยู่โดยชัดเจนว่าจำเลยมิได้ถือเอาซองหนังซึ่งมีธนบัตร์ราคา ๑,๐๐๐ บาทของโจทอันวางอยู่บนโต๊ะนั้นไปเลย..,” พอทนายแถลงมาถึงตรงนี้ก็หยุดตอรงอยู่ครู่หนึ่ง เสียงจำเลยร้องไห้เบา ๆ แซกเข้ามาในระหว่างความเงียบ ท่านตุลาการจึงถามว่า:

“อ้าว, ทำไมแกถึงร้องไห้ล่ะ?”

จำเลยตอบว่า: “เพราะเมื่อกระผมเข้าไปนั้น กระผมไม่แลเห็นซองธนบัตร์วางอยู่บนโต๊ะ”

◎ ◎ ◎

ท่านตุลาการได้กล่าวแก่จำเลยคนหนึ่งในคดีทำร้ายร่างกายว่า: “คนรูปร่างอย่างแกยังข่มเหงผู้หญิงรูปร่างเล็ก ๆ อย่างนี้ได้ แกนี่ช่างใจอำมะหิตเหลือเกิน”

จำเลย: "แต่มันพูดยั่วโทสะกระผมนี่ขอรับ, ใต้เท้า"

ตุลาการ: "มันยั่วว่ายังไง ?"

จำเลย: "ยั่วว่า 'มึงลองตีกูซี่ ตีหัวกูแน่ะ เตะก็ได้เฮ้ย ตีสักทีเดียวแหละวะ กูจะให้ตำรวจลากคอมึงไปให้ไอ้ตุลาการบ้าหัวหงอกนั่นทีเดียว คอยดูมันจะทำยังไงกับมึง' ว่าถึงยังงี้แน่ะขอรับ"

◎ ◎ ◎

ท่านตุลาการอีกผู้หนึ่งได้ ขู่ทนายผู้หนึ่งว่าจะลงโทษปรับฐานหมิ่นประมาทศาล แต่ทนายผู้นั้นได้แถลงแก้ว่า:

"การที่ข้าพเจ้ากล่าวไปแล้วทั้งสิ้นนั้น ข้าพเจ้ามิได้ประสงค์จะหมิ่นประมาทศาลเลยทีเดียว ตรงกันข้าม, ข้าพเจ้าได้ ซ่อนความรู้สึกเช่นนั้นไว้ในใจข้าพเจ้าแล้วอย่างดี"

◎ ◎ ◎

จำเลยผู้หนึ่งต้องหาว่าปลอมลายมือ ถูกนำมาพิจารณาต่อหน้าศาล ร้องอุธรณ์ต่อตุลาการว่า:

ใต้เท้ากรุณาขอรับ, เรื่องนี้ควรต้องนับว่า แปลกประหลาดมาก ที่มาหาว่ากระผมปลอมลายมือ เพราะความจริงนั้นกระผมไม่รู้หนังสือกระทั่งเซ็นชื่อตัวเองก็ไม่ถูกนี่ขอรับ กระผมจะปลอมลายมือใครได้เล่าขอรับ"

ตุลาการ: "ก็จริงหละในข้อที่แกเซ็นชื่อตัวเองไม่ได้ แต่เขาไม่ได้พ้องหาแกในข้อนั้นนี่"

◎ ◎ ◎

ทนาย: "พยานเคยเห็นไหม เมื่อเวลาอยู่คนเดียวนั้นจำเลยชอบเสพย์สุราเสมอไม่ใช่ฤา ?"

พยาน: "กระผมตอบไม่ได้ขอรับ. กระผมไม่เคยอยู่กับแกสักที เมื่อแกอยู่คนเดียว เพราะเมื่อกระผมอยู่ด้วยแกนั้นไม่นับว่าแกอยู่คนเดียวนี่ขอรับ"

◎ ◎ ◎

ตุลาการ (กับจำเลยซึ่งพิจารณาเสร็จแล้วกำลังจะตัดสิน) "ฉันรู้สึกว่าแกได้กระทำการลักทรัพย์ครั้งนี้ด้วยอุบาย อันแยบคายที่สุด ฉันขอชมแกทีเดียว แกกระทำอย่างฉลาดที่สุด

จำเลย: "อย่าอวยผมหน่อยเลยขอรับ ผมไหว้ละ. ไม่ต้องเลี้ยงผมก็ได้"

◎ ◎ ◎

เจ้าหล่อนร้องเพลงนั้นอย่างไพเราะที่สุด. เสียงเจ้าหล่อนสูงขึ้นๆแลค่อยๆลดต่ำลงเมื่อจวนจะจบเพลง. เมื่อจบเพลงแล้วก็เงียบไม่มีเสียงอันใดอีก....., แม้แต่เสียงผู้ตบมือให้เกียรติยศก็ไม่ได้ยิน. ดูประหนึ่งว่าพวกคนดูพากันออกไปสิ้นแล้ว.

เจ้าหล่อนซึ่งเปนนักร้องนั้นถอนใจยาว ยืนนิ่งอยู่ประเดี๋ยวหนึ่ง แล้วจึงวางยุตร์ชายทารกซึ่งอุ้มอยู่นั้นลงในเปล. ในที่สุดทารกนั้นก็หลับไม่กระดุกกระดิก.

◎ ◎ ◎

คุณขาว: "ยังไงเอาอีกสักแก้วไหมล่ะ. (เงียบ, ไม่มีเสียงตอบ) นี่. ยังไงกันถามว่าแกจะเอาอีกสักแก้วไหม ?"

คุณเขียว: "ทำไมถึงชอบถามปัญหาข้าๆ ยังงั้นนะ สั่งมาซี"

◎ ◎ ◎

ชายหนุ่ม: (กับเด็กน้องชายเจ้าหล่อน) "หล่อนว่ายังไงบ้าง เมื่อเธออยากว่าฉันให้เธอเอาดอกกุหลาบดอกนั้นไปให้ ?"

เด็ก: "ไม่เห็นว่ายังไงนี่ เปนแต่ถามไอ้คนหนึ่งที่นั่งอยู่ข้างๆเจ้าหล่อน ว่าจะเอาดอกกุหลาบนั้นติดรังดุมไหมเท่านั้นเอง"

◎ ◎ ◎

แพทย์: เวลาคุณนอนหลับสนิทแล้วคุณอ้าปากเสมอๆ ?"

คนไข้: "ผมไม่เคยสังเกตครับ. คราวหลังผมจะสังเกตดู"

ท่านลองทายซิว่าคราวหลังถ้าแพทย์มาถามดังนี้อีก คนไข้นั้นจะตอบว่าอย่างไร.

อนุสาวรีย์

เดือนก่อนข้าพเจ้ายังมีเรื่องติดค้าง เพราะทำการยังยกพร่องตามความประสงค์ของผู้ออกคำสั่ง ฉนั้นในเดือนนี้จึงต้องเข้ารับหน้าที่ทำการแก้ตัว ว่าที่จริงเปนคำปะโลปะเล พาลใช้ข้าพเจ้าให้เขียนมากกว่า ข้าพเจ้ารู้สึกได้ดี ด้วยความชอบพอกัน ข้าพเจ้าจึงทำเปนไม่รู้เท่า ว่าที่จริงแม้จะให้ผู้อื่นเขียน และบอกให้ท่านผู้นั้นแจ้งว่า ครัวของนาย ซา งวดตระกูล ซึ่งจัดปรุงนั้น สำหรับ ๖ คนเท่านั้น ถ้าท่านผู้ใดจะต้องการเพิ่มเติมหรือทอนให้น้อยลง ก็จงเพิ่มลดตามส่วน ก็จะเปนอันหมดปัญหา และไม่มีราคีมาติดตัวข้าพเจ้า

นึกถึงราคีทำให้ข้าพเจ้าจวนหัวเสีย ครั้นไตร่ตรองให้ชัดแล้วจึงตัดปัญหาแตก ถ้าบรรณาธิการจะไปเกณฑ์คนอื่นเขียน เกรงว่าเขาผู้นั้นจะรังเกียจ เพราะจะหาเรื่องพูดได้น้อย ด้วยเหตุเรื่องราวที่สลักสำคัญ บรรณาธิการก็เกิดฉวยไปเขียนเสียเอง เช่น คำแจ้งความในเรื่องบทเรียน สังกฤต ซึ่งต่อท้ายจากน่ากระดาดของข้าพเจ้าเปนข้อใหญ่

อันตะวาที ตามที่เข้าใจกันทั่วไป ก็คือเปนถ้อยคำสุดท้ายประจำฉบับหนึ่ง ๆ เมื่อมาถึงไทยเขษม แผนกสำสกฤต ซ้อนหลัง คราวนี้จะเข้าใจ คำอันตะวาที ว่าหมายความกระไรกัน สอบถามคงได้ความว่า ไทยเขษม แผนกสำสกฤต ยังประโยชน์เฉภาะท่านบาเรียนมคช ถ้าจะนำพิมพ์ปนในเล่มแล้วเกรงว่าจะเปนการเอาเปรียบมากเกินไป น่ากระดาดซึ่งจะยังความเริงรมย์และสารประโยชน์ของท่านสมาชิกโดยทั่วไปจะลดน้อยลงเพื่อความไม่ให้ต้องตำหนิ หนังสือไทยเขษมจึงได้ขยายน่ากระดาดและกันตอนให้เปนส่วนสัด

บรรณาธิการขอให้ข้าพเจ้ากล่าวขอบคุณแทนคณะหนังสือพิมพ์ของเรา แด่ท่านเจ้าของหนังสือและคณะหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ กับทั้งท่านที่ได้ส่งสิ่งของมาบำรุงห้องสมุดไทยเขษมดังต่อไปนี้

คณะหนังสือรายวันไทยหนุ่ม ให้หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม วันละฉบับ

คณะหนังสือรายวันหลักเมือง ให้หนังสือพิมพ์หลักเมือง วันละฉบับ

นายพุฒ นันทพล ให้สมุดหัดหิ้บเพลงเล่ม ๒—๑ เล่ม สมุดเล่มนี้มีเพลงเพิ่มเติมเข้าไว้มาก ราคาเล่มละ ๑.๕๐ บาท มีขายที่ร้านสังคีตยากร ถนนเพื่องนคร ต่างจังหวัดไม่เพิ่มค่าส่ง

สามเณรเขม จารึใหญ่ น.ธ. ชั้นนวกภูมิ ให้ฆราวาสธรรม ๑ เล่ม

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์คอลเล็ชนิวส์ส่งหนังสือคอลเล็ชนิวส์

นายอบ ไชยวสุ ผู้ช่วยบรรณาธิการ แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์ ส่งหนังสือแถลงการศึกษาเทพศิรินทร์.

ห้างสามเหลี่ยมจำกัดส่งปฏิทิน พ.ศ. ๒๔๗๐ มาให้ ๒ แผ่น

ในที่สุดนี้คณะไทยเขษมขอขอบคุณ คณะหนังสือพิมพ์รายวัน ยางกอก การเมือง และปากกาไทย ซึ่งได้มีอุปการคุณมาก่อน ๆแล้วอีกครั้งเปนคำรบที่ ๒ ด้วย

วีณา.

ไทยเดิม

ฉบับ

สังกฤศ

พ.ศ. ๒๔๗๐ แผนก สำสกฤต

คำแจ้งความของบรรณาธิการ

หนังสือพิมพ์ไทยเขษมได้รับความบำรุงอุดหนุนจากท่านพระภิกษุผู้บาเรียนเปนอันมาก บรรณาธิการรู้สึกพระคุณอยู่เสมอ มาเห็นว่าบรรดาเรื่องต่าง ๆ ที่ลงออกในไทยเขษม โดยมากสำหรับผู้บำรุงเปนฆราวาสเสียเปนพื้น ไม่สู้ให้ประโยชน์แก่ท่านเท่าไรนัก ข้าพเจ้าปรารภความข้อนี้กะนาคะประทีปผู้ใจบุญ. นาคะประทีปว่าการจะให้ประโยชน์แก่ท่านทางหนังสือ ไม่เห็นมีอย่างอื่นนอกจากหาความรู้ถวายท่าน; แต่จะหาความรู้เพิ่มเติมท่านผู้รู้นั้น ก็ไม่ผิดจากหามะพร้าวห้าวไปกำนัลเจ้าของสวน, จะดีบ้างก็เพียงขนเข้าไปเพิ่มจำนวน. ข้าพเจ้าว่าสมัยนี้ กำลังเล่นภาษาสำสกฤตกัน, และภาษาสำสกฤตนั้นย่อมเพิ่มความรู้ภาษามคธเปนอย่างดี, เวลานี้ยังไม่มีตำราในภาษาไทเราเลย, ขอยอกบุญนาคะประทีป ทำภาษาสำสกฤตให้. เดชะกุศลเจตนาหวังประโยชน์แก่ท่านบาเรียนมคธนาคะประทีป รับทำให้โดยง่ายดาย: ไทยเขษมจึงเพิ่มภาษาสำสกฤตขึ้นอีกแผนกหนึ่ง เปนเครื่องสนองอุปการประดับวิชชาของท่านบาเรียนผู้เอื้อเพื่อบำรุงหนังสือของเราแต่ต้นมาจนบัดนี้.

อนึ่งอาจมีบางท่านที่ไม่ต้องการอ่านทั้งเล่มไทยเขษม จักสั่งสมฉะเพาะแผนกสำสกฤตเท่านั้น. เราได้แยกไว้ต่างหากเปนบท ๆ โดยกำหนดราคาเพียงบทละ ๕๐ สตางค์เท่านั้น ถัวกันทุกบทซึ่งมากบ้างน้อยบ้าง สุดแต่ความจำเปนที่จะต้องมีความรู้ในบทหนึ่ง ๆ. แม้ที่เย็บรวมในไทยเขษมทุกเล่ม, เมื่อต้องการ, ก็รื้อแยกออกรวมกันได้ฉะเพาะแผนกสำสกฤต, เพราะมิได้อยู่ในยกเดียวกันกับเรื่องอ่านเล่น. และนาคะประทีปแจ้งว่า ในสำสกฤตไวยากรณ์ที่ทำใหม่นี้อาจมีคำอธิบายที่เคลือบคลุม, ท่านผู้ใดมีความสงศัยตรงไหนก็โปรดถามไป, จะยินดีอธิบายให้ในบทหลังทุกคราว.

บรรณาธิการ

คำชี้แจงของผู้ทำ

คุณบรรณาธิการ ปรารภกะข้าพเจ้าว่า ท่านพระภิกษุยาเรียนมคธพากันช่วยบำรุงหนังสือไทยเขษมเปนอันมาก และทวีขึ้นเสมอ, รู้สึกว่าคณะไทยเขษมตอบแทนท่านเพียงเรื่องในไทยเขษมเท่าที่แล้วมา หาเปนการจุใจไม่, ขอให้ข้าพเจ้าช่วยทำเรื่องที่ให้ประโยชน์โดยแท้จริงแก่ท่าน, สมนาคุณท่านที่สมเคราะห์บำรุง. อันเรื่องที่จะเปนประโยชน์แก่ท่านยาเรียนนั้น ก็คือที่จะเพิ่มวิชชาความรู้, สำหรับข้าพเจ้าหาไม่ได้ง่ายเลย มิพอจะถวายบ้างก็ฉะเพาะภาษาสังสกฤตซึ่งข้าพเจ้าศึกษาทรายบ้างเปนเลา ๆ. คุณบรรณาธิการก็ตกลงให้ข้าพเจ้าทำตำราสังสกฤตลงในไทยเขษมตามแต่จะได้.

คำว่า ตำรา ที่คุณบรรณาธิการบ่งมานี้ ความประสงค์ก็คือสังสกฤตไวยากรณ์ซึ่งอาจเปนหนังสือที่ใหญ่กว่าบาลีไวยากรณ์ตั้งสามเท่า กินเวลาไม่ใช่เร็ว; ทั้งข้าพเจ้าผู้มีเวลาว่างน้อย ยิ่งถึงความสำเร็จต่อกาลนานที่สุด, อย่างไรก็ไม่ทันความประสงค์ของคุณบรรณาธิการ, และออกจะเกินความต้องการของท่านยาเรียนมคธ: เพราะท่านเหล่านี้ได้ศึกษาบาลีไวยากรณ์มีความรู้แตกฉานแจ่มแจ้งแล้ว, สังสกฤตไวยากรณ์ไม่สู้ต่างกันมากนักจากบาลีไวยากรณ์, ไม่จำเปนที่ท่านจะมาตั้งหน้าอ่านสังสกฤตไวยากรณ์แต่ต้นฝ่ายเดียว. ด้วยเหตุเหล่านี้เปนอาทิ ข้าพเจ้าจึงตัดลัดตรงไปแปลสังสกฤตให้ทีเดียว. แต่เพื่อให้เปนการง่ายแก่ท่านในชั้นต้น จึงหาพากย์สังสกฤตที่มีความตรงกันกับพากย์มคธมาตั้งเทียบคู่กัน. ในเวลาแปล ข้าพเจ้าไม่แปลภาษามคธ เพราะท่านทรายอยู่แล้ว, แปลฉะเพาะภาษาสังสกฤตแล้วอธิบายฉะเพาะบทหนึ่ง ๆ, และทำสังสกฤตไวยากรณ์ไว้ให้เปนหลักด้วย. ในไวยากรณ์ส่วนใดที่ตรงกับมคธก็จะบอกว่าตรงกัน ไม่จำเปนจะอธิบายอีก เช่นการแปลอายตนิบาต

จากวิภัตตินามเปนต้น. เมื่อไวยากรณ์ต้องทำขึ้นตามความต้องการในพากย์สังสกฤตที่ยกมานั้น เพียงจะให้พอแก่ละเพาะบทหนึ่ง ๆ, จึงรวมเปนหมวดหมู่ไม่ได้ ต้องกระจายไปอยู่ในบทนั้นบ้างบทโน้นบ้าง. แต่หวังใจว่า หากมีโอกาสทำไปเสมอ คงจะได้ครบทุกส่วนไวยากรณ์ คือ อักษรวิธี วจีวิภาค ฯลฯ, แล้วและเลือกเก็บรวมเข้าเปนประเภท ๆ ได้ในภายหลัง.

ในการอธิบายแสดงบทสังสกฤต จักยกข้อไวยากรณ์ไว้ด้วย, เมื่อพบเลขไวยากรณข้อใด ให้พลิกไปดูข้อนั้น. ดังนี้ เมื่อย่อย ๆ เข้า ก็คงจำไวยากรณ์ได้เอง. ขอให้คำแนะนำว่า ภาษาสังสกฤตนั้น ต้องใช้การท่องจำมากที่สุด, เพราะเข้าใจว่า ไม่มีภาษาไรที่ยุ่งไปด้วยการอาเทศมากกว่าสังสกฤต. หากจำกฎไวยากรณ์ไม่ได้, ก็เปนอันหมดหลักแปล.

ได้แสดงความประสงค์แล้วว่า สังสกฤตไวยากรณ์ ในเล่มนี้ ทำขึ้นสำหรับท่านบาเริยนมคธ. ผู้มิได้เคยเรียนภาษามคธเลย ข้าพเจ้าไม่รับรองว่าจักเข้าใจ.

ขยายคำย่อ

ม.	มคธ
ส.	สำสกฤต
ปุ.	ปุลิงค์
สฺตฺรี.	สตรีลิงค์
นปุ.	นปุสกลิงค์
เอก.	เอกวจน
ทวิ.	ทวิวจน
พหุ.	พหุวจน
ป.	ปรสไมบท
อา.	อาตฺมเนบท
อุ.	อุภยบท (ข้อ ๖๒ ฆ)
ท.	ทั้งหลาย

บาลีไวยากรณ์ อ้างฉะบับของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

สังสกฤตเทียบมคธ
บทที่หนึ่ง

มคธ	สังสกฤต
เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา	เย ธรฺมา เหตุปฺรภวา
เตสํ เหตุ ตถาคโต (อาห) ฯ	เหตุ เตษาṁ ตถาคโต (หฺยวทตฺ) ‖
เตสญฺจ โย นิโรโธ ฯ	เตษาṁ ฯ โย นิโรโธ
เอวํวาที มหาสมโณ ฯ	เอวํวาที มหาศฺรมณะ ‖

แปล

ธรรมท. ใด มีเหตุเป็นแดนเกิดก่อน, พระตถาคตเจ้า (ได้ตรัสแล้วเทียว) ซึ่งเหตุแห่ง (ธรรม) เหล่านั้น; และความดับ ใด แห่ง (ธรรม) เหล่านั้น. พระมหาสมณเจ้าตรัสดังนี้โดยปกติ.

แสดงบท

(เลขในวงเล็บ แสดงข้อไวยากรณ์ซึ่งมีในข้างท้ายนี้)

เย; ยทฺศัพท์ วิเศษณสรรพนาม (๓๘, ๔๖)

ธรฺมา; อ การันต์ ปุลิงค์ แจกตาม เทว (๔๔), ประถมา พหุวจน ธรฺมาสฺ, ลบ สฺ เสีย (๓๕)

เหตุปฺรภวา; ปฺร อุปสรรค (๔๘), สมาส อย่างเดียวกับมคธ.

เหตุ; อุการันต์ ปุ. แจกตาม ภานุ (๔๙), ทวิติยา เอก. เหตุมฺ, แปลง มฺ เป็น อนุสวาร (๓๖ ก)

เตยา; ตทฺศัพท์ วิเศษณสรรพนาม (๓๘, ๔๗, ๒๙)

ตถาคโต; อ การันต์, ปุ. ประถมา เอก. ตถาคตสฺ, เอา อสฺ เปน โอ (๓๔ ก)

หฺยวทตฺ ตัดบทเปน หิ + อวทตฺ (๒๕)

(บทว่า อาห ในสัสกฤตก็มิใช้, ไฉนท่านจึ่งไม่นำมาใช้ ให้ตรงกับมคธในที่นี้ก็อธิบายยาก)

หิ เปน นิบาต เหมือนมคธ

อวทตฺ อาขยาต หฺยสฺตนีวิภักติ (๖๗)

จ นิบาต เหมือนมคธ

โย ปุ. ประถมา เอก. ยสฺ, แปลงเหมือน ตถาคโต.

นิโรโธ ,, ,, ,, นิโรธสฺ, ,, ,,

เอวำวาที ,, ,, ,, แห่งศัพท์ว่า เอวำวาทินฺ (๕๐)

มหาศฺรมณะ ,, ,, ,, (๑๐ ข, ๓๓)

ไวยากรณ์

สมัญญาภิธาน

(๑) อักษรในสังสกฤต แบ่งเปนสระ, เครื่องหมาย, และพยัญชนะ, มิรูปซึ่งถ่ายมาเปนอักษรไทเรา ดังต่อไปนี้.

สระและเครื่องหมาย

(๒) สระมี ๑๔ ตัว, คือ—

		รัสส	ทีฆ
ศุทธ	กัณฐช	อ	อา
	ตาลุช	อิ	อี
	โอษฐช	อุ	อู
	มุทธช	ฤ	ฤๅ
	ทันตช	ฦ	ฦๅ
สังยุกต	ตาลุช	เอ	ไอ
	โอษฐช	โอ	เอา

(๓) สระ คืออักษรที่ออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง, และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้.

(๔) จำพวกสระ—

(ก) อ อา อิ อี อุ อู ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ เรียกว่าศุทธสระ แปลว่าสระแท้, คือเปนสระตัวเดิม (มิได้ประสมกับอะไร).

(ข) เอ ไอ โอ เอา เรียกว่า สัยุกตสระ แปลว่า สระประสม, คือเปนขึ้นด้วยเอาสระตัวหนึ่งประสมกับอีกตัวหนึ่ง, ดังนี้—

เอ	เกิดจาก	อ	กับ	อิ	โอ	เกิดจาก	อ	กับ	อุ
ไอ	,,	อา	,,	อิ	เอา	,,	อา	,,	อุ

(๕) อักษรอันเปนเครื่องหมาย คือ—

(ก) อนุสวาร มีรูปเปนหยาดน้ำค้างอยู่เบื้องบนอักษรที่จะออกสำเนียง, เช่น กำ กิ กึ; และมีสำเนียงเปนโฆษ, อ่านดุจ มฺ สะกด.

เทียบกับมคธ อนุสวาร ก็คือ นิคคหิต นั่นเอง, แปลกแต่ในมคธมีจำกัดว่า อนุสวารต้องไปตามหลังสระคือ อ อิ อุ เสมอ; ส่วนในสังสกฤต อาจตามได้ทุกสระ เช่น โอำ ไสำหึ.

(ข) อนุนาสิก มีรูปเปน อรรธจันทร์ พร้อมด้วยหยาดน้ำค้างนั้น, เปนเครื่องหมายที่แปลงพยัญชนะนาสิกย์ (๑๕) เปนอนุสวารเมื่ออยู่หน้าอรรธสระ, โดยมากก็อยู่หน้า ล, เช่น—

ตานฺ โลกานฺ
แปลง นฺ เปนอนุนาสิก— ตาลุ์ โลกานฺ
หรือคงเปนอนุสวาร คือ— ตาำ โลกานฺ ก็ได้.

(ค) วิสรรค สำหรับบังคับให้สระข้างหน้าตนมีเสียงเปนชนิต (หนัก), และเปนอโฆษ, ซึ่งตรงกับที่ไทเราเรียกว่า วิสรรชนีย์, คงใช้สำหรับที่ถ่ายมาในอักษรไทด้วยรูป ะ, เช่น กะ กาะ กิะ กึะ โกะ ไกะ.

(๖) สระ ฤๅ ไม่ปรากฏเปนสระแห่งคำเดิม นอกจากเปนคำที่แปลงจากศัพท์พวก ฤ การันต์ เช่น ฤตฤ มาตฤ.

สระ ฦ ก็มีแต่ในกริยาคำเดียว คือ กฦปฺ ธาตุ แปลว่า จัด สำเร็จ สมควร (มคธ = กปฺป).

สระ ฦๅ ก็เปนแต่สระที่เทียบกับ ฦ พอมิให้ขาดคู่.

อนึ่ง อนุสวาร อนุนาสิก และ วิสรรค ก็มิใช่อักษรตัวเดิม, คือ อนุสวาร และอนุนาสิก ใช้แทน มฺ และ นฺ (๓๖ ก, ๕ ข), ส่วน วิสรรค ก็ใช้แทน สฺ และ รฺ (๓๓).

พยัญชนะ

(๗) พยัญชนะมี ๓๓ ตัว, คือ—

		อโฆษ			โฆษ		
		สิถิล		ธนิต	สิถิล	ธนิต	นาสิกย์
		๑		๒	๓	๔	๕
มูค	กัณฐชะ	ก		ข	ค	ฆ	ง
	ตาลุชะ	จ		ฉ	ช	ฌ	ญ
	มุทธชะ	ฏ		ฐ	ฑ	ฒ	ณ
	ทันตชะ	ต		ถ	ท	ธ	น
	โอษฐชะ	ป		ผ	พ	ภ	ม

อรรธสระ	ตาลุชะ	ย	โฆษ
	มุทธชะ	ร	
	ทันตชะ	ล	
	โอษฐชะ	ว	
อุสุม	ตาลุชะ	ศ	อโฆษ
	มุทธชะ	ษ	
	ทันตชะ	ส	
ธนิต	กัณฐชะ	ห	โฆษ

(๘) ในพยัญชนะกัณฐชะ ตัว ง ไม่เคยขึ้นต้นศัพท์เลย, เป็นแต่ตัวสะกดซึ่งมีพยัญชนะอื่นตามหลัง.

(๙) พยัญชนะตาลุช จ ฉ ช ฌ ญ เป็นอักษรแปลง, คือเกิดขึ้นโดยแปลงพยัญชนะกัณฐช ตัวเดิม, ดังนี้—

จ มาจาก ก

(ศ อันเป็น อุสุมตาลุช ก็เช่นเดียวกัน ซึ่งต้องแปลงฉลับไปเป็นพยัญชนะ กัณฐช คือ ก ค โดยกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งจักกล่าวข้างหน้า)

ฉ มาจากอักษรซึ่งรวมกัน คือ สก

ช มาจาก ค; แต่ ช มีกฎแห่งการเปลี่ยนแปลง ๒ อย่าง:

อย่างต้น ตรงกับกฎที่แปลง ก เป็น จ
อย่างหลัง „ „ ก „ ศ
} (กฎนี้จักกล่าวข้างหน้า)

ฌ มีคำใช้น้อยเต็มที.

ญ ไม่ค่อยมีที่ใช้ฉะเพาะตัวเลย นอกจากเป็นตัวสะกดซึ่งมีพยัญชนะอื่นตามหลังด้วย, คล้าย ง (ข้อ ๘).

(๑๐) ในพยัญชนะมุทธชะ ตัว ณ มีที่ใช้แน่นอน เมื่ออยู่หลัง ย ร ฤ ฦ.

(ก) เช่น ลักษณ โฆษณา ทักษิณา ยักษิณี ภิกษุณี; มรณ โยราณ กริณี กรุณา ประณต ประณีต; ตฤณ.

(ข) แม้จะมีพยัญชนะกัณฐช หรือโอษฐช หรือ ย คั่นอยู่, จะกี่ตัวก็ตาม, ก็คงเป็น_ณ, เช่น—

ตรังคิณี โรหิณี นิรพาณ ราพณาสูร อารมณ รมณี นารายณ รามายณ พราหมณ เคราหณี กระษาปณ.

(ค) แม้คำเดิมเปน—น, เมื่อมาอยู่ในเกณฑ์นี้ ก็เปลี่ยนเปน—ณ, เช่น—

นทิ สวรรคณทิ (คำนี้ ไม่สู้แน่)

นม ประณม

นาม วิปริณาม ประณาม

นายก ปริณายก

มาน ปริมาณ ประมาณ (อนุมาน ไม่อยู่ในเกณฑ์นี้)

นิธาน ประณิธาน

ในเกณฑ์ที่กล่าวมานี้ จะใช้—น ไม่ได้เปนอันขาด, ต้องใช้—ณ เท่านั้น.

(ฆ) แต่ต้องระวังว่า ต่อเมื่อมีสระหรืออรรธสระตามหลัง (คืออุอกเสียง—ณ) จึงใช้—ณ ได้. ถ้าไม่ออกเสียง คือเปนตัวสะกดมาแต่เดิม, จึงคงใช้—น สะกด, เช่น กรินฺ ปั๎กษินฺ.

(แต่ในคำว่า "ทักษิณ, ตฤณ" ณ มิใช่ตัวสะกดมาแต่เดิม: เปนตัวที่มีสระ.)

(ง) ถ้ามีพยัญชนะคั่นเปนตัวอื่น: นอกจากที่กล่าวแล้วใน (ข), จึงคงใช้—น (ไม่ใช่—ณ), เช่น—

ประธาน ทรรศน วรรธน ปราจีน อาราธนา

ปรัศน (ปริศนา) ปรารถนา ราชินี

(จ) บางแห่งมียกเว้นบ้าง เมื่อ น— อยู่กับพยัญชนะ กัณฐ์ช หรือ โอษฐ์ช โดยไม่มีสระคั่น, นัยว่าเปนการขัดข้องที่จะทำสำเนียงให้ชัดเปน มุทธ์ช, จึงคงเปน—น, เช่น—

วฤตฺรฆฺนา กฺษุภฺนาติ ตฤปฺโนติ เกฺษปฺนุ สุษุมฺน. แต่บางแห่งก็ไม่ยอมยกเว้น: คงเปนไปตามกฎ, เช่น ตฤปฺณุ อุสฺรยามฺเณ.

(๑๑) พฺ กับ วฺ มักจะใช้เปลี่ยนตัวกันเองเสมอ โดยไม่มีเหตุต่างกันในคัมภีร์ตัวเขียนจาร, เช่น พฤหฺ วฤหฺ, พาธฺ วธฺ, ในคัมภีร์ตัวเขียนแห่งเบงคอล ได้เขียน วฺ เปน พฺ อย่างตายตัวน.

(๑๒) พยัญชนะวรรคทั้ง ๕ นั้น เรียกว่า มูค แปลว่าใบ้ เพราะออกเสียงไม่ได้เองเลยแม้เล็กน้อย, เช่น ก ข ค ฆ ง (มีแต่รูป).

และว่าโดยกฎสังสกฤตแล้ว—

(ยุกติ) ยุกติ อ่านว่า ยุก—ติ ไม่ใช่ ยุก—กะ—ติ

(อาชญา) อาชญา ,, อาด—ยา ,, อาด—ชะ—ยา

(ปุทคล) บุทคล ,, บุด—คน ,, บุด—ทะ—คน

(เกษม) เกษม ,, เษม ,, กะ—เสม

(กษัตริย) กษัตริย ,, ษัตริย ,, กะ—สัด—ตริย

(เพราะอ่านคำ 'กษัตริย' ด้วยสำเนียงที่ชัดเปน ฉัตริ, สำเนียงนั้นได้กลายมาในบัดนี้เปน ชาตริ, ได้ในคำว่า ชายชาติชาตริ ซึ่งแปลว่า ชายชาตินักรบ.)

(๑๓) ต่อเมื่ออาศัยสระหรืออรรธสระ, มูคนั้นจึงจะออกเสียงได้ (ข้อ ๓), เช่น ก ข ค ฆ ง (อาศัยสระ อ แล้ว).

(๑๔) สำเนียงอักษรนั้น—

(ก) สระทั้งสิ้น, พยัญชนะที่ ๓—๔—๕ ในวรรคทั้ง ๕, อรรธสระ, และ ห เปน โฆษ.

(ข) นอกจากนี้ เปน อโฆษ.

(ค) สิถิล ธนิต มีลักษณะอย่างเดียวกับฆคธ.

(๑๕) พยัญชนะสุดวรรคทั้ง ๕ คือ ง ญ ณ น ม มีเสียงออกทางจมูก, เรียกว่า นาสิกย์, รวมทั้งอรรธสระคือ ย ล ว ข้อ ๑๖ (ฆ) ด้วย.

พยัญชนะ อวรรค

(๑๖) พยัญชนะทั้ง ๔ คือ ย ร ล ว เรียกว่า อรรธสระ แปลว่าเป็นสระด้วยครึ่งหนึ่ง. อธิบายว่า เมื่อสระทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ (ข้อ ๓) ฉันใด, พยัญชนะ ๔ ตัวนี้ ก็ทำพยัญชนะวรรคให้ออกเสียงได้ ฉันนั้น, เช่น—

(สตฺยา—)	สัตยา	อ่านว่า	สัต์ยา	ไม่ใช่	สัด—ยา
(จกฺริ)	จักริ	,,	จักฺริ	,,	จัก—ริ
(ศุกฺลปกฺษ)	ศุกลป์กษ์	,,	ศุกฺล—ป์ก	,,	ศุก—ละป์ก
(ชชฺวาล)	ชัชวาล	,,	ชัชฺวาน	,,	ชัด—วาน

(ทั้งนี้ ตรงข้ามจากข้อ (๑๒) เพราะที่จะกล่าวว่าอักษรควบหรือกล้ำ ต้องเป็นพยัญชนะพวกอรรธสระ ๔ ตัวนี้เท่านั้น. พยัญชนะอื่นจะควบหรือกล้ำกันไม่ได้เลย)

(ก) และที่ว่าเป็นสระครึ่งหนึ่ง คือไม่เป็นสระเสียทีเดียวนั้นเล่า ก็เพราะพยัญชนะทั้ง ๔ นี้ จะออกเสียงตามลำพังตนเองดุจสระไม่ได้, ต้องอาศัยสระหรือแม้อรรธสระด้วยกัน จึงจะออกเสียงได้ เหมือนพยัญชนะสามัญ.

(สมัยเมื่อเปลี่ยนเครื่องหมายตัวสะกดในการพิมพ์ภาษามคธจากอย่างเก่า ในเวลาต้น ๆ เสียงโจษเป็นปัญหากันนักว่า เดิมใช้เครื่องหมายทัณฑฆาตและยมการเป็นที่สังเกตได้แล้วว่าตัวไหนอ่านควบและไม่ควบ, มาเปลี่ยนแปลงกันเป็นพินทุใต้พยัญชนะไปหมด. จักสังเกตได้อย่างไรในการอ่าน เช่น กตฺตา กตฺวา ตสฺสา ตสฺมา? ถ้าทราบหลักนั้น ๆ แห่งอักษรวิธี ที่กล่าวในข้อ ๑๒, และ ๑๖ นี้, และข้อ ๑๗ แล้ว, ปัญหาเหล่านั้นจักไม่มีเลย.)

(ข) อนึ่งพยัญชนะทั้ง ๔ นั้น ก็ออกจากสระ คือ—

ย	เป็น ตาลุช,	เพราะออกจาก	ตาลุช	คือ	อิ (อิ เอ ไอ)
ร	,, มุทธช,	,,	,, มุทธช	,,	ฤ (ฤา)
ล	,, ทันตช,	,,	,, ทันตช	,,	ฦ (ฦา)
ว	,, โอษฐช,	,,	,, โอษฐช	,,	อุ (อู โอ เอา)

(ค) หรือเมื่อจะแปลงสระเหล่านั้น, ในเมื่ออยู่หน้าสระอื่น, ก็ต้องเปนดั่งนี้—

อิ อี	แปลงเปน	ย
เอ	,,	อย
ไอ	,,	อาย
ฤ ฤา	,,	ร อร อาร
ฦ ฦา	,,	ล อล อาล
อุ อู	,,	ว
โอ	,,	อว
เอา	,,	อาว

(ฆ) อรรธสระทั้งสาม คือ ย ล ว บางครั้งก็เปนพยัญชนะพวกนาสิกย์ (๑๕), โดยมีเครื่องหมายอนุนาสิก (ข้อ ๕ ข) ยฺ ลฺ วฺ เปนเครื่องสังเกต.

(ง) ร เมื่ออยู่หลังสระ (และไม่มีสระอีกต่อไป) เรียกว่า เรผะ ต้องออกสำเนียงน้อยหนึ่ง (เหมือน r อังกฤษ), เช่น ธรฺม กรฺม กรฺณ นิรฺภย. มีข้อสังเกตว่า เรผะ อยู่หลังสระ อ, ถ่ายมาในอักษรไทเรา เปน รร (รหัน) เช่น ธรฺม = ธรรม, กรฺม = กรรม; แต่ มารฺค เขียนเปน มรรค ไม่ได้ เพราะ เรผะ มิได้อยู่หลัง อ.

(๑๗) พยัญชนะ ๓ ตัว คือ ศ ษ ส เรียกว่า อุสุม, แปลว่า ไอน้ำ, คือแม้ตนเองไม่มีสระจะอาศัย โดยอยู่ลอย ๆ ก็ดี, ก็คงมีเสียงปรากฏหน่อยหนึ่ง, พอให้รู้ว่ามีตัวอุสุมอยู่, เช่น สนาน สวัสดิ อัศจรรย์ อัษฎางค์ พิสดาร.

(ก) ตามฐานที่เกิด—

ศ	เกิดที่เพดาน	เรียก	อุสุม ตาลุช
ษ	,, ยอดเหงือก	,,	อุสุม มุทธช
ส	,, ฟัน	,,	อุสุม ทันตช

(ข) ของสังเกตว่า ศ ษ ส (ซึ่งไม่มีสระ) นี้ ไปอยู่หน้าพยัญชนะไร ๆ ย่อมออกสำเนียงได้ โดยความเปนอุสุม, แต่ไม่เรียกว่าควบหรือกล้ำ.

(๑๘) อนึ่ง อุสุม นั้น เมื่อไม่มีสระหรืออรรธสระ และอยู่หน้าพยัญชนะ คือ ญ ณ, ฏ ฐ, ต ถ, มีเกณฑ์ที่ใช้แน่นอน ดังนี้—

(ก) เมื่ออยู่หน้าตาลุช ญ ณ, ต้องใช้ อุสุมตาลุช, เช่น พฤศจิก อัศจรรย์ พินิศจัย ปรัศจิม

(ข) เมื่ออยู่หน้ามุทธช ฏ ฐ, ต้องใช้ อุสุมมุทธช, เช่น อัษฎาวุธ สันนิษฐาน ประดิษฐ์ อูษฎร์ สฤษฏิ์

(ค) เมื่ออยู่หน้าทันตช ต ถ, ต้องใช้ อุสุมทันตช, เช่น พิสดาร อัสดง สถาน สถิต อัสถิ พัสตร์

(๑๙) พยัญชนะคือ ห เปน ธนิต โฆษ พวกกัณฐช, เมื่ออยู่หลังสระใด, ก็ทำให้สระนั้นออกเสียงหนัก มีลมมากขึ้น, เหมือนคำว่า พฺรหฺม พฺราหฺมณ ชิหฺวา (มคธ = ชิวฺหา)

(๒๐) ต่อจาก ห นี้, น่าจะมีพยัญชนะมุทธชอีกตัวหนึ่ง คือ ฬ เปนตัวสุดท้าย, แต่ไม่มีไว้ในที่อื่น นอกจากในคัมภีร์พระเวท, แต่ก็มีที่จำกัดใช้ โดยกำหนดดังนี้—

เมื่อออกเสียงในระวางสระ ๒ ตัว

จึงใช้ ฬ แทน ฑ

และใช้ ฬห „ ฒ, เช่น—

อิเฬ ใช้แทน อิเฑ (เพราะอยู่ในระวาง อิ กับ เอ),

มิฬุเย „ มิฒุเย („ „ อิ „ อุ).

แต่ อิฑย มิฒวาน จะใช้ อิฬย มิฬหวาน แทนไม่ได้, เพราะ ฑ และ ฒ ในตัวอย่างคู่หลังนี้ มิได้อยู่ในระวางสระ ๒ ตัว.

(๒๑) (ก) เครื่องหมายแทน อ ซึ่งถูกลบเสีย, เรียกว่า อวัครห. เมื่อสระหน้าเปน เอ หรือ โอ, สระเบื้องปลายเปน อ, ก็ลบ อ นั้นเสีย, และเขียน อวัครห ลงแทนที่ อ นั้น, เช่น—

วเน อตร เขียนเปน วเน 'ตร

คโช อภวตุ ,, คโช 'ภวตุ

(ข) เครื่องหมาย ◌ ใช้แทนอักษรหรือคำที่มีแล้วข้างหน้า ซึ่งเข้าใจกันได้แล้ว, เช่น—

วทานิ ◌ว ◌ม

คือ วทานิ วทาว วทาม

วทามิ ลภา◌ ปตา◌

คือ วทามิ ลภามิ ปตามิ

(ค) เครื่องหมายสุดประโยค หรือสุดบาทคาถา ใช้ | (ตรงกับของเรา ฯ), สุดเรื่องหรือสุดบทคาถา ใช้ || (ตรงกับของเรา ฯๆ).

(๒๒) อักษรที่ถ่ายมาเปนตัวไท ใช้วิธีเดียวกับที่ใช้เขียนภาษามคธ คือ พยัญชนะที่ไม่มีสระ ใช้ พินทุภายใต้, จะเปนตัวเดียวหรือกี่ตัวก็ได้, เช่น—

ค฻ร ป฻ร

น฻ต฻ร ค฻ร฻ย ป฻ส฻ว

ก฻ต฻ร฻ย ง฻ก฻ษ฻ย ต฻ส฻ม฻ย

ร฻ต฻ส฻น฻ย

ในการออกสำเนียง, อธิบายเช่น—

คฺร ปฺร ออกสำเนียงทั้งคู่ เพราะ ร เปนอรรธสระ

นฺตฺร น ไม่มีสำเนียง แต่เปนตัวสะกดได้

ต มีสำเนียง เพราะอยู่กับอรรธสระ

คฺรฺย มีสำเนียงทั้งหมด เพราะ ร ย เปนอรรธสระ

ปฺสฺว ป ไม่มีสำเนียง แต่เปนตัวสะกดได้

ส มีสำเนียงโดยความเปนอสุม และอยู่กับอรรธสระ

กฺตฺรฺย ก ไม่มีสำเนียง แต่เปนตัวสะกดได้

ตฺรฺย มีสำเนียงดั่งกล่าวใน คฺรฺย

ตฺสฺมฺย ต ไม่มีสำเนียง แต่เปนตัวสะกดได้

ส มีสำเนียงโดยความเปนอสม

ม มีสำเนียงเพราะอยู่กับอรรธสระ

รฺตฺสฺนฺย ร มีสำเนียงโดยความเปนเรผะ (ข้อ ๑๖ ง)

ต ไม่มีสำเนียง

ส มีสำเนียงโดยความเปนอสุม

น มีสำเนียงเพราะอยู่กับอรรธสระ

สนธิ

(๒๓) สนธิ มี ๒ คือ—.

(ก) สนธิภายใน คือประกอบอักษรต่าง ๆ เช่นธาตุกับปัจจัย หรือนามศัพท์กับวิภัตติเปนต้น ทำขึ้นให้เปนบทหนึ่ง.

(ข) สนธิภายนอก คือต่อบทหน้ากับบทเบื้องปลาย.

(๒๔) (ก) ศุทธสระซึ่งสั้นยาวในคู่ของตน เรียกว่า วรรณ, คือ—

อ อา เรียกว่า อวรรณ
อิ อี ,, อิวรรณ
อุ อู ,, อุวรรณ
ฤ ฤๅ ,, ฤวรรณ
ฦ ฦๅ ,, ฦวรรณ

เช่นเมื่อเรียกว่า อวรรณ, พึงทราบว่าคือ อ อา.

(ข) สระสั้นเรียกว่า รัสส คือ อ อิ อุ ฤ ฦ
สระยาว ,, ทีฆ ,, อา อี อู ฤๅ ฦๅ เอ ไอ โอ เอา

(๒๕) สระหน้า, นอกจาก อวรรณ, เมื่อต่อกับสระเบื้องปลายอันมิใช่วรรณเดียวกัน, แปลงเปนอรรธสระตามลำดับ (ข้อ ๑๖ ค) ดังนี้—

(ก) อิ อี แปลงเปน ย
อุ อู ,, ว
ฤ ฤๅ ,, ร
(ฦ ฦๅ ,, ล)

(ข) การแปลง เอ ไอ โอ เอา เพื่อต่อกับสระเบื้องปลายซึ่งมิใช่ตัวเดียวกัน พึงทราบตามที่กล่าวแล้วในข้อ ๑๖ (ค).

(๒๖) เมื่อสระหน้า กับสระเบื้องปลาย เปนวรรณเดียวกัน, ประสมกันเข้า เปนทีฆะในวรรณของตน, เช่น—

อ หรือ อา กับ อ หรือ อา เปน อา
ฤ ,, ฤๅ ,, ฤ ,, ฤๅ ,, ฤๅ

(๒๗) อ หรือ อา กับ อิ หรือ อี เป็น เอ

,, อุ ,, อู ,, โอ

,, ฤ ,, อร

,, เอ ,, ไอ ,, ไอ

,, โอ ,, เอา ,, เอา

(๒๘) เอ โอ สนธิภายนอก—

(ก) อยู่หน้า อ, คงรูปไว้, ลบ อ เสีย, เขียน อวัครห แทน, ดังตัวอย่างที่กล่าวแล้วในข้อ ๒๑ (ก).

(ข) อยู่หน้าสระอื่น นอกจาก อ, แปลงเป็น อย อว ตามลำดับ, แล้วจะลบอรรธสระคือ ย ว เสียก็ได้, เช่น—

เต กับ อาสน เป็น ตยาสน, หรือ ต อาสน

เต ,, อิห ,, ตยิห, ,, ต อิห

ปรโภ ,, เอหิ ,, ปรภเวหิ, ,, ปรภ เอหิ

(ค) สนธิภายใน, อยู่หน้า อ บ้างก็แปลงเป็น อย อว, เช่น—

เน กับ อ, เป็น นยติ (เขา) ย่อมนำไป.

โภ ,, อ, ,, ภวติ (เขา) ย่อมมี.

(๒๙) สฺ เมื่ออยู่หลังสระ, นอกจาก อวรรณ, และเมื่ออยู่หลัง กฺ รฺ, แปลงเป็น อุสฺม มุทธช คือ ษฺ, เช่น—

ติ + สฺถ = ติษฺฐ (ดู ข)

อคฺนิ + สุ = อคฺนิษุ

ธนุสฺ + อา = ธนุษา

(ก) ยกเว้น สฺ อันไม่มีสระ เป็นตัวเดิมในศัพท์ เช่น ขนุสฺ

(ข) ทันตชะ คือ ต ถ, เมื่ออยู่หลัง อุ อุม มุทธชะ, ก็ต้องกลายเป็นมุทธชะไปด้วย, เช่น ติยฺ + ถ = ติยฺช

(๓๐) การแปลงสระ ๒ อย่าง คือ คุณ และ พฤทธิ์, พึงเห็นดังนี้—

สระเดิม	อ	อา	อิ	อี	อุ	อู	ฤ	ฤา	ฦ
คุณ	อ	อา	เอ		โอ		อร	อล	
พฤทธิ์	อา		ไอ		เอา		อาร	อาล	

อธิบายเช่นว่า สระ อ, คุณเป็น อ, พฤทธิ์เป็น อา

„ อา, „ „ อา, „ „ อา

„ อิ อี, „ „ เอ, „ „ ไอ

(๓๑) คุณ ทำได้แต่อักษรลหุ, อักษรครุ ทำคุณไม่ได้. เพราะฉะนั้น เมื่อยอกให้คุณ, ถ้าอักษรนั้นเป็นลหุ จึงคุณได้, ถ้าเป็นครุ ก็ต้องคงไว้เป็นปกติ.

(๓๒) อักษรครุ คือสระยาวที่มีพยัญชนะตามหลัง เช่น ชีว, หรือสระสั้นที่มีพยัญชนะตามหลังมากกว่า ๑ ตัว เช่น จินฺต, นินฺท. นอกนี้เป็นอักษรลหุ.

(๓๓) สฺ รฺ สุดประโยคก็ดี, หน้า ก ข ป ผ และ อุ อุม ก็ดี, ต้องเป็นวิสรรค (ข้อ ๕ ค) เช่น—

วทตสฺ เป็น วทตะ

ปุนรฺ „ ปุนะ

วทตสฺ ปุนรฺ „ วทตะ ปุนะ.

(๓๔) อสฺ (ก) อยู่หน้าพยัญชนะโฆษ แปลงเปน โอ, เช่น นฤปสฺ ชยติ = นฤโป ชยติ.

(ข) อยู่หน้า อ ก็แปลงเปนโอ, ลบสระ อ เสีย, แล้วเขียน อวัครห แทน อ ที่ลบเสียนั้น (ข้อ ๒๑ ก), เช่น นฤปสฺ อตฺร = นฤโป 'ตฺร.

(ค) อยู่หน้าสระนอกจาก อ, ลบ สฺ เสีย, เช่น—

นฤปสฺ อิจฺฉติ = นฤป อิจฺฉติ

ตตสฺ อุทกมฺ = ตต อุทกมฺ

(๓๕) อาสฺ อยู่หน้าโฆษ ลบ สฺ เสีย, เช่น—

ชนาสฺ วทนฺติ = ชนา วทนฺติ

นฤปาสฺ อิจฺฉนฺติ = นฤปา อิจฺฉนฺติ

นราสฺ อิเม = นรา อิเม

(๓๖) มฺ อยู่หน้าพยัญชนะ—

(ก) เขียนเปน อนุสวารโดยมาก (คงอ่านมีเสียงเหมือน มฺ สะกด), เช่น—

สมฺ+คจฺฉเต = สංคจฺฉเต.

สมฺ + สฺกฤต = สංสฺกฤต (โดยนัยนี้ 'สංสฺกฤต' ต้องอ่านว่า สัมสกฤต)

(ข) ถ้าอยู่หน้า ศฺ ษฺ สฺ รฺ และ หฺ, ต้องเขียนเปนอนุสวารโดยไม่มีการยกเว้น.

(ค) ถ้าไม่แปลงเปน อนุสวาร, ก็แปลงเปน นาสิกย์ (ข้อ ๑๕) ตามพยัญชนะวรรคที่อยู่หลัง; หรือแปลงเปน ยฺ วฺ ลฺ ในเมื่ออยู่หน้า อรรธสระ ทั้งสามตัวนั้น.

นาม

(๓๗) นามมี ๓ คือ นามนาม คุณนาม สรรพนาม, เหมือนมคธ, และคงแบ่งออกเปนดั่งนี้ —

(ก) นามนาม มี ๒, สาธารณนาม, อสาธารณนาม.

(ข) คุณนาม มี ๓, ปกติ, วิเศษ, อติวิเศษ.

(ค) สรรพนาม มี ๒, บุรุษสรรพนาม, วิเศษณสรรพนาม.

(๓๘) วิเศษณสรรพนาม ก็แบ่งเปน ๒, คือ นิยม, อนิยม.

นิยม	
ส. (สังสกฤต)	ม. (มคธ)
ตท	ต
เอตท	เอต
อิทม	อิม
อทส	อมุ

อนิยม	
ส.	ม.
ยท	ย
อนย	อญญ
อนยตร	อญญตร
ปร	ปร
อิตร	อิตร
เอกตม	
กตร, กตม	กตร, กตม
ยตร, ยตม	
(ตตร, ตตม)	
สรว	สพพ
วิศว (ทั้งหมด)	วิสส
อุภย	อุภย
เอก	เอก

(๓๙) ลิงค์มี ๓ เหมือนมคธ, คือ ปุลิงค์ สตรีลิงค์ นปุงสกลิงค์.

(๔๐) วจน มี ๓ คือ เอกวจน ทวิวจน พหุวจน.

(ก) เอกวจน และ พหุวจน เหมือนมคธ.

(ข) ทวิวจน กล่าวถึงบุทคลหรือสิ่งของเปนต้น อันมีจำนวนเพียงสองหรือเปนคู่, มิกล่าวถึงในบาลิไวยากรณ์ ข้อ ๖๔.

(๔๑) วิภักตินาม มี ๒๗ ตัว แบ่งเปน วจน ละ ๙, ดังนี้ —

(ก) สำหรับ ปุลิงค์, สตริลิงค์

	เอกวจน	ทวิวจน	พหุวจน
ประถมาวิภักติ	สฺ	เอา	อสฺ
ทวิติยา ,,	อมฺ	,,	,,
ตติยา ,,	อา	ภฺยามฺ	ภิสฺ
จตุรถี ,,	เอ	,,	ภฺยสฺ
ปญฺจมี ,,	อสฺ	,,	,,
ฉัฏฐี ,,	,,	โอสฺ	อามฺ
สัตตมี ,,	อิ	,,	สุ

(ข) สำหรับ นปุสกลิงค์

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	มฺ	อิ	อิ
ทวิติยา	อมฺ	,,	,,

นอกนั้นเหมือน ปุลิงค์ ใน (ก).

(๔๒) การแปลอายตนิบาต คงแปลได้อย่างมคธ.

(๔๓) การันต์ มี ๒ พวก คือ สระการันต์ และพยัญชนะการันต์.

(ก) สระการันต์ คือ ปุลิงค์ อ อา อิ อี อุ อู ฤ ไอ โอ

สตริลิงค์ อา อิ อี อุ อู ฤ โอ เอา

นปุสกลิงค์ อ อิ อุ ฤ

(ข) พยัญชนะการันต์ คือ ๑. ก์ ข์ ค์ ฆ์, ฏ์ จ์ ฑ์ ฌ์, ต์ ถ์ ท์ ธ์,
ป์ ผ์ พ์ ภ์
๒. ญ์ ณ์ ช์ ศ์ ษ์
๓. ห
๔. ร์
๕. อิน์ มิน์ วิน์
๖. อส์ อิส์ อุส์
๗. ยส์ (วิเศษคุณนาม)
๘. อต์ (มคธคือ อนฺตปจฺจย กริยากฤต)
๙. มต์ วต์ (มคธคือ มนฺตุ วนฺตุ ปจฺจย)
๑๐. อน มน วน
๑๑. วส์ (มคธคือ ตวนฺตุ ปจฺจย กริยากฤต)
๑๒. อช์

(๔๔) อการันต์ในปุลิงค์ แจกอย่าง เทว (เทวดา) ดังนี้ –

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	เทวส์	เทเวา	เทวาส์
ทวิติยา	เทวม์	,,	เทวาน์
ตติยา	เทเวน	เทวาภฺยาม์	เทไวส์
จตุรถี	เทวาย	,,	เทเวภฺยส์
ปญฺจมี	เทวาต์	,,	,,
ฉัฏฐี	เทวสฺย	เทวโยส์	เทวานาม์
สัตตมี	เทเว	,,	เทเวษุ
สัมโพธน	เทว	เทเวา	เทวาส์

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

เอกวจน

(ก) ตฤติยา เอา อ กัย อา เปน เอน. ทีคง อา ไว้ ก็มีบ้าง ดังนี้ ยชญา สหวา มหิตวา.

(ข) จตุรถิ เอา อ กับ เอ เปน อาย.

(ค) ปัญจมิ เอา อ กับ อสฺ เปน อาตฺ

(ฆ) ษัษฐี เอา อ กับ อสฺ เปน อสฺย

(ง) สัปตมิ อ กับ อิ เปน เอ (สนธิข้อ ๒๗)

(จ) สัมโพธน คงรูปศัพท์เดิม.

ทวิวจน

(ฉ) ประถมา ทวิติยา สัมโพธน ชุ. อ กับ เอา คงเปน เอา (ข้อ ๒๗) ในวิภัตติทั้ง ๓ นั้น นชุ อ กับ อิ เปน เอ (ข้อ ๒๗)

(ช) หน้า ภฺยามฺ ทีฆ อ.

(ฌ) หลัง อการันต์ ลง ยฺ อาคมที่ โอสฺ

พหุวจน

(ญ) อ ชุ. กับ อสฺ ประถมา เปน อาสฺ (ข้อ ๒๖), เอา อ กับ อสฺ ทวิติยา เปน อานฺ.

(ฏ) ทีฆ อการันต์ นชุ. แล้วลง นฺ อาคม เมื่อลง อิ.

(ฐ) ตฤติยา เอา อ กับ ภิสฺ เปน ไอสฺ. แต่ใน พระเวท เปน เอภิสฺ (อย่างเดียวกับมคธ, แสดงว่ามคธเปนภาษาเก่ามาก).

(ฑ) หน้า ภฺยสฺ จตุรถิ ปัญจมิ, และ สุ สัปตมิ, เอา อ เปน เอ.

(ฒ) หน้า อามฺ ษัษฐี ทีฆ แล้วลง นฺ อาคม.

(๔๕) สัมโพธน ตรงกับมคธว่า อาลปน.

(ก) ต่างจากประถมาวิภักติ เพียงเอกวจน, แต่ก็ไม่ทั้งนั้น. จำพวก อ การันต์ จึงไม่เปลี่ยนรูป. จำพวกพยัญชนะการันต์ เกือบทั้งนั้น, เว้นแต่ศัพท์ใน อนฺ และ อินฺ ในนปุ. บางทีลบ นฺ; ในภาษาเก่าที่สุด บางทีมี สฺ ที่สัมโพธน จากศัพท์ซึ่งมีที่สุดเปน นฺตฺ และ อสฺ. ศัพท์ ฤ การันต์, แปลง ฤ เปน อรฺ. ในปุ. สฺตฺรี คุณ อิ อุ การันต์ เปน เอ โอ ตามลำดับ (ข้อ ๔๙ ฉ). นปุ. ก็คุณเหมือนกัน หรือคงรูป อิ อุ การันต์ ตามเดิมก็ได้. อี อู การันต์แห่งศัพท์แปลง ต้อง รัสส. สระการันต์ดั้งเดิมอันเปน ทีฆ (เช่นสระแห่งธาตุ) คงมีรูปเหมือนประถมา.

(ข) ทวิ พหุ คงเหมือนประถมาวิภักติ.

(๔๖) ยทฺ (ใด) วิเศษณสรรพนาม แจกดั่งนี้—

(ก) ชุลิงค์

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	ยสฺ	เยา	เย
ทวีติยา	ยมฺ	,,	ยานฺ
ตติยา	เยน	ยาภฺยามฺ	ไยสฺ
จตุรถี	ยสฺไม	,,	เยภฺยสฺ
ปญฺจมี	ยสฺมาตฺ	,,	,,
ฉัฏฐี	ยสฺย	ยโยสฺ	เยษามฺ
สัตตมี	ยสฺมินฺ	,,	เยษุ

พระราชหัตถเลขาพระราชทานหนังสือพิมพ์ไทยเขษม

(ข) สตรีลิงค์

ประถมา	ยา	เย	ยาสุ
ทุติยา	ยามุ	,,	,,
ตติยา	ยยา	ยาภฺยามฺ	ยาภิสฺ
จตุรถี	ยสฺไย	,,	ยาภฺยสฺ
ปญฺจมี	ยสฺยาสฺ	,,	,,
ฉัฏฐี	,,	ยโยสฺ	ยาสามฺ
สัตตมี	ยสฺยามฺ	,,	ยาสุ

(ค) นปุงสกลิงค์

	เอก	ทุ	พหุ
ประถมา	ยตฺ	เย	ยานิ
ทุติยา	,,	,,	,,

นอกนั้นเหมือนปุลิงค์.

(๔๗) ตทฺ (นั้น) วิเศษณสรรพนาม แจกดังนี้ —

ประถมา เอก ปุลิงค์ สสฺ; สตรีลิงค์ สา. นอกนั้นเหมือน ยทฺ (ข้อ ๔๖)

อนึ่ง สสฺ รวมทั้ง เอษสฺ (ก) เมื่อมีพยัญชนะอยู่เบื้องปลาย, ลบ สฺ เสีย, เช่น ส คจฺฉติ, ส ติษฺฐติ. (ในบาลีไวยากรณ์ข้อ ๒๑)

(ข) เมื่ออยู่หน้าสระหรือสุดประโยค ก็เปนไปตามกฎสามัญ (ข้อ ๓๓—๓๔)

เช่น ส อาห (๓๔ ค)

โส 'สฺยติ (๓๔ ข)

คจฺฉ ติสะ (๓๓)

(๔๘) อุปสรรค—

ส.	ม.	ส.	ม.
อติ	อติ	ทุสฺ	ทุ
อธิ	อธิ	นิ	นิ (เข้า, ลง)
(อณุ	อนุ น้อย)	นิสฺ	นิ (ไม่มี,ออก)
อนุ	อนุ (ภายหลัง,ตาม)	ปรา	ปรา
อปี, ปี	อปี, ปี	ปริ	ปริ
อภิ	อภิ	ปฺร	ป
อว	อว, โอ	ปฺรติ	ปฏิ
อุทฺ	อุ	วิ	วิ
อุป	อุป	สมฺ	สํ

อณุ ไม่ใช่อุปสรรค เปนวิเศษณ โดยตรง แจกได้ทั้ง ๓ ลิงค์ นำมาเพิ่มเข้าคู่กับ อนุ อุปสรรคในมคธซึ่งมีอรรถว่า 'น้อย.'

(๔๙) อุการันต์ในปุลิงค์ แจกอย่าง ภานุ (ตะวัน) ดังนี้—

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	ภานุสฺ	ภานู	ภานวสฺ
ทุติยา	ภานุมฺ	,,	ภานูนฺ
ตติยา	ภานุนา	ภานูภฺยามฺ	ภานูภิสฺ
จตุตฺถี	ภานเว	,,	ภานูภฺยสฺ
ปญฺจมี	ภานโนสฺ	,,	,,
ฉัฏฐี	,,	ภานูโวสฺ	ภานูนามฺ
สัตตมี	ภาเน	,,	ภานูสุ
สัมโพธน	ภาโน	ภานู	ภานวสฺ

วิธีเปลี่ยนวิภักติและ อิ อุ การันต์ทั้ง ๓ ลิงค์.

เอกวจน

(ก) ปุ. สตฺริ คง สฺ ประถมาและ มฺ ทวิติยา ไว้, นปุ. คงรูปศัพท์เดิมอยู่ทั้ง ประถมา และ ทวิติยา.

(ข) ปุ. นปุ. ลง นฺ อาคมที่ ตฤติยา. สตฺริ เอา อิ เปน ย, อุ เปน ว ตามสนธิข้อ ๒๕.

(ค) ปุ. สตฺริ จตุรถิ คูณ อิ อุ การันต์ (ข้อ ๓๐).

(ฆ) วิภักติอันขึ้นต้นด้วยสระ ทุกวจน ลง นฺ อาคม ในนปุ.

(ง) ปญฺจมิ ษษฺฐี ปุ. สตฺริ คูณสระการันต์ แล้วลบ อ แห่ง อสฺ เสีย.

(จ) ปุ. สตฺริ เอา อิ อุ กับ อิสัปตมิ เปน เอา.

(ฉ) สัมโพธน คูณ อิ อุ ในลิงค์ทั้งปวง, ในนปุ. คงรูปศัพท์เดิมไว้ก็ได้.

ทวิวจน

(ช) ทิฆ อิ อุ ใน ปุ. สตฺริ แล้วลบ 'เอา' ทวิวจน.

(ฌ) หน้า ภฺยามฺ คงรูปศัพท์เดิมไว้.

(ญ) ษษฺฐี สัปตมิ ปุ. คงสนธิตามเคย (ข้อ ๒๗).

พหุวจน

(ฏ) ประถมา ทวิติยา คูณ อิ อุ แล้วทำสนธิตามเคย.

(ฐ) ทวิติยา ปุ. ทิฆการันต์แล้ว เอา อสฺ เปน นฺ; สตฺริ ทิฆการันต์แล้ว ลบ อ แห่ง อสฺ เสีย.

(ฑ) จตุรถิ ปญฺจมิ คง ภฺยสฺ ไว้

(ฒ) ษษฺฐี ทุกลิงค์ ทิฆการันต์ แล้วลง นฺ อาคม.

(ณ) สุ อยู่หลัง, คง สุ ไว้.

สังเกต

ในบาลิไวยากรณ์ว่า หิ นำ สุ อยู่หลัง ทิฆ อิ อุ ในลิงค์ทั้งปวง. ส่วนในสำสกฤต ทิฆแต่เมื่อลง ษัษฐี พหุ. นอกนั้นคงไว้ตามเดิม เช่น —

ภานุภิสฺ (ม. ภานูภิ)

ภานุษุ (ม. ภานูสุ)

(๕๐) ว่าด้วยศัพท์ อินฺ การันต์ (ข้อ ๔๓ ข ๕) ศัพท์จำพวกนี้ (รวมทั้ง มินฺ และ วินฺ) เปน ปุ และ นปุ เท่านั้น; สำหรับสตรีลิงค์ ลง อิ อาคมที่ น, เช่น ชนินฺ (ปุ), ชนินี (สฺตฺรี) แจกเหมือน นที (ข้อ๕๑).

แจก ชนินฺ (ผู้มีทรัพย์) ปุลิงค์ เปนแบบเทียบ

เอก		ทวิ	พหุ
ประถมา	ชนี	ชนิเนา	ชนินสฺ
ทวิติยา	ชนินมฺ	,,	,,
ตฤติยา	ชนินา	ชนิภฺยามฺ	ชนิภิสฺ
จตุรถี	ชนิเน	,,	ชนิภฺยสฺ
ปญฺจมี	ชนินสฺ	,,	,,
ษัษฐี	,,	ชนิโนสฺ	ชนินามฺ
สัปตมี	ชนินิ	,,	ชนิษุ
สัมโพธน	ชนินฺ	ชนิเนา	ชนินสฺ

วิธีเปลี่ยนวิภักติและการันต์

(ก) หน้าวิภักติอันขึ้นต้นด้วยสระ คง นฺ—การันต์ไว้, เว้นแต่จะมีเหตุแปลง—นฺ เปน—ณฺ (ข้อ ๑๐)

(ข) หน้าวิภักติอันขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ ลบ นฺ—การันต์เสีย, ส่วนอุสุมทันตช คือ สฺ กลายเปน ษฺ ไป (ข้อ ๒๙)

(ค) ประถมา เอก ปุ. และ ประถมา ทวิติยา เอก นปุ. ลบ นฺ—การันต์เสีย; ในสัมโพธน เอก นปุ. ลบ นฺ—การันต์ได้บ้าง.

(ฆ) ทิฆะ อิ ใน ประถมา เอก ปุ. และใน ประถมา ทวิติยา สัมโพธน พหุ. นปุ.

แจก ชนินฺ นปุ. เปนแบบเทียบ.

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	ชนิ	ชนินี	ชนีนิ
ทวิติยา	,,	,,	,,
สัมโพธน	ชนิ ชนินฺ	,,	,,
นอกนั้นเหมือน ปุ.			

(๕๑) อิการันต์ในสตรีลิงค์ แจกอย่าง นที (แม่น้ำ) ดังนี้—

	เอก	ทวิ	พหุ
ประถมา	นที	นทฺเยา	นทฺยสฺ
ทวิติยา	นทีมฺ	,,	นทีสฺ
ตฤติยา	นทฺยา	นทีภฺยามฺ	นทีภิสฺ
จตุรถี	นทฺไย	,,	นทีภฺยสฺ
ปญฺจมี	นทฺยาสฺ	,,	,,
ษษฺฐี	นทฺยาสฺ	นทฺโยสฺ	นทีนามฺ
สปฺตมี	นทฺยามฺ	,,	นทีษุ
สัมโพธน	นที	นทฺเยา	นทฺยสฺ

อาขยาต

(๕๒) อาขยาต ประกอบด้วย วิภักติ กาล บท วจน บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เหมือนมคธ.

(บุรุษ มีอธิบายอย่างเดียวกับในบาลีไวยากรณ์)

(๕๓) วิภักติเปนเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจน บุรุษ, จัดเปน ๑๐ หมวด คือ_

๑	วรฺตมานา	วฏฺติ	(ลฏ),	หมวดปัจจุบัน,	วตฺตมานา
๒	หฺยสฺตนี	,,	(ลงฺ),	หมวดอดีตที่หนึ่ง,	หิยตฺตนี
๓	ปญฺจมี	,,	(โลฏ),	หมวดความต้องการ,	ปญฺจมี
๔	สปฺตมี	,,	(ลิงฺ),	หมวดความจำนง,	สตฺตมี
๕	ปโรกฺษา	,,	(ลิฏ),	หมวดอดีตที่สอง,	ปโรกฺขา
๖	ศฺวสฺตนี	,,	(ลุฏ),	หมวดอนาคตที่หนึ่ง,	———
๗	ภวิษฺยนฺติ	,,	(ลฤฏ),	หมวดอนาคตที่สอง,	ภวิสฺสนฺติ
๘	อทฺยตนี	,,	(ลุงฺ),	หมวดอดีตที่สาม,	อชฺชตฺตนี
๙	กฺริยาติปตฺติ	,,	(ลฤงฺ),	หมวดกำหนด,	กาลาติปตฺติ
๑๐	อาศีะ	,,	(เลฏ),	หมวดอำนวย,	————

(ก) คำในวงเล็บ เปนชื่อซึ่งกล่าวไว้ในสูตรมูลปาณินิ, เช่นจะเรียกว่า ลฏ ก็ได้, หรือจะว่า วรฺตมานา วฏฺติ ก็ได้.

(ข) วิภักติที่มีเค้าชื่อใน มคธ ได้ใส่คำ มคธ กำกับไว้ด้วย ทุกท้ายวิภักติ แล้ว (เว้นแต่วิภักติที่ ๖ และที่ ๑๐ ไม่มีในบาลีไวยากรณ์)

(วิภักตินี้ จักกล่าวเปนหมวด ๆ ฉะเพาะที่ต้องการ เช่นในขณะนี้นำมากล่าวแต่ หฺยสฺตนี วิภักติ ก่อน)

(๕๔) หมวดอดีตทั้งสามหมวด มีความหมายต่างกันดังนี้ —

อดีตที่หนึ่ง (ลงฺ) หมายเอาการที่ได้ลงมือทำแล้ว และยังไม่เสร็จ.
อดีตที่สอง (ลิฏฺ) ,, ,, การที่ทำแล้วในเวลามีกำหนด.
อดีตที่สาม (ลุงฺ) ,, ,, การที่ทำแล้วในเวลาไม่มีกำหนด.

(๕๕) หมวดอนาคตทั้ง ๒ หมวด มีความหมายต่างกันดังนี้ —

อนาคตที่หนึ่ง (ลุฏฺ) หมายเอาการที่จักทำในเวลามีกำหนด, 'จะต้อง.'
อนาคตที่สอง (ลฤฏฺ) ,, ,, การที่จักทำในเวลาไม่มีกำหนด, 'จัก.'

(๕๖) หมวดกำหนด (ลฤงฺ) หมายเอากริยาที่คาดคะเนไว้ ไม่ได้ทำลงไปจริง, ใช้ในประโยคปริกัปป์.

(๕๗) หมวดอำนวย (เลฏ หรือ อาศีรฺลิงฺ) ใช้ในบทสวดสังเวย หรือ อวยพร, แปลว่า 'พึง.'

(๕๘) วิภัตตินั้น แบ่งเป็น ๒ บท คือ ปรสฺไม (ปรสฺส) บท และ อาตฺมเน (อตฺตโน) บท (ทั้งนี้พึงสังเกตในข้อ ๖๕ เป็นหลัก).

(ก) ปรสฺไม บท (บทเพื่อผู้อื่น) ประกอบกริยาเพื่อผลของการกระทำตกแก่ผู้อื่น.
(ข) อาตฺมเน บท (บทเพื่อตน) ประกอบกริยาเพื่อผลของการกระทำตกแก่ตนเอง.

ตัวอย่าง

ปรสฺไม บท		อาตฺมเน บท	
กโรติ	เขาย่อมทำ (เพื่อผู้อื่น)	กุรุเต	เขาย่อมทำ (เพื่อตน)
ยชติ	(พระ) ย่อมบูชายัญญ์ (เพื่อผู้อื่น)	ยชเต	(พระ) ย่อมบูชายัญญ์ (เพื่อตนเอง)
ททาติ	เขาย่อมให้	อาทตฺเต	เขาย่อมถือเอา

การจะสังเกตหลักทั้งสองนี้ อาศัยในหนังสือที่ผู้รู้ขนาดเคร่งครัดในไวยากรณ์.

(๕๙) วจนะ มี ๓ เหมือน นาม.

(๖๐) ธาตุ มี ๑๐ หมวด, คือ —

๑	หมวด	ภู	๖	หมวด	ตุท
๒	,,	อทฺ	๗	,,	รุธิ
๓	,,	หุ	๘	,,	ตนุ
๔	,,	ทิวฺ	๙	,,	กฺริ
๕	,,	สุ	๑๐	,,	จุรฺ

หมายเหตุ ธาตุ หมวด ๒—๓ ไม่มีในบาลีไวยากรณ์.

(๖๑) ธาตุ หมวด ๑ (ภู), ในกัตตุวาจก ลง อ ปัจจัย, ต้องคูณ (๓๐, ๓๑) ดังนี้ —

ปตฺ	(ตก)	+ อ =	ปต	จิตฺ	(คิด)	+ อ =	เจต
รกฺษฺ	(รักษา)	+ อ =	รกฺษ	พุธฺ	(รู้)	+ อ =	โพธ
วทฺ	(กล่าว)	+ อ =	วท	นี	(นำ)	+ อ =	นย (๒๘ ค)
ชีวฺ	(เปนอยู่)	+ อ =	ชีว	ภู	(มี,เปน)	+ อ =	ภว (๒๘ ค)
จินฺตฺ	(คิด)	+ อ =	จินฺต	ทฺรุ	(วิ่ง)	+ อ =	ทฺรว (๒๘ ค)
นินฺทฺ	(ติ)	+ อ =	นินฺท	สฤ	(ออกไป)	+ อ =	สร

(๖๒) ธาตุพิเศษในหมวด ๑ (ภู) มีเค้ากริยาฉะเพาะตัวเอง (พร้อมด้วยลง อ ปัจจัยแล้ว), คือ —

(ก)	คมฺ	(ไป)	มีเค้ากริยาเปน	คจฺฉ.
	ยมฺ	(คุม,ให้)	,, ,,	ยจฺฉ.
(ข)	สทฺ	(นั่ง,สลาย)	ทำเค้ากริยาเปน	สีท.
	คุหฺ	(ซ่อน)	,, ,,	คูห.

(ค) ธาตุมิ อา เปนที่สุด ทำเค้ากริยาโดยลง อัฆยาส, ดังนี้ —

สฺถา (ตั้งอยู่) = ติษฺ (ข้อ ๒๙)
ปา (ดื่ม) = ปีพ
ฆฺรา (ดม) = ชิฆฺร

(ฆ) ธาตุพิเศษที่ไม่เข้าระเบียบในหมวด ๑ (ภู) นอกจาก (ก) (ข) (ค)

อธิบาย

ใน กัตตุวาจก: ธาตุใดลงได้แต่ใน ปรสฺไม บท, มีอักษรย่อว่า ป.; ที่ลงได้แต่ใน อาตฺมเน บท, มีอักษรย่อว่า อา.; ที่ลงได้ทั้ง ๒ บท, มีอักษรย่อว่า อุ.

คุปฺ ป. (คุ้มครอง) โคปายติ
ธูปฺ ป. (ร้อน, โกรธ) ธูปายติ
วิจฺฉฺ ป. (ไป) วิจฺฉายติ
ปณฺ อา. (สรรเสริญ) ปณเต,
ป. (กับ อายฺ) ปณายติ.
แต่ ปณเต ในอรรถว่า
ย่อมแลกเปลี่ยน, ย่อมพะนัน.
กมฺ อา. (ใคร่) กามยเต
ษฺฐิวฺ ป. (ถ่ม) ษฺฐิวติ
จมฺ (กับ อา อุปสรรคเสมอ) ป. (จิบ)
อาจามติ
ภฺราศฺ, ภฺลาศฺ อา. (ส่อง)
ภฺราศเต, ภฺราศฺยเต;
ภฺลาศเต, ภฺลาศฺยเต.

ภฺรมฺ ป. (หมุน) ภฺรมติ,
ภฺรมฺยติ, ภฺรามฺยติ.
กฺรมฺ ป. (ก้าวไป) กฺรามติ, กฺรามฺยติ
ลษฺ อุ. (อยาก) ลษติ °เต,
ลษฺยติ, °เต.
ชินฺวฺ ป. (พอใจ) ชิโนติ
กฺฤณฺวฺ ป. (ฆ่า) กฺฤโณติ
อกฺษฺ ป. (แผ่ซ่าน) อกฺษติ, อกฺษฺโณติ
ตกฺษฺ ป. (ถาก) ตกฺษติ, ตกฺษฺโณติ
ธาตุทั้ง ๒ นี้ คือ อกฺษฺ ตกฺษฺ
ถ้าใช้ ใน อรรถว่า ทำให้บาง
ก็ลงในหมวด ๕ (สุ) ได้บ้าง.
ฤฺ (ติ, ช่วย) ฤติยเต
ชฺมา ป. (เบ่า) ชฺมติ

มฺนา	ป.	(คิด)	มนติ
ทา	ป.	(ให้)	ยจฺฉติ
ทฤศฺ	ป.	(ดู)	ปศฺยติ
ฤ	ป.	(ไป)	ฤจฺฉติ
สฤ	ป.	(วิ่ง)	ธาวติ
ศทฺ	อา.	(สลาย)	ศียเต
		โดยมากเปน	ป.
ทำศฺ	ป.	(ขบ)	ทศติ
สญฺชฺ	ป.	(ยึด, ข้อง)	สชติ
สฺวญฺชฺ	อา.	(กอด)	สฺวชเต
รญฺชฺ	อุ.	(ย้อม)	รชติ, ° เต
มฤชฺ	ป.	(ล้าง)	มารฺชติ
ชภฺ	อา.	(หยัด)	ชมฺภเต
กฤปฺ	อา.	(สมควร)	กลฺปเต
ลสฺชฺ	อา.	(อาย)	ลชฺชเต
สสฺชฺ	ป.	(เตริยม)	สชฺชติ

(ง) ยังอีก ๗ ธาตุ มีลักษณะคล้ายกับกริยาปรารถนา (ข้อ ๗๐ ข) แต่ลงในอรรถสามัญ, คือ —

กิตฺ	(เยียวยา)	จิกิตฺสติ, ° เต
คุปฺ	(คุม)	ชุคุปฺสเต
ติชฺ	(ทน)	ติติกฺษเต
พธฺ	(เกลียด)	พิภตฺสเต
ทานฺ	(ตัด)	ทิทาสติ, ° เต
มานฺ	(พิสูจน์, คิด)	มิมาสเต
ศานฺ	(ลับให้คม)	ศิศาสติ, ° เต.

แต่ —

กิตฺ	(ปรารถนา)	เกตติ
	(อาศัย)	เกตยติ
ทานฺ	(ตัก)	ทานยติ, ° เต.

(จ) มีบางธาตุลง อนุสวารอาคมในวิภัตติพิเศษบ้าง, เช่น —

ภิทฺ	(ตัด)	ภินฺทติ
อหฺ	(ไป)	อหิ์เต
ปีฑฺ	(ประมวล)	ปิณฺฑเต
คุจฺ	(ชำระ)	คุ์ญฺจติ ฯลฯ

และบางธาตุทำได้ทั้ง ๒ อย่างตามควร, เช่น —

ทฤหฺ	(มั่น)	ทรฺหติ, ทกฺหติ
มุจฺ, มุลฺจฺ	(ไป)	โมฺรจยติ, มุลฺจติ, โมฺลจยติ
ลุจฺ	(ถอน)	โลจติ, ลุญฺจติ
คุชฺ อา.	(ทำเสียงหึ่ง)	โคชเต, คุญฺชเต
คฤชฺ ป.	(กระหึ่ม)	ครฺชติ, คฤชติ

(๖๓) อัภยาส (มคธ = อัพภาส) แปลว่า ซ้ำ, คือ อักษรที่ลงซ้ำหน้าธาตุ ได้แก่

ติ	ใน	ติษฺ
ปี	,,	ปีพ
ชิ	,,	ชิมฺร

(๖๔) วาจก จัดเป็น ๕ เหมือน มคธ, คือ —

(ก) กัตตุวาจก

(ข) กรรมวาจก

(ค) ภาววาจก

(ฆ) เหตุกัตตุวาจก

(ง) เหตุกรรมวาจก

นักปราชญ์ชาวตะวันตก ได้จัดประโยคใน สัสกฤต เป็น ๓ เท่านั้น คือ ก, ข, ค. ส่วนอีกสองประโยคเข้าไปรวมใน ก, ข, แต่ทำกริยาให้เป็นเหตุ, ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า กริยาเหตุ (ข้อ ๗๐ ค)

(๖๕) ว่าด้วยกัตตุวาจก. กัตตุวาจก ประกอบในบททั้งสองนั้น โดยกำหนดดังนี้ —

(ก) โดยธรรมดา กัตตุวาจก ใช้ปรสุไมบท. แต่ถ้าประธานมีสองหรือมากกว่าสอง กระทำกริยาร่วมกันก็ตาม, หรือกระทำกริยาร่วมกัน ให้ผลของการกระทำตกแก่ตนเองก็ตาม, ใช้อาตฺมเนบท.

(ข) กริยาเหตุ (ข้อ ๗๐ ค) เมื่อกลับมาใช้ตัวเอง ก็ต้องลงในอาตฺมเนบท เช่น โรหย แปลว่า 'ให้ขึ้น' ซึ่งโดยธรรมดาลงในปรสุไมบท (เพราะให้ผู้อื่นขึ้น), แต่เมื่อใช้ในความว่า 'ให้ตัวเองขึ้น' ก็ต้องลงในอาตฺมเนบท, เช่น คโช โรหยเต ช้าง (ยังมันเอง) ให้ขึ้นเขา.

(ค) เค้ากริยาซึ่งสุดท้ายเป็น อย : คือ กริยาเหตุ, กริยาหมวด ๑๐ (ขุร), เมื่อผู้ทำกระทำเพื่อตนเอง, ลงในอาตฺมเนบท.

(ฆ) มีกริยาบางตัว ที่ลงฉะเพาะอาตฺมเนบทเท่านั้น เช่น คิธาตุ (นอน).

(ง) กริยาเพิ่มชะนิดที่ ๒ (ข้อ ๗๒ ข) ลงในอาตฺมเนบทเท่านั้น.

(จ) กริยาปรารถนา (ข้อ ๗๐ ข) ลงตามฐานะแห่งธาตุ : คือ ธาตุเดิมเคยลงในบทใด เค้ากริยาปรารถนาก็ลงในบทนั้น.

(๖๖) ธาตุที่ลงปัจจัยเสร็จแล้ว เรียกว่าเค้ากริยา, เช่นตัวอย่างในข้อ ๖๑ ทั้งหมด; เมื่อลงวิภัตติอาขยาตที่เค้ากริยานั้น, ก็สำเร็จเปนบทกริยาประโยค, พึงเห็นดังนี้ —

ธาตุ	ลงปัจจัย	เค้ากริยา	กริยาประโยค
จิตฺ (คิด)	เจตฺ + อ	เจต	เจตติ
นี (นำ)	เน + อ	นย	นยามิ
นินฺทฺ (ติ)	นินฺทฺ + อ	นินฺท	นินฺทสิ
สรฺ (ออกไป)	สรฺ + อ	สร	สรติ

(๖๗) หฺยสฺตนิ วฤตฺติ (หิยตฺตนิ วิภตฺติ), หรือเรียกย่อว่า ลงฺ, ยอกกาลอดีตกาลที่หนึ่ง (๕๔), ลง อ อาคมหน้าธาตุ. มีข้อสังเกตว่า เมื่อมีนิบาตประติเษธ คือ มา (อย่า) ประกอบกับนิบาต คือ สฺม นำหน้าแล้ว, ก็ไม่ใช้ อ อาคม, และใช้วิภัตติปญฺจมี แทน. ในคัมภีร์พระเวท ไม่ลง อ อาคมเลยก็มาก.

เมื่อลง อ อาคมหน้าธาตุ

(ก) ถ้าต้นธาตุเปนสระ, ต้องสนธิกันด้วยพฤทธิ์ (ข้อ ๓๐, ไม่ใช่คุณ) คือ —

อ	กับ	อ	อา	เปน	อา
,,		อิ อี	เอ	,,	ไอ
,,		อุ อู	โอ	,,	เอา
,,		ฤ		,,	อาร์

เช่น — อ + อิฺ (ไป) + อ ปฺจฺจย + ตฺ = ไอตฺ เขาได้ไปแล้ว.

อ + อุกฺษฺ (รด) + อ ปฺจฺจย + ตฺ = เอากฺษตฺ เขาได้รดแล้ว.

(ข) ถ้ามีอุปสรรคเปนบทหน้า ให้ลง อ อาคมหลังอุปสรรคนั้น, เช่น — ปฺร + อ อาคม + หฺฤ (นำไป) + ตฺ = ปฺราหรตฺ เขาได้ประหารแล้ว. (ในมคธก็เหมือนกัน, เช่น อุตฺ + อ อาคม + ปาทิ = อุทปาทิ ได้เกิดขึ้นแล้ว)

(ค) วิภัตติแห่ง หฺยสฺตนิ มีรูป คือ —

	ปรสฺไมบท			อาตฺมเนบท		
	เอก	ทฺวิ	พหุ	เอก	ทฺวิ	พหุ
ประถมบุรุษ	ตฺ	ตามฺ	อนฺ	ต	อาตามฺ	อนฺต
มัธยมบุรุษ	สฺ	ตมฺ	ต	ถาสฺ	อาถามฺ	ธฺวมฺ
อุตตมบุรุษ	อมฺ	ว	ม	อิ	วหิ	มหิ

แจก วทฺ (กล่าว), ลภฺ (ได้) เปนตัวอย่าง ดั่งนี้ —

	ปรสฺไม บท			อาตฺมเน บท		
	เอก	ทวิ	พหุ	เอก	ทวิ	พหุ
ปะถมบุรุษ	อวทตฺ	อวทตามฺ	อวทนฺ	อลภต	อลเภตามฺ	อลภนฺต
มัชฌิมบุรุษ	อวทสฺ	อวทตมฺ	อวทต	อลภถาสฺ	อลเภถามฺ	อลภธฺวมฺ
อุตตมบุรุษ	อวทมฺ	อวทาว	อวทาม	อลเภ	อลภาวหิ	อลภามหิ

(๖๘) (ฉะเพาะกริยาจำพวกที่ ๑ คือ ข้อ ๗๓ ก, ๗๔ ก) เบื้องหน้าแต่วิภัตติทั้งสี่ คือ วรฺตมานา, หิยสฺตนิ, สัปตมิ, ปญฺจมิ, สระ อ ที่สุดแห่งเค้ากริยา มีการเปลี่ยนแปลง ดั่งนี้ —

(ก) ทีฆ เมื่อวิภัตติขึ้นต้นด้วย ว ม, เช่น วทามิ.

(ข) ลบ เมื่อวิภัตติขึ้นต้นด้วยสระ, เช่น อวทมฺ

(ค) ยกเว้นข้อ (ข) เมื่อประสมกับ 'อิ' อุตตม เอก อาตฺมเน บท หิยสฺตนิ ก็ดี; กับ 'อา' ประถม มัชฌิม ทวิวจน วรฺตมานา หิยสฺตนิ ปญฺจมิ, ทั้งหมดนี้ ใน อาตมเน บท ก็ดี; เปน 'เอ' เช่น —

วเทเถ มัชฌิม ทวิวจน วรฺตมานา.

อวเท อุตตม เอกวจน หิยสฺตนิ.

ดูข้อ ๖๙ ต่อไป.

(๖๙) ชะนิดกริยามี ๒ คือ —

(ก) กริยาเดิม คือ ธาตุเดิมมีเนื้อความอย่างใด, กริยาก็มีเนื้อความเท่านั้น, เช่น ภู (เปน), ภวติ (ย่อมเปน).

(ข) กริยาแปลง คือเอาธาตุเดิมมาประกอบรูปต่าง ๆ ให้มีเนื้อความยิ่งกว่าเดิม เปนต้น.

หนังสือพิมพ์ราชบัณฑิตยสภา ไทยเขษม

(๗๐) กริยาแปลง (ข้อ ๖๙ ข) มีประเภท คือ —

(ก) กริยาเพิ่ม.

(ข) กริยาปรารถนา (ตรงกับยาลิไวยากรณ์ คือ กริยาที่ลง ข ณ ส ปัจจัยในความปรารถนา).

(ค) กริยาเหตุ (ตรงกับยาลิไวยากรณ์ คือจำพวกที่ลง เณ ณย ณาเป ณาปย).

(ฆ) นามธาตุ (หรือกริยาประพฤติ, ตรงกับยาลิไวยากรณ์ คือเอานามศัพท์มาเปนกริยาด้วยอำนาจปัจจัย อาย อิย ในความประพฤติ).

(๗๑) กริยาเพิ่ม คือกริยาที่ใช้โดยทั่วไป สำหรับย้ำความให้แน่น หรือขยายให้กว้าง ในอาการหรือลักษณะที่กล่าว เปนการเพิ่มเนื้อความขึ้นจากธาตุเดิม, เช่น — ทิปฺ (สว่าง), กริยาเพิ่มเปน เททิปฺย (สว่างไสว).

(๗๒) กริยาเพิ่ม ทำรูปขึ้นฉะเพาะจากกริยาเดิม (ข้อ ๖๙ ก) ซึ่งมีพยางค์เดียว และขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ (ไม่ใช้ธาตุหมวด ๑๐ จุรฺ). ทำรูปเปน ๒ ชะนิด, คือ —

(ก) ชะนิดที่ ๑ ลงอภยาส (ข้อ ๖๓), เช่น คมฺ (ไป) = ชคมฺ

(ข) ,, ๒ ,, และ ย ปัจจัย, เช่น คมฺ = ชคมฺย

(๗๓) กริยาทั้งสิ้น จัดไว้สำหรับเปนที่สังเกตง่ายเปน ๒ จำพวก:

(ก) จำพวกที่ ๑, และกริยาแปลงทั้งสิ้น (ข้อ ๗๐) ยกเว้นแต่กริยาเพิ่มชะนิดที่ ๑ (ข้อ ๗๒ ก)

(ข) จำพวกที่ ๒, และกริยาเพิ่มชะนิดที่ ๑ (ข้อ ๗๒ ก)

(๗๔) (ก) กริยาจำพวกที่ ๑ (คือข้อ ๗๓ ก) ประกอบด้วยธาตุ คือหมวด ๑ (ภู), หมวด ๔ (ทิวฺ), หมวด ๖ (ตุทฺ), และหมวด ๑๐ (จุรฺ).

(ข) กริยาจำพวกที่ ๒ (คือข้อ ๗๓ ข) ประกอบด้วยธาตุ คือ หมวด ๒ (อทฺ), หมวด ๓ (หุ), หมวด ๕ (สุ), หมวด ๗ (รุธฺ), หมวด ๘ (ตนฺ), หมวด ๙ (กฺริ).